

VALDIŠ

89-3
L 298

KURZEMĒ

Ceļotāja pieredzējumi un vērojumi
Dievzemītes ārēs un sētās

IZDEVIS A.GULBIS, RIGĀ, 1928

1870

89-3
298

L
9

Valdis

KURZEMĒ

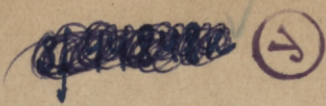
Ceļotāja piedzīvojumi un vērojumi

Dievzemītes sētās un ārēs

*Ex libris J. Kramers,
#4976.*

1928.

Izdevis A. Gulbis, Rīgā

V. Lāča Latv. PSR
VALSTS BIBLIOTĒKA

~~89-~~ 12. 3/3

0307059127

A. Gulbja grāmatu spiestuve, Rīgā, Ausekļa ielā 9.

Priekšvārds

Domas par turpmākās lapās aprakstīto ceļojumu radās sarunā ar amata biedri, Rīgas skolotāju Jāni Kriškānu, apmēram gadu pirms paša ceļojuma. Nolēmām ziedot viņam pusi no vasaras brīvdienām, kas tos laikos bija 2 mēnešus garas.

Kurzemes augšējo daļu — skaitot no Jaunjelgavas pa Daugavu augšup — tāpat Vidzemes vidieni pazinām jau puslīdz labi, jo bijām tās gan vienatnē, gan kopā ar citiem īsākos un garākos ceļojumos, krustām šķērsām izstaigājuši un apbraukājuši. Turpretīm Lejas-Kurzemes (tagadējās Zemgales rietumu daļa un visa Kurzeme) līdz ar augšējo Dundagas stūri bij mums pilnīgi sveša.

Mūsu ceļojuma nolūks bij visvienkāršākais — skatīt pašu acīm dzimtās zemes nepazīstamos novadus, viņu ļaudis un dzīvi, vārdu sakot —mācīties savu paša dzimteni pazīt, ko uzlūkojām par pirmo un svarīgāko pienākumu katram, kas grib savas tautas vidū un labā darboties.

Zinādami un paredzēdami šāda pasākuma grūtības, izlietojām iepriekšējo laiku sagatavošanās darbiem: izstrādājām pēc jaunākās M. Siliņa Latvijas kartes maršrutu, nosprauzdami atsevišķo dienu gājienus, atpūtas un pārnakšņojumu, kā arī citas, īsākas un ilgākas uzturēšanās vietas. Ar paziņu un draugu piepalīdzību, aptaujas un sarakstīšanās ceļā, lūkojām izzināt, kur vajadzības gadījumā varētu iegriezties un piemesties, lai daudz maz būtu nodrošināti, īpaši nomaļus apvidos, kur ļaudis visai neuzticīgi pret svešniekiem, un nenāktos dažkārt visai untumainās laika maiņās pavadīt nakti klajā ceļmalā, vaj citā tamlīdzīgā visai neērtā vietā.

Tomēr ar visu rūpīgo sagatavošanos, kā lasītāji paši redzēs, mums dažbrīd gāja ne visai gaiši. —

Par kaut kādu šī ceļojuma aprakstu, lai gan vienīgi paša atmiņai vedu diezgan sīku dienas grāmatu, ne viens, ne otrs nedomājām.

Šis darbs iznāca gluži negaidīts un nejaušs: kad atgriezos Rīgā, dabūju no „Dienas Lapas“ redakcijas, kuŗai par skolas lietām biju kādus rakstus jau agrāk sniedzis, uzaicinājumu, ievietot viņā dažas ziņas arī šoreiz par apceļotiem novadiem.

Kā jau nepiedzīvojis jauneklis, kam prāts un domas kaist ievingrināties šādā darbā, pieņemu uzaicinājumu un sāku savu pirmo plašāku debiju 10. augustā 1892. gadā „Dienas Lapas“ 179. numurā ar garāku rakstu virkni zem virsraksta: „Kurzemē. (Piezīmes iz ceļotāja dienas grāmatas),“ nemaz nenojauzdams grūtības, nepatīkšanas, vilšanos un daudz citu jauku lietu, kas gaidīja mani šinī rakstnieka ērkšķainās gaitas pašā sākumā.

Iznāca patiešām savāda debija, jo tajā katrs, kam vien pagadījās pieskārsšanās, — neņemos apgalvot, ka tieši tīšā prātā — darīja tomēr savu tiesu, lai darbu apgrūtinātu, kavētu, vai pat bojātu.

Tā, visupirms, cenzura rikojās stingrā nesaudzībā: strīpoja bez žēlastības, kas vien pašai likās nesaprotams vai aizdomīgs saimnieciskā un politiskā ziņā, tā ka dažreiz raksta lielākā daļa bij beigta un skrandas vien atlikušās, ko tad vajadzēja kaut kā sadiegt, lai iznāktu daudz maz sakarīgs gabals.

Ne labāki bij burtliči un korektors, kas rikojās pēc patikas — jo autoram pašam steidzamības un dienesta dēļ salikuma korektura nebij iespējama — sagrozīja vārdus un teikumus un bieži vien, likdami cenzora rēķinā, izlaida tos pavisam, kur un cik iepatikās.

Beidzot — redakcija izturējās tik patēvišķīgi un nevērīgi pret jauno autoru un viņa darbu, kā, piemēra dēļ, kādai nodaļai — XVII. dienā — iespieda tikai sākumu, teikdama, ka beigu rokraksts nozudis un, kad autors uzrakstīja to otrreiz no jauna, tomēr neiespieda vairs viņa, bet sāka bez paskaidrojuma vai aizbildinājuma autora un lasītāju priekšā, iespiest nākamo, XVIII. dienas nodaļu.

Taču visjaukākais nāca pašās beigās. Par visu garo rakstu virkni autors nesaņēma ne plika graša: tos laikus jauns rakstnieks varēja skaitīties pie laimīgajiem, ja viņa darbu vispārīm ņēma pavisam pretī un iespieda — vienīgais pūliņa atalgojums bij, ka rakstnieka vārds gāja darbam līdzī un kļuva, mazākais, lapas lasītājiem pazīstams. Tādā kārtā kaut jē solītis slavas augstumiem bij tuvāk.

Taču arī šādu tā laika vienīgo gandarījumu jaunajam autoram redakcija nenovēlēja: kaut gan rokrakstā visas pēdējās nodaļas atradās redakcijas rīcībā no decembra pašām pirmajām dienām, viņa pēc gaŗiem starpbriŗiem ievietoja visā decembrī, bez bojātās XVII., vēl tikai XVIII. un XIX. nodaļu (pēdējo 11. decembra 283. numurā) un ar to tālākās rakstu virknes iespiedumu nobeidza.

Varbūt redakcija nebūtu pat ir tikdauz uzņēmusi, ja avīzes izdevējs (P. Bisnieks) nenostājies autora pusē, aizvien ieminēdamies: „Man šie apraksti patik“, un tad jāturpina vien bij.

Tomēr gads izbeidzās, pēdējās nodaļas neiespieda un līdz ar tām autora vārds, kam bij jānāk beidzamās nodaļas parakstā, palika neminēts un lasītājiem — dažam, varbūt, līdz pat šodienai — nezināms.

Ka šādos gadījumos autora vārds liekams zem katras atsevišķas daļas vai nodaļas — to jaunais rakstnieks toreiz vēl nezināja; bet vai to nezināja arī redakcija — kas vairs lai izdibina! —

Šimbrīŗam autors ar savas dienas grāmatas palīdzību novērsis turpmākās lapās cenzora un citu ļauŗu bojājumus un papildinājis savu darbu faktiem, par kādiem tos laikus nedrīkstēja pat ne iepīkstēties, un arī dienas grāmatā nebij visai ieteicams tādus atzīmēt, tā ka grāmata par minēto laiku dzīvi un apstākļiem sniedz lielāko tiesu gluŗi jaunas, vēl nekur atklātībā nelaistas ziņas un vērojumus.

Briesmīgais pasaules karŗ, lielinieku zvēriski asinskārais ārprāts, vācu okupācija un Bermonta dēkas nesušas daudz un neapprakstāmu postījumu mūsu nelaimīgās Latvijas dzīvē, sētās un ārēs. Dabas māte māc savas brū-

ces pamatīgi dziedināt un ātri atgūt pirmatnējās veselības stāvokli, un nopostītās vietas zied un zaļo atkal senlaiku krāšņumā un kuplumā.

Ne tik ātri un labi padodas cilvēkam ar sevi un savu dzīvi. Varbūt kādu mazumiņu šai pārlietu grūtajā darbā spēs piepalīdzēt atcere, kas netālā senatnē, arī visai grūtos laikos, bijis tomēr iespējams, bijis labs un sasniedzams, un bojātās dzīves pareizāku un ātrāku atjaunošanu arī šīs lapiņas piepalīdzēs veicināt, ko autors, kā aizvienam no sirds vēlētos šoreiz arī sava uztīcamā ceļabiedra un drauga vārdā, kas nepierēdzēja vairs Latvijas patstāvības laikmeta.

Lielajā mūsu tautas pārbaudījumu un ciešanu ceļojumā — bēgļu laikmetā — Jānis Kriškāns mira Elvā, tagadējās Igaunijas novadā, 18. oktobrī 1916. gadā. Viņa mirstīgās atliekas pārvedām un apglabājam Rīgas lielajos kapos.

Lai atdusa viegla un salda visiem aizgājējiem, kas tikpat karsti milējuši savu dzimto zemi kā viņš*)!

Un lai Dievs palīdz dzīvājiem, kas viņa svētīgo darbu dzimtenes labā turpina ar tādu pat neatlaidību, un nesavtību, un mīlestību sirdī!

Rīgā,
pavasārī 1928. g.

Sarakstītājs.

*) Plašākas ziņas par J. Kriškānu skat. A. Viča teicamā grāmatā: „Latviešu skolu darbinieki II. Jānis Kriškāns“. Izd. Rīgas Latv. Skolotāju biedrība.

Kurzemē

Melni svārki, zīda zeķes,
Aprocēs — cik smalkumjūtu!
Dvesti vārdi, apkampšanās —
Kaut jel sirdis viņos būtu!

Kaut jel sirdis būtu krūtīs,
Sirdis mīlestība siltā!
Ak, man jānosmok to gaudās —
Mēļu melstā sāpju viltā!

Augšā kalnos gribu doties,
Vientul's gans kur būdā tveras,
Spirtgi vēji gaisos lido,
Sirds un krūtis brīvi veras.

Kalnos augstu gribu doties,
Kur stāv kuplās egles gālēs,
Putni dzied un strauti čalo,
Lepnie mākoņi klist tālēs.

Nu ar Dievu, telpas greznās!
Kungi, dāmas, dārgos tērpos!
Dievzemītes kalnos kāpšu —
Smiedams lejup jūsos vēršos.

No H. Heines.

Pirmā diena

Kādēļ sākām ceļojumu. — Kur Jaunjelgava ņēma tik daudz vārdu. — Kāpēc „gšeftes“ tagad vīst, bet sīpolu un svētiņu apgrozība zel. — Priekšzīmīgais budžets. — Pilsētiņa attālumā un tuvumā. — Viņas iemītņieki un brīnišķīgie vakara koncerti. — Izredzētās tautas tālredzība vispasaules mērogā. — No kā jāpiesargās Jaunjelgavas ielās. — Viesnīca cietoksnis. — Numuru istabas un Kluba dārzs. — Daudzpusīgā Kluba dūkna.

Ar savu draugu un amatabiedri, skolotāju Jāni Kriškānu, bijām norunājuši 7. jūlija vakarā sastapties Jaunjelgavā, lai nākamās dienas agrumā dotos vieglajām jauneklū kājām Dievzemītes, Lejas-Kurzemes, mežos un klajumos un iepazītos ar tās laukiem, sētām un ļaudīm viņu rosīgajā ikdienas dzīvē.

Abi ilgus gadus bijām pavadījuši tālumā, svešu ļaužu vidū, un tāpēc viegli iedomāties, cik ļoti mums gribējās skatīt paša tautiešus viņu dienišķās gaitās un paelpot dzimtās zemes mīlo, spīgti veselīgo gaisu.

Vasaras brīvlaika sākumā aizbraucām neilgu laiku pie tuvējiem radiem katrs savā malā: Kriškāns netālu no leišu robežām, ap Aknīsti; šo rindiņu rakstītājs — kādā Vidzemes nomalē, un Jaunjelgava iznāca, apmēram, vienādā attālumā mums abiem — tāpēc izraudzījām viņu savam pasākumam par izejas vietu.

Jaunjelgava ievērojama pilsēta — viņa liela aprīnka pilsēta (lai neceltos pārpratums, jāpiemetina, ka vārdiņš „liela“ nepiekrīt pašai pilsētai, bet aprīnkim, kas arī patlaban pēc briesmīgā Pasaules kara mainījis nosaukumu ir centru vairāk piemērotā vietā — Jēkabmiestā, pārdēvēdams to par Jēkaba pili) — un pieskaitāma apbrīnojamām, t. i. savādām pilsētām: viņā daža pārāk daudz, daža — pārāk maz un cita — pavisam nav.

Tā, visupirms, viņai pārāk daudz nosaukumu jeb vārdu.

Pie tiem viņa tikusi šādā kārtā:

Pašā sākumā — nezināmu laiku tālēs — viņu dēvējuši par „Jaunpilsētiņu“. Bet tad Kurzemes lielmātei nomiris, kā kronikas vēsta, vīrs — lielskungs Frīdrichs. Viņam par piemiņu un godu lielmāte 1646. g. pavēlējusi miestīņu turpmāk saukt mīlotā vīra vārdā par „Frīdrichštadtī“.

Viss būtu bijis labi, ja pašās krustībās, ko lielmāte sarīkojusi plašas un spožas, neiznākusi pārāk dažādo viesu starpā šķelšanās: saķīlidojušies, visupirms, no vienas pušes vācieši un krievi ar latviešiem un no otras — paši latvieši — vidzemnieki ar kurzemniekiem, pie kam kurzemniekiem arī pašiem savā starpā nav bijis stingras vienprātības, kā jau aizvienam: kur 2 latvieši, tur droši, mazākais, 3 partijas.

Tā arī šoreiz — vācieši un krievi, kaut gan pēdējiem vārds nav ir tagad īsti pa zobam, bijuši tomēr ar viņu mierā, un vieni kā otri — arī turpmākās paaudzēs līdz pat mūsu dienām — saukuši miestīņu par „Frīdrichštadtī“.

Tikai latvietim tos laikus bijusi pārāk stīva mēle — ābecē tam daži burti trūkuši pavisam — un pie tā „Vridriķa“ viņš baidījies salauzt vai izmežģīt mēli galīgi. Turklāt viņam, kā prāta vīram, licies pavisam aplam — ar šādu nameļu saujiņu „Vridriķim kādu š t ā t i taisīt;“ turklāt, varbūt, viņam arī par daudz siksti iekēries atmiņā senākais jaukais vārdiņš „jaunā“ un tāpēc daļa kurzemnieku teikusi:

„Kad jau pilsēta, pilsēta: lai iet „Jelgava“! Un, atšķirības dēļ, lai iet — „Jaunā Jelgava“!“

Bet citi kurzemnieki teikuši:

„Nu, kas tadkaiš „Jelgaviņai“? Tas tak arī gluži smuks vārds!“

Un tā šie abi vārdi viņai arī palikuši kurzemnieku mutē.

Bet vidzemnieki, kas aizvien lūkojušies greizi, kad Kurzemē tik daudz liekēžu-slaistu perēkļu rodas, teikuši:

„Ko viņi dīžojas ar savu pusduci lubu būdām? Lai iet — „Lubu Jelgava“!“

Un tā palicis vidzemnieku pusē.

Bet kad žīdiņš, gadus 50 pēc 1739. g., kad to ar run-
gām un sekumiem iztriekuši pa miestīņa vārtiem, atgrie-
zies un dabūjis tiesības grābt miestu savu kaulaino ķetnu
nagos, tam „Jelgavas“ nepieticis.

„Jetzt saind mer à porez in „Neu Rig“! viņš teicis
izgāztām krūtīm zemniekam, kas tikai acis vien ieplētis, jo
no staltās izturēšanās vien jautis, ka nupat nebūs vairs
labi, kaut arī nesapratīs žīda vārdus, kas latviski skanētu:
„Tagad mēs esam kungi „Jaun-Rīgā“.

Un kā Joske teicis, tā noticis.

Bet par ilgu svētību Jaunjelgavai un pašam žīdiņam
tas nav nācis: īsti pēc Rīgas Daugavpils dzelzceļa pa-
beiguma miestīņa dzīves ādere tik spēji grozījusi virzienu,
ka žīdu manāmi pilnīgais brangums sācis, acimredzot, ka-
tru dienu vairāk un stiprāk dilt un nīkt: stūrgalvīgo kur-
zemnieku čīkstoņi un gurkstoņi linu un labības vezumi sā-
kuši braukt žīda smalkās osmes rikam tieši gaŗām uz
dzelzceļa pietātni Skrīveŗos, un nelīdzējuŗas vairs ne
gvaltes, ne lūgŗanas: tuklās miestīņa kungu sejas kļuŗu-
ŗas katru dienu gaŗakas un augums sācis dēdēt.

Tikai pa olu groziņam un sīpolu vai svētiņu kulītei
ietiepīgais zemnieks atmetis žīdiņam un, kautgan tas
sācis ņos sulīgos augus tādā mēŗā lietot, ka, ja vējŗ pa-
gadas no Daugavas puses, svētiņu smaka 3¼ verstis attālā
Skrīveŗu stacijā, no vilciena izkāŗjot, sit ceļotāŗam elpu
ciet, taŗu ar to vien veselību uzlabot nav iespēŗjams: ņie
augi, kā zināms, veicina gan apskauŗzamu ēstgribu — īste-
nāki rijību, bet nedod tauku un bez tiem pat tads tuksneŗa
ŗāvēts ķermenis, kāds vispasaules Jūdāsam, mūsu zemes
un gaisa apstākļos nevar pastāvēt. Un tā ņi slavenā pil-
sēta tagad dēd un katru dienu rūk mazāka un mazāka.

Tomēr ar ņo vien Jaunjelgavas brīnumiem nebūt nav
beigas.

No miestīņa 5820 iedzīvotāŗiem — žīdu 4999, vācieŗu
501½, krievu un poļu 315 un latvieŗu 4½, jo otra puse aiz-
gāŗusi pie vācieŗiem.

Te tad nu būtu daŗa par daudz un daŗa par maz; bet
kā pilsētiņā pavisam nav — latvieŗu skolas un tīŗības.

Par to atkal naudas lietas, jeb kā svešā mēlē saka — budžets priekšzīmīgs un apskaužams (Ak, Rīga, Rīga! kad tu pie tāda tiksi?): ienākumi gadā 14291 rbl., izdevumi 14239 rbl., skaidrs atlikums 52 rbl. — tīrā zeltā*)!

Jūs domājat — jokoju? Nebūt ne: paņemiet Konversācijas vārdnīcu — redzēsiet: viss saskan matā!

Protams gan — 52 rubuļu, kaut arī istākā zeltā, par maz, lai izmēztu visas neskaitāmas mēslu bedres, kas novietotas, kur gadas: ielas vidū, malā, vai durvju priekšā, aizvienam kur ērtāka bradāšana, īsti slapjā laikā, kamēr sausā — kur visticām un zvirbulīšiem-nabadziņiem netraucētāka rušināšanās, pāršanās un gaudiņu meklēšana.

Par skolu — na jā: kur latviešu bērnu nav, nevar tak viņiem arī skolas būt — tas tak gaišs kā diena! Apkārtne nekrīt svarā.

Šo slaveno, gadusimteniem mazos un lielos ugunsgrēkos un citās klizmās postīto un atkal atjaunoto miestīņu man paša acīm izdevās pirmoreizi skatīt minētā jūlija mēneša dienā, kad celtuves mazais tvaikonītis nesa mani pa kluso Daugavas līmeni. Bija jau vakars un metās krēsla, bet pilsētiņu varēja itin labi vēl pārredzēt.

Mazas, sikas vienstāvu mājiņas sadrūzmējušās, gluži kā Lābāna avju bars, zemajā krastmalē, Kurzemes kalnu pakājē. No attāluma liekas, itkā viņas sastājušās rindā, bet, kad pienāk tuvāk, — viņas stāv, kā jau aitas — kur vienai galva, otrai sāni vai pakalģals. Daža no tām gaišāka, dažā tumšāka, bet lielais vairums ne šāds, ne tāds, un vispārējais iespaids krāsas ziņā puspelēks — atkal kā aītām, kad putekļi un citi netīrumi vilnai nav noskaloti.

Visas viņas stāv bikli mierīgi un miegaini atspoguļojas Daugavā. Skaidri manāms — viņām, tāpat kā iemītniekiem, traki bail dzidrā mitruma, kas līgodamies un laistīdamies vilņo tepat pakājē gaļām.

Un ne bez iemesla viņi visi tik tramīgi. Tagad gan, vasaras vidū, Daugava laipna un mīlīga, un aitiņas var mierīgi savu vaķara gremokli gremot; bet pavasarī, kad

*) 1 rubulis zeltā = apmēram 2½ latiem.

Jaunjelgava no Vidzemes krasta.

Daugavā atmostas jaunības trakulīgais spēks un ap lejāk stāvošo saliņu sadrūzmējas un saspiežas ledus blāķi un ūdens zemajā krastā kāpj lēcieniem — tad ne tikai aitiņām, arī židiņiem jāmetas uz visiem četriem, visiem spēkiem jāatsperas pret straumi un jākliedz gvaltes.

Dažu reizi gan līdzot, bet daudzkārt arī gvaltes vel-tīgas, un 1740., tāpat 1773. gads, kad Daugavas viļņi un varenie ledus gabali kā ar slotu aizmēzuši būdiņas, un gaiļi vien nodziedājuši lubu jumtu čukuros, kad nameļi līgodamies aizpeldējuši Rīgā — tie vēl tagad, pēc vairāk kā pusotra gadusimtena, palikuši židiņu atmiņā tik dzīvi, ka arī šādos mierīgos laikos neviens no viņiem neuzdrošinājas tuvāk par 5 soļiem pieiet ūdenim.

Par peldēšanos tīrības nolūkos tad, protams, nav ko domāt, un peldu mājiņas veltīgi meklēt, cik tālu stiepijas miestīņa robežas.

Vakara sārtums gandrīz nodzisis, kad tvaikonītis pievelkas celtuves uzbraucamam tiltiņam; tas sagrīļojas kā būdiņa pavasara plūdus, taču noturas kājās un tieku laimīgi zemās krastmales augšā, kur virtenēm vien vēl

klejo izredzēto tauta un vervelē bez apstājas, kā bišu strops uz labu laiku. Par gulēt iešanu, šķiet, neviens vēl nedomā: saulainā diena nav tos nogurdinājusi kā dažkārt rosīgo zemkopi; bez tam pilsētniekiem izgulēties arī no rīta laika diezgan, jo vasaras dienās tā kā tā pagadas pilsētīnā maz laucinieku, ko šmaukt.

Kā zināms, miestīņos visi pazīst viens otru vaigu vaigā; šai ziņā sevišķi acīga Izraēļa tauta: tā nevien pazīst visus savā nometnē, bet arī, mazākais, 10 verstu apkārtņē katru saimnieku, viņa māju cilvēku vai kustoni — īpaši katru suni, jo nav niknāku antisemitu pasaulē par mūsu sētas sargiem, kas jau verstīm tālu nojauš, vai tuvojas labs jeb ļauns cilvēks. Un abiem tiem traki smalks šņūcizeris attiecībā pret svešniekiem — tos viņi pazīst tūliņ, lai nakts vai diena.

Arī mani un mazo rokas somiņu, tiklīdz kāju spēru krastā, čamda, apsver un novērtē reizē vairāki desmiti rebinieku acu pāru.

Bet esmu jau tiem gaŗām, pirmā šķērsieliņā iekšā.

Ieeju un — sastingstu aiz brīnumiem un sajūsmas.

Nu, kas lai būtu domājis, ka mani, vienkāršu, neievērojamu ceļotāju, sagaidīs un saņems ar tādu muziku?

Apmulsu galīgi, un tādēļ, laikam, arī šimbrīžam nepēju pasacīt, kādā īsti — vokāla vai instrumentāla — bija muzika. Zinu un varu vienīgi teikt — trokšnis bij elļišķīgs!

Kad ausis mazliet aprāda, nervu pēkšņais satricinājums aprīma un spēju mierīgāk apskatīties un lietas īsto stāvokli daudz maz pareizi apsvērt, redzēju, ka esmu drusku vīlies: muzika nebij nemaz sevišķi manai saņemšanai rīkota — bij tikai parastais miestīņa iemītnieku vakara koncerts.

Bet viņu sarīko šādā kārtā: tiklīdz saule nolaižas zelta laiviņā, Jaunjelgavā atver plaši visus logus, cik vien namdaris tādu ierīkojis ielas pusē un pie katra nostāda pa pinkainam, dienā pamatīgi nošmulētam žīdēnam, kam vienīgi kreklīš — bieži tikai līdz nabas vietai — mugurā. Tie tad visi raugās lielām pūcēnu acīm gaisā, vēro zvaigznes un pūš no visa spēka vaļā ar abi gali.

Tiklīdz iedegas pirmā zvaigznīte, koncertam beigas, jo muziķiem jālien zem pēļa.

Bet vasaru jaukā laikā vakari un naktis gaišas, un mazās zvaigznītes nevar ātri iedegties, kādēļ arī koncerti tādās reizēs velkas diezgan ilgi.

Daži domā, šādus koncertus sarīkojot veselības nolūkos, jo ārsti ieteicot bērniem tādā kārtā plaušas un citus derīgus organus vingrināt; bet man šķiet, istie iemesli guļ dziļāk; tā var būt gan vingrināšanās, tikai daudz plašākā mērogā, ar ellišķīgu troksni — vienīgi tukša gaisa tricinājumiem — un nelabi smacīgiem garaiņiem apmulsināt tādā mērā visu radību, kas vien nepieder izredzētiem, ka viņa krīt bezspēkā un apdullumā, lai tad smiedamies sagrābtu plašo pasauli ar visām sudraba un zelta zvaigznēm savā varā un iegremdētu bezdibenīgā un tāpēc mūžam nepiepildāmā ādas maisā.

Jo žīdu tauta ļoti vērīga tauta un neapietas labām, noderīgām lietām un ieguvumiem kā dažkārt jaunas, vieglprātīgas tautas, kam patīk vienīgi jaunas, aci žilbinošas lietišas un kas tvarsta tikai saules staru māņu zeltu — žīds zin, ka laba lieta, lai arī būtu tūkstošiem gadu veca, nekad nezaudē un mūžam nezaudēs savas vērtības.

Nu, piemēra dēļ, mēs smejamies par to pašu Jeriku... Bet mēs smejamies daudzkārt — gluži vienkārši paši aiz savas mulķības.

Kas attiecas uz mani, pēc šī vakara piedzīvojuma es vairs ne druskas nešaubos par Jerikas notikuma patiesību. Šoreiz blāva tikai mazie un ir tad tikko, tikko noturējos kājās. Bet kad iedomājos tādu dūšīgi apaļu porecu, kad tas, labi izgulējies, ieliek gadu vecu jēru, bez vainas, savās veselīgās iekšās ar apmēram pusstopu svaigu svētiņu un citām „rūgtām zālēm“; kad iedomājos, ka šo porecu nebij viens vien, bet 2—5—10 tūkstoši, vai vēl vairāk, un kad tie nu laida pēc tādām brokastīm savu kopīgo blāvienu ar dažādām „trumetu skaņām“ rīta klusumā vaļā — es droši vien pats pirmais būtu ar saviem tramīgiem nerviem, kā pūpu kūlis, apvēlies un no Jerikas mūriem zemē, un Izraels būtu pilsētu ar visiem veseliem, nesabrukušiem

mūriem varējis paņemt, kā īstenībā ari būs noticis, kaut gan viņu kroniķis aiz maigas pieklājības un kaunības stāsta citādi: jo žīdi, kā zināms, vispieklājīgākā, vissmalkākā un viskaunīgākā tauta pasaulē. —

Atguvis daudz maz apdraudēto līdzsvaru, dodos pa ielas vidu tālāk, jo kājceļiņi, ko Rīgā dēvē par trotuariem, teitan gar ielas malām tikko divu pirkstu platumā un tik tuvu ēku skabardainām, dubļu tašķītām sienām, ka gluži nemanot var nosmērēt vai sabojāt drēbes, ja tās daudz maz kārtībā. Bez tam pakrēslainākās vietās pa atvērtajiem logiem tieši kājceļiņā nolīst, ka noplīkš vien, dažā stipri apšaubāma šķidrums strāva. Tāpēc ielas vidū tā kā drošāk.

Pretīm brauc divjūgā tāda kā kariete. Zirgi kāpj lēniem soļiem uz priekšu, bet ir tad braucēji turas abām rokām pie ratu malām un raugās izbaiļu pilnām acīm drīz pa labi, drīz kreisi, jo kariete līgojas un svārstās, kā lai viņa jūras viļņos, un braucējiem, laikam, jau iepriekš stipri gribas zināt, kuŗā mēslu dobē vai čupā viņa gāzīsies. —

Pametis braucējus viņu liktenim — jo pašam jādoma taču ari par savējo — dodos knaši tālāk.

Sāk pašlaik tumst, kad sasniedzu „Klubu“, jo tajā esot visu labākā viesnīca Jaunjelgavā.

Klubs labi gaŗa divstāvu ēka, kas jaunībā bijusi, laikam, spodri balta, bet patlaban pavisam nenoteicamas krāsas, kā mūsdienu politikas audums.

Virš ieejas durvīm balkons — ļoti līdzīgs vienkāršākā veida peļu slazdam, jo atbalstās četros stabiņos pirksta resnumā.

Brinos, ka vēl nevienam žīdēnam nav iekritis prātā izmēģināt pie viņiem sava Simsona spēka — stabiņi patiešām vilināt vilina.

Bet man taču jālūko iekļūt „Klubā“. Mēģinu durvīm pavērt vienu pusi — neiet! otru — cieti kā nekūst!

Pazvanu un gaidu — klusums. Zvanu vēlreiz — nekā!

Apskatu logus — visi tumši; klausos — mājā ne mazākā troksnīša: viss kluss, kā kapā.

Un šai klusumā pašas no sevis sāk šaudīties prātā dažas pavisām neomulīgas domas: ielā nakti taču nevarēs pārļaut, bet žīdu viesnīcās — kas nav dzirdēts par blakšu un citu mīlīgu kukaiņu bariem tajās! . . .

Jā nu, izredzes patiešām nav jaukā, un es stāvu četrstabiņu starpā gluži kā nelaimīgais grēcinieks pie karatavām, kad pašlaik stieps augšā.

Bet tad par mani apžēlojas laipns garāmgājējs.

Ar līdzjūtīgu smaidu viņš paskaidro, ka pa šīm lielajām durvīm laižot tikai tādus kungus, ja kādreiz nākot ciemā, kā gubernatoru, vai kādu ģenerāli, kas piebraucot, mazākais, četriem melņiem; bet tāpēc, ka es izskatoties stipri līdzīgs ikdienišķam mirstīgam — kas bij neapšaubāma patiesība — lai ejot vien gar mājas paksi pa maziem vārtiņiem un virtuves durvīm: ja saimnieka tur nebūtu, lai pameklējot dārzā.

Un tiešām! manam mierinātājam un glābējam — savā priekā aizmirsu tikai paprasīt viņa cienijamo vārdu, lai šinī vietā izteiktu godīgi pelnītu pateicību — bij taisnība: saimnieks, kā jau pilsētnieks, bij izgājis zaļumos un tērzēja ļoti jautri ar savu kalpotāju saimi lapenē.

Nobeidzis iejūsmā sāktu garāku stāstījumu, kas vilkā, apmēram, stundas ceturksni, viņš pamanīja beidzot arī mani un uzklusējās žēlīgi manu naktsmājas lūgumu.

Kalpotājs gars piekodināja tumšajās viesnīcās ejās būt vērīgam un neiekļupt grantes vai kaļķu čupā — sevišķi no kaļķiem lai piesargātos: tie gan esot jau dzēsti, bet smērējot tomēr pamatīgi, un tad varot gadīties, ka rīt pats savus zābakus un citas ap tiem plandīgas lietas vairs nepazīšot — jo viesu istabiņās patlaban izdarot vasaras labojumus — kā Rīgā teic „remontus“ — un viesu uzņemšanai esot atstāti tikai divi numuri.

Ar to arī bijām vienā numurā iekšā.

Istabiņa nav liela, taču vienai naktij ērtības diezgan; un galvenais — viņa spodra un tīra: galds, krēsli, spogulis — bez putekļiem, kālab varu atvieglotu sirdi atņemt elpu.

Spogulis aizdzen pēdīgās rūpju paliekas — viņš liels

jokotājs: tiklīdz paskatos tajā, viņš rāda man lielu, platu un greizu šmauli ar resnu gurķveidīgu degunī vidū.

Bet zinu skaidri, man pilnīgi pieklājīga, pareiza un taisna latvieša seja, un degunam nav ne mazākās līdzības krievu gurķim.

No sāniem raugoties, spogulis izskatās lēnīgs un dziļi nopietns, pat skumīgs, kā visi istie Jokupētei. Na, gan jau iztiksim: ilgi taču viens otrā neraudzīsīmies!

Gultā augsts, brīnum mīksts pēlis. Ar to iznāk pirmā un ne vienīgā ciņa: Kurzemē, cik nomanīju, pēļus stipri ciena, bet mēs, vidzemnieki, nevaram tos paciest. Tāpēc arī šoreiz lūdzu viņu izņemt no gultas un, kad apteksne uzlūko mani platām acīm, saku, ka man no pēļiem piemetas iesnas un rītā sāp galva.

Un īstenībā tā arī gadas: mēs, vidzemnieki, nevaram nekādi saprast — kā lai saderētu kopā siltā, brīžiem tveicīgā vasaras nakts un — pēlis?

Kā gan veselīgam cilvēkam iespējams šādā mīkstumā un karstumā pārļaut garo, ilgo nakti un nenoplaucēt sānus, vai neizsvīst garaiņos un rītā neatrast pēli vienīgi sava paša kāilu ģindeni? —

Kamēr apteksne aizvāc pēli, apskatu vēlreiz istabiņu. Tiešām — blakšu nav! Loti patīkami! —

Mierīgu sirdi dodos Kluba dārzā un lūdzu vakariņas. Tās gaidīdams, apskatos dārzā.

Tas nav liels, bet apkopts glīti. Pašā vidū — vasaras lete ar attiecīgu pajumi. Letes grantētā laukumīņā puķu dobes, gar malām soli un dārza stūrī — dejas grīda ar jumtu. Dārza garākos sānos — bumbotava.

Netrūkst arī ābeļu; bet tās bez augļiem, izpūrušiem, nevienādiem zariem, izstīdzējušas tievas, gaŗas un raugās skumīgi un bez cerībām apkārt, gluži kā miestīņa vecmeitas.

Atnāk pairesnā viesmīle-bufetniece ar vakariņām. Klopsis svaigs, veselīgs un labs, un saruna ar pajauno dārza dūknu sākas nepiespiesti viegli.

Dūkna runā visas trīs vietējās valodas, bet vismīlāk vāciski. Bez tam viņai arī visas citas grūtā uzdevuma

labās īpašības: viņa dzer šnabi, alu un brīnas, ka es, jauns cilvēks, dzerot limonādi — sieviešu dzērienu. Tejiens jaunie puīši tā nedarot.

„Un tomēr“, saku viņai: „jūsu alus dzērāji, mazākais šovakar, pievienojušies man: no viņiem neviens pats taču nav ieradies pēc sava mēriņa.“

„Nu jā“, atbild stiepti mīlīgs kontralts: „pa vasaru jau aizvienam mums tā paklusāk. Tikai pāris vakaru nedēļā iet dzīvāk, kad mūsu inteliģence, lai rokai neizzustu vajadzīgā veiklība, sanāk pacirst trumpas. Tādās reizēs tad nu gan tā, tā — pa druskai iekož, ir iemet — var iztikt!“

„Jūs sakat — cērt trumpas; bet vai tad jūsu inteliģence nav vēl pārliecinājusies, ka paripot bumbām daudz labāk un veselīgāk? Bumbotava jums, liekas, labā kārtībā.“

„Ak, tas šķūnītis ietaisīts pavisam veltīgi: ja daudz, varbūt reizes divas gadā noripo kādu partiju! Mūsējie vairāk mīl kārtis — stukolku, poļskij baņčok...“

Tad mūsu lomas sarunā mainās — nāk mana rinda atbildēt: kas es tāds? kurp dodamies? kādi man nolūki? un tā tālāk.

Man nu gan nav nekā ļauna un slēpjama ne prātā, ne sirdī, bet tā kā dzīves stāstu un nodomus nevar pāris vārdos izteikt un, diezin, vai būtu prātīgi, ja to katrai ziņkārīgai, kaut arī patīkamai, taču svešai dūknai atklāj, un ar vakariņām pašlaik biju laimīgi galā, tad pateicu tikai, ka mans vienīgais un vissirsnīgākais nolūks šovakar — atpūsties un likties uz auss, jo, kā ikviens ceļa gājējs, esmu savu dienas darbu godīgi veicis un patiešām noguris.

Novēlēdams arī viņai saldu dusu un jaukus sapņus, atstāju laipno dūknu jaukajā dārzā un devos savā istabiņā.

Nevaru liegt — viņa izprašņā cilvēku pamatīgi, kā nākas. —

Pulkstenis jau ap 11 naktī, bet mana ceļa biedra vēl nejut. Brīnums — kur gan viņš aizķēries?

Kāda gara paēnā, kādas dūknas gādībā viņš šovakar atradis dusas vietu?

Taču — kam veltīgi šodien galvu lauzīt gar lietām, ko rītdiena pati labprātīgi atklās!

Ar to nolieku pārējās šīsdienas rūpes jautrā spoguļa priekšā un esmu gultā.

Ar labu nakt, dārgie draugi un draudzenes — dūknas un nāras! Uz redzēšanos rīt! —

Otrā diena

Pirmās nakts dēkainie piedzīvojumi. — Rīts Kluba dārzā. — Jaunjelgava dienas gaismā. — Pilsētiņas apkārtnē un tālākais ceļa posms. — Pirmais negaisa brāziens un laimīgi sasniegta pajumte. — Taurkalnes bezgalīgais sils. — Otrais negaisa brāziens un visai nelāgas beigas. — Skarbais lauksaimnieks un drūmās pārdomas dūkstainā ceļā. — Tukšais krogus un vēl tukšākais krodzinieks. — Nebaudāmās vakariņas un savādā pasu pārbaude.

Savāds, stiprs, dobjš troksnis — cik spēju miegā apjaust, atskanēja, kā likās, tepat manās durvīs, kuņas drošības dēļ, biju pieslēdzis, un uzmodināja mani no paša saldākā miega. Uzrāvis sērkociņu, paskatos pulkstenī — nav vēl 3!

Kas te par ērmīgiem ļaudīm: daudzās nakts laikā un itin kā lauždamies laužas durvīs! Kad tikai —

Pus pa sapņiem sagrābju revolveri un streipuloju uz durvju pusi.

Revolveris izrādījās nevietā un lieks, jo kad paveru šķirbiņu, durvīs pabāžas tādas kā pazīstamas ūsas un, kad durvis atveru pavisam, viņās parādās mans ceļa biedris, balts kā melderis, viss putekļos no cepures naga līdz zābaku purniem.

Nedaudz vārdos dabūju zināt, ko sirds vēlējas: mans biedris bij visu nakti bez atpūtas braucis un steidzies pa zemes ceļu šurp un pašlaik nevēlējās nekā sirsnīgāk par vienkāršu gultu. Bet šādā laikā un šinī vietā tā bij pati grūtākā lieta.

Mans biedris bij steidzies šurp dibinātās cerībās, ka Jaunjelgavas lielākā viesnīcā būs atronamas kauču jel

2 gultas. Un tā arī bij; bet otro numura istabiņu kopā ar gultu ap pusnakti bij pasteidzies aizņemt cits viesis, kāds rīdzinieks. Ko nu? Laika, kaut ko jaunu sagudrot, nebij daudz. Taču mans ceļa biedris tā kā atcerējās dzirdējis — miestīņā esot vēl otra, gan tāda drusku apšaubāma viesnīca. Bet tad vairāk gan neesot, ko meklēt. Un tāpēc mūsu kopējais lēmums bij īss un ašs: biedrim jāiet otrā viesnīcā, varbūt palaimēsies.

Nebiju biedrim paspējis vēl izteikt kādu aprīnojuma vārdu par viņa veiklību un dūšu — nakts laikā iekļūt šai nepieejamā cietoksnī, ko spēj ieņemt vienīgi isti ģeneraļi. Kad biedris bij jau ārā un nozudis rīta mijkrēsli.

Man, protams, arī vairāk nekā neatlikās, kā uzmeklēt atkal savu 1½ pēdas plato guļas vietu.

Atlikos gultiņā un taisījos turpināt pēkšņi pārtraukto sapni, kad spējais troksnis atkal sāka dimdināt ausis.

Man šķitās, tikko pārdzīvotais traucējums, rādās un atkārtojās sapnī, un tādēļ paliku itin mierīgi savā pus-snaudā. Bet pēc maza britiņa durvis sāk dārdēt vēl spējāk un sitieni birst skaidri nojaušamā nepacietībā.

Neko darīt — uzslējos stāvus gaisā un saucu:

„Nu, kas tad te atkal dauzās?”

„Es,” atsaucas pazīstama balss un, kad durvis atveru, pa tām iekāpj patiešām atkal mans ceļa biedris.

„Nu?” ieprasos, un man acis paplešas platākas.

„Slikti!” viņš saka: „Nav kur gulēt.”

„Kā nav?”

„Nu, gluži vienkārši: viesnīcas nav — viņa bijusi un — izbijusi!”

„Hm,” norūcu domīgi un skatos savā vēl siltā guļas vietā. „Tad jau abiem būs jāliekas vien blakus, lai gan ar šīm 1½ pēdām būs, kā būs!”

Izrādījās, manam biedrim bijušās gluži tādas pat domas, un tāpēc ka vienprātība, sevišķi grūtos ceļojumos un īpaši ceļojuma grūtībās no vislielākā svara, likāmies arī šaurajā siltīte iekšā — vajadzēja taču pamēģināt gulēt.

Biedrim tas izdodas viegli un varen labi. Savā lielā nogurumā viņš pēc maza britiņa jau krāc; bet tad miegā

sāk ērmīgi rīkoties rokām un kājām, kā čigāns neganti kūtra zirga mugurā, kad grib iedabūt nabaga lopiņu slaidā rīksī.

Viņš savā drošajā sienmales pozīcijā strādā tik spārīgi, ka izspiež mani gandrīz pavisam no gultiņas — turos tajā tikko ar pēdējo pussānu šaurajā šķautnē un mēģinu gan šā, gan tā nomierināt biedra piktumu, jo neapziņos tā nemaz pelnījis.

Tikai tāmēr jau viss mans miegs izskrējis pa valējo kaplodziņu ārā — paskatīties, ko dara gaismiņa.

Bet gaismiņa aust un plešas, un pirms gūstu daudz-maz manāmu panākumu cīņā ar savu nemierīgo ezi, viņa atlaidusies jau pār visu tālo, plašo debesu velvi, un viņas pirmais stars ielido pašlaik Daugavā un sāk laistīties dzi-drajos vilņos.

Manī sacelās gluži kā skaudība par biedra cieto un dziļo miegu, kad piecēlies saģērbjos un eju dārzā.

Laiks kā Dieva dots ceļojuma turpinājumam: cik tālu vien dēļu sēta atļauj pārredzēt debesu dzīles — zilajā gaisa jūrā neviena vilnīša, neviena mākonīša, tikai saules staru zelta bultas mirdzēdamas šaujas no austrumiem tālajos, tumši zilajos rietumos. Uz to pusi jādodas arī mums, un cik tagad būtu jauki laisties viņām līdzī, ja vien manu ceļa biedri kūtrais rāpulis nebūtu nākts braucienā tā nogurdinājis.

Neko darīt — jāpaciešas un jāļauj viņam atpūsties. —

Staigāju pa klusajiem kājceļiņiem dārzā no viena gala otrā. Neviens, pat zvirbuļi netraucē mani: tie arī kopā ar gaismiņu aizlaidušies no savām lapotām vasarnīcām un rušīnās aiz sētas ieliņu putekļos, ka actiņas vien zib.

Pārējā divkājinā radība vāļajās vēl mīkstajos pēļos un dus saldā rīta miegā.

Soļodams noplūcu pīpenīti, kas nostājusies pašā ceļiņa malā, un sāku, no gara laika izplūkdams zieda spodri balto staru lapiņas, zilēt tālāko ceļojuma gaitu.

Iznāk gan labi, gan slikti — kā jau vienumēr dzīvē.

Bet kur un kad nāks sliktais, vai labais — var pateikt

vienīgi visuzinātājs liktenis. Būtu jauki, ja kaut kādi spētu iegūt viņa labvēlību un draudzību.

Un nemanot domas sākušas lidināties pa iespējamības un varbūtības nepārredzamām dzīlēm, bet kājas apstājušās pie kuplas puķu dobes, un skati iegrimuši ziedu brīnišķīgā krāšņumā — kas te nejaušība — apdoms — nolūks?

Cik ilgi esmu tā vaļējām acīm rīta brīnišķīgā klusumā sapņojis — nezinu, kad pēkšņi tuvumā iečirkstas kājceļņa grante, un mans ceļa biedris spirts un žirgts pienāk klāt.

Dienas gaismā Jaunjelgavu neesmu vēl redzējis un man stipri gribas viņu apskatīt.

Biedris piekrīt, un abi dodamies tūlī turp, tomēr laba tajā atrodam maz.

Vakarējais aitu bara iespaids izrādās pareizs.

Iedomāties vēl lielāku brīvību celtniecībā par Jaunjelgavas brīnumdarbiem nav nemaz iespējams.

Katrs iemītnieks cēlis savu nameli jauktā krievu-vācu-žīdu stilā — kur un kā vien iekritis prātā: viens — tieši ielas malā, otrs — soļu desmit nost; vienam ielas pusē priekšpuse (fasade), otram — dibens; vienam ielā atspiedies ēkas stūris, otram — gals...

Trūkst tikai vēl augšpēdus celtu namu ar pamatiem mākoņos... Bet kad no Vidzemes krasta paskatās lejup pilsētiņā — Daugavas rāmajā līmenī redz arī tādas.

Vārdu sakot — pilsēta kā pasakā, vai īsti — pasakaina pilsēta!

Katram namam, kam vien bijusi laime nostāties tieši ielas malā, vienā galā tirgotava, otrā dzertuve (restorans).

Katrā tirgotavā sēd pa vecai žīdieteī un no gaŗa laika loba svētiņus no simtkārtējām ādām laukā, vai dīrā silķes asti; bet žīdi paši staigā aptašķītos, nodriskātos, daudzkārt kankarainos tērpos pa ielām, vervelē un glūn kāriem skatiem uz visām pusēm — taču vientiesīgais zemnieks ar vaļīgi krauto, viegli pieietamo vezumu, kam varētu uzklupt, šīnī laikā nerādās pilsētā, un žīdiņi bezdarba postā izskatās pavisam novārguši un saguruši un zem gaŗa laika,

šī dzīves grūtākā sloga, nemaz vairs nezina, ko darīt un kur dēties?

Vienīgi dažādo sugu un pasugu mušu mākoņiem iet jautri, jauki un labi: te viņām katrā ielas stūrī ierīkots galdiņš ar jo bagātīgu mielastu, gluži bez aizsegām vai aizkariem, kur netrūkst itin neviena mušu iemīlota ēdiena, sākot ar turku vai tatāru medu un beidzot ar Lankovska vislētākām šokoladēm un marmeladēm.

Pie katra galdiņa sēd nosmulējies žīdēns. Apķērīgākiem žagariņš rokā, un viņi sadabūjuši kaut jel kādū nodarbošanos — gana mušas; bet viss lielais vairums — laikam aiz bailēm, kad tikai nenogrēkotos: žīdam pat mušu nav brīv nokaut, lai nekļūtu sodā, — sēd un lūkojas neizsakāmi bēdīgi debesīs un skumst par šīs pilsētas bezgalīgi tukšo posta dzīvi, jo nav taču ne mazākās izredzes, tādai saldumu pārpilnībai sagaidīt kādreiz, atskaitot mušas, arī vajadzīgo noņēmēju daudzumu.

Bet žīdiņš, kā jau minēts, vērīgas sugas radījums. Citas tautas savā vieglprātībā domā: vajag tikai atvērt tirgotavu — nauda nāks aumaļām! Atver ari, tikai pēc laiciņa — tukšpadsmīt: nāk gan, tikai nevis peļņa, bet bankrots.

Žīdiņš savam puikam jau no bērna kājas liek iet dzīves nesaudzīgajā skolā: tupi un cepinies saulē — bez grūtuma, bez nelaužamas izturības ari viena pati nieka kapeciņa nav nopelnāma!

Un mazais žīdēns sēd bez pretošanās, bez kurnēšanas, pat bez iepīkstēšanās vienu, un otru, un — nezina vēl cik dienas, cep un svīst un deg karstajā saulē, rij putekļus un nāvīgos slimību dīģļus, kas kopā ar putekļiem paceļas netīrajās ielās, dažreiz saslimst un nomirst ari; bet kas iztura, no tā iznāk lietaskoks. —

Jelgaviņas ielas — neatšķetināms mudžeklis: viens likums nav beidzies, kad sākas otrs, un ielas gala pat burvja mākslinieks nevar paredzēt, kur nu vēl saredzēt: kad domā — pašlaik būsi istā ceļā, ielai priekšā pēkšņi rodas dēļu necaurredzams, neapejams un nepārkāpjams žogs; un jāiet atpakaļ pa to pašu ceļu, kur nācis. Un, kad iegriezies

Jaunjelgavas pilsētas parks.

šķērsielīnā, domā nokļūt pilsētas vidū, pašā pēdējā likumā piepeši ieraugi, ka esi ieskrējis gandrīz Daugavā!

Tā, krustām šķērsām pa šo labirintu maldīdamies, esam iekļuvuši pilsētiņas dārzā jeb parkā. Tas vēl tikai tapšanas posmā: kociņi taisās tikai stiepties gaŗumā un riesties kuplumā. Vienīgi krūmāji krietni saņēmušies, bet gar celiņu malām skaistās atvasītes stipri aplauzītas — mežoņu tieksmes tā tad visu citu tejienes jaukumu starpā arī kuplo un attīstās spēcīgi.

No dārza, pretkalpus ejot, nonākam tirgus laukumā, kur pie pašas dārza sētas sarindotas apmēram 10 ūdensmucas uz riteņiem.

Tās nolemtas sarkanā gaiļa dzirdīšanai, jo šis putns neatvairāmi iemīlējis tejienes namiņu sausos bēniņus un skaliņu jumtus, pa kuŗiem traki jauka izlēkāšanās un, tāpēc viņš ļoti bieži un labprāt, brīžam aicināts, bet vairāk gan neaicināts, nākot ciemā — tā tad, ja šodien nava, droši būs rīt. —

Jaunjelgava: tirgus laukums un pilsētas valdes nams.

Tālāk ejot, reizes desmit jāprasa, kamēr tiekam istā ceļā un nonākam pie tejienes vienīgās grāmatu tirgotavas, kur ierikota arī laba un glīta litogrāfija un spiestuve.

Grāmatu izvēle tomēr bēdīga: sastopam pa lielākai tiesai vai vienīgi tikai Šablovska briesmu stāstus un vēl nezināma rakstnieka tulkojumu: „Kas ir rakters un kā viņu var caur audzināšanu audzēt?”

Arī citu tautu lēto, tā saucamo tautas bibliotēku grāmatu maz. Vispār labas grāmatas pērkot maz. Šekspira raksti esot vai no mēra laikiem iegādāti, bet, kā redzams, viņi gulot vēl šobrīd vecā vietā.

Nožēlojam, ka nevaram tos no šīs moku vietas izpestīt, jo viņa labākos gabalus esam sen jau iegādājušies.

Pienākusi pusdiēna, un saule spiež pārāk dedzīgi. Pārļaižam tāpēc karsto laiku „Kluba” dārzā un tikai pēc pulkstens 3 pēc pusd. dodamies tālākā ceļā.

Verstis 4 ceļš iet lejup gar pašu Daugavas maļu. Ceļam pa kreisi — paaugsti kalni, gandrīz viscaur apstrādāti, un viņu pakājē, sānos un augšā ligojas kuplas dru-

vas; tikai vietvietām pašās galotnēs un arī dziļākās aizās, ko izrāvušas upītes, redz atsevišķas birzītes un krūmu pudurus.

Ceļš, brīžiem pieglauzdamies kalniem, brīžiem tuvojamies Daugavai, met diezgan daudz nelielu līkumu; bet tie drīzāk tikami, nekā peļami, jo katrā līkumā jaukā apkārtnes aina mainās, un gājēju nenogurdina vienmuļība.

Pa labi no mums aizlīgo Daugava lēnā gaitā, un viņas malā ganās tādas pat lēnas un pieticīgas gotiņas. Apbrīnojama pacietība, kādā tās plūc mazo, tikko saskatāmo zālīti, kas vietvietām aug apaļo radžu starpā. Cik var nomanīt, viņu vienīgā vēlēšanās zemes virsū — kaut jel dzēlīgo mušu un dunduru būtu mazāk, lai godīgs lopīņš varētu netraucētā mierā iekost savu dienīško zāles kumosu! Un rāmās gotiņas brīžam tīri dusmīgi iešņācas, jādāmā, par asinskāro kukaiņu uzbāzību — kam gan tādi negantnieki pavisam laisti pasaulē?

Na jā, te nu redzam, cik slikti, kad trūkst īstas pamācības: būtu viņas gājušas skolā un lasījušas skaisto stāstiņu „Par princī, zirnekli un mušu“, tūliņ lieta būtu skaidra, un viņām nevajadzētu nemaz vairs uztraukties.

Viņu draudzenēm, aitām, turpretim no pieticības ne jēgas: nemierīgi tās skraidalē no vienas malas otrā — pagrābsta drīz te, drīz tur sauso zālīti un — mīkstajos miežos iekšā!

Gāniņam tīrais posts un nelaime ar šādām nevēgām!

Atstādami gotiņas un aitiņas viņu valdnieka, gana, žēlīgā ziņā, kas patlaban plunčojas bezbēdīgi Daugavas dzidrumā, dodamies naigiem soļiem tālāk, kaut gan saule spiež bez žēlastības un lielas sviedru lāses viena pēc otras riešas un norit pār pieri un vaigiem.

Mums jāsteidzas, jo aiz muguras, dienvīdus rītos, labi augsti pie apvāršņa stāv tumšs un draudīgs negaisa mākonis.

Steidzamies, cik ātri vien varam, taču mākonis nāk vēl ātrāk. Izliekas tikai, itin kā stāvētu tanī pat vietā — īstenībā viņš dzenas vēja spārniem mums pakal.

Piepeši vējš apsviežas pavisam no pretējās puses.

Kociņi sāk locīties un drausmīgi šņākt; bet pa lielceļu ceļas, griežas un veļas lieli putekļu blāķi.

Jau nokrīt viena, tad otra liela un smaga lietus lāse, kad sasniedzam laimīgi pajumti, krogu. Tikko speram kāju pār sliekšni, spožs zibens, liekas, no patumšās priekšīņas ārā šaudamies, apžilbina acis, kā pat istabas durvis nevar vairs sataustīt, un tūliņ pat sprakšķēdams un kraukšķēdams pērkons laižas augstu mūsu galvām un jūtam pāri.

Tomēr abi jau esam drošībā un ziņkārīgi raugamies ārā pa mazajām logu rūtiņām, kas aiz vecuma kļuvušas gluži zeltaini zilas.

Lielceļa putekļu blāķi rūk un plok, acīmredzot, vairāk un vairāk — top aizvien zemāki un plānāki, un viņu vietā sarodas visā ceļā tieši balts ūdens.

Bet lielās lietus lāses birst aizvien ātrāk un biežāk, un piepeši pa lielceļu sāk locīties un ložņāt kā dzīvi daudz sīki-mazu strautiņu; viņi tekalē un steidzas no vienas malas otrā, itin kā steigā meklētu un arī viņiem vajadzētu vietniņas, kur ielīst un paglābties tik nežēlīgi bargā laikā.—

Kā aizvienam, pārkoņa negaiss arī šoreiz pārgāja ātri.

Kad iznācām no patumšās istabas, melnie mākoņi grima jau aiz Daugavas. Ari vēja uzpūtīgais niknums bij atslābis: kociņus viņš vairs nelieca lokā, tikai papurināja mazliet, garām skriedams un klusi sevī smiedamies, bīdināja vienu, otru lapās aizķērušos vēso lāsi mums aiz apkakles.

Bet mēs smējāmies skaļi viņam līdz un soļojām dūšīgi tālāk, jo krūtis dzidri spīrgtajā un veselīgajā gaisā cēlās viegli un jautri un tāpat arī kājas.

Drīzi vien pēc tam mums jāsaka Daugavai ardievas: sestajā verstī ceļš iegriežas dziļāk Kurzemē, un mūsu priekšā paceļas Taurkalnes lielais un plašais sils.

Tajā iešana pagrūta, jo ceļš patlaban nolijušā lietū stipri atmieķšēts un dubļains. Slaidās, kuplās priedes neļauj saules stariem iedarboties visā spēkā, un ceļš nenožūst tik ātri kā klajā laukā. Viņas sagādā gan tīkamu

paēnu, bet ko tā šoreiz palīdz, kad, sausāku vietīņu meklējot, mums jālēkā bez apstājas no vienas ceļa malas otrā.

Vispārim mežs nav no jaukajiem. Tikai retās vietās gadas pa kalniņam, kur salasījušās un nostājušās lielākā pulciņā slaidās, staltās priedes kuplajiem, svaigi zaļajiem skuju vaiņadziņiem galvā un aiz gaŗa laika lēnām un cieņīgi palokas viena pret otru, kā klusā, svinīgā un nopietnā sarunā savu piekrišanu izrādīdamas.

Citur visur sila apgabals lielāko tiesu zems un dūksnains. Aug tikai mazas eglītes un sīki, izstīdzējuši bērziņi.

Jo dziļāk tiekam mežā, jo lielāks klusums apņem mūs, itkā staigātum pa mēmu, noburtu vai izmirušu pasauli. Pat rosīgo dzeni nedzird tikšinam. Un ceļnieku, gājēju vai braucēju, — tādu šim ceļam nemaz nav!

Visā gājienā, pašā meža vidū, satikām vienu vienīgu žīdu; bet arī tas nezināja pateikt, ne kurā pusē Bauska, ne kurā Jaunjelgava, kaut gan teicās no Bauskas nākam un „Nei-Rīgā“ ejam.

Nav brīnums, kad arī acīgais žīds šādā meža bezgalībā un klusumā apmulst. Ari mēs esam viņā nogājuši jau 7 verstis, bet mežs top tikai biezāks un drūmāks, un ceļš locās joprojām noslēpumainā biezoknī aizvien dziļāk un dziļāk iekšā un nav ne mazākās pazīmes, ka mežs drīzumā beigsies.

Vakars nav tālu, un šai bezgala mežā pārļaiest nakti zem pielijušu egļu zariem — būtu gan ļoti romantiski, taču mēs abi visai labprāt atstātu šāda pasākuma jaukumu citiem un būtu vairāk mierā ar vienkāršu sausu siena šķūnīti.

Tomēr no tāda, cik tāli sniedz skati, nav ne zīmes, ne vēsts: tikai augsts, gaŗš skurstenis ar lielu, plašu, sakriņu krāsni stāv pašā ceļa malā.

Tur senāk, jādōmā, stāvējis krogus. Ļoti nepatīkami, ka tas pasteidzies krist ugunsgrēkam par upuri pirms esam paspējuši pārliecināties viņa viesmīlībā, un tagad arī mums jācieš par svešiem grēkiem. Esam galīgi iztvīkuši un izslāpuši un spīrgts malciņš būtu varen patīkams.

Bet lieta kļūst vēl neomulīgāka, kad, nejauši atskatījušies, ieraugam tepat, virs koku galotnēm, tanī pašā dienvidus rīta pusē, tādu pat kā senāko, melnummelnu mākonī pakaļ dzenamies. Ceram gan, ka viņš, kas zin, pārskries tikpat ātri kā pirmais; tomēr mūsu cerībā ieaužas nemiera pilnas šaubas: šis arī pārkoņa mākonis — viņa tālie, dobjie ducinājumi nojaušami jau diezgan skaidri — taču viņš nāk savādāk: nāk lēnāk, nopietnāk, pamatīgāk, un tas dara mūs stipri nemierīgus.

Tomēr šāda meža vidū — kurp skriesi?

Neesam arī pat ne verstī pasteigušies tālāk, kad pirmās smagās lāses krīt jau tādā sparā izplestiem lietus sargiem virsū, ka droši lāses lielākā pusē izdrāžas vieglajam aizsarga jumtiņam cauri un, pārvērdamās siki vēsos ūdens puteklīšos, novietojas mūsu plecos, galvās un mugurās.

Tad pērkons sāk strādāt, un lietus gāž kā spaiņiem.

Nevaram nekā prātīgāka sadomāt: nostājāmie uzkalniņa galā grāvī, lai jele kājas un apavu pasargātu no samirkuma.

Stāvam, skatāmie un gaidam. Lielā brāzma nu gan jau pāri, bet smalkā lietus sietiņš strādā bez apstājas tālāk un sijājamā, cik var novērot augšā un visapkārt, viņam pietiks šim vakaram un pat visai naktij. Ko nu?

Vēl kādu pusstundu gaidījuši, dodamies pa smalko, lipīgo lietu un slapjo ceļu tālāk, jo slāpes un nogurums sāk vest ar mums visai nepatīkamas sarunas, t. i. viņš atkārtoti neskaitāmas reizes vienu un to pašu prasību, un mēs jau pa laikam nevaram ieredzēt plāpas, kas stundām ilgi maļ vienu un to pašu!

Stāsta, nelaieme vai klizma nenākot nekad viena. Varām ar labāko sirdsapziņu liecināt — patiešām notiek tā.

Visa pārmērīgā slapjuma vidū, kas list no debesīm, mērcē kājas un mirdzēdams šūpojas neskaitāmās pilēs slaido priežu un egļu zaros, paliekam tomēr nežēlīgi izslāpuši un iztvikuši. Mežs, kā liekas, nebeigsies līdz pašam pasaules galam, un, jo drīzāk vēlamies no viņa izkļūt, jo lēnāk topam uz priekšu.

Ceļš tagad nevien galīgi izmiekšēts un slapjš, bet arī brīnum slidens: turies, ka tikai neiebrauc ar visiem četriem pieplūdušā grāvī!

Un smalkais lietņš līst un līst bez apstājas! Mūsu kurpes neizprotamā kārtā top katrā solī mazākas un sāk spiest tik nežēlīgi, kā vai jāklibo.

Nakts gandrīz klāt, kad, pilnīgi paguruši un līdz ceļgaliem slapji nobridušie, sasniedzam sen gaidīto meža malu. Egles kļūst retākas un retākas, kamēr beidzot esam no tām pavisam ārā, un, lūk, tur — kalniņā, smagi pielījušā rudzu lauka vidū stāv pirmās mājas!

No prieka būtu vai izgavilējuši, ja vien mute un mēle nebūtu pārāk izkaltušas. Bez tam spēki jāpietaupa, lai pa lopu izmīņāto ganuceļu noturētos līdzsvarā un neiegāztos nejauši nezināma dziļuma pēlķē, kādu šai ceļā brīnum daudz.

Ari tādi mazi šaubu mākonīši sāk celties un aizēnot pirmā prieka sajūsmu: Dievs vien zina, kā ies nelūgtā ciemā? Kādi īsti ļaudis mājō šī lielā meža malā? Vai te maz jēl pazīstamas tādas lietas, kā izpalīdzība, laipnība, viesmīlība un citas labas un jaukas senču parašas un tikumi?..

Bet ko tik daudz vērot un raizēties par katru mākonīti, kas aizlido cerības saulei priekšā! Varbūt viņš nozudīs ātrāk, nekā domājam! Tāpēc naigi tikai tālāk! Iegriežamies sētā. Saimnieks esot istabā. Ejam iekšā un lūdzam naktsmāju.

„Es svešus ļaudis nepieturu savās mājās: ejiet uz krogu!“ atskan mierīga, zema un spēcīga balss, kā liekas, no tumšā istabas kakta un nevis no saimnieka mutes, kas omulīgi sēd pie jau noturēto vakariņu galda.

Ir tādi teikumi visās valodās, arī mūsējā, kas ieliek kā ar vāli pierē un, kaut gan vārdi vienkārši un viegli aptvejami, tu tomēr esi kā apdullis un nevari viņus saprast. Un ne tikai pašā pirmā acumirkļī vien.

Tā gāja arī mums. Pārsteigti stāvam labu brīdi istabā — liekas, itkā abi būtu kaut ko pavisam svešā hotentotu valodā dzirdējuši, bet tagad un tūlī pat se-

kos turpinājums mūsu pašu godīgā un saprotamā latviešu mēlē.

Stāvam un gaidam, bet istabā paliek kluss kā kapā, un turpinājuma nekāda nav.

Pirmais attopas mans biedris: somiņu otrā rokā pārlicis, viņš paiet man gaŗām un veŗ durvis vaļā. Tā tad neesmu pārklusījies. Nu arī es paķeru savu somiņu un, vienmēr vēl apmulsis, atstāju istabu. Pat „ar labvakaru“ aizmirstu pateikt.

Ceļā līdz krogum, kas atronas krietnu gabalu tālāk, laika diezgan pārskatīt un pārbaudīt šīs dienas balvas.

Tās nebūt nav jaukas un patīkamas. Pie noguruma un slapjuma pienācis vēl stiprais sarūgtinājums klāt. Un Dievs vien zina, kas šodienai vēl klēpī — ar ko viņa īsti beigsies?

Mūsu sarūgtinājuma karstums neatslābst visai drīz, arī pa lielceļa vēsajām peļķēm bradājot. Prātam ar visu vari gribētos pieklūt šejienes tikko izbaudītās neviesmīlības pašām saknēm klāt.

Zinam labi, ka latvieši taču caurcaurim viesmīlīgi ļaudis. Viņi uzņem un neliedz naktsmājas pat vislielākiem zagļiem — krāpniekiem - čigāniem, un izsūcējiem — kontrabandistiem-pauneniekiem, kas ellišķīgā veiklībā, pieglaudīgi, visiem redzot un acīs skatīdamies, izvelk pēdīgo šķiezniņu zemnieka guvumam — izvelk un aizvelk, itkā parādītu turklāt vēl sevišķu žēlastību apšmauktam vientiesītim; uzņem visus šos liekēžus, kas baru bariem nevien paši pārtiek un iedzīvojas no zemes rūķu sviedriem, bet uztur arī savas milzīgās ģimenes; dod pajumti visiem neskaitāmiem starptautiskās blēžu un liekēžu apvienības spiegiem, kas izokšķerē un izzina katru sētu un stūrīti Latvijā tik pamatīgi ar visu viņas dzīvi, turību un ļaudīm, kā to nespēj itin neviens cits ģeneralštabs pasaulē; viņi uzņem laipni visus šos „mūžīgos žīdus“ bez „pajumtes“ un „tēvijas“, kas nosmulētā nabadzības tērpā klist no sētas sētā, un nemaz nejauš, ka šiem „nabadziņiem“ lielās un mazās pilsētās pieder paši greznākie nami un bagātākie veikali, jō līdz ar lupa-

tām par podziņām un adatiņām — ar ko pat maizes riecieniņš, nerunājot par sviestu piciņu, nav ne tuvu samaksāts — viņi aplasa arī visādas „ādiņas“ (to skaitā visveiklāk — jo pats nemana — mūsu paša tautieša-latvieša ādiņu), sākot ar kurmjā- un beidzot ar caunas un ūdra ādiņu, kas veikļiem rebiniekiem gads gadā dod iespēju klusi smīnot no latvieša galda, tieši no viņa paša deguna apakšas, ieraust savā plašajā naudas kulē miljoniem lielas istākā zelta kaudzes; visus šādas sugas ļaudis latvietis uzņem, tikai —

Nu, piemēra dēļ, ņemsim kaut to pašu ūdra ādiņu: židiņš maksā par viņu 30 rubļus un pēc apstrādāšanas pārdod — par 600 rubļiem!

Neko teikt: ja uz vienas pašas ādiņas var pelnīt 570 rubļu zeltā, t. i. ap 2000%, vai tad nav vērts apstaigāt godīga nabadziņa tērpā latviešu sētas un — baudīt pelnīto viesmīlību?

Paēdis, padzēris pa brīvu un — grābj zeltu tikpat kā no grāvmalas!

Visiem šādiem, zināmas un nezināmas tautas staiguljiem, latvietis dod un atļauj naktsmāju, jo iedomājies tos labi pazīstam; vienīgi latvietis ceļa gājējs, kas negrib viņu ne druskas izmantot, vienīgi tas viņam svešs cilvēks!

Zinām gan un zinām pat ļoti labi, ka viesmīlību var izmantot un arī izmanto dažādi paštautiešu blēži visnekrietnākā kārtā. Bet vai tāpēc katrs ceļa gājējs, ko nakts pārsteigusi mežu vai klaju lauku vidū, jau tūlīn ieskaitāms tādu šķirā? Vai tad nav daudz un dažādu paņēmienu — īsā brīdī un itin precīzi izzināt, mazākais, nojaust — kurš godīgs, kurš apšaubāms, ja arī ne tieši negodīgs cilvēks?

Saprotam arī ļoti labi, ka dažu reizi — mājenieku slimības vai tamlīdzīgos gadījumos — sveša cilvēka klātbūtne mājās ļoti nevēlama un neērta. Bet sapratīgs saimnieks tad tā arī tieši un atklāti pateiks — sak, ciemiņ, neļaujieties: nav telpas, saimniece savārgusi, nevaru šoreiz jūsu lūgumu izpildīt — un lieta bez mazākā rūgtuma nokārtota. Bet tā — laipnam un godīgam lūdzējam tūlīn rādīt durvis — ko tas īsti nozīmē? Ko no tā lai secina

rūgti pārsteigts prāts? Vai var maz runāt vairs par viesmīlības tikumu, kur pat vienkāršākās pieklājības sajēga atronas zemāk par īsta mežona sadzīves līmeni?

Mans ceļa biedris kļuvis pavisam mēms un raugās, tāpat kā es, platām acīm nakts tumsā un, ari ne vārda nerunādams, zinu, ka mūs abus moca baigais jautājums: kādā zemē, kādos ļaudīs īsti esam iekļuvuši?

Vai nebūtu prātīgāk — tūliņ pat griezties atpakaļ silā: tur katra egle sniegs labprāt, kas vien viņas zaru pajumtē atronams un nebūt neteiks vārdus, kas vēl vienmēr skan ausīs:

„Es svešus ļaudīs nepieturu...“

Bet šādai nepieredzētai, apzinīgi aizsargašai rupjībai vajaga tak kaut kāda cēloņa! Kur tāds meklējams?

Un prāts urbjas un urbjas šinī neuzminamā mīklā, kaut gan pats labi sajēdz, ka īstā skaidrībā netiks.

Tā tad pagaidīsim: varbūt rītdiena atnesīs mīklas atminējumu vieglāk, nekā ceram.

Laiks padomāt par to pašu šodien: tā ari vēl nav galā.

Ir jau pilnīgi tumšs, kad sasniedzam mazu, panikušu un galīgi noplukušu krodziņu.

Ejam iekšā. Krodzinieks vēl neguļ. Tas mums ļoti pa prātam, jo tad izredzes visā drīzumā remdēt slāpes, izsalkumu un nogurumu. Sarunu uzsāk mans ceļa biedris.

„Vai nebūtu kāda stopa salda piena? Esam ļoti izslāpuši.“

„Nav, kungs.“

„Nu, tad — varbūt zelteris?“

„Kas nu, kungs, pie mums zelteri dzers!“

„Tad, mazākais, taču tēju varēsiet uzvārit?“

„Ari tās nav: pa vasaru viņu neturam... Pa ziemu gan — kādreiz malkas vedēji uzprasa...“

„Bet sakait, Dieva dēļ,“ iemaisos sarunā: „vai jums jel maize, sviests un ūdens ir?“ jo prātā iešāvās pēkšņa aizdoma, kad tikai ari šīs lietas nav vienīgi ziemā teitan dabūjamas.

Manas aizdomas un nemiers tomēr lieki, jo izrādās, ka bez minētām labām lietām var arī šķiņķi uzcept.

Lieliski!

Krodzinieks pats paskalda malku, un pēc pusstundas sēdam jau pie sūri-grūti sasniegtām vakariņām. Kaut gan esam stipri izsalkuši, vakariņas negāja tomēr īsti pie sirds. Grūti teikt, vai šīs dienas neveiksmes, vai arī sāļais šķiņķis, ciets un sīksts un nesasmalcināms kā āda, bij vainīgi.

Pēc nedaudz kumosiem metām mieru un pamēģinājām pasniegto alu. Arī tas novadājies, rūgts un tik bezgaršīgs, kā jāatstāj nebaudīts.

Tā palikām pie paša veselīgākā dzēriena — ūdens.

Pēc vakariņām krodzinieks noprasiņa pases. Pasniedzām tās; bet kad viņš pavirši paskatījies, taisījās dokumentus bāzt kabatā, mans ceļa biedris nenocietās.

„Mūsu papirus,“ viņš teica: „apskatīt — lūdzam! — to jūs varat; bet viņus atņemt un piesavināties jums nav itin nekādas tiesības!“

Piegrūdu paslepen biedrim — sak, necel nu lieka strīda: kam mums guļot pases vajadzīgas — nu, lai papriecājas ar tām, ja viņam gribas; bet biedris saka kļūsam: „Pag, netaisies! Vēlāk pateikšu, ap ko īsti lieta grozās.“

Un viņš pus pa jokam, pus nopietni turpina sākt vārdu karu.

Krodzinieks neatlaižas no sava ne par ko un pūlas visā nopietnībā mums ieskaidrot, kāpēc tā darot un proti, pirmkārt: ja ceļnieks esot blēdis, bez pases viņš nedrīkstot zagt; otrkārt, viņš, krodzinieks, varot acumirkli pierādīt — laikam valdības uzraugam — ka viņam krogū esot viss pilnīgā kārtībā; treškārt, te brīžam saronoties vairāk ceļnieku (tur viņam patiešām bij taisnība: patlaban ienāca krogus istabā žīds pats ar savu siena maisiņu); ja nu kādam no viņiem naktī nozūdot naudas maks, pēc pasēm tūlīj varot zināt, kurš vainīgais; ceturtkārt, neviens bez pases nevarot nekur aizbēgt un, piektkārt, (ko jau paredzēju, piedurdams biedrim) pats svarīgākais:

„Ja jūs man nedodat savas pases, tad es jums arī nedodu naktsmājas!“

To teicis, viņš uzvaras priekā iebāza mūsu pases kabatā, jo manam dūšīgajam ceļa biedrim pret tik spēcīgu iebildumu, protams, mute bij ciet. —

Kad ienākam krogus lielajā telpā, židiņš apmeties pats uz sava siena maisiņa pie krāsns zemē. Esot gan drusku — saka — neērti un zemnieku mājās būtu labāk; bet kas nu tumsā tās vairs lai meklējot.

Kad atsakam, ka zemnieku mājās te nemaz nav labāk, bet gan daudz sliktāk, žids brīnas.

„Kas tur ko brīnīties?“ teicu viņam: „Saimniekam taču taisnība — mēs patiešām viņam pilnīgi sveši, nezināmi cilvēki. Kapēc lai viņš tādus laiž savās mājās?“

„Kapēc? Jūs pras' — kapēc?“ iekaist židiņš: „Nu — par laipne vārde, par save noude!..“

Un taisnība: mums gribētos atrast tādas mājas Latvijā, kur židiņš par aprādīto atlīdzību nedabūtu naktsmājas. — Bet — ko darīsi — mums, latviešiem, ar visu laipnību un „savu naudu“ nav viņa laimes pašiem savā zemē un sētās. —

Naktsguļai krodziniēks ierāda nelielu istabiņu ar totiesu platāku gultu bez palaga: vaļējā garķūla pārklāta rupju, tādu kā zirga segu.

Sīka un maza-maza sveces galiņa gaismā novelkam mudīgi slapjās kurpes un, svārkiem apsegdamies, liekamies gultā — mazākais, esam iekļuvuši sausā vietā un lietus lāses nebirst vairs aiz apkakles...

Kā ies šo nakti — zināsim rīt. —

Trešā diena

Otrās nakts vēl dēkainākie piedzīvojumi. — Gaisma telpā un gaismas stars prātam. — Drūmās miklas atminējums. — Aziatu kultura un viņas nenovēršamās sekas. — Rīta gājiens līdz Vallei. — Pirmā Kurzemes skola un pirmais viesmīlības stars Dievzemītē. — Valles dziedātāju biedrības cīņa ar krievu varas vīru. — Viesmīlības saulītes jaukā piemīņa. — Bārbeles baznīcas krogus džentlmenis. — „Dzirkstele“, džentlmenis un bārbeliešu lauki un pļavas. — Vakars Ķivuloš.

Kad krogus saimnieks ar savu sveces struņķīti aizdurvīm, ceļa biedris saka:

„Vai zini, kāpēc ar viņu ķircinājos? Nu, viņš, nabags, nemāk taču krieviski lasīt; bet viņam traki gribas zināt, kas par zelliem īsti esam? Un tagad, vai rītā no rīta viņš aizsūtīs puiku tuvejā valstsnamā pie skrīvera, lai izlasa un pasaka. Viņš jau lāga vīrs un rītu, protams, atdos godīgi mūsu dokumentus. Un sirds arī būs mierīga.“

Nosmējušies, taisamies gulēt, jo nogurums traki smags visos locekļos un kaulos.

Bet lai aizmigtu un kārtīgi gulētu, ar nogurumu vien nepietiek: šim pasākumam nepieciešams, vispirmām kārtām, klusums un miers.

Ārīgais klusums, kā jau aizvien laukos, kuplo koku un druvu vidū, tiklīdz tos sedz nakts tumsa, arī mūsu atdusas vietai visapkārt bij nevainojami dziļš un maigs.

Nemiers nāca — dīvainā kārtā rokrokā ar klusumu, nebūt viņa netraucēdams, bet tieši tikai izmantodams. Tiklīdz paši bijām apklusuši un savus nogurušos locekļus novietojuši sagulētajā plānā salmu kārtiņā, lai tie pēc iespējas ērtāk atspirgtu un atdabūtu rītdienas darbam vajadzīgo vingribu, kad piepeši no visām pusēm saradās bez mazākā trokšņa dažādu kribuļu-krabuļu bari un sāka ložņāt pa kaklu, krūtīm un muguru, gar roku un kāju stilbiem — ložņāt, kutināt, durstīt un kost visās segtās un nesegtās vietās, kur vien tikai cilvēka miesai spējams piekļūt — sāka strādāt tādā uzmācībā un neatlaidībā, kāda mūsu, cilvēku, darbībā nemaz nav iedomājama, ne iespējama.

Ap mums, nabaga vārguļiem, saradās tāds blusu un blakšu ņudzeklis, ka tās, likās, varēja tieši saujam grābt!

Sākās neganti kari: par gulēšanu nebij ko domāt.

Bet ko tu, nevarīgs cilvēks, tādām pretniekam padarīsi, ko nevari ne tvert, ne saredzēt? Tiklīdz vienu baru aiztriec no labiem sāniem, kad kreisajiem uzklupis jau otrs, vēl negantāks un kodīgāks!

Ap pusnakti mans ceļa biedris, laikam aiz izsamisuma, sāka dziedāt:

„Tur aizved mūs' māsiņ'
Bagātā-i Kurzemē . . .“

Nu, ja šāda vien slavētā bagātība — un labāku, diemžēl, līdz šim neesam vēl pieredzējuši — pazemīgi tencinam! —

Un mūsos pamostas atkal doma — vai labāk negriezties atpakaļ un nepalikt tai pašā nabadzīgā Vidzemē?

Ja arī turpmākās dienās ies tāpat un, Bauskā nokļuvuši, spēsīm vēl kustēties, bez kavēšanās muksim! —

Nevaru nemaz izteikt, kādā priekā apsveicām dienas gaismu, kas atpestīja mūs no briesmīgo moku sola.

Tagad spējams arī telpu labāk apskatīt: bez labi pazīstamās blusu un blakšu perinātavas viņā ievietots vēl ēveļu sols, kam apkārt un virsū liels daudzums rupju un sīku ēveļu skaidu un citu mēslu. Visā lūžņas vidū vidēja lieluma harmonikas kopā ar J. Vildava grāmatu, kā veiklāk iemanīties šo daiktu stāpīt.

Pie sienām — pāris vienkāršu laucinieku skapju un starp tiem, plankumaino sienu šķirbās čum un spīd īstie istabiņas iemītņieki — blakšu bari. Atpakaļ neatskatījušies, metāmiešus krogus vispārējā istabā.

Vai nu mūsu pases bij vainīgas, vai arī paši tagad, dienas gaismā, neizskatījāmiešus vairs tik šaubīgi kā nakts tumsā, bet krodzinieks un sevišķi viņa sieva, kas vakar bij stipri pūcīga — varbūt mēs, pavisam neapzinīgā kārtā, bijām atņēmuši tai iemīļoto guļas vietu un tagad dabūjuši jau pelnīto sodu — abi šorīt bij pavisam citi cilvēki.

Krodziniece bij pat aizsūtījusi meiteni tuvējās mājās, lai sameklētu olas un svaigu pienu brokastim.

To gaidīdami, ieprasāmies:

„Bet sakait, krodznieka pap, kapēc paši neturat govju? Jums taču bērni vēl mazi, un arī lieliem pa vasaru bez piena grūta iztika.“

„Senāk turējām gan,“ atbild uzrunātais: „tagad spiežamies, kā varēdami, cauri. Iet jau grūti, bet ko darīsi? Siena tak tik daudz nevar piepirkt — labi, ja zirgam: bez tā nevar nekā iesākt. Pļavu nav un tāpat zemes — tikai trīs pūrvietas! No kā tur govi lai izmitina? Tikko kāpostu un kartupu dēstīšanai iznāk. Senāk krogum piederēja krietns zemes gabals — tad cilvēks varēja tikpat vēl dzīvot. Bet šis krogus atrodas kroņa gruntē. Nesen atpakaļ atņēma zemi ir krogum, ir šur-tur citam un sadalīja krievu atstāvniekiem (atvaļinātiem zaldātiem) pa 3 pūrvietām katram. Tādu nometināja te ap 300. Bet kā nu cilvēks, ja gadas arī ģimene, lai iztiek no trim pūrvietām? Nu, zināms, ka nevar iztikt! Dažs vēl pūlas un pelnās ar malkas vai baļķu ciršanu, dažs ar kaņģu drāšanu un šā — tā. Bet cik tādu, kas grib pūlēties un godīgi maizi ēst? Kas ilgajā dienestā ielaiskojies, vai tam vairs prātā godīgs darbs? Nu, tad tikai turies un sargies, kā vai aci no pieres neizzog! Saimniekiem, ja klēts durvis stipras un labi noslēgtas — arī pa griestiem māc apcirņus un tīņus iztukšot! Man pašam pērn gad — zinu kā šodien: pats aizslēdzu stedulu kā nākas, stieni lai paraukstīju — sak, vai stingri turas eņģē — bet tak, laikam, kāds no prakvastiem bij paslēpies stedulas tumsā un — rītā zirgs ar visiem ratiem bij projām un līdz šodienai — kā akā!“

Pēc krodznieka bēdu stāsta mums nokrita kā zvīņas no acīm. Nu, lūk, sīnksa mīklas atminējums: aziātu kultūra!

Tā pati Sibīrijas taigas mežoņu kultūra, ko tatāru pletne pēra 300 gadus un nevarēja izpērt.

Tur, Indijas džungļos un Romas purvajos, vilku mā-

tes piesavinājas cilvēku tikumus — ēdina un uzaudzina cilvēku bērnus.

Aziatu sievas pārvēršas kustoņu mātītēs — tā aziats pats dēvē katra sava ciltsbrāļa māti*) — un no saviem pašas cilvēku bērniem izaudzina nešpetnāko pasugu pasaulē — rijīgo laupītāju, baudas un asinskāro divkājaino vilku, kam cilvēka gods, kauns, tiklība, tikums galīgi svešas, nepieietamas lietas, neminot nemaz tik vārīgi traušlus gara greznumus, kā kautrību vai pieklājību.

Paklausaties jel, kas plūdin plūst no šo īsto barbaru mutes — nevien rupja, nemācīta zemnieka, bet no katra bez izņēmuma: augsta un zema, mācīta un nemācīta, jauņa un sirmgalvja mutes! — kur vēl otra tauta pasaulē, kam tā, aumaļu aumalām, gāžas nekītrāko bezkaunību un riebigāko jēlību plūdi ikdienas runā, kā aziatam?

No kā sirds pilna — mute plūst pāri.

Kādu tur vajaga neizmērojami bezgalīgu, rupji lopisku tieksmju un izvirtības slāņu, kur tik plašā apjomā gadu tūkstošiem var plūst bezgala riebigā nešķīstība pa muti ārā, un kas tās par lūpām, kas par ļaudīm, kuri nekītrības runājot laizās un noklausoties — arī laizās!

Kas spēs šo mēra sagandēto stalli izmēst un nāvīgās atkrišņas pārvērst auglīgā zemē?

Cilvēka izaudzināts vilks paliek vilks, lai āda tam arī nezin kā laistītos un spīdētu.

Un nu šie aziati spiežas ar šādu savu „kulturu“ mūsu zemītē. Un arī mūsu pašu dēli un meitas — ak, svētā vientiesība, kādas asas rīkstes tu griez sev un savējiem! — sāk drūzmēties ap šiem garīgā mēra sagandētiem avotiem un ievazāt nāvīgos dīgļus — no kā dzīti, kā mudināti?

Kas glābs tevi, mazā, mīlā zemīte un tevi, mana čaklā un tiklā tauta no izvirtības lāsta, no garīgās un miesīgās nīcības? Vai būs tev gadu tūkstošiem rūditā spēka un veselības diezgan, atturēties pretī? Un, ja visumā — ko

*) Riebigais, katra vārda galā aziatu runā lietotais izteiciens par līdzcilvēku „сукинъ сынъ“ — latviski: kuņas dēls.

Dievs lai dod! — arī būs, taču — cik tavu dēlu un meitu nesagandēsies un neaizies bojā šīnī garīgā mēra zaņķī — par ko? — kādēļ? — kas to lai zina! —

— — — —

Krodzinieka izsūtītā pārtikas mangotāja pārnāk ar labu lomu: atnes olas, ir svaiga piena krūzīti, un pēc neilga brīža brokastis galdā.

Mums viņas pēc pārciestām cīņām un mokām šķietas debešķīgas! Tikuši ar viņām galā, samaksājam par naktsmājām, izprieci ar blaktīm un visu pārējo katrs savas 40 kapeikas (sudrabā) un dodamies ceļā. —

Rīts, kā aizvienam pēc pārkoņa negaisiem, dzestrs, bet, naigi soļojot, drīzi vien ronas patīkams siltums locekļos. Vējiņš sāk pamazām klīdināt vakarējās smalkā lietis un šīsdienas miglas vālas un tām līdzī aizklist arī pārdzīvoto iespaidu drūmums.

Kad atspīd saulīte, mūsu dvēseļu sašķobītais stāvoklis atgūst atkal līdzsvaru, un mēs sākam jau paļāvīgāki raudzīties nākotnē. —

Krietnu ceļa gabalu veikuši, iegriežamies Valles pagastskolā, kas ceļa tuvumā. Vēlamies drusku atpūsties, jo kājas no vakardienas dubļiem, izmirkuma un nepierastas tālāku gabalu veikšanas, jau labi vien pagurušas. Bez tam mums gribas arī apskatīt Kurzemē pirmo skolu, kas gadas pa ceļam.

Skola no ārienes glīta sarkano ķieģeļu ēka ar dakstiņu jumtu. Viņas priekšā neliels dārziņš, kur daudz kuplu, ēnainu cerīnu, skaistu rožu krūmu un kociņu. Dārziņā kustas rotaļādamies divas glītas meitenes un drusku vecāks puisītis.

Pienākuši klāt, padodam labdienu, ko puisītis saņem vāciski. Prasam, vai skolotājs, Gr. kgs, mājās? Puisītis, pavilcinādamies, atbild atkal vāciski — papus neesot mājās, bet viņš pasaukšot „mammā“.

Apsēžamies koka soliņā cerīnu ēnā un gaidam lietas, kas nāks.

Pēc maza brītiņa dārziņā ierona pazema, glīti apaļa,

žirgta un iznesīga kundze. Pasakam, kas esam, un lūdzam atļauju britiņu atpūsties viņas košajā dārziņā un, ja vēl drikstētu vairāk apgrūtināt, lūgtum arī atļauju apskatīt skolas telpas.

Žirgtā kundze atrada mūsu vēlējumos par tik dabīgiem, ka par kaut kādu atļauju neesot nemaz vērts runāt, un laipni lūdza, nākt tikai iekšā — viņa labprāt parādīšot skolā it visu, ko vien vēlētos apskatīt. —

Par gaišu saules staru vakardienas lietū, drūmā meža vidū nebūtu tā priecājušies, kā tagad par sirsniņo laipniību, kas mūs bez aizdomām veda savā pajumtē.

Bērni arī, protams, gribēja mums, viesiem, nākt līdz un, tā kā kundze, sarunādamās ar tiem vāciski, sāka arī mūs uzrunāt šai valodā, nevarējām taču mazo vērotāju priekšā darīt savai slakai, Rīgas skolotājiem, kauna, itkā nebūtu iemācījušies valodu, ko pat pagasta skolotāji prot, un turpmākās sarunas laidām tad arī „per deitsch“.

Iegājām klases telpā. Tā skolai viena pati, un skolotājam nākas stundās strādāt ar 3 nodaļām reizē. Telpa liela un ērta. Skolas soli — gaŗi, darināti pēc senlaiku parauga un izpilda savu uzdevumu, cik noskārstams, ne pirmo gadu desmitu, bet viņus uzmanījusi vērīga acs: solos nav ne skrambājumu, ne graizījumu, un tie uzturējušies ļoti labi.

Klasē glītas ērģeles, 2 sienas tāfeles un dažādas ģeogrāfijas kartes — viss labākā kārtībā. — Sienas pulkstenis, atstiepis locekļus visā gaŗumā, atpūšas no vienmuļīgā ziemas darba un, kad ienākam, paskatās miegaini mūsos, itkā brīnītos par traucējumu omulīgajā atpūtā, jo tagad taču brīvdienas.

Ziemu skolā sarodoties ap 80 skolēnu — skaitlis, kas viena skolotāja darbam katrā ziņā par lielu un smagu, bet pagasts palīga nedodot; gribējis tagadējam skolotājam algu pat samazināt, tikai kurators neesot pielaidis.

Apstaigājuši skolas telpas, ienākam skolotāja dzīvoklī. Viņa 3 istabas diezgan ērtas; mēbeles nekādas greznās, tomēr visai pieklājīgas. Klavieres gan nežēlīgi noskaņojušās, bail taustiņiem pieskārties. Pie sienām glez-

nas, kokgriezumi vācu romantiku gaumē; uz klavierēm un galdiem vāzes, kur novietotas skaistas lauku un dārzu puķītes; grīdas izklātas pašautām segām — viss, tāpat kā klasēs, tīrs, spodrs un glīts, kā jau mājās, kur valda čaklas nama mātes roka.

Esam atkal iznākuši skaistajā dārziņā, atpūtinājuši kājas un ceļamies jau iešanai, bet laipnā nama māte neļaiž: tā pie viņiem neesot parasts — ciemiņus palaist bez stiprinājuma ceļā: pusdienu esot pašlaik gatava un, kā teikto apstiprinādama, durvīs parādas kalpone un lūdz pie galda.

Pats par sevi, domāju, protams, ka laipno uzaicinājumu pieņēmām ar lielāko priekū.

Uzceptais šķiņķis nesalīdzināmi labāks par krogū samaksāto, kaut arī nepaveikto; un ērkšķu ogu virums ar ķilķeniem garšīgs un labs.

Sarunās pie pusdienas galda dabūjam zināt, ka kundze nav šejieniete, bet no Lejas-Kurzemes tālāka apvidus. Ar savu vīru, Gr. kgu, viņa iepazinusies gluži tādā pat ceļojumā, kādu mēs patlaban sākuši.

Izsakam nožēlojumu, ka viņas abas meitiņas vēl par mazām, jo iegūt tik laipnas un čaklas dzīves biedrenes, kāda nama māte, kam, jādodomā, meitenes arī kādreiz līdzināsies, mums, protams, nevienam nebūtu itin nekas pretīm.

Tad saruna aizvirzās par citām lietām. Otrā skolā arī esot skolotājs Gr., tikai jaunāks. Tas nodibinājis un vadījis ap 30 vīru dziedātāju kori. Bijuši krietni vien iestrādājušies, kad pēkšņi skolu inspektors Orlovs aizliedzis Gr—am kori tālāk vadīt un piedraudējis — nepaklausības gadījumā pat atlaist no vietas. Gr—am koris bijis jāatstāj un tagad viņu vadot ķesteris, kam krievs netiekot klāt.

Nu jā — mūsu jaunatne dzied par saulīti, māmuļiņu, rožu un liepu ziediem — šādas lietas aziatam taču pārāk sājas! Cita lieta, kad uzrauj: „Эй, дубинушка, ухнемь!“ kas latviski būtu, apmēram: „Zvel ar rungas resno galu!“

— lūk, tur krievu inspektoram tūliņ acis vien iegailējas un sirds iekustas priekā! —

Stiprinājušies un jauki atpūtušies, atvadami, daudzkārt pateikdamies par negaidītu viesmīlību, un dodamies ceļā. Bet par gabaliņu mums jāgriežas vēlreiz atpakaļ: brīnum laipnā nama māte aizmirsusi mums uzdāvināt katram pa pusplaukušam krāšņo rožu ziedam.

Nu, gribot negribot, jāiet taču atpakaļ!

„Bārbeles skolotājam,“ nosaka kundze šķelmīgi: „skaistas jaunkundzes — tagad jums būs, viņām ko uzdāvināt.“

Tencinam vēlreiz par lielo laipnību un soļojam tālāk.

Bet tāpēc, ka Bārbeles skolotāju nesastapām mājās un arī mūsu ceļojuma nolūkos neietilpa skaisto kurzemnieču daiļo sirsniņu un galviņu valdzinājumi un ieguvumi, rožu pusplaukuši krāšņos ziedus paglabājām paši par piemiņu pirmajai silti-maigai viesmīlības saulītei, kas negaidīti atspīdēja Kurzemē.

Laiks pēcpusdienā ļoti jauks, un mūsu vakardienas smagās raizes aizludinājās vējīnam līdzi, kas, bezbēdīgi kuplās druvas ligodams, skrēja mums tieši krūtīs un brīžam, kā jau resgalis, pār dziļo ceļmalas grāvi lēkdams, mēģināja iesviest tajā mūsu vieglās vasaras cepures. Viņš šodien likās īsti labā omā: šķiet, priecājās par vakardienas rumulēm, kas tik labi veikušās.

Bet mums nebij laika ar viņu niekoties: uzspiedām cepures stingrāk galvā un iegriezāmies Bārbeles skolā, lai paprasītu ceļu uz Riekstiņa mājām, kur nesen nodibinātā sātības biedrība „Dzirkstele“ noturot savas sapulces, un mums labprāt gribējās satikt kādu no biedrības locekļiem. Neatrazdami skolotāja, kā jau minēts, mājās, devāmies tālāk uz Bārbeles baznīcas pusi, kur cerējām sastapt, kas zinātu pasacīt meklēto ceļu.

Bārbeles baznīcā nav nekā sevišķa. No nelielā uzkalniņa kapsētas vidū, kokos gandrīz pavisam ieslēpusies, viņa pabailīgi raugās plašo lauku mierīgajās tālēs un pašā tuvumā novietotā nemiera un ļaunuma perēklī: baznīcas durvīm tieši pretīm uzcelts milzīgs krogus.

Iegriežamies tajā, dabūjam zelteri un, turpat pie garā galda atsēdušies, sākam apprasīties bufetniekam par „Dzirksteli“.

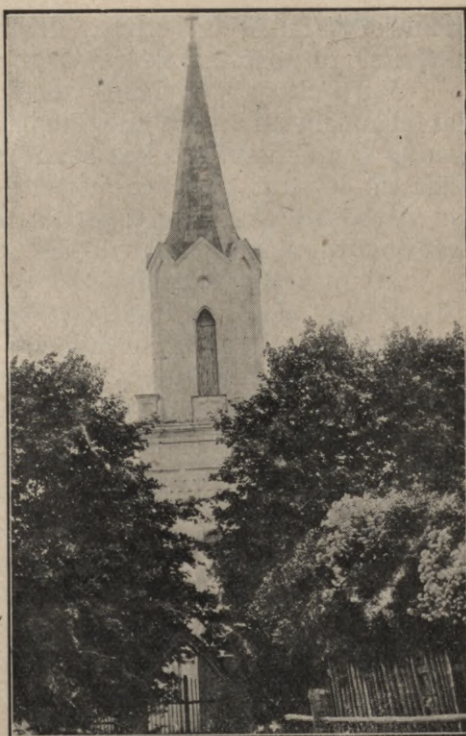
Lai gan, pēc mūsu domām, viņai vajag tepat tuvumā būt, taču jaunais cilvēks nezina par to itin nekā. Redzams, sātibas jautājums viņam galīgi vienaldzīgs un, patiešām — tāds jau arī nav krodzinieka labā cēlies.

Domīgi paliekam sēdot, jo pašlaik nemanam neviena, pie kā varētu savā vajadzībā griezties. Un tomēr palīgs mums pavisam tuvu — tepat otrā istabā.

Un nokrita viņš kā no debesīm, t. i. ieradās, ne saukts, ne lūgts, pats no sevis. Jā, cik savādi, — gribētos gandrīz teikt — brīnišķīgi dažs kas pagadas!

Mūsu izpalīgs neliela auguma un vidēju gadu džentlmenis, šaurām, dzirkstīgām actiņām, glīti noskūtu seju, melnos, pieklājīgi darinātos, garos svētdienas svārkos, lai gan šodien darba diena; viņš iznesīgs un veikls kustībās un valodā, tikai pārāk laipns un ziņkārīgs, un tad viņa labām īpašībām piejaucas uzbāzības piegarša un tā kā atvēsina pirmā mirkļa prieku.

Džentlmenis, jādodomā, sadzirdējis mūsu jautājumus bu-

Bārbeles baznīca.

fetniekam, iznāk no krogus dibens istabas, pasūta pudeli alus un nosēstas pie galda mums pretī.

Starp citu viņš mēģina vairākkārt piedabūt arī mūs, lai iebaudam no viņa alus krājuma. Atsakam, ka neesam jau nu gan tādi svētūļi, kas baidītos no miestīņa kausa, kā žīds no krusta; bet līdz ar to zinām itin labi, ka ceļā un darbā šis dzēriens, tāpat kā degvīns, nevis stiprina, bet nogurdina, un mums vēl tāļš ceļš priekšā. —

„Mani kungi neļautosies,“ iesāk džentlmenis, solā sēzdamies: „kad es, kā šejienietis, došu jums tuvākus paskaidrojumus par mūsu lietām. R. saimnieks, par kuŗu apprasījāties, man draugs. Viņš nebūt nav tāds atturībnieks-svētulis, kā jūs zīmīgi teicāt; un es arī neesmu. Nu, mēs iedzeram savu glāzīti pēc patikas, bet vai tāpēc, klaus ko, lai tūļiņ būtum sātības lietas pretinieki? R. dod viņiem savās mājās sapulcēšanās vietu; bet vai par to, klaus ko, pašam vajaga tūļiņ palikt, klaus ko, par pirmās šķiras atturībnieku? Nu, un tad mums, klaus ko, uz zemēm, kāds mums, klaus ko, gan liels labums no šīm biedrībām? Jums tur, klaus ko, pilsētās tas citādāk. Tur jums, klaus ko, katrā ielas stūrī šenķis... Jums, kungi, klaus ko, naudas pilnas kabatas...“

„Nu,“ iesmejas mans ceļa biedris: „ja tā būtu, tad jau gan necilpotu uz Bausku kājām.“

„Lai, lai,“ nepiekāpjas džentlmenis: „jūs, teiksim, tomēr, klaus ko, paprasat pudeli zeltera — tas taču, klaus ko, maksā naudu: bez naudas, klaus ko, nevar taču nekādu ceļojumu taisīt. — Bet ar to sātības lietu jums pilsētā tomēr, klaus ko, savādāk, — daudz pelna, daudz vilinātāju... bet mums uz zemēm, klaus ko, kas mums no tā?“

„Nu, tomēr,“ atsakām viņam: „tomēr arī lauku dzīvē sātības kustībai liela un svarīga nozīme. Kā līdz šim parasts, — zaļumu svētkos, teatŗa izrādēs un citos sarīkojumos — vai iemešana nestāv pašā pirmā un svarīgākā vietā? Bet stiprie dzērieni, nerunājot jau par pārliecīgu viņu lietojumu, bojā taču vienumēr katru garīgu baudu un atņem katram priekam īsto svētību. Ja zem

stipro dzērienu iespaids izpriece ari ik reizes nenonāk līdz lamām un neizbeidzas ar plūkšanos un citām nejdzībām, tomēr, kad saimnieks vai kalps pārnāk svētdienas vakarā vai pirmdienas gaismiņā uz visiem četriem mājās, — sakieta paši, — kas viņš vairs par strādnieku un kāds darbs gaidāms? Ja ari tikdaudz neuzsvērtum turības un labklājības pusi, — kaut gan tā mūsu mazajā zemītē sniedzas miljonos, — taču veselības ziņā sātības kustībai milzīga nozīme un viņas svētība neapšaubāma!“

„Nu, jā, jā,“ neatlaižas džentlmenis: „jūs jau, kungi, klaus ko, esat nākuši un mākat ari, klaus ko, visu apsvērt. Biedrības jau laba lieta, bet mēs, bārbelieši, klaus ko, bez visa tā esam godīgi ļaudis: pie mums tādas lietas, kā zagšanas un citi negodīgi darbi, tas, klaus ko, bārbeliešos nav! Nu, tepat svētdienām apgrozās simtiem, klaus ko, tūkstošiem ļaužu, bet neredzēsiet neviena, kas, klaus ko, būtu piedzēries, tas ir, kas, klaus ko, gulētu pa beņķī. Un strādnieki, klaus ko, mēs esam dūšīgi! Zeme mums laba — par viņu, klaus ko, nevar žēloties; bet mēs, bārbelieši, esam vairāk, klaus ko, pļavu ļaudis: turam pa 20—30 govīm un aitām... Sierniecība? Nē, tādas mums nav! Tur, klaus ko, vajag kapitāla un prašanas un te nevienam tādas nav. Mēs pārdodam sviestu, nobarojam vēršus, sukus, pārdodam ari vilnu — vārdu sakot, iztiekam vairāk no lopiem... Jūs, kungi, klaus ko, taisaties jau ceļā? Nu, tad es, klaus ko, novedīšu jūs pie Riekstiņa. Viņš ļoti labs cilvēks un šovakar, klaus ko, nelaidīs jūs ne par ko vaļā! Viņš mans draugs, un viņam tādi ciemiņi, kā jūs, cien. kungi, klaus ko...“

Ceļvedis tā tad nu mums būtu bijis drošs — nezinam tikai, vai R. par viņu tāpat priecātos kā mēs — bet izrādījās, ka esam R. mājām jau pagājuši garām un, tāpēc ka 3—4 verstis negribējām iet atpakaļ, vajadzēja no laipnā džentlmeņa atvadīties.

Taču mēs šķirāmiem drošā cerībā — kas gan, diemžēl, vēlāk nepiepildījās — viņu drīzumā sastapt, jo tam visās Latvijas malās — Bauskā, Jelgavā, Rīgā u. t. t. — esot milzums pažiņu un draugu. —

Lielceļš vijās pa labi koptiem un kupliem druvu laukiem. Lai gan, pēc Bārbeles džentlmeņa izteikuma, šogad rudzi un cita labība viņiem esot vāja, tomēr, cik no tās redzējām ceļmalā, viņa stipri pārspēj vidzemnieku druvas arī visražīgākos gados. Nezin, kā izskatās šie lauki, kad kurzemnieki paši ar viņiem mierā?

Apgabals, pa kuru ejam, nav nekāds jaukais. Pakalniņi top aizviem zemāki, lauki līdzināki un vienmuļīgāki. Var nojaust, ka drīz sāksies Jelgavas lielais līdzenums.

Mežus, birzītes un koku pudurus redz pavisam reti. Un tie paši nekādi kuplie. Tikai ap Iecavas upīti alkšņi un vītoli varen kupli. Šajā ceļa posmā šī vienīgā vieta, kur, noraugoties upītes dzidri skaidrajā ūdenī, patīkami atpūsties un noslaucīt ceļa sviedrus. Pie šīs upītes atrodoties bārbeliešu kuplākās un labākās pļavas.

Vakars jau klāt, kad sasniedzam Ģivuļu mājas. No lielceļa viņas izskatās ļoti jaukas — liekas itkā iegrimušas lapoto koku kuplumā, bet tuvumā ne visai pievilcīgas.

Koka ēkas no vecuma jau apdrupušas un sagurušas; tikai rija, kā labu tiesu citas Kurzemē, celta, laikam, nesen no māla un izskatās glītāka un žirgtāka. Visām ēkām salmu jumti.

Pukstošām sirdīm iegriežamies šinī sētā, lai lūgtu naktsmāju, jo tumsa pašlaik klāt, un tuvumā krogu nemana. Cik noskārstams, saimnieks nav bagātnieks; bet mēs jau arī nemeklējam ērtības, ne smalkuma — mums pietiktu ar siena šķūnīti vai pūnīti, ja istabā neiznāktu telpas, kur piemesties.

Saimnieks paliek domīgs, kad izsakam savu lūgumu; bet kad ieminamies par siena novietojamām telpām — saka, ka tad lieta varot iet.

Noliekam somiņas, un sirdis kļūst pavisam vieglas.

Esam iekļuvuši atkal latvieša, ne barbara sētā. —

Ceturta diena

Givuli un viņu viesmīlīgais saimnieks. — Vec-Saules ziņkārīgais vecītis un viņa labais padoms. — Pētermuiža un kļaidoņi muzikanti. — Kolas sērga 1848. gadā. — Ceļa apvidus līdz Bauskai. — Apkārtnes auglība. — Bauska un viņas pirmais iespaids.

Gulēšana iznāca klētsaugšas svaigajā sienā — visjaukākā, kādu var iedomāties un kāda vienīgi vasar iespējama: tu guli svaigā, smaršīgā gaisa apņemts, mīkstajā sienā kā līnis, un naktsmierā tevi netraucē ne kukainis, ne cilvēks. Istabā droši vien tik labi nebūtu, jo saimniecei auklējams mazs dēliņš, un tam paklaigāt vēl vienalga — vai pusnakts, vai rīta ausma.

Ap plk. 6 viss miegs un nogurums izgulēts. Nokāpjam no klēts augšas un, kamēr nevalīgā saimniece sameklē brokastis, paejamies ar saimnieku, kas vēlas savu augļu dārzu parādīt, sarunādamies kuplo ābeļu paēnā.

Saimnieks garš, kalsnējs pušmūža vīrs, lēnīgs un apdomīgs valodā, izskatās vairāk pēc leiša — esot arī viņu ticības, katolis, tomēr turas pie latviešiem.

Givuli skaitoties pie Šenberģes pagasta un esot rentes mājas; ja gribētu par dzimtu pirkt, būtu jāmaksā 80 rbļ. (zeltā) par pūrvieta. Kāda esot zemes cena Vidzemē? Renti maksājot pa 5 rbļi (ari zeltā) par pūrvieta arāmās zemes. Ejot grūti šā un grūti ari tā: zeme auglības ziņā esot daudz vājāka nekā kaimiņu pagastos. Dažiem saimniekiem ejot ļoti grūti, sevišķi no tā laika, kad krusa apsitusi sējumus. Lielākā tiesa vēl tagad neesot spējusi nolīdzināt Šenberģes kungam savus rentes un citus parādus. —

Ābeļu dārzs nav nekāds plašais. Koki lielāko tiesu veci, aūgstiem kroņiem, daži pavisam jau nokaltuši; bet viņu vietā, stabiņiem piekērušies, stiepjas augšup pēcnācēji, jaunie kociņi, žirgti un priecīgi rīta saulei pretī, kā veselīgie bērni, kas nepacietībā grib jo drīzāk lielajiem kļūt līdzīgi. — Ari nedaudzās — 3 vai 4 — bišu saimes darbojas dārzā veclaiku blūku stropos. Bet labu ganību esot maz, un tāpēc no viņām maz labuma un prieka.

Kad iznākam no dārza, brokastis jau galdā: maizīte stops salda piena, sviests un sierveidīgs biezpiens. Viss svaigs un labs un garšo debešķīgi!

Kad taisamies ceļā, saimnieks par samaksu negrib ne dzirdēt. Tad nu cits nekas neatliek, ka izmēģināt roku burvju mākslinieku veiklībā: viņam nemanot, noliekam zem piena stopa katrs savu sudraba pusrubli, lai jaunajam puisītim iznāktu kaut krustību svārciņi un, atvadījušies, dodamies tālāk, viesmīlīgajiem ļautiņiem visu labu novēlēdami. —

Kā Ģ. saimnieks sacīja, to patiešām arī redzam: visā Šenberģes tiesā druvas un sējumi manāmi vājāki, nekā ceļa gabalā pirms un arī pēc viņas. Kopā ar to arī zemkopju sētas nabadzīgākas un klajākas, bez dārzu kupluma un zaļuma. Tikai ap Vec-Sauli, kur pusdienai krogū par 25 kap. sudrabā dabūjam lielu bļodu garšīgas gaļas zupas, apvidus kļūst auglīgāks un, jo tuvāk Bauskai, jo lauki auglīgāki un kuplāki.

Slaidi augušo rudzu kļūst aizvien mazāk un mazāk un beigās viņu neredz vairs pavisam. Viņu vietā līgot līgojas, slaidumā gandrīz tikpat stalti, kvieši skaistajām smagu graudu vārpām. Āboliņš — vidzemnieku laukos neredzētā garumā un kuplumā — viss vienos ziedos un katrā izkopts cirtienā, jāsaka, vesels klēpis!

Samērā ar lauku ražību, arī mājas un sētas kļūst labākas, glītākas un greznākas. Spilgto dakstiņu jumtu košie plankumi ieriešas aizvien biežāk zaļo augļu koku kuplumā, kas apņem gandrīz katru sētu no visām pusēm. Mājās, kur augļu dārzi vēl jauni, viņi ierīkoti plašāki un kārtīgāki par vecajiem. Sevišķi daudz it visur ķiršu koku, kas te padodas brīnum labi un krāšņi sārtaļām, lielām un sulīgām ogām kairināt kairina iztvīkušo ceļa gājēju. Vienīgi čaklo rūķīšu — bišu mājokļu dārzos redz maz.

Vec-Saule skaitāma pie lielākām, tomēr ne skaistākām muižām, kādas gadījās ceļā. Viņas īpašnieks f. Rautenfelts sadalījis muižas zemi 40 pūrvietaš lielos gabalos un iznomājis atsevišķiem zemes rūķiem, jo kalpi prasot

gan lielas algas, bet strādājot pavirši un laiski. Tagad no 25 rentniekiem pa 250 rbļ. (zeltā) gada nomas īpašniekiem ienākot daudz vairāk, nekā pašam muižu apsaimniekojot. Nomniekiem gan, protams, krietni jāraujoties, kamēr sagādā lielo nomu; taču iztikt varot.

Pa muižas tiesu ejot, panākam gausu vecīti, kas nes launagu savējiem, darbiniekiem attālākā laukā. Sarunā mans ceļa biedris sāk viņu ķircināt, jo vecītim stipri gribas zināt, kas īsti tādi esam, kurp ejam, ar ko nodarbojamies un tā tālāk.

„Brīvā laikā,“ saka mans ceļa biedris: „kā redzat, staigājam.“

„Nu jā, jā,“ prašņā vecītis tālāk: „bet ko jūs darba laikā īsti darat?“

„Nu, mēs mākam un daram daudz ko: taisam kartes un zemes ruļļus... Tikai zirgu zagt gan vēl nemākam.“

„Nu, jauni kungi,“ nosaka vecītis: „to ari nevajaga mācīties: sliktam darbam vienmēr nelāgas alga!“ un mēs izšķīramies. —

Sešas verstis no Bauskas iegriezāmie f. Ulota Pētermuižā. Ulots — mežkungs un pārvalda Bauskas iecirkņa kroņa (valsts) mežus. Mūsu tautietis S., kas nesen pabeidzis meža institutu, nodien te savus kandidata gadus un viņu, gažām ejot, gribam apmeklēt.

Mūsu paziņa S. izgājis, bet būšot drīz mājās; tāpēc U. kgs., vecs, sirms, pazema un paresna auguma vīrs — īsts labsirdīga, lēnīga seno labo laiku mežkungu paraugs — aicina atsēsties tepat parādes durvju plašajā lievenī un uzgaidīt.

Ar lielāko prieku pieņemam laipno uzaicinājumu, jo kas gan karstajā dienā ceļniekam var būt patīkamāk par atpūtas brītiņu kuplā paēnā, bet lieveņa sienas — segtin nosegtas tumši zaļajām mežavīna lapām un staipekņiem. Tāpat ari lielie sulīgie lapu augi un puķes, kas nostādīti gar lieveņa malām, attura dažu labu svelmīgu saules staru.

Drīz vien sarunas pilnā gaitā. Štarp citu aizņemam ari niknās koleras sērgu, kas patlaban šovasar tuvojas mums no tumšās Krievijas plašumiem. U. kgs pārliccināts, ka

mūsu zemītē viņai būs maz upuņu un īss viesošanās laiks, jo tīrības ziņā un īpaši ārstu norādījumu izpratnē un ievērošanā mūsu zemes iemītnieki taču nesalīdzināmi tāli barbariem priekšā, kur, piem., Astrachanas guberņā zemnieki nosītuši ārstus, kas steigušies palīgā, pilnīgā pārlicībā, ka ārsti esot īstie koleras izplatītāji un veicinātāji.

Sirmais U. kgs atminas vēl jo labi 1848. gadu, kad kolera tāpat plosījies Krievijā un piemeklējusi arī mūsu dzimteni. Šimbrīžam mūsu zemes veselības apstākļi taču daudz labāki nekā 1848. gadā, ārstu vairāk un, vispār, veselīgai tautai, kā arī pilnīgi veselam cilvēkam pat tieša pieskāšanās koleras slimniekam neesot nebūt tik bīstama, kā daudzkārt iedomājoties.

U. kgs ļoti labi atceroties šādu gadījumu no 1848. g. koleras laikmeta.

Vasarā, kad kolera bijusi sasniegusi arī Bausku, te pat kaimiņu muižas īpašnieks iebrācis pilsētiņā savās darīšanās. Pats apmeties „Klubā“, kučieris ar zirgiem — iebrācamā vietā. Bauskā toreiz miruši diezgan daudzi, sevišķi žīdi, kā jau tīrībā visnolaidīgākā tauta. — Vai nu slimie paši skrējuši, vai veselie triekuši saslimušos ārā, bet aizvien no rītiem ielās gulējuši, kā mušas, kolērā kritušie.

Pilsētas valde tolaik sarīkojusi un pieņēmusi sevišķus uzraugus: tie apbraukājuši pilsētas ielas, uzlasījuši kritušos un, naktī tādā kārtā sakrātos miroņus, sametuši un ap-rakuši kopējā dobē.

Minētā kunga kučieris, apkopis zirgus, aizgājis viesos pie paziņām vai radiem; tur nu ietaisījies, kā jau tādā nedrošā laikā, krietnu dūšu un ap pusnakti devies atpakaļ mājvietā. Atrazdams vārtus aizslēgtus, viņš apsēdies atpūsties zemajā soliņā vārtiem līdzās un, kā jau tāda noguruma brīdī, drīz vien iesnaudies tik pamatīgi, ka noslīdējis soliņam blakus zemē.

Pēc laiciņa liķu vācēji brauc gaŗām, redz — cilvēks guļ ielas malā, domā — beigts, saņem un iekrauj šo arī vezumā pie citiem kolērā kritušiem. Pēc tam nobrauc pie izraktās bedres, izkrauj vezumu, bet izrādās, ka tur

iznāktu vietas diezgan vēl arī citiem miroņiem — tāpēc nemet bedri ciet, bet abraukās vēlreiz ielas: kad rīta gaismiņā bedre būs pilna, varēs aizbērt. —

Kamēr šie braukā, sāk gaismiņa svīst, un kučieris, nakts vēsumā žvinguļa smagumu izgulējis, pamostas un nevar saprast — kur tik daudz žīdu sagūlušies viņam blakus un dažs pat virsū? Bet kad atjēdzies — dzērums nozudis kā migla, un puisis vienā lēcienā bijis no bedres ārā! Nobīlis jau nu iznācis traki liels, taču puisis dzīvs vēl šobaltdien. —

Tikmēr arī mūsu paziņa S. kgs ieradies mājās.

„Nu, kas tad ar jums?“ viņš jautā smiedamies: „Kāpēc nepūšat maršu vaļā?“

„Kā — nepūšat?“ mēs brīnamies: „Kur tad lai ņemam vajadzīgos rīkus? — mums, diemžēl, tādu nav līdz!“

„Nu redziet, cik slikti!“ saka S.: „Muižas ļaudis jau ausis vien slaista un prasa man: nezin, ko viņi tik ilgi gaida, kad nepūš vaļā?“

Nu arī mums jāpasmejas, jo ļaudis noturējuši mūsu somiņas par muzikas rīku glabātavām, un pašus — par klaidoņu muzikantiem, kas Kurzemes muižās, šķiet, labi ieredzēti viesi; žēl, ka nevaram viņu gaidas apmierināt. —

Laiciņu atpūtušies, dodamies apskatīt parku. Tas U. kunga un kundzes roku darbs, jo Pētermuižiņa viņu dzimtīpašums. Parks ierīkots gar pašu lielceļa malu — liels un plašs, bet vecu koku maz; jaunie stādīti labā gaurmē un izvēlē, daudz un dažādu sugu un pasugu, kādi vien mūsu zemes un gaisa apstākļos spēj augt. Celiņi uzkopti glīti. Netrūkst arī mākslīga ezeriņa ar salu vidū un tāda pat kalniņa, kam kupla lapene, kā vaiņags, galā, kur ēnā jauki pārļaiest dienas tveici, kas patlaban jau garām.

Kamēr padzeņam palaunadzes tēju, ko pasniedz laipnā U. kdze, zirgs sajūgts un, atvadījušies no viesmīlīgā mežakunga un kundzes, sēstamies liniju droškā kopā ar S. kgu, kas mūs grib novest Bauskas Pilsmuižā.

Jo tuvāk Bauskai, jo vairāk ceļš izbaukts un sliktāks; vietām viņš tik akmeņains, ka vai zobus sit

laukā. Neesot tuvākā apkārtnē it nekur labas grantes, un pavasaros mālains lielceļš pārvēršoties tādā skrīni, ka jāslīkst vai nost. Ari tagad jābrauc vienos soļos.

Bet par to lauki šini ceļmalā un cik tāli vien var redzēt varen auglīgi, krāšņi un bagāti. Acis raugās un nevar vien noraudzīties šo smago vārpu svētītā kuplumā, ko patlaban vakara vēsma tikko šūpo un līgo lēnām un viegli, itkā midzinādama maigi mierīgā brieduma atdusā. Grūtdienim vidzemniekam liesajā tūrumiņā pat ne sapnī nenākas skatīt šādu svētību. —

Bauskai vajadzētu pašlaik būt klāt — brīnums tikai, ka no tās vēl it nekā nemanam — visapkārt, cik tāli vien skati sniedz, tie paši krāšņie lauki, vakara saules zeltītiem, rāmajiem vilņiem.

Tad pēkšņi mums priekšā paspīd sarkano dakstiņu jumtu rinda un — Bauska guļ ielejā pie pašām kājām: esam pēdējā uzkalniņā, no kuŗa ceļš dodas tieši lejā, pilsētiņā, kadēļ ari ieraugam viņu visu reizē, kā delnā.

No šīs vietas Bauska izskatās glīta, varētu teikt — pat stalta. Nami, sārta sarkaniem jumtiem, nokalķoti spodri balti, kadēļ ari pilsētiņa no tālienes izskatās spirta un tīra kā ieviņas zieds.

Redzēsīm, kāda būs tuvumā, — braucam pašlaik pār Mēmeles plosa tiltu, jo Bauska guļ Mēmeles zemajā kreisajā krastā. Augšpus tiltam, cik tāli var pārredzēt, upe pilna balķiem — kā varen rupjām dzijām austu segu pārklāta.

Brīnums, kā plānais un nevarīgais koka tiltiņš spēj tādu balķu milzumu aizturēt: no viņu brāziena tam vajadzētu sadrupt kā zirnekļa tīkliņam — vai upe apstājusies? Gluži pareizi — viņa patiešām netek, jo ūdeni aiztur brīnum platais, bet neaugstais dzirnavu dambis, lai sakrātos dzirnavu diķi, kas sākas turpat pā kreisi no tilta. —

Tad esam jau pilsētiņā un domājam tai drīzumā klūt cauri; bet gareniski viņā braucot, aiziet tomēr labs laika sprīdis, kamēr tiekam otrā galā, jo Bauska, kam ap 6000 iemītnieku, nav vienā lēcienā pārlēcama.

Bauska.

Patikami, ka pilsētiņa arī tuvumā, kāda izskatījās no attāluma: nami glīti, daži pat stalti, lielpilsētas gaumē; galvenā iela, pa kuŗu braucam, bruģēta labi, nokopta tīra; kājceļiņi gar malām līdzieni un ērti; vispārīgais iespaids labs, un mēs pilnīgi apmierināti braucam pilskalnam garām, kas paliek pa labi, uz otro ievērojamāko Bauskas tiltu.

Abi viņi darināti no koka; bet Mēmeles tilts peld ūdenī, kamer otrais, Mūses tilts — augsti gaisā un dēļu seguma pēc, kas aizsargā tilta spraišļus un koka daļas no sāniem, izskatās attālumā kā milzīgi gaŗa upes grāvai pārlikta pūra lāde, kas atbalstās augstos varenos akmens pīlāros.

Saulīte grimst pašreiz aiz apvāršņa kad sasniedzam Bauskas Pilsmuižu kokiem ēnotā uzkalniņā, kur pie sava skolas un amata biedŗa Fr. Adamoviča domājam palikt un paciemoties dažas dienas, lai viņa vadībā iepazītos ar jauko un bagāto apvidu.

Piektā diena

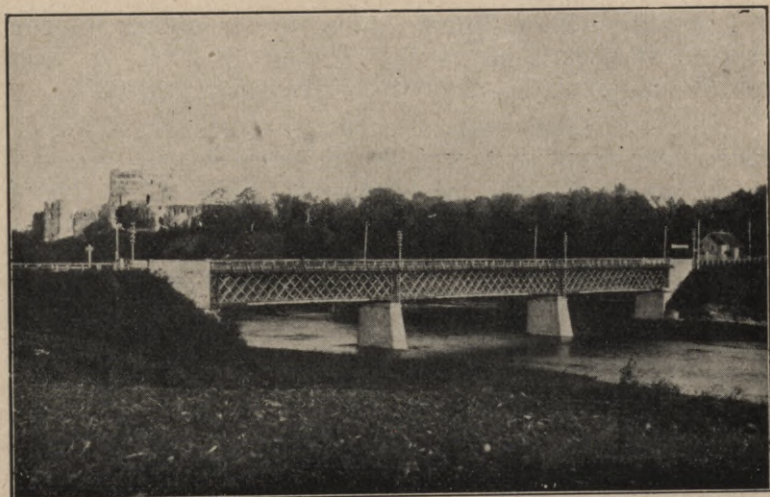
Mūses upe, tilts un pamatīgie brīdinājumi. — Bauska un jemītnieki dienas gaismā. — Apdāvinātais savādnieks. — Bauskas pilskalns un pilsdrupas. — Mēmele un viņas nemītīgais darbs. — Izredze no pilskalna un apkārtnes iespaidi. — Pie sagrautās pils drupām kalngalā stāvu.

Saulīte pakāpusies jau krietni augstu debesīs un sāk nopietni sildīt, kad ejam atkal pār Mūses tiltu, lai dienas gaismā apskatītu Bausku un viņas varenās pilsdrupas.

Tagad tik ieskatāmies, ka katrā tilta galā nelielam stabiņam piestiprināts galdiņš, kur vācu un latviešu valodā izlikts uzraksts: „Uz tilta aizliegts ātri braukt, pīpēt un uz vaļņiem kāpt.“

Kādas sekas tilta veselībai varētu celties no abām pirmajām padarišanām — nenākas grūti izdibināt; tikai ar trešo nevaram tikt lāgā skaidrībā un mums tā vien liekas, itkā uzraksta sacerētājs piespraudis šo aizliegumu, lai iznāktu, kā aizvienam parasts, trīs labas lietas vienā cirtienā, jo — cik vērīgi ari neapskatām tiltu no visām pusēm — vaļņu viņam itin nekādu nav.

Beidzot jāpieņem, ka par vaļņiem domātas tilta margas; tās — pamatīgas un stipras, un kāds sliktums īsti tiltam varētu celties, ja kāds gribētu pa margām „pakāpties“ 40—50 pēdu augstumā pār Mūses šķautnainiem oļiem, kas tur, tieši apakšā, guļ no vienas vietas kā eži, kūkumus uzmetuši, saulītē sildīdamies — tas vēl grūtāk izdibināms. Katrā ziņā šādam pārdrošniekam nāktos, vispirmā kārtā, parūpēties nevis par tilta, bet gan pašam par savu veselību; un pašnāvniekus — vai šos untumainos plānprātiņus tik vienkāršiem aizliegumiem var atturēt no klūmīgā lēciena — jā, kas to lai izdibina? Ir taču milzums gadījumu, kur sīkumiņš, nieciņš dod ierosmi lielām lietām, un ir taču ari milzums ļaužu-vientiesīšu pasaulē, kas tic un klausā katram vārdam, kas rakstīts un iespiests — vai bauskenieki ari pie viņiem pieder, nezinu, bet kamēr vien Mūses tilts uzcelts, neviens no viņa neesot lejā lēcis.

Bauska: Mūses tilts.

Ari par divu pirmo, tiltam derīgo, aizliegumu pildīšanu, viņa aizgādānis, liekas, būs bijis stiprās šaubās: vai tikai jautrībā un bezbēdībā iesilušais tirdzinieks, uzbraukdamš tiltā, bāzīs tūliņ kabatā puspīpēto vai tikko aizkūpināto cigaru „pašnāvnieku“, kas, aizdedzināts, kvēlo pats arī bez pīpošanas tālāk, kamēr izdedzina kabatu un, ārā sprucis, aizdedzina arī tiltu, un tāpēc tilta vidū novietojis dūšīgu mucu, līdz pat malām tumši melna ūdens pilnu.

Esam tiltam pāri un atskatāmies vēlreiz Mūsē. Ja šo upi redz šādā laikā, vasaras vidū, tiešām grūti saprast, kāpēc pār viņu celts tik augsts un varens tilts: tagad Mūse tik lēna, maza un sekla, ka gandrīz sausām kājām var izbrist cauri un ratos bez bēdām braukt, kur tik, pāri. Bet pavasarī, jādomā, viņa top gan sparīgāka, pat bīstama, ko var jaust no spodri gludinātiem oļiem platajā gultnē: kad plašie lauki, pakalniņi un ielejas visi reizē gāž ūdenī pārvērsto sniegu viņas gultnē, arī stiprajiem un augstajiem tilta pīlāriem nav viegla lieta atturēties pretīm jaunības spēku pārpilnībā un pārgalvībā triektiem vilņiem. —

No tilta līdz pilsētiņai, kādu verstes ceturksni, gar ceļmalu stiepjas liepu gatva. Kociņi vēl jauni, un viņu nelielie lapu pudurīši sniedz maz paēnas gājējiem.

Lielās Bauskas ūdensdzirnavas, kas nesen nodegušas, kapēc pašlaik ceļ jaunas, paliek mums pa kreisi; tāpat arī pilsdrupas un Mēmele, pa kuņas malu ejam tālāk. Dzirnava slūžas šodien vaļā, un pa viņām slid ārā viens pēc otra gaŗie baļķi, ko vakar redzējam milzīgā vairumā novietotus augšpus plostā tiltam. Viņus tāpat vaļigus, ne plostos sietus, plūdina uz Jelgavu, jo plostiem straujajā, oļiem un sēkļiem pārpilnajā ūdenī pārāk nedrošs un gauss ceļšs.

Siktirdzniecība Bauskā, tāpat kā Jaunjelgavā, visa žīdu rokās: pašā pirmajā mājā no uzraksta vien, kādi dažādos mistrojumos sastopami tālāk pilsētinā, jau redzams, kas viņas īpašnieks — kreisā durvju pusē lielai skārda izkārtnei uzraksts: „Colonial-Waaren-Handlung“, labajā — šāds jauks tulkojums mūsu valodā: „Spices, krekles, adetes, pīpessgalvīnes, tabakes un cigare pārdošana.“ Dziļāk pilsētiņā pārdotavas retākas, lai atkal sadrūzmētos, pārmaiņus ar dzertuvēm, no vienas vietas ap visu tirgus laukumu. Šis laukums, tāpat mazākās ieliņas, kuŗ gadījās soļot, uzturēts kārtībā un tīrībā, kaut gan bruģis vietvietām savīļņojies, tāpat kā Jaunjelgavā.

Vienīgi lielā iela bez šādiem trūkumiem un untumiem. Pa to ejot — gaŗām glīti un tīriģi ierīkotiem skārņiem un Bauskas lepnākām celtnēm — vietējai alus darītavai un noliktavai, kas izmaksājušas milzīgas sumas, ko tagad jautrā prātā kopā ar augstajiem kapitāla augļiem atmaksā Bauska un viņas tuvākā ir tālākā apkārtnē, jo slavenā dzēriena neizsīkstošie avoti plūst tāli un plaši (pat līdz Rīgai!) — nonākam atkal pie Mēmeles plostā tilta, kas tagad izjaukts, lai plūdināmie baļķi tiktu tālāk savā slāpuma pilnā ceļā; braucējus ceļ plostā pāri. Gaŗ upes malu augšup dodoties, pēc neilga gāģiena sasniedzam glīti uzkopto Bauskas vācu kapsētu.

Tajā daudz košu, kaut arī ne lielisku kapu pieminekļu,

milzums puķu un jauku, labi koptu krūmāju un ēnainu koku.

Atpakaļ nākot, ejam pa dažādām mazākām ieliņām, kur mums izdevība apskatīt Bauskas ievērojami plašos augļu dārzus, kur patlaban gatavojas un briest Kurzemes labāko un vērtīgāko sugu āboli un bumbieri.

Iegriežamies šējienes „Klubā“. Plašumā viņš mazāks par savu Jaunjelgavas brāli, bet glītumā pārāks. Tajā mitinās arī vietējā latviešu biedrība, un pie viņas avīžu galda dabūjam atkal daudz maz ieskatīties jaunākās un arī vecākās ziņās, jo, pa mūsu lielajiem un mazajiem ceļiem staigājot, avīžu iznēsātājus nevar sastapt.

Brītiņu atpūtušies, dodamies tālāk, jo šodien gribam izkāpuļāt vēl pilskalnu un apskatīties pilsdrupas.

Ceļā gan panākam, gan satiekam gaŗas žīdu virtenes, kas brīžam aizsprosto visu kājceļu un šaurākās vietās pat ielu: šodien viņiem „šabes“, un tapēc viņi nāk un dodas zaļumos — pilskalnā, jo tas izpildot pilsētas parka vietu. Šo peisaku un liko degunu daudzumu redzot, arī svešniekam viegli noskārstams, ka izredzētai tautai Bauskā nospiedošs vairākums, kaut gan viņas iemītnieku starpā sastopami arī vāci, latvieši, krievi, divi bagāti zviedri, kas ļoti veikli runājot latviski, un kāds sevišķi ievērojams vīrs, pēc amata gan tikai vēstulju iznēsātājs, tomēr gudrībā spēcīgāks par visiem Bauskas žīdiem kopā.

Šis savādnieks pats uz savu roku iemācījies daudz un dažādas valodas, to starpā arī ebrēju valodu tik pilnīgi, ka pat sinagogā varot sprediķot. Viņa mīļākā nodarbošanās prātniecība (filosofija), un šai arodā viņš esot stipri iedziļinājies un traki daudz lasījis. Vācu prātniekus: Fichti, Šleiermacheru, Kantu, Šopenhaueri u. c. viņš pazīstot pamatīgi, un vismīļāk tīrējot prātniecības jautājumus.

Pēdējā laikā viņa mīļākais temats esot — par spītēšanu dabai. Daba vienmēr spaidot un mokot cilvēku. Tikai ar pūlēm, grūtiem sviedriem cilvēkam jāiegūst, jāatņem dabai viņas mantas, vispirmā kārtā, dienišķā maize un turklāt jāpārcieš dažādas klizmas, slimības, un neva-

ribā un sāpēs jālej pat asaras. Kā redzams, daba nikni spītējot cilvēkam, un, protams, tam neatliekot vairāk, kā tādā pat kārtā atmaksāt dabai. Vispamatīgāk to panāktu tādā kārtā, ja cilvēki nopemtos negādāt vairs upuru, kam daba var piekļūt un darīt pāri. Tāpēc ļaudīm nevajagot precēties un laist bērnus pasaulē. Tas esot visīsakais un pareizākais ceļš, lai cīņā ar dabu cilvēks paliktu uzvarētājs.

Mums ļoti gribējās sastapt reto gudrinieku un ārkārtīgo valodnieku, ko daba — saprotamāk un pareizāk gan būs, ja teiksim — dzīve, šķiet, patiešām nepelnītā kārtā iespiedusi neapskaužamā darbā, kad viņam daudz svarīgākas lietas un uzdevumi būtu pa spējai, tikai, diemžēl, neatradām viņa mājās un nevarējām arī saklaušināt, kur viņu atrast.

Mums neatlikās vairāk, kā doties lēnām pilskalnā augšup, klusās pārdomās, ka dzīves labvēlību un nelabvēlību, varbūt, vēl grūtāk pārspēt nekā dabas spītību; ka mūsu sētu vientulībā un klusumā dažs labs gara milzis cīnās ar trūkumu un raizēm un netiek pie daudz svētīgāka darba, kas tam īsti būtu pa spējai, kamēr citi, dzīves lutekļi, vieglprātīgi izšķiež dažkārt savas krāšņās dāvanas un spējas, dažs tukšos baudu vizulīšus dzenādams, dažs ārīgā spožuma zelta plēnītes tvarstīdams, dažs nolaidībā un laiskumā pārpilnības mīkstajos pēļos vāļādamies. Un tikai dabas spītībā kaldinātā un rūdītā pacietība un izturība var pārspēt šķēršļus, kas kļāvušies ceļā, lai kļūtu gaišākos augstumos. Bet tas gadu desmitu, ja ne simteņu un ne vienas vien paaudzes darbs . . .

Tām arī jāsaturas darbā un cīņā cieši un, galvenais, neatlaidīgi, gluži kā Mēmelei, kas arī, lūk, nezina cik gadu simteņiem un tūkstošiem nav šķiedusi miljoniem mazo vilnišu pie šīs pašas pils klinšu pamatiem, un tikai tagad vēl varam nomanīt, ka šie pamati sāk drupt, un dažs liels un smags klintsbluķis guļ jau upes malā vai dibenā un vairs necelsies augšā.

Tā prātodami, esam nemanot pagājuši dziļajai grāvī, senlaiku pils aizsarga grāvīm, garām, kur pašlaik

Bauska: pilsdrupas ar Mūsi un Mēmeli.

kuplo koku ēnā vālājas bārdainie žīdi ar savām tuklajām „sorēm“ un nošmulētiem, pinkainiem „ingelēm“. Ejam pa pašu Mēmeles krastmales augšu, jo no turienes vislabāk pārredzama jaukā apkārtnē un visvieglāk sasniedzamas pilsdrūpas.

Senāk šis celiņš, kas tagad nobeidzas pie pirmā pilsdrupu stūrā, gājis tālāk: pa viņu gar stāvajiem mūrjiem, augsti gaisā tieši pār Mēmeles ūdeņiem, varējis drupām apiet no ārpuses visapkārt; bet patlaban nemierīgie Mēmeles viņi jau tik dziļi iegrauzušies cietajā viengabala radžu krastā, ka dažs varens klintsblūķis jau atšķēlies un nogāzies lejā, atstādams kājceliņā dažu paplatu robu un nodrupinājis arī šauro taciņu, ka no tās starp drupām un krasta šķautni atlikusies vaīrs tikai neliela strēmelīte, pa kuŗu vienīgi pārgalvība var iedrošināties staigāt.

Bet Mēmeles viņi strādā neatlaidīgi dienu un nakti uzsākto darbu tālāk, un, varbūt, laiks nemaz nav tālu, kad arī šis puses pils atliekām būs jālaižas dibenā.

Pilskalnā var uzklūt arī no otras — Mūses — puses, tikai tur uzeja daudz grūtāka: teka ļoti stāva, jo pils celta īpatnēji augstā zemes strēmelē abu upju starpā, kas apmēram pusversti lejāk apvienojas kopējā Lielupes gultnē.

Bauskas vareno pili cēlis grafs Mengdens 1456. g. par aizsargu cietoksni pret nemierīgajiem kaimiņiem — leišiem, prūšiem, poļiem — un viņa izpildījusi savu uzdevumu teicami līdz pat 1705. gadam, kad niknajā Ziemeļu kara laikā pārvērsta drupās, kuŗu atliekas tagad varam apskatīt.

Pils bijusi, kā jau cietoksnis, plaša un varena, un viņas mūri, kas gadu simteņu garajā mūžā pieredzējuši dažādus, gan miera, gan kara laika negaisus, stāv vēl stingri savās vietās, kā tālo, seno laiku milži, kas nepieņemami cilvēciegiem spēkiem un kam virszemes tikai viens īsteni bīstams un nesaudzīgs pretinieks — laiks ar savu neizlaužamo mūžības zobu.

Un laikazobs ķēris arī šos varenos mūrjus un ierāvis tajos jau dažu dziļu un nāvīgu robu un plaisu. Bet viņi tomēr stāv, kā īsti kareivji savās vietās, cienīga un

Bauska: Mūses un Mēmeles sateka Lielupē (vāciski: Aa).

stalta miera pilni, kas apzinās un arī māk savu pienākumu bez šaubīšanās un bailēm līdz galam pildīt — lūzt un krist par zemi, kur cēlušies un stāv, bet ne locīties, vai padoties.

Nepārspējama pretnieka priekšā šāda izredze visai bēdīga; un tapēc, liekas, arī abi varenie torņi, kas labu tiesu augstāki par citiem mūriem, raugās tik drūmi un bažīgi apkārtņē — ziemeļos un dienvidos, un sevišķi nopietni nemitīgi kustīgā Mēmelē — viņi, laikam, var tālāk ieskatīties nākotnes lēmumos nekā pārējie biedri, kas arī nav nekādi zemie. Un Jāņu vakaros, kad bauskieši aizdedzina tajos uzvilktās darvas mucas — vajaga iznākt tāli redzamai, lieliskai un krāšņai ainai.

Izkāpuļojam, labāko izredzi meklēdami, visus mūrus, kas nebūt nav viegla lieta. Visērtākais skats iznāk no četrstūrainā torņa Mūses krastā, bet man tomēr vislabāk patīk zaļais, mauriņa klātais laukumiņš aiz pilsdrupām, pašā stāvākā Mēmeles krastā, jo no turienes pārredzama visa glītā pilsētiņa kopā ar straujo upi, kas šalkdama un šūpodama patlaban aijā gaŗos, smagos balķus tik viegli vilņos, itkā tie būtu tikai nieka skangaliņi.

Baļķi stumdās un grūstās savā starpā, itkā telpas trūktu plašajā ūdenī, dzenā viens otru un uzskrien sēkļos un krastmales oļos, no kuriem netiek vairs nost un paliek guļam, gluži kā neļēgas dzīvē.

Bet visai šai sikulīgai kņadai pāri augstajos krastos visapkārt ligojas bagātie labības lauki, kas patlaban svētīgā, gaismas un siltuma pilnā mierā sāk laistīties krāšņā mirdzumā.

Un acis raugās un nevar atrauties šiem brieštoša zelta vārpu pārpilnajiem laukiem, un sirdī ceļas itkā dziļas liksmības pilna pateicības lūgšana par šo nepiere-dzēto svētību; bet prātā nāk citi, tāli, daudz tukšāki, neapskaužami un tomēr savā nabadzībā vēl mīļāki lauki — un gan jau šādu pretrunīgu jūtu vadīts, zīmulis ierakstījies ceļotāja dienas grāmatā šādas rindas:

Pie sagrautās pils drupām kalngalā stāvu —
Kāds krāšņums visapkārt un tāles kur slikt!
Kā sudraba audu vij Mēmele strāvu
Ap lēnīgo Mūsi, kas kautrīga tvīkst.

Tur mīļi, kā brālis, skauj vilnītis vilni
Un kopā tie, ligojot Lielupē, plūst
Uz māmuļu jūru, tik lēnības pilni,
Līdz kārotā klēpī pie atdusas klūst.

Bet Lielupes krasti, kad vēsmaņa žvīgo,
Kā zeltā un smaragdus laistoties dzirkst:
Tur druvas kā Lielupes ūdeņi ligo,
Un pļavas — kā jūra, kur rubīni mirkst.

Un saulīte mīļā lej gaismu bez stājas,
Tās svētību dievišķo druvaslauks dzer,
Un zeltgraudu kaudzes mirdz laukos un krājas,
Un mierīgi pļāvējs tās apcirkņos ber...

Kāds krāšņums visapkārt! Ko likten's teit liedza?
Un tomēr — vai dvēs'lei zelts nava kā svins? —
Man ziemelis šūpuļa likstiņu lieca,
Un laimīgs es šķietos, ka aukle bij klints,
Jo klintis un ziemelis cīņiņā skarbā
Man mācīja dzirkstis no akmeņa šķilt,

Un tieksmes un spēkus tie rūdiņa darbā —
Vai zelts — solot visu, nav māns, kas prot vilt?

Un tapēc — lai slava tev, likteni mīlo,
Ka šūplis man nebij šai greznumā celts,
Kur Lielupes ūdeņi smaragdus zvīlo,
Un laukos birst mirdzēdams mānīgais zelts...

Diena jau labi vakara pusē, kad skatīto pārrunādami,
noguruši un izsalkuši, pārnākam Pilsmuižā, kur gādīgā
namamāte, Adamoviča kdze, jau gluži noraizējusies gaida
mūs azaidā.

Sestā diena

Jumpravmuižas brīnišķīgie krāšņumi. — Zaļumu svētki Bornsmindes parkā. — Lauku stabulnieki un dziedātāji. — Viņa pūles, veiksmes un neveiksmes. — Svētku viešņas un viesi. — Ārējais spožums un iekšējais saturs. — Kurzemieču un vidzemnieču māksla. — Sātības kustības svētigais virziens un šķēršļi ceļā.

Šodien svētdiena. Laiks, kā jau vasaras vidū, skaidrs un jauks. Tas viljināt vilina katru brīvajā dabā; tālab Bauskas biedriba ar visu labākajām cerībām var doties uz 6 verstis attālo Bornsmindes parku, kur izsludinājusi šodien zaļumu svētkus.

Ari mēs dodamies jau paagri turp, jo iepriekš gribam apstaigāt daudzīnāto Jumpravas muižu. Viņa atrodas Lielupes labajā krastā, Bornsmindei tieši pretīm. Bet taisni pār Lielupi šobrīd nevaram aizklūt, jo viņa pilnīgi balķiem aizsprostota, ko vakar plūdināja gar Bausku.

Balķi sapulcināti un apturēti teitan vienviet, jo tiem taču arī jāatpūšas garajā ceļā. Lejas galā paši nevaldāmākie, kas pa galvu un kaklu atskrējuši pirmie, piesieti stiprām virvēm krastmales kokiem un klintīm. Pārējie, galvas kopā sabāzuši, čaukst un trinas viens pie otra, itkā gudrodami, ko iesākt ar tik glēviem barvežiem, ko jau tādi nieka diedziņi, kā virves, spēj aizturēt? Bet paši gan arī vairāk nekā nedara.

Lejāk ūdens brīvs. Tur sasēstamies, vai īstenāk — sastājamies, jo mūsu, kopā ar citiem viesiem un viešņām, saradies krietns pulciņš mazā laiviņā un braucam pāri, jau no attāluma priecādamies par krāšņajām ainām, kam laiviņa lēnām un apdomīgi nes aizvien tuvāk, kamēr beidzot esam krastam klāt.

Lielupes labais krasts šinī vietā tikai vidēji augsts, bet stāvs kā siena. Neliela, kupliem kokiem apaugusi grava sadala viņu divās daļās. Lejas daļa kaila, jo sastāv no viengabalainas radžu klints, kas nav strīpās un skaidri redzamos slāņos sagulusies, kā Daugavas krastos. Tomēr arī teitan, kur vien cietajā klintī radusies plaisiņa, stāv gan sīki, gan lielāki kociņi, dūšīgi saknītēm kailajā klintī turēdamies.

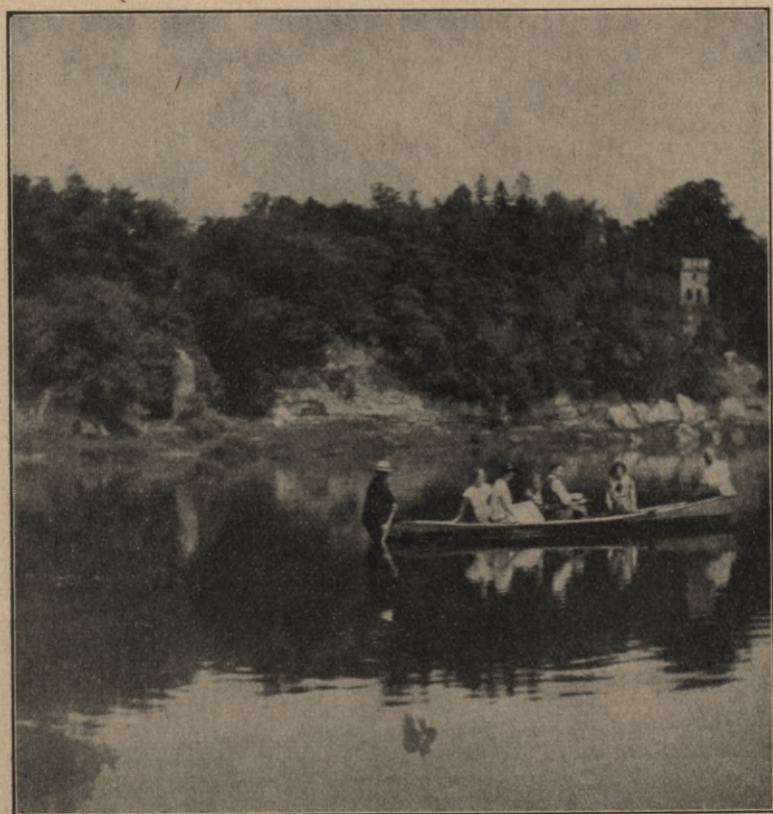
No viengabalainā krasta daži lieli, vareni klinšu bluķi atdalījušies un novēlušies pašā ūdens malā; kamēr citi stāv izkārušies, itkā galvas pastiepuši, lai iepriekš apskatītos, kurā vietā labāk velties un nogulties.

Vietvietām Lielupes ūdeņi, ledum piepalīdzot, izgrauzuši krastā krietnus iedobumus, kur redzamas salmu un ugunskuru atliekas. Tur, laikam, zvejnieki un plostnieki, atpūzdamies, pārlaiž vēsās naktis, jo klintis, kas kā nojume sniedzas uz upes pusi, dod labu un drošu patvērumu nevien pret asajiem vējiem, bet arī nepatīkamiem nokrišņiem.

Šai krasta daļā stāv pati Jumpravu muiža, kuŗas skai-stās puķu dobes un glītie kājceliņi sniedzas līdz pašai stāvā krasta malai.

Otrā, augšējā krasta daļa daudz kuplāka un skai-stāka. Viņas pamatos gan arī ta pati viengabalainā klints, bet tai virsū sakrāvusies bieza māla kārtā jeb slānis. Tas stiprs un varen auglīgs: parasti sīkās, šmaugās krūmveidīgi izstīdzējušās lazdas sasniedz te reti sastopamu re-snumu un kuplumu un pārvērtušās par īstiem lazdu ko-kiem, kamēr lokanās vīksnas un varenie ozoli aug vī-damies un griezdamies.

Sevišķi teiksmainu jaukumu šai krasta daļai sagādā savādās pils drupas. Īstenībā bruņinieku pils ne senākos,

Jumpramuiža: Lielupes krasts un grava.

ne jaunākos laikos te nekad neesot stāvējusi, un mūri, kas šur tur veco laiku gaumē četrstūru tornīšu un kāpeņu (terasu) veidā celti — viss neīsts, mākslīgs senlaiku drupu pakal darinājums. Tomēr drupu imitējums tik visai veikli un tādu gaumi sakopots kuplo koku starpā, ka pirmo reizi redzot, ir iedomāties nevar, ka šīs drupas varētu būt viltojums. Kad apskatās vērīgāk, duras gan acīs, ka tornīšu un terasu starpā nav nekāda īsta sakara, bet par to atkal pagrabi un dziļās alas apakš viņiem atgādina ļoti dzīvi senos, tālos laikus.

Dažas no šīm alām iet labi dziļi, krustām-šķērsām apakš zemes. Iespraucāmieš kādā no viņām, bet tālu netikām, jo trūka pienācīga apgaismojuma. Nežēlojam gan sērkociņu, bet cik tālu nu viņu vājā gaismā var redzēt: nevar pat lāgā nomanīt, kur īsti spert kāju, lai negadītos klizma, jo vietvietām alas grīda laižas tieši stāvus zemē. Soļus 20 pagājuši, griežamies atpakaļ, jo kaut gan alā brīnum patikams dzestrums un patversme karstā pusdienas tveicē, taču tādēļ vien kaklu laužt vēl negribas.

Alu sienas nav izmūrētas, ne kaut kādi atbalstītas, vienkārši izraktas cietajā mālā un turas bez atspaidiem un spraišļiem. Augstumā alas ērtas — pilnīgi cilvēka augumā, kādēļ arī staigāt var brīvi un pat galva nav jānoliec. Lielākai alai, ko apstaigājām, daudz un dažādu sāņu aliņu: dažas pavisam nedziļas, citas galīgi aizbirušas.

Kas, kad un kādā nolūkā alas racis — neizdevās uz zināt. Esot gan baumas, itkā galvenā ala izrakta līdz pat Bauskas pils apakšzemes ejām, bet šīs baumas izklausās vairāk pēc jaunlaiku leģendām, kas mēģina dīvaino alu izcelšanos paskaidrot.

Patī jaukāka vieta Jumpravmuižā — jau sākumā minētā grava. Gandrīz pašā Lielupes malā, gravas vidū paceļas paaugsts apaļš tornītis, kam vieni sāni, liekas, iebrukuši, ja vien kādreiz pavisam bijuši. No Lielupes puses šis pussabrukušais tornītis izskatās zaļo lapu starpā brīnum jauki.

Liekas, itkā acu priekšā atklātos mazs, burvīgi skaists stūrītis no tālu tālās, sen-senās pasaku pasaules. Šķietas, šis gaišais stāvs būtu tepat vēl dzīvais pasaku varonis, kāds bruņinieks vai princis, kas tikko bijis gravas noslēpumainos, lapu ēnotos dziļumos un, ieraudzījis tur pēkšņi šausmīga nozieguma ainu, steidzies prom un sastindzis neziņā: ko tagad darīt? griezties atpakaļ un sākt izsamisuma pilnu, nāvīgu cīņu, vai labāk lēkt ūdenī?

Gan mazās lapiņas glaužas līdzcietīgi viņam klāt, glāsta bālo, sagrauzto vaigu, čukst ausīs daudz mīļu mierinā-

Jumprasmuiža.

jumu un drošinājumu, bet viņš, šausmās un izsamisumā stindzis, nemaz nedzird vai nesaprot, ko čukst vēsmiņu luteklītes un paliek joprojām, kāds bijis, — nekustīgs, sastindzis, nedzīvs. —

Maza taciņa ved gar tornīti dziļāk gravā, kas kupla un ēnaina kā pirmātnes mežs. Viņai pa vidu līkumo akmeņaina strautiņa gultne, kas šimbrīžam gandrīz pavisam sausa.

Staltie ozoli, kuplās liepas, šmaugi tievās lazdas — visi, noliekušies pār strautiņu, sniedzas lokaniem zaru elkoņiem un drebulīgajiem lapu pirkstiņiem tieši pašā strautiņa gultnē, itkā gribētu tanī pasmelties dzīvības velgmi; bet viņu paēnā tīnas un vijas glīti kopti kāju celiņi ar laipiņām un tiltiņiem, kas savieno strautiņa neaugsto krastu malas.

Gravas vidū, labu gabaliņu no Lielupes, pilnīgi lapu kuplumā ieslēpusies, maza, veca baznīciņa. Viņa izskatās nevarīga un sagurusi — sienas ieplaisājušas, jumts vienās sūnās, bet iekšiene tīra, glīti spodra un svēta miera pilna.

Gravai pašās beigās aug milzīgs ozols. Lielu ozolu te labi daudz, bet šis pats varenākais — asis 4—5 apmērā. Zari, pamatīgu baļķu resnumā, stiepjās brīnum tāli un dažās vietās nokaņas gandrīz līdz zemei. Cerēdami, ka gravas sirmais patriarchs neņems ļaunā, izplūcam viņa kuplajam vaiņagam katrs pa lapiņai, lai paglabātu piemiņai.

Kad nonākam atpakaļ Lielupes malā, esam krietni iztvīkuši, un mums ļoti pa prātam brītiņu pakavēties pie avotiņa, kas tornītim pa kreisi vērd tieši no zemes dziļēm ārā.

Šis esot „Mīlestības avotiņš“. Kas, mīlestības slāpēs iztvīcis, dzerot no viņa — ja vien mākot turklāt noskaidrīt īstos burvju vārdus — tūliņ saņemot vai nu pilnīgu nomierinājumu, vai arī jaunu spēku turpmākam mīlestības saldi-skumjam, vai skumji-saldam ilgu ceļam. Un ūdens avotiņā patiešām tik skaidrs, tīrs un mirdzīgs kā pati mīlestība!

Mēs gan, diemžēl, nemākam attiecīgos burvju vārdus un tāpēc nav cerības, ka avotiņš remdinās arī mūsu

mīlestības alkas; bet mēs būtu pilnīgi mierā, ja viņš dzesētu kaut jēl mūsu ikdienišķās slāpes un dotu jaunus spēkus vēl labi tālam ceļam.

Tādām cerībām salokam platu laišķu lapu, pasmeļam ar šo ātrumā pagatavoto kausu avotiņā un ar labpatiku baudam vēso, dzirkstīgo malku.

Ja viņš tāpat spirdzina mīlestības alkās, kā mūsu patreizējās ikdienišķās slāpēs, — ar mierīgu sirdi varam liecināt — viņš patiešām pelnījis un nes godam savu jauko „Mīlestības avotiņa“ vārdu. —

— — — —

Kad nonākam zaļumu svētku vietā, muzikanti sakāpuši no dēļiem celtā paaugstinājumā un pūš, ka viss parks trīc un līgojas!

Pūtēju, kā aizvienam zaļumu svētkos, arī šoreiz, apmēram, vīru 10. Visi — dūšīgi un nenogurdināmi strādnieki. Bet vai nu viņu muzikas rīki, vai pašu lielā dedzība vainīga — varēja arī būt, ka notis, t. i. nošu lapas samainījušās — kaut kāds negants misēklis tomēr bija, jo kaut gan gaidījām ilgi un lielā pacietībā, nekādas saskaņas līdz pat beigām nevarējām sagaidīt.

Dažbrīd, kad sīkās stabulītes liekas vienojušās — neķert pār mēru un nu pašlaik sāks vienprātīgu, tīkamu gaitu — pēkšņi gaŗos likumos nodārd resnās kontrbase rēciens un nākamā acumirkli visas pārējās balsis, šķiet, nobīli aizmukušas, pavisam nozudušas orķestri, un kontrbase elsā viena pati. Pēc brītiņa viņas atgriežas un ierodas gan atkal atpakaļ, bet nu sīko un paresno ragu starpā saceļas savāda kņada: liekas, viņi, īsto saskaņas traucētāju nezinādami, uzkrauj aiz pārpratuma viena vainu otram, un sāk ķīvēties, pretoties un bārties, jo neviens taču labis prātis par vainīgu negrib atzīties.

Kad strīdus karstums drusku pārskrējis un sākas tāds kā nomierinājums — pat kontrbase, istā jukas cēlēja, palikusi jau lēnāka un pieklājīgāka — pēkšņi augstajai b fleitai uznācis mazs untumiņš: visus spēkus saņēmusi, viņa pīkst un pīkst aizvien augstāk un augstāk, kā vai debesīs gribētu uzlīst; tad, piepeši apdomājusies, ka nupat tādā

augstumā nebūs vairs labi, izgrūž pāris spēcīgu izsami-
suma kļiedzienu, tik gauži sāpīgu, ka pat Jumpravmuižas
klintīm pārspārgst akmens sirds un — pazūd negaidot
vispārējā satricinātu skaņu virulī.

Sākas atkal kņadas bezgalīgais mudžeklis, kuŗā tikai
lielajām bungām pēc negantām pūlēm izdodas tādu kā
dejas ritmu iedabūt iekšā.

Tā sākas un beidzas, bez izņēmuma, katra deja! Tur
žēlastības nav: katrs lai gādā un sargā pats savu ausu
bungādiņu, ja pagādījusies vārīgāka — bauskeniekiem,
īpaši viņu muzikantiem, tā izturīga un varena, liekas, no
stiprākās roņu ādas darināta. Šādam pasākumam viņa
traki noderīga, jo ne tejeniešos vien, visā mūsu, sevišķi
vientiesīgo lauku muzikalā tautā izplatīties neapšaubāmi
pareizais uzskats: katrs, kaš vien spēj iepūst ragā un iz-
vilināt kaut kādas teļa blāvienam līdzīgas skaņas, bez
šaubām gatavs un jau piedzimis muzikants: vajag tādu
tikai salasīt gabalu desmit kopā — protams, dažus resnā-
kiem, citus tievākiem ragiem un — orķestris nodibināts!
— pūš tikai vaļā un ņem naudu! —

Izrikojumu pušķoja Bornsmindes jauktais koris jauk-
tām dziesmām. Tas labi liels un brašs koris; bet savā
grūtā uzdevumā stājoties, viņam bij, laikam, pārāk smaga
sirds: tikko dziedātājas un dziedātāji bij sakāpuši paaug-
stinājumā, tas pēkšņi sabruka, un koris jau pirms dziedā-
šanas izkrita cauri.

Kamēr bojāto paaugstinājumu (tribini) laboja un bal-
stīja, publika dedzīgi apsprieda savādo un negaidīto ga-
dījumu. Daži domāja tanī redzam labu, daži sliktu zīmi.

Bet negaidīta tur īsti nekā nebija — bez runas, ragu
pūtēji bij vainīgie: kur tik neatlaidīgi katrs atse-
višķais spēka rīks rauj uz savu pusi, pat stingrākam at-
balsta mietam taču beigās jāsāk ļodzīties un jāgāžas ap-
kārt — vai grib, vai negrib.

Attiecībā uz koŗa uzdevuma veikšanu, kā aizvienam,
ari šoreiz vidusceļš izrādījās par pareizāko. Koris dzie-
dāja droši, braši un saskanīgi. Katra balss izpildīja savu
partiju stingri. Varēja redzēt, dziedātāji nopietni strā-

dājuši. Ari balsis veselīgas, spēcīgas un skaidras, kādas padodas un izkopjas tikai dzidri tīrajā lauku gaisā.

Pēc ragu mežonīgās ālēšanās, dziedātāju koŗa priekšnesumi sagādāja kauču ausīm patīkamu atpūtu. Tikai sirdīm iznāca par maz, vai gandrīz itin nekā: skaistās dziesmiņas aizlidoja tām par aukstu garām: ārējā, dzirdamā saskaņa bij laba, pat teicama, bet trūka galvenās — iekšējās, meldijas un vārdu saskaņas. Dziedātājiem, par nelaimi, dinamiskās zīmes bij pavisam piemirsušās; tāpat ari, ka dziesmas jādzied nevien ar kaklu, bet ari sirdi, vai citādāk teicot — nevien balsi, bet ari sajūtā vai sajūsmā. Vienīgi tad viņas spēj sasniegt un iejūsmināt ari klausītāju sirdis. Tā šoreiz trūka, un tāpēc, kaut gan koris dziedāja braši un skaļi, iespaids tomēr bij mazs un pavisam negaidīti niecīgs.

Koris esot vēl jauns, un tad jau neparastā darbā vēl jāievīngrinās un jāpārļaiž mierīgā garā dažā auksta, dažā karsta likteņa brāzma tā vadonim, kā dalībniekiem. Jāmanās ari zināmo „lampu drūdži“, kā mākslinieki lieko uztraukumu dēvē, savaldīt. Ar to šoreiz ari gāja savādi.

Izrikojumu apmeklēja Kurzemes augstākais priekšnieks — gubernators. Tādās reizēs parasti jādzied krievu valsts himna trīs reizes krievu valodā, jo pēc lielu kungu uzskatiem, Dievs protot vienīgi šādu kungu valodu — kāda nu viņam vajadzība lauzīties vēl „latīšskajā putrā“!

Koris noskandināja minēto himnu pirmo reizi itin labi un pieklājīgi. Gubernators paplaukšina un uzaicina nodziedāt otro reizi. Bet te nu — nezin, vai koŗa vadonis balsis nepareizi uzdevis, vai uzbudinājuma straujums vainīgs — soprani un alti uzsāk dziesmu par augstu — vidū apķeras, ka nav labi — aplust pavisam, un tenori ar bāsiem nobeidz dziesmu vieni paši...

Nu ari gubernators apmulst: plaukšināt sliktam izpildījumam taču neveikli, un ari publika nezina, ko darīt: plaukšināt, vai ne?

Un tā šoreiz pietika ar himnas 1½ reizīgu nodziedāšanu; pēc tam dažam gribējās nevien zem tribīnes, bet vēl dziļāk — kaut vai zemē ielīst!

Ja nu — ko darīsi? — klizmas jau visādas mūsu bēdu pasaulē. Bet neba viņu dēļ tūlīņ Lielupē lēkt! Jaunība, uzņēmība, izturība un neatlaidība korī skaidri redzama — tā paveiks visus šķēršļus — tāpat dažādas nepilnības un balsu skarbumu, sevišķi sopranos, ka arī apkārtnes turīgo dzimtu vienaldzību un lepnumu, kas savai jaunatnei neļaujot dziedāt kopā ar kalpu un gājēju jaunatni. Dziesmu gars pārvarējis pasaulē daudz varenākus spēkus un šķēršļus, arī lielmaņu sīkulīgo uzpūtību viņš ieskalos Lielupē.

— — — —

Viesu zaļumu svētkos saradies ļoti daudz. Vidzemnieki savos izrikojumos neredz nekad tādu apmeklētāju drūzmu, pat ne lielajos svētkos. Gan arī te ne ik reizes esot tik daudz apmeklētāju. Bet šoreiz sarīkojumu pabalstījuši visi kārtīgie, ir ārkārtīgie apstākļi un sagādījumi: tā, vispirms, labais laiks un skaistais parks, taču visvairāk — Kurzemes gubernators, kas pašreiz atbraucis šejienes iestādes pārraudzīt un arī ieradies izrikojumā. Un kuņam bauskietim gan nepatiktos palepoties paziņu priekšā, ka viņš arī bijis izrikojumā ar pašu gubernatoru kopā?

Un tā notikās, ka Bornsmindes plašais parks tikko nebij pārpildīts svētku viesiem.

Un kāda Dievzemītes izrikojumos salasās glīta, spoža un grezna publika, to vidzemnieki nebūs gan pat ne sapņos lāgā redzējuši.

Varbūt šoreiz spožuma ziņā svētki arī pārspēja citus šejienes sarīkojumus, jo pat izvēlīgākās bauskietes bij ar viņiem apmierinātas, ko šķitāmie izskanām īsajā sarunā ar kādu tējienes labāko aprindu skautuli:

„Mēs,“ saka jaunkundze: „ļoti reti apmeklējam biedrības izrikojumus: tajos publika vienmēr pārāk vienkārša un prasta!“

„Bet, cienījamā jaunkundze!“ iesaucos pārsteigts: „To taču ar mierīgu sirdsapziņu nevar par šīsdienas viesiem nemaz sacīt!“

Bornsminde.

„Nu — jā —“ pasmaida skaistule: „Šodien jau gan salasījušies teitan daudz maz no mūsu labākiem ļaudīm... Tādēļ jau mēs arī ieradāties.“

Mums, protāms, bij prieks, ka vienā pašā dienā radās izdevība nevien noraudzīties šejienes labākos ļaudīs, bet ar viņiem pat parunāt.

Un tā nu mēs skatījāmies un sarunās mēģinājām, cik saviesības straujajos mirkļos spējams, iepazīties arī ar teijienes iekšējo, ne ārējo cilvēku vien.

Sevišķi lepni, pat grezni, ģērbusās sievietes, īpaši — jaunkundzes. Zīds un zelts tā vien laistās! Uzvalki — modes pēdējais, visjaunākais veids. Vidučī kā lapsenēm, sažņaugti tik tievi, ka patiešām bail par trauslo veselību; īpaši dejojot bail stingrāk pieskārties — sak, kad tikai nenotiek nelaime un skaistā dejojotāja nesalūzt tavās nemākuļa rokās; pleci kupli un cēli. Šur tur nomaņams arī jau decolté — gan vēl pamazs un sīciņš, kā

asniņš, kas tomēr ar laiku var papesties arī plašāks, jo pamats, šķiet, drošs un labs.

Skaistūļu pulks brīnum raibs un dažāds: viņā sastopamas visas krāsas, kādas vien Dievs pasaulē devis, sākot no skumīgi melnās līdz spilgti baltai, visādā jaukumā un stiprumā, tā ka šai ziņā divus vienādus uzvalku gabalus neatradīsi. Tāpat nav iespējams saskatīt divas vienādas sieviešu cepures, kaut gan viņu teitan milzums. Mums šķiet, esam atraduši vēl vienu piemēru, kā cilvēks māk dabu pārspēt.

Katrai jaunkundzei mirdz rokā, mazākais, viena zelta aprobe; tomēr nav retums, kad viņu arī vairāk. Zelta pulksteņi — ikdienišķa lieta; tikai garās zelta ķēdes, ko nēsā divkārtām ap viduci aptītas, pagadas retāk.

Par zelta auskariem, saktīm un citām sīkām lietīnām nav ko runāt, jo tām teitan nepiegrīž itin nekādas vēribas.

Tā tad zīda un zelta greznuma; ko acis pamieļot, pietīktu; nu nāktu pērļu un dimantu rinda. Vai Bauska tiks kādreiz arī pie tiem? Žēl tomēr, ka visa šāda greznuma un spožuma vidū daiļu sejiņu visai maz. Ja arī pagadas kāds skaists acu pāris, viņš tomēr visā spožumā nav ne dziļš, ne dedzīgas dzīvības pilns; vienaldzīgi, gandrīz auksti, viņš noraugās ļaudis un Dieva svētītā apkārtņē, itkā gribētu sacīt: „Ak! cik garlaicīgi tomēr iekārtota šī niecīgā pasaule!“

Tāpat, kaut gan vidūci sažņaugti — jādomā taču, lai izskatītos skaistāki — īsti daiļu un staltu augumu maz. Kustības, visa gaita drīzāk nedroša kā veikla, iznesīga, cēla. Tur, bez šaubām, savu tiesu vainīgas korsetes, šīs sieviešu veselības īstais moku rīks, jo kur nu tādās spilēs lai rodas brīva kustība, žirgtums un cēlums? — turies tikai un esi laimīgs, ja spēji taisni paiet!

Sarunās daiļā dzimuma jaunatne droša, bet pavirša; daudzkārt bezgalīgi vienaldzīga jautājumos, kas mūsu, latviešu, dzīvē, no vislielākā svara; viņa nemīl ne tautisko rotāļu, ne deju, tikai lēkā ļoti labprāt reinlenderi, galopu un griežas vācu jūsmīgā valsī.

Brīžam tā vien liekas, ka visā pasaulē nemaz nav atrodama lieta, kas spētu iekustināt cirtaino galviņu ziņkārību, un viņu neapšaubāmā pārlicība liekas būt, ka pārējiem mirstīgajiem arī nav nekā svarīgāka pasaulē, ka vienīgi interesēties par šīm mākslīgām cirtām, kas ar lielu rūpību un laika tēriņu sarīkotas no pus galvas uz pieres pusi nosukātos matos.

Kad noraugās visā šādi veidotā galviņu pūlī, liekas, itkā redzētu kuplām rumbenām noaugušu lauku. Papūš vējiņš — pukīte paloka sārto galviņu, pagrozās un pasmaida, bet bez īstas dzīvības — vienaldzīgi, bezbēdīgi, bez dzirkstīga skata, bez jebkādas intereses... Sak, visam tā jau vajaga būt! — ko tur mazās pukītes galviņa lai spētu grozīt? Gan jau vējiņš un saulīte, un debesu taurenīši, mākoņi, zinās, kas veicams Latvijas sētās un laukos! —

Vīriešu dzimums daudz vienkāršāks. Apģērbs gan drīz visiem no pašauostas drēbes. Tas tīrs un glīts, kā jau svētdienas kārtā.

Bet īsti labas, spirtas gaumes audumu atrast grūti: visos viena un tā pati vienmuļīgā kurzemnieku iezilgani pelēkā krāsa. Šai ziņā vidzemnieki, vai īstenāk — vidzemnieces sen pārspējušas Kurzemi, jo Vidzemē katras žirgtākas saimnieces mājās atradīsiet ir sieviešu, ir vīriešu drānu audumus, kas katrā ziņā spēj labākiem fabrikas audumiem līdzās stāties.

Un tomēr šis teicamās mājrupniecības attīstībai Kurzemes apstākļi daudzkārt izdevīgāki nekā Vidzemē, kur saimnieks laimīgs, ja var izmitināt 8—10 aitas, kamēr Kurzemē saimniekiem ar plašajām, treknajām pļavām aitu veseli ganāmi pulki — galvu 30—50 un vairāk vienā barā; bez tam Kurzemes siltākā gaisa joslā padodas labāk smalkvilnas sugu aitas. Kas šādā visu labākās vilnas pārpilnībā vidzemniecēm būtu par izaušanos: liekas, pat zīda un samta audumi nobālētu viņu roku darbu, īpatnējās un veselīgi jaukās gaumes priekšā!

Šur tur redz arī vīriešiem pirktas drānas uzvalku; bet tādus, laikam, stipri taupa un uzvelk tikai ārkārtīgi

svinīgos gadījumos: šai izrikojumā padevās redzēt dažu cienījamu tēvu vēl XVII. gadusimteņa gaumē darinātos svārkos.

Jaunie, protams, dzenas vairāk modes garam pakal; taču patreizējo švītu platās bikses nav vēl līdz šeienei tikušas.

Lieka greznuma vīriešiem nemana: vienkārša sudraba saite ar tādu pat pulksteni — vienīgais, ko redz šur tur paspīdam un, ja daudz, viena, otra pirkstā pamirdz zelta laulības gredzens. Bet tās jau drīzāk vajadzības nekā greznuma lietaš. Tāpēc, laikam, vīrieši arī izskatās vairāk īstam latviešu tipam līdzīgi, ko audzinājuši saprātīgi un stingri tēvi, iemācīdami vienkāršību un taupību mīlēt.

Satiksmē viņi apdomīgi un laipni un stingru roku ļoti labsirdīgi pabīda tevi sānis, ja esi nostājies, kur otrs cilvēks nodomājis novietoties — viss pilnīgi dabīgi un vienkārši: kā Amerika tikai amerikāņiem, tā lauki un viss, kas tajos — lauciniekiem. Kas spēj Monroe doktrīnu apgāzt? —

Un tomēr ar visu lielo viesu daudzumu, jauko laiku, ellišķīgo ragu muziku un skaļo dziedāšanu zaļumu svētkiem trūkst paša galvenā — dzīvības, sirsnīgas jautības un omulības. Mātes ar meitām sēd solos klusas un rāmas, kā izcirsti tēli. Jautras valodas, kas šādās reizēs sākas nemanot un viņo dzirkstīgā straujuma bez apstājas, brīžam uzsāk gan nedroši kustīgo gaitu, bet tad aizmetas nezin kur, saplok un noriešas pēkšņi.

Jaunieši stāv, vai pastaigājas pulciņos, parunājas arī, bet no vaibstiem vien noskārstams, ka sirdi un prātu nesaista saruna, un skats klejo lielajai ļaužu drūzmai līdzī, kas lēnām, bet nemitīgi kustas šurp un turp, spraukdamies un sanēdams, kā bišu pūlis spietā. Kas šādam redzamam un jūtamam savstarpīgam vēsumam īsti par cēloni, — diemžēl, neizdevās pilnīgi izpētīt.

Atliekas minēt dažādas varbūtības: kas zin, — šādā milzīgā drūzmā paziņām grūti sastapt vienam otru; varbūt ārkārtīgi plašais pūlis pats vien savā nemitīgā ku-

stībā pavedina izklaidībā un paviršībā; varbūt šādi svētki teitan tāds retums, ka ikviens, pirmo reiz tādos ieradies, jūtas kā nelūgts viesis kāzās; varbūt — tāda jau šejeniešu daba — rāma, atturīga, nopietna un klusa priekos, kā ari bēdās? ..

Taču, visbeidzot, varbūt vainīgs senso laiku iemīlotais avotiņš, kas „ziemā silda, vasarā vēsina“ — lete? jo šoreiz tajā dabūjami tikai ogļskābie ūdeņi, bet stipro malku, ko „īsto garu uzmet“, nav.

Tādās domās stipri vien vedina bieži dzirdamie teicieni:

„E! ko nu ies pie bufetes? Tur jau to plukteri vien var dabūt! Sieviešu dzira — nosplauties tikai, vairāk nekā!“

Bauskas biedrība tā tad ari pievienojusies svētīgai sātības kustībai. Vai viņa atradīs vēlamo atbalstu šejeniešos un, vispirmā kārtā, izturīgus veicinātājus un vadītājus?

Vecus, iesakņojušus netikumus un, kauču viņu ļaunums rokām taustāms, izravēt tautā daudzkārt grūtāk, nekā jaunus labus tikumus iepotēt.

Bet vienam, kā otram darbam vajaga daudz cītīgu, neatlaidīgu roku ilgiem laikiem, daudz daudziem gadiem!

Vai bauskiešos būs tik daudz krājumā — nezinam teikt. To spēj tikai nākotne.

Bet cerēsim, ka turpmākām paaudzēm viņa paudis visu labu.

Septītā diena

JaŅumu svētku sekas. — Šķiršanās no Bauskas Pilsmuižas. — Lielupes gleznainie lauki. — Mežotne un apkārtne. — Kurzemes līdzenuma burvīgais klusums un pašpieticības miers. — Mežotnes skolas nams un viņa labiericība. — Izglītības druvā bojāta veselība un tautas darbinieku neapskaužamais stāvoklis.

Bez šaubām, vakarējā diena un īpaši nakts vainīga, ka uzmostamies šorīt vēlu, jo ceļotājiem neklājas taču ilgi gulēt.

Bet ka būtum par ilgi gultā kavējušies, tikai izliekas tā, jo īstenībā gulējuši esam visai maz: bij taču jau liela gaisma, kad pārradāties mājās un tikām pie miera.

Nu esam gan augšā, tomēr gurdenuma smagums vēl visos locekļos — na jā, rīta miegs jau nekad neatspirdzina kā nakts dusa. Lai nu tā, bet kaulos un galvā nepatīkamais smagums sevišķi liels, no kā īsti tas varētu būt?

Paģiras? — Hm! maz ticams, ka tajās būtu iedzi-vojušies, jo atceros labi — bez „Mīlestības avotiņa“ dzidrā malka un vietējā augļūdens itin nekādu citu dzērienu netikām baudījuši. Vai tad te, Bauskā, arī „sasodītais plukteris“ būtu tik varens?

Dejas? dejošana? — Nujā, negribējām jau citiem pa-kaļ palikt un rāvāties dūšīgi; tomēr ka lietu būtu pārāk karsti ņēmuši — tā nu arī nebija.

Bet kas tad?

Tā laužu savu smago galvu, bet skaidrības nekādas nedabonu. Domas jaucas viena pār otru, gluži kā lapiņas kuplajā ābelē, kas, galvu mazliet pieliekusi, raugās pa logu istabā un, rādās, klusām smeļ par mūsu nolaidību un izklaidību.

Paskatos savā ceļa biedrī — tam neiet labāk: galvu nokāris, arī viņš sēd domīgs nu, liekas, prāto par kādu visai skumīgu un grūti atrisināmu lietu, jo acis domīgi mitras un asaru pilnas.

Kas tad ar mums īsti noticis?

Pēkšņi mans skumjais biedris atņem elpu dziļi un — viens pēc otra istabā noskan divi spēcīgi šķavu šāvieni. Nu, kad jau tā — lai iet no manas puses arī kāds pāris klāt — kas zin, kļūs vieglāk.

Tad abi, joprojām ne vārda neteikdami, paskatāmies viens otrā, un, lūk, šīs dienas neomulības cēlonis rokā — iesnas!

Citādi jau arī nevarēja būt: mēteļus, lai ceļā neapgrūtinātu, esam atstājuši mājās un, paļaudamies saules mātes gādībai, sākuši tālo gājienu gluži plānos un vieglos vasaras uzvalkos; dienas laikā tajos itin labi — dažkārt par

siltu; bet vakar, mājās braucot, nakts vēsumam nebij grūti ar mums pajokoties un mūs drusku pakircināt.

Noslaucījuši uzbāzīgās asaras, kas šādās reizēs, kā aizvienam likteņa piemeklēšanas brīžos, spraucas acīs, savilkām ciešāki somiņu saites un nolēmām iesnu aizdzīšanai pielietot vienīgo līdzekli, kāds šimbrīžam mūsu varā, proti: doties naigi un tūlīn pat ceļā un tālāk.

Tomēr, kad savu lēmumu gribējām sākt, izrādījās, ka esam viņu pārāk steidzīgi pieņēmuši, jo Adamoviča kungs un kundze negrib tam nekādi piekrist. Tikai pēc ilgākām, nopietnām pārrunām, kurās jāizlieto viss mūsu diplomātisko spēju krājumiņš, izdodas viņus pārliecināt, ka mūsu ilgāka palikšana teitan nopietni apdraud viņu ķiršu ražu un drīz vien tajā nepaliks vairs it nekā ziemas ievārījumiem un, ka arī mūs pašos tik jaukā vietā, kāda šinī pajumtē, var iemitināties un pieņemties briedumā plaši pazīstamais nolaidības un laiskuma auglis, ka vairs it nekur tālāk netiksim, un tāpēc pēdējais brīdis, lai dotumies atkal ceļā.

Atvadījušies un pateikušies par neaizmirstami jauki pavadītām dienām, ņemam somiņas un dodamies ārā. Bet tur sagaida mūs jauns pārsteigums: durvju priekšā divjūgs, un nepalīdz nekāda tiepšanās — jāsēstas vien iekšā, jo — saka A. kdze, — mūsu vakardienas ballē piepūlētās kājas neizturēšot līdz nodomātam mērķim, un A. kga un viņa svaiņa pavadībā jādodas ceļā uz Mežotni, kur bijām nolēmuši šodien nokļūt. Šāda viesmīlīgo draugu gādība nāca tik negaidīti un pārsteidza mūs tik pilnīgi, ka, ja nemaldoš, aizmirsām par viņu pat pateikties. —

Ceļā, kavējoties domās pie jauki pavadītām dienām Pilsmuižā un viņas apkārtnē, mūsos pamostas atkal senais nemiera un šaubu gars ar saviem neatritināmiem jautājumiem: kā ies turpmāk? vai tālākā ceļā sastapsim vēl tik labus ļaudis? vai dažkārt plānajos uzvalkos mums nenāksies pārļaut naktis zem klajas debess? un kā klāsies, kad uznāks lietus vai pārkoņa negaiss? —

Bet ko līdz šādiem jautājumiem priekšlaikus galvu lauzīt — drošu atbildi taču nedabūsim! Na, tad paliksim

vien mierīgi drošā pārlicībā: mīlā zemes māte arī klizmas stundā neatņems taču pamata, kur pastāvēt un atdušēties — ko tad liekšus raizēties? Tikai dūšīgi un jautri tālāk! —

Domās un pārdomās nogrimuši, gandrīz piemirstam apskatīt apkārtni. Un, taisnību sakot, šai ceļa posmā arī nav nekā jauna. Lauki tie paši kuplum kuplie un krāšņie. Teitan viņi gandrīz viscauri laižas gaŗās, platās stripās ieslīpi uz Lielupes pusi.

Vietvietām šāda plaša lauku strīpa izskatās apbrīnojami jauki, it īpaši, kad viņā aug dažādas labības.

Slaidie rudzi ietinušies jau iepelēki bālā plīvirā, kamēr staltie, kuplie kvieši riešas zelta cauraustā, spoži dzeltenā tērpā, bet mieži un auzas vilņo pusmūža un spēka spīrgti zaļajā audumā.

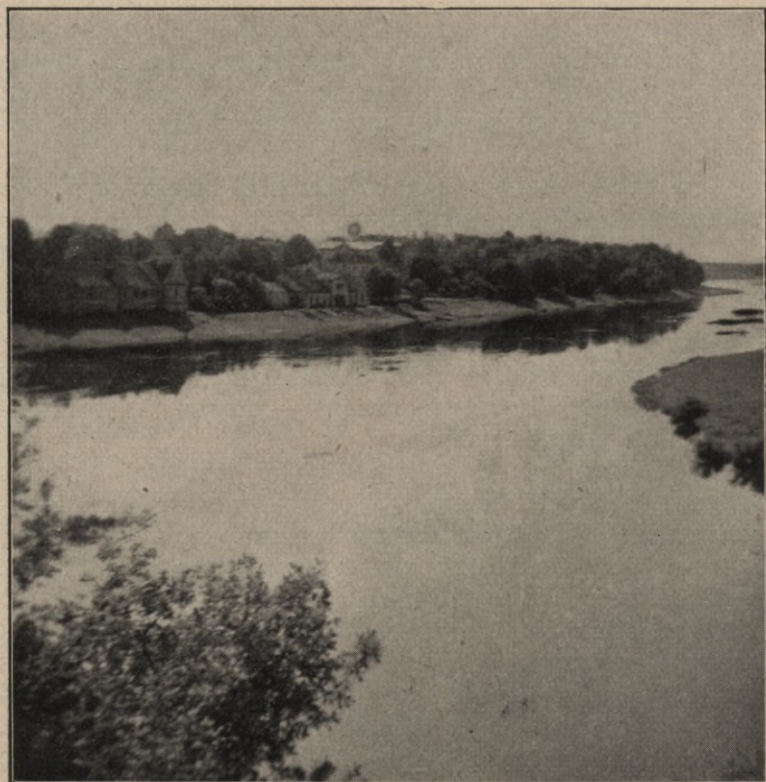
Šī dažādība dara laukus milzīgām, daudzkrāsainām villainēm līdzīgus, kādus vienīgi dabas mātes brīnišķīgā roka spēj aust. Pati, pilnīgi apmierināta ar savu darinājumu, viņa patlaban izklājusi tos pēcpusdienas rāmi mīlīgā saulītē, lai arī mēs, nemākuļi, dabūtu kādreiz paskatīties un redzēt istu, pilnīgu un nepārspējamu mākslas darbu.

Bornsmindei un parkam, kur vakar skanēja elišķīgā ragu muzika, bet tagad kluss kā kapsētā, un mazajai Mežotnei gaŗām pabraukuši, nokļūstam plašā, līdzenā lejā, vai īstenāki — pļavā, kas, liekas, stāv tikai nedaudz pēdu augstāk par Lielupes līmeni.

Ceļš iet iešķērsām pļavai pāri, un viņa galā atrodas Lielupes celtuve. Pie tās apstājas naskie rikšotāji, un mēs, ar sirsnīgu rokas spiedienu no pavadītājiem atvadijušies, dodamies celtuves plostā, jo pašlaik citādā kārtā nevar Lielupei pāri kļūt. Senāk gan šinī vietā bijušas ieliktas laipas.

Kamēr plosts lēnām un apdomīgi, resnā virvē turēdamies, slīd pār Lielupi, laika diezgan apskatīt no attāluma tieši pretīm celto Mežotnes muīžu.

Bijām cerējuši viņu staltāku un košāku, nekā īstenībā atradām. Lielupes krasts šinī vietā zems un gandrīz pil-

Mežotne.

nīgi līdzens, kādēļ muiža, par spīti lielajām un greznajām ēkām un ļoti kupļajiem kokiem, izskatās stipri vienmuļīga. Tāds pat iespaids paliek arī no pils, kas muižas ēku vidū, atskaitot varbūt vienīgi kalpu māju, liekas visuvienkāršākā celtne.

Bet par to Lielupes pusē gotu stilā celtā alus darītava ar mazajiem tornīšiem un dažādiem izrobojumiem mūros — īsta pils! Tāpat arī attālāk, nomalā aizvietotā mūra rija izskatās drīzāk pēc lepna bruņinieku mitekļa nekā vienkāršas darba ēkas.

Muižas parks liekas diezgan skaists un ēnains, bet

viņu atstājām šodien neapmeklētu, jo domājam pa šo pašu ceļu nākt atpakaļ un pašlaik drusku jāpasteidzas, lai dienas gaismā nokļūtu līdz Mežotnes skolai un viņas vadītājam Lazdiņa kgam, ko paziņas mums ieteica katrā ziņā apmeklēt.

Pa muižu izgājuši, atrodamies atkal bagāto un šoreiz apbrīnojami līdzeno lauku vidū.

Cilvēkam, kas dzimis un audzis kalnu un pakalniņu laukos, top gluži savādi ap sirdi, noraugoties šai bezgalīgā līdzenumā, kur nemana pat ne mazākā zemes vilnīša.

Te visapkārt tik dīvaini kluss un mierīgs. Liekas, šinīs klajumos atdusas visas pasaules nemiera pilnie vēji un vētras no trakulīgās joņošanas — atdusas un stiprinājas maigās vasaras paēnā.

Tikai šad un tad — retumis viņi pakustina varenos spārnus itkā mēģinādami, vai vingrie locekļi jau atdabūjuši senāko sprindzību jaunam brāzmu lidojumam. Tad kviešu laukā salīgojas smagās vārpas, un vientuļie koki klajumā iešalcas īsu brīdi.

Bet šī nav baigā nemiera šalkoņa, kas atskan kalnāju ozolos, kad varenie koki un neizkustināmie kalni saslejas visā spēkā pret varmāku postoni, nelaizdami viņu auglīgajās lejās un ielejās, un šis, atriebdamies par pretestību, sit un vandās milzu spārnjiem pa kalnāju, kā gaisi un zeme dreb un trīc. Tur spēkošanās un cīņas juklais troksnis — te atpūtas, atdusas mierīgie elpas vilcieni.

Tur garās kalnu un pakalnu rindas, ietiepīgi aizsegdamas tālāko pasauli, modina krūtīs ik dienas no jauna nerimstīgas ilgas un dziņu, tikt augšā, aizklūt šiem kalniem pāri, lai jele paskatītos tajās neredzētās lejās, ko kalni tik noslēpumaini sargā, lai paraudzītos un papētītu — kas un kā īsti viss norisinājas viņā nezināmā pasaulē? — te acis vienā vērīenā redz visu no vienas debess malas līdz otrai, skata šodien, skata rītu vienumēr to pašu vienmuļīgo klajumu un top gurdenas, jo kas tad vairāk tur lai būtu aiz plānās debess strīpiņas, kā šāds pat līdzenums ar gluži tādiem pat kviešu, rudzu un miežu laukiem kā teitan?

Un pavisam nemanot rodas krūtīs savāds vēsums, kā gurdenums, kā vienaldzība un, jo stiprāk cilvēks vēlas no viņas atkratīties un tikt vaļā, jo tālāk tā plešas-krūtīs, jo dziļāk iespiežas sirdī, kamēr beigās pārņem arī dvēseli.

Kurp un pēc kā lai teitan dzītos nemiera pilnās tiekšmes un ilgas? Vai tad teitan vēl kaut kā trūktu, pēc kā mūžam tiekusies cilvēka sirds ikdienišķā dzīvē? Te taču visa vairāk nekā diezgan — miers un klusums, pārticība un labklājība, un neizsmeļama svētība. —

Esam pašlaik pienākuši Mežotnes skolai klāt. No muižas viņa izskatās ļoti tuvu, kaut gan īstenībā iznāk krietns gabals ko iet.

No ārienes skolas nams varen stalts un glīts; otra tāda Kurzemē neizdevās vairs redzēt. Protams, ļoti vēlējamies apskatīt arī viņa iekšieni, un liktenis šoreiz apmierināja mūsu vēlēšanos ātrāk, nekā cerējuši: pie pašas skolas sastapām Lazdiņa kgu, kas patlaban bij iznācis pievakares spirtgo gaisu paelpot. Iepazīnušies, izteicām savu vēlēšanos, un viņš ar mīlu prātu veda mūs staltajā izglītības pilī.

Izrādījās — skolas iekšpuse tikpat glīta un ērta kā āriene. Pirmā stāvā skolotāja dzīvoklis, skolēnu ēdamistaba un virtuve; otrā stāvā — divas klases, palīga skolotāja dzīvoklis, skolēnu guļamās telpas un, blakus tām, sevišķa mazgāšanās telpa, gan nepilnīgi ierīkota, tomēr citās skolās ir tādas nava.

Sevišķi mums iepatikās klases telpas — plašas, augstas un gaišas kā reti kur; vienīgi ventilācija trūcīga.

Vecākajā klasē ievietota firsta Līvena ģimmetne eļļas krāsā, ļoti labs mākslinieka darbs. Tagad firsts jau miris. Bet Mežotnē dzīvodams, darījis šejienē ļoti daudz laba, starp citu arī šīs skolas celšanai ziedodams 18 tūkstošus rubļu (zeltā). Firsta laulātā draudzene, kas patlaban pārvaldot Mežotni, turpinot nelaika svētīgo darbību.

Pa ziemu skolā saronoties ap 150 liels skolēnu pulks, tā ka skolotājam ar abiem palīgiem darba diezgan.

Pie skolas — labi iekopts augļu dārzs, kur daudz kuplu un ogām brīnum bagātu ķiršu koku. Ari mēs, pro-

tams, ar L. kga laipno atļauju, ievācām no viņiem savu tiesu.

Apskatījušies, ko vēlējamies redzēt, atgriezāmie atkal vadītāja istabā, iesāktās sarunas turpinādami. Jo ilgāk triecām, jo interesantākas kļūst sarunas, un mēs klusībā priecājamies, ka esam paklausījuši draugu ieteikumam iegriezties teitan, jo Lazdiņa kgam visai dzīva un daudzpusīga interese visās mūsu, latviešu, skolas un sadzīves lietās; pats viņš savā sirsnīgā laipnībā tik pamatīgs un veselīgs uzskatos, tik spara un centības pilns pasākumos un darbos, ka sajūtam īstu baudu un prieku ar šādu tautieti domām mainīties.

Ļoti žēl tikai, ka šādam visādi krietnam censonim pašos spēka gados piemetusies vārīgā sirdskaite, kas neļauj tādā mērā darboties, kā pats vēlētos. Tāds jau mūsu labāko un centīgāko tautiešu, liekas, vispārējais liktenis. Darbu daudzums un nesaudzēšanās tajā ne vienu vien jau novedusi nelaiķus mūžīgā atpūtā. Ari Lazdiņa kgs, pēc ārstu domām, ieguvis sirdskaiti pārmērīgā darbā, sevišķi balss piepūlēšanā, jo vadījis bez pārtraukuma 18 gadus dažādus dziedātāju korus. Šim visam pievienojušies vēl smagi likteņa triecieni — mirusi mūža biedrene, atstādama mazus bērņus, uznākusi tagadējā skolu pārkrievošana un vēl dažādas citas klizmas.

Veselības atgūšanai ārsti gan ieteikuši ārzemes avotus, tomēr tādi nevien pārāk tāli, arī skolotāju rocībai par dārgiem; un, ja pēdējo krājumiņu ziedotu viņiem, kas paliks mazajiem bāriņiem?

Visi šie jautājumi pieskaitāmi tādiem, kuŗu priekšā šimbrīžam rokas nolaižas bezspēcībā, kaut gan klusa balss atziņu dziļumos žūžina nedroši — vai nevarētu kaut kas un kaut kādi labāk būt mūsu dzīvē un sadzīvē? Vai tas patiešām tik visai neiespējami? —

Dzīvā sarunā nemaz nemanam, ka laika rats savā nemītīgā gaitā aizritējis mums vienaldzīgi jau tālu gaŗām. Kad ceļamies, lai dotos tālāk, saulīte pašlaik grimst aiz apvāršņa un neatliek citas izvēles, ka izmantot arī turp-

māk laipnā L. kga viesmīlību un pārļaut nakti viņa tīk-
mā pajumtē. —

Astotā diena

Mežotnes pilskalns un apkārtnē. — Rundāles pils vienkāršā
āriene un brīnīkīgā iekšiene. — Ceļā pa Rundāles un Švītenes no-
vadu. — Kukša krogus viesi un viņu muzikas tieksmes. — Sesavas
draudzes skolā. — Sesaviešu sabiedriskā dzīve. — Kurzemes un
Vidzemes laukskolas.

Lēns, spīrgts vējiņš nīrbina Lielupes līmeni, kad šo-
rīt mazā laiviņā braucam no Mežotnes puses atpakaļ.

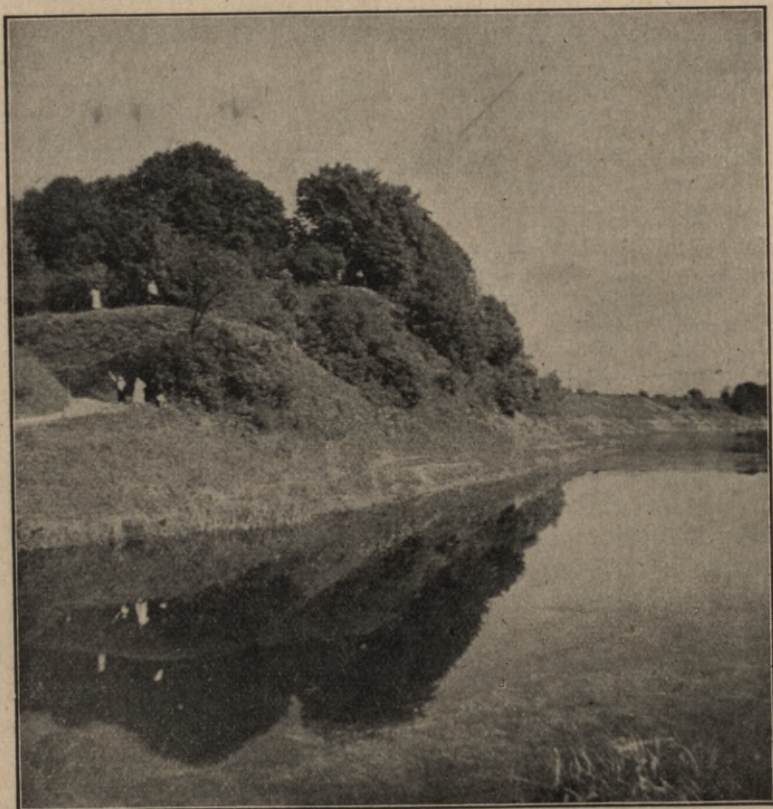
No Mežotnes pils parka apskates nekas neiznāca:
dievbijīgā firstene, baptistu kustības iespaidīgā pabalstī-
tāja, esot patlaban mājās un nēmīlot, kad sveši ļaudis
viņu traucējot. Lai nu gan mūsu tieksmes tik augstu ne-
sniedzās un rīta agrumā mums, klusiem miera ļaudīm,
būtu diezgan grūti sagādāt vārīgai kundzei traucējumu,
tomēr — ja jau tā, gājām labāk parkam ar likumu garām
un, Lielupei pārklīvuši, dodamies tieši Viestura pilskalnā,
kas no celtuves stāv mazliet lejāk, upes kreisajā krastā.

Kalns no visām pusēm ļoti stāvs. Izvēlamies upes
pusi un kāpjām augšā.

Zeme sakaltusi kā pliens un kāpšana stipri grūta:
mazākā neuzmanībā kāja var paslīdēt, un tad bez žēla-
stības būtu jāveļas līdz pašiem Lielupes ūdeņiem, vai vēl
tālāk, jo pretīm turēties nevar vienkārši tāpēc, ka nav, kur
pieķerties: kalna sānos aug vienīgi gaŗa reta zāle un šur
tur, tikko saredzams, kāds neganti durstīgs ērkšķis.

Šaubīgos acumirkļos, kad līdzsvars liekas zūdot, pie-
tveramies sīkajiem zāļu stiebrīņiem un, lai gan viņu pie-
palīdzība tikpat liela, cik slīkonim salmiņš, tiekām tomēr
laimīgi augšā.

Tagad tikai pamanām, ka abiem pil asinis no pirk-
stiem sausajā zemē: steigā augšup traukdāmies gan jau
būsim pieskārušies paciešāk vienam otram, asiem durk-
ļiem bruņotam ērkšķim pundurītīm, un tas, kā jau vienī-

Mežotnes (Viestura) senlaiku pilskalns Lielupes kreisajā krastā.

gais kalna sargs un aizstāvis, noprasa tagad kalna gariem pienācīgo upuļa ziedu.

Šinī kalnā senenos laikos stāvējusi latvju (Viestura) pils. Jāatzīst, mūsu virsaišiem pilsvietas izvēlē nav nebūt sliktāka gaume bijusi par vēlāk nākušiem bruņiniekiem: šis kalns no visām pusēm tik stāvs un nepieietams, ka patiešām jābrīnas, kādā kārtā ienaidnieks spējis pili saārdīt tik pamatīgi, ka ne skaidriņas, ne drupu vairs nemana.

Viņu vietā redzami stalti oši, kuplas kļavas, cerīņu

Rundāle: pils un vārti.

puķi un daudz citu bieži lapātu koku un krūmu, kuŗu paēnā ļoti tīkami laiciņu pastāvēt, jo no tejienes visu krāšņākais un plašākais izskats pār tālu tāliem līdzenaļiem pūru (kviešu) laukiem, bāli zaļajām pļavām, sudrabā mirdzošo Lielupi un aiz tās — pār lapu jūrā gandrīz nogrimušo Mežotni. — No tejienes dodamies tieši uz Rundāles pili, kas skaitās grāfa Šuvālova īpašumā.*)

Viņu mums ieteica apmeklēt tapēc, ka tā pieder Kur-

*) Šimbrižam Rundāle Latvijas valsts īpašums.

zemes senseno ziedu laika atliekām, kādu Kurzemē ne-
daudz.

Rundāles pili līcis celt Kurzemes lielskungs Jānis Ernsts Birons tam pašam architektam, slavenajam italiešu grāfam Rastrellim, kas cēlis Jelgavas plašo pili. Šī gan nav tik varena, tomēr lauku mājiņu starpā viņas apmērs milzīgs, un celšanai vajadzējis garā laika sprīža no 1745.—1767. gadam.

Iekļūšana pili nebij nebūt tik vienkārša un viegla, kā paziņas stāstīja.

Pēdējā laikā svešniekus pavisam pili vairs nelaižot, kā mums teica dārznieks, ko laimējās sastapt brīnum plašajā, jauki koptā parkā, kam visapkārt nepārkāpjami augsta mūra slita. Tikai pēc laba laiciņa, kad garākā sarunā bijām pārvarējuši un izklīdinājuši dārznieka neuzticību, viņš apņēmās iebilst pilspārvaldniekam labu vārdu par mums, itkā tuviem paziņām, un tā laimīgi iekļuvām šinī, gandrīz jāsaka apburtā un burvīgā pili.

No ārienes pilij nav gluži nekādu celtniecības izrobujumu vai greznojumu. Tā vienmuļa, liela, četrstūra celtne, gludi baltām milzīgām sienām.

Galvenam stāvam, pils vidus daļai, tieši pretīm augstajā mūra valnī, kas savieno abus pils spārnus, atrodas plaši vārti. Abpus vārtiem, mūra stabos tup pa milzīgai akmens lauvai, ar ķetnu lielus ģerboņus pieturēdamas. Šis ārienē vienīgais izrotājums, kas cik necik dužas acīs.

Bet par to pils iekšiene grezna un bagāta, kaut gan tajā pašlaik neviens nedzīvo.

Papriekš apskatam pils galveno, vidus daļu.

Te pirmā stāvā ierīkota ēdamistaba. Tā liela, plaša un gaiša; visu grīdu klāj viena vienīga milzu grīdsega (tepiķis), vietvietām gan jau stipri izmīdīta. Sienas kārtin apkārtas retiēm, dārgiem senlaiku šķīvjiem, bļodām, smeljamiem kausiem un kaņotēm, kas, kā redzams no ierakstiem, nākušas no dažādu Eiropas klostereu darbnīcām. Mēbeles visas mīkstiēm sēdekļiem, zīda audumu pār-
vilkta.

Blakus ēdamistabai — ērta biljarda telpa ar lielu

greznu spēles galdu, kijām, ziloņa kaula bumbām — viss pilnīgā kaujas gatavībā — sacīksti vār sākt kaut vai tūliņ pat. Aiz ēdamistabas plaša bibliotekas istaba, senlaiku gaumē, pilna dažādiem rakstiem un grezniem sējumiem.

Tālāk šinī pat stāvā grāfa guļama istaba. Viņā ļoti daudz skaistu gleznu, portreju, bieza un dārga stikla spoļu; mēbeļu maz. Visam, kas vien šinī telpā novietots, patumša, krēslaina, mierīga krāsa, kā jau atdusas vietai.

No šejienes pa platām, ērtām trepēm dodamies otrā stāvā, pils kreisajā spārnā.

Gar trepēm un garajā augšas koridorā sienas un griesti izrotāti bareljejiem. Saulīte spīd pašlaik pa logiem, un viņas lēnīgie stari, caur sārtajiem aizkariem lauzdamies, ietin telpas bāli rožainā krēslā, un alabastra eņģeļīšu vaidziņi kļūst gandrīz dzīvo dabas bērnu ģimīšiem līdzīgi, kad tie pašlaik nopūlas daudzkrāsainos ziepju burbuļus uzpūst augstāk gaisā.

Gaiss te rāms un vēss, un mūsu soļu troksnis aizlido pa viņu aukstos, gaŗos vilņos līdz pat milzīgā koridora galam; no turienes, izeju neatradis, griežas atkal atpakaļ un, daudzkārt sienās atsizdamies, top itkā spējāks un dobjāks, kamēr mūsu krūtīs atbalsodamies, ceļ un modina tajās dažādas baigas un drūmas domas un jūtas, kādas Valters Skots lieliski attēlo savos bruņinieku laiku romānos.

Kreisajā pilsspārnā atrodas grāfienes buduars un guļamā istaba ar savādo, brīnum ērto gultu, kur var gulēt, arī šķērsām nolicies, jo viņa tikpat plata, cik gaŗa — pavisam divains daikts!

Vidus stāvā — dažādi kabineti; visos greznas mēbeles, skaistas gleznas, Krievijas un citu valstu valdnieku dāvinātas dārgas vāzes un portrejas eļļas krāsās. Starp pēdējām — arī Itālijas karaļa un karalienes pašu roku parakstītas portrejas, kas ievietotas neparasti vienkāršos un, liekas, tīri itin kā neistos rāmjos.

Pie tālākās sienas sevišķi saista ķeizarienes Katriņas II. un grāfa Voroncova eļļas krāsu portrejas: abas zīmētas teicami — ļoti izteiksmīgi un dzīvi, abas cilvēka

dabīgā augumā un ievietotas tikpat greznos, milzīgos rāmjos, kādas viņu cenas: Šuvālovs par tām samaksājis 18.000 rubļu zeltā.

Pils labajā spārnā — divas zāles: baltā un zelta zāle; abas milzīgi lielas un greznas.

Otrajā visi ornamentu zeltā, mirdz un laistās, kadēļ viņu arī dēvē par zelta zāli. Vietvietām apzeltījums nodrupis; šur tur atjaunots, bet darbs izdarīts vai nu pavirši, vai tik nemākulīgi, kā stipri atšķiras no pirmatnējā, seneno laiku darba, kas lielā mērā izturības un spožuma ziņā pārspēj tagadējo. — Sienas šinī zālē no sarkani strīpaina marmora. Griestos milzīga glezna al fresco, kur redzama visa pasaules dzīve no sākuma līdz beigām.

Napoleona kara gājienā 1812. g. franči šinī zālē ierīkojuši kara slimnīcu. Dažu franču virsnieku vārdus diezgan veiklā gravējumā redz vēl tagad logu sānu marmorā. Zāles abu galu sienās redzami lielkunga Birona ģerboņi.

Pā plašu koridoru nonākam baltajā zālē, kas pati lielākā pili — 96 kvadr. asis, kā stāsta mūsu pavadonis. Ornamentu tajā milzums. Gaŗas, brīnum skaistas alabastra puķu virknes stiepjas gar sienām cēlos likumos ap visu zāli. Viņu starpā daudz amoretu, kuŗu darbībā atēloti dažādu gada laiku prieki un bēdas. Sienas, puķu-virknes, amoretas — viss spodri balts kā žilbinošais sniegs.

Grīda šinī zālē patlaban izjaukta: senlaiku parkets, kas visās pārējās telpās vēl spoŗs un slidens kā ledus, ņe bijis galīgi izmīdīts, tāpēc jāliekot jauns, kas ar muiŗas pašas materialu — Rundālei pieder brīnum krāņņi un plaši ozola meŗi — iznākņot tomēr kādus 4000 rubļus zeltā. Rundāle spēj to diezgan viegli paveikt, jo gada ienākums sniedzoties līdz 60.000 rubļiem zeltā. —

Pili ienākot, ļoti iepatikās miera pilnais dzestrums, kāds aizvienam vasaras tveicē mitinās biezu mūŗu telpās. Bet jo ilgāk palikām, jo uzmācīgāks un tamlīdzi arī pretīgāks kļuva vēsums, un nemanot mūsos sāka atkal moisties ilgas pēc svaigā, tīksmīgā vasaras siltuma.

Biblioteku un vēl nenokārtoto bilŗu galeriju tāpēc ap-

Rundāle: zelta zāle pili.

skatījām pavirši, jo saulīte raudzījās tik kairīgi smaidīdama pa lielajiem logiem, ka piepeši mūs biezo mūru kļusumā pārņēma kā kapu vēsums, un mēs steidzīgiem soļiem devāmies atkal turpu, kur zaļās lapiņas kustas itkā dzīvas, sačukstas un zadinās ar mīļajiem saules stariem, bet vārpas māj viņām, lēnībā brīdinādamas savām smago domu pilnām galviņām: „Ai, ai, jūs, mīļās aušiņas! paies un beigsies reiz ir jūsu bezbēdu prieki un liksmība, kā viss šīs zemes greznums un godība!“ ... kur sikie, mazie ceļa putekļi, viegli palēkdamies, iecerās veikli vējam

plašajos spārnos, itkā lūgdamies: „Nem, ai, nem jel mūs ari līdzī! Esam tik daudz lietū mērcēti, kājām un pakaviem mīdīti — nem mūs, kaut mazu, mazu britiņu līdzī dzidrajā gaisā, zilo debešu bezgalīgās tālēs! . . .“

Pusdienas laiks pašreiz klāt. Lauku māju neredz, bet Kukšu krogus tuvumā, tad, kauču gan atrast tanī nestiprās vielas kā, — piemēram, pienu, cerības vājas, tomēr iegriežamies tajā, jo šā vai tā stiprināties tālākam ceļam vajaga.

Šodien darbdiena un patlaban jaukākais siena laiks, tomēr krogū viesu krietns pulciņš un dažs labais dūšīgi vien jau iesilis, tikai nevis no saules gaišā avota.

Krodzinieks tik laipns, ka ielaiž mūs dziļāk, savās dzīvokļa telpās, kas pārsteidz ar bagāto, pat grezno, tikai, diemžēl, bezgaršīgo ierīci. Redzams — krodziniekam iet labi, jo kaimiņi, cik noskārstams, pabalsta viņu kā spēdami. Un ari paši jūtas turklāt visai omulīgi. Neraugoties karsto laiku, viņi runā un triec lielajā krogus istabā tik dedzīgi, ka sienas vien trīc, un katru vārdu varam gluži skaidri dzirdēt.

„Ē, krodziniek!“ sauc pašulaik dūšīgākā balss: „es maksāju divi pudeles alus — ej, pasaki, lai uzrauj labāko maršu!“

Saskatāmies ar ceļa biedri un pasmejamies, jo vārdi, bez šaubām, zīmējas uz mums un mūsu somiņām, un žēl, ka nespējam šejienes muzikas cienītājiem pakalpot.

Atpūtušies un spēkus iestiprinājuši, dodamies pa Kurzemes plašo līdzenumu tālāk.

Patlaban esam Švitenes daļā. Labība gar ceļmalu visur branga, īpaši kvieši, kamēr ap Rundāli tie šogad padevušies pareti un pavāji; bet par to tur atkal varen labi un stalti rudzi, ko tomēr samērā ar kviešiem sēj ievērojami maz.

Šī apgabala vispārējā auglība, kaut gan nav nebūt sliktā, nevar tomēr līdzināties Bauskas un Mežotnes novadiem, kur viņu liekas sasniegusi augstāko pakāpi Dievzemītē, kur kvieši kā mežs, āboliņš kā mūris! Te auglība

itkā noslīd zemak, lai tad Zaļās muižas apvidū paceltos atkal pirmatnējā augstumā.

Laucinieku jeb saimnieku mājas šai apgabalā gandrīz visas ļoti glītas, pat lepnas un dažbrīd ļoti līdzīgas vidzemnieku muižām.

Ceļā satiekam dažus īpatnējus pajūgus četriem zirgiem priekšā, kas sajūgti pa pāriem viens pakal otram. Mums stāstīja — švītenieši nemākot nemaz citādi braukt.

Bij gandrīz jau krēsla, kad nonācām Sesavas draudzes Annas skolā, kur skolotājs Jurēvica kgs atvēlēja mums laipni naktsmājas savā pajumtē.

Sarunādamies par šejienes dzīvi, dabūjam zināt, ka dziedātāju biedrības vai koŗa neesot. Šo robu lūkojot aizpildīt stīgu orķestris J. vadībā. Ari skolotāji, kas dzīvojot diezgan bieži apkārtņē, pulcējoties šad tad pie viena un otra amata biedŗa, lai kvartetā noskandinātu jaukās dziesmiņas. — Skolotāju kopošanās vienprātībā un saskaņā jauka lieta un iepriecina mūs; tomēr bagātās raķības un ārēji spīdošās pārpilnības vidū būtu tā kā gribējies atrast arī iekšējā sadzīvē lielāku roŗibu un kuplumu.

Tāpat dažas lietas pavisam savādākas Dievzemītes skolās nekā nabadzīgajā Vidzemē. Ari Kurzemē pastāv draudzes skolas, ko gan zem vācu valodas iespaيدا dēvē par „ķirspēles“ (Kirchspiel-draudze) skolām. Viņu skaits neesot visai liels; tomēr ne skaitliskā ziņā roŗama starpība, bet gan darbībā un programā.

Kamēr Vidzemes draudzes skolas tieŗi tālākais, lauciniekiem vispieietamākais pagasta skolas turpinājums, kur no visas draudzes saplūst aizvien tāds skolēnu daudzums, ka visiem dažķārt nepietiek telpas un jāizraugās tikai spējīgākie, Kurzemes ķirspēles skolās māca to pašu, ko pagasta skolās. Tāpēc dažā no tām saronoties, kaut gan telpas lieliskas, labi ja 20 skolēnu, jo katram pagastam taču sava, vieglāk sasniedzama skola, kapēc ķirspēles skolā nāķ un lasās, protams, vienīgi, kam viņa tuvāk un ērtāk sasniedzama.

Ronas jautājums: kādam nolūķam īsti šīs skolas cel-

tas, tērēti dažbrīd ievērojami līdzekļi un kam vajadzīgi tajās īpaši skolotāji?

Izrādās, ka ķirspēles skolas lemtas atskolēniem un mācībniekiem, kas sagatavojami iesvētīšanai. Kā vieniem, tā otriem mācības laiks, kaut gan ļoti noderīgs, tomēr visai īss, un krietnās telpas, kā arī mācības spēki izmantojami visai nepienācīgi, un skolas ne tuvu nenes labuma, kāds būtu vēlams un iespējams. Vienīgi skolotājiem tajās brīnum laba un vajīga dzīve, un šādas vietas visai meklētas un iecienītas. Žēl tikai, ka viņu visai nedaudz. Jā nu, ko citu teikt — bagāts dara, kā grib, nabagais — kā var.

Kas pasacīs — kurš tiek tālāk?

Devītā diena

Elejas muiža, slavenā alus darītava un fazanu dārzs. — Vilces skola, skolotājs un viņu darbība. — Krietnā biblioteka, laiskie lasītāji un dziedātāji. — Vilces krāšņā leja. — Mūramuižas dzirnavu krogus, kurzemnieku skābputra un nepārspējamā maize.

Annas skolai tieši pretim grafa Medema īpašums — Elejas muiža. Šorīt izgājām pa viņu.

Muižā nav nekā sevišķa un ievērojama. Ēkas, kā jau muižā, kas ienes gadā 40.000 rubļu tūrā zeltā, lielas, plašas un glītas. Starp ēkām vislielāko ienākumu dod, protams, alus darītava, kur vāra un tecina slaveno Elejas alu.

Bez tam Elejā vēl liels parks, kas nekā neienes, un plata, brīnumkupa liepu gatve, kur ceļā aug gaŗa, cieta zāle.

Tajā patlaban mirdz un laistās vēsā rīta rasa; mums gaŗām ejot, pilītes birst zemē un daŗa laba uzmetās, itkā vēlēdamās paceļot līdzī, mūsu apavam. Bet mums šādī, slapjuma pilnī ceļa biedŗī negrib nemaz patīkt, jo viņī ļoti labprāt pinas un brāļojas ar visādiem atkriŗņām un putekļiem, kas nepārredzamā daudzumā apmetuŗies naktsdusā pa visu plato ceļu un nu, mūsu soļiem rīta miegā traucēti, mūk un kļīst uz visām pusēm, bet manīgākie visā

ērtībā apmetas kurpju labākās, pašās tīrākās vietās — sak, ja jau jūs neļāvāt mierīgi gulēt, esam ar mieru ceļot līdzī, kaut vai līdz pasaules galam — mums viss pilnīgi viena alga: še vai tur — kur krītam, tur guļam!

Aiz lielceļa, pašā meža malā, grāfa plašais fazanu dārzs; bet atstājam viņu tuvāk neapskatītu, jo tas ierīkots labi patālu no ceļa, un negribas mest lielo likumu.

Zeme ap Eleju stipri mālaina un auglīga. Šai apvidū redzējām ceļojumā pirmo un vienīgo pļavu, ko sevišķiem nedzīļiem grāvīšiem mākslīgi apūdeņo.

Pulkstenis rāda jau 12. dienas stundu, esam tā tad gandrīz pusdienas nogājuši, un kājām pilnīga tiesība, sākt ilgoties pēc pelnītā atpūtas brītiņa.

Vilces skola, kas stipri līdzinās ēku veidam, kādā mēdz celt pagasta valdes namus, gadas ceļa tuvumā un cerībā, ka skolotāju atradīsim mājās, dodamies iekšā. Neesam vīlušies — esot gan mājās, bet skolaskungs pašlaik ietu-rot pusdienu.

Neko darīt — jāpagaida, apsēžamies, kā mums liek, priekšīnā.

Pēc kādas pusstundas ienāk glīts un iznesīgs jauneklītis un prasa, ko vēloties. Tas V., vietējais skolaskungs. Stādamies priekšā un pasakam, par kādām lietām savā ceļojumā interesējamies. V. kgs labprāt ziedo mums brīvu brītiņu, ko atpūzdamies pavadam viņa pajumtē.

Skolā atrodam krietnu, kaut gan nelielu biblioteku, ko V. kgs nodibinājis ar šīs puses centīgāko vīru piepalīdzību un pabalstu un pats arī vada. Cik iespējām ieskatīties, viņa iekārtota teicami un priekšzīmīgi, grāmatas, kopskaitā ap 200 sējumu, izraudzītas ar labu apdomu: atrodam bibliotekā tikai pašas krietnākās mūsu rakstniecībā. Tāpat arī jauno grāmatu sarakstā, kas nodomātas iegādāties par bibliotekas labā sanākušo naudu, neatrodam neviena peļama sacerējuma.

Liekas grūtības, kavēkļus un šķēršļus bibliotekas paplašināšanas un papildināšanas darbā ceļot vienīgi plaši pazīstamais tautskolu inspektors Orlovs, kuŗa pārraudzībai nodotas arī latviešu bibliotekas, kaut gan šis aziats

nemaz nepazīst mūsu valodas, nedz arī ko jēdz no mūsu gara mantām vai rakstniecības. Kā jau īstam dzimušam taigas iemītniekam, viņam pretīga kā miesas, tā gara tīrība, bet no garīgās gaismas tikpat nežēlīgi bail kā Sibīrijas lācim no elektrības spuldzes: no tās pat dziļākā migā nav glābiņa! —

Žēl tikai, ka Vilces bibliotekai visai maz lasītāju. Cerēsim, ka šī vienaldzība piederēs arī ātri mirstīgām parādībām, kādas jāpārvar katram jaunam, teicamam pasākumam. Bibliotēkas krietnums patiešām pelna, lai apkārtnes iedzīvotāji piegrieztu viņai dzīvāku vērību un pamatīgāk izmantotu sev pašiem par prieku un svētību.

Nepievilcīga kā āriene arī skolas iekšiene. Telpas mazas, šauras un neērtas; klase zema un ziemu slikti apsildāma. Visā namā dobuļainā, neveselīgā kriegēļu grīda — no tā vien jau redzams, kādam laikmetam pieder celtnē. Un tālajiem, sen izbijušiem laikiem pukst jo silti vēl dažāda laba aizspriedumu važās iepinusies šejienieša sīrsniņa: V. kgs nezina cik daudzkārt jau runājis pagasta vietniekiem par dažādiem, tieši bērnu veselībai kaitīgiem trūkumiem skolā, taču viss palicis joprojām pa vecam, un izredzes, drīzumā kaut ko labāku sagaidīt, esot, diemžēl, pavisam vājas.

Labu laiku V. kgs pūlējies arī, lai nodibinātu Vilcē dziedātāju kori, bet beigās atmetis ar roku: dziedātāji lasījušies mēģinājumos tik laiski, ka nekad noliktā laikā nespējis visus sadabūt kopā.

Tā šejieniešu vienaldzība un laiskums nomācis arī šo jauko un teicamo pasākumu, kas gaišākos apvidos pulcina jaunatni tādos apmēros, ka pat skolas telpas izrādās par mazām, jo kuŗš gan spēj iedomāties mūsu veselīgo jaunatni bez gavilēm un dziesmām?

Un tomēr Vilcē tādi brīnuma bērni mūsu zemē esot atronami. —

Karstais diendusas laiks pāri; sarunās esam atpūtušies un soļojam pašlaik Vilces muižai garām, kuplajā ozolu birzē iekšā, kas tālāk pamazām un nemanot pāriet krāšņā

staltu priežu silā. Mežs, kam vietvietām glīti kopti, vietām tāpat gājēju iemīti celiņi, izskatās gluži kā parks, un aug Vilces upītes paaugstajā krastā. Lejā izplešas kupli zālaina pļava, kam pa vidu vijas šaurā Vilce, brīžam spoži iemirdzēdamās zaļajā, sulīgā zālē.

Aiz pļavām, upītes otrā krastā, paceļas atkal tāds pat tumši zaļš, stalts mežs.

Šī krāšņi zaļā ieleja Kurzemes plašajā līdzenumā izliekas tiešām kā liela, reta dabas dāvana, ko sirds drikst tikai klusā brīnā un priekā sveicināt.

Gar Mūramuižu un viņas skaistajām ūdensdzirnavām pagājuši, iegriezamiem tuvejā krogū, lai apprasītos pēc istā ceļa, jo mums stāstīja, ka pa lauku ceļiem varot taisnāk un tamlīdz arī ātrāk nokļūt Zaļā muižā.

Tagad tikai ieskatāties, ka saulīte jau krietnu gabaliņu notecējusi vakara pusē un apķeramiem, ka šodien prātu un acis gan esām mielojuši, bet vēders palicis bez savas tiesas un tam pilnīgi tiesība tagad kurnēt.

Iesākam tapēc ar krodzinieci par pusdienām garāku sarunu, kas nobeidzas itin laimīgi ar īsteno Kurzemes skābo putru, maizi un siļķi.

Neilgā laikā kurzemnieku īpatnējais ēdiens stāv galdā. Man nākas viņu šodien baudīt pirmo reizi mūžā un, kaut gan esmu neskaitāmas reizes par viņu visu labu dzirdējis, tomēr jāatzīstas, ka noraugos tajā ar vidzemnieka istām šaubām un neuzticību.

Tikai pamēģinādams pasmeļu pirmās karotes. Bet jo vairāk smeļu, jo nesaprotamāk man paliek, kāpēc šis ēdiens, šis garšīgais, veselīgais, spirtgais virums atrodams vienīgi Kurzemē?

Un vēl vairāk — kā gan viņš un viņa diezgan vienkāršā pagatavošana palikusi vidzemniekam nevien pilnīgi sveša un nezināma, bet ēdiens izpelnījies vēl Vidzemē galīgi nepamatotu niecināšanu un zaimus?

Bez šaubām, vidzemnieks šinī lietā pārskatīties neganti sev pašam par skādi un pelnītu sodu. Ja vien būtu

daudzmaz nopietnāks bijis un pamatīgāk lietu ņēmis, viņš, bez kādas ierunas — esmu pārliecināts — nestrēbtu vairs līdzšinējā sajūsmā dienvidus tveicē savu karsto saldo putru; līdz ar to nesvidētos tik pārliecīgi un neiedomātos — visu pasaules gudrību sasmēlis savā māla bļodā!

Reti kad pusdienas mūs tā stiprinājušas un atspirdzinājušas, kā šoreiz vienkāršais, nemākslotais kurzemnieku ēdiens. Bet tas nebij tomēr vienīgi skābputras nopelns.

Še, Kurzemē, pavisam savāda rupjā maize, kam pat Vidzemes plāceņi nevar stāties līdzās. Šo Kurzemes maizi var ēst gluži bez aizdara vai pavalga — tik viņa garšīga un veselīga! Turklāt viņa tik tīra, skaidra, vai kā teic, — balta un apbrīnojami cēla un mīksta, ka vidzemnieku maizīte, salīdzinot ar šo, izskatās kā samīcīts zemes piks.

Nevar iedomāties, ka šī maizīte būtu radusies zemes virsū, šinīs pašos līdzenajos laukos, starp kuŗiem patlaban soļojam — tā vien liekas, ka viņas dzimtene būtu kaut kur tālu, tālu — viņos dzidri augstos zilumos, kurp arī vidzemnieks sūta savu šīs zemes rūpju pilno lūgumu: „Mūsu dienišķo maizīti dod mums šodien!“

Diena pašreiz galā, kad nonākam Pēterkalnē, Zaļās muižas pusmuižā, pie viņas nomnieka Neiberģa. Kaut gan neatronam paša saimnieka mājās, paliekam tomēr, jo mums stipri gribas ar viņu tikties un iepazīties, un šovakar katrā ziņā viņš būšot mājās.

Desmitā diena

Pēterkalnē pie Neiberģa. — Tautas darbinieks izcilus spējām. — Istie un neistie darbinieki. — Idealisms un materialisms. — Nesavtīgi darba rūķi un nekautrīgie acu mānītāji. — Kāpēc latvietis netiek augšup? — Trūcības lāsts un kopības svētība. — Cittautiešu spēka avoti. — Apdomība un vieglais prāts. — Savstarpīga palīdzība un vispārīga turība. — Darbs un taupība. — Zaļenieku lietas un skats vispārības mērogā. — Neiberģi kā cilvēki. — Ceļā uz Kalnamuižu. — Kurzemes līdzenumu beigas un augstienes sākums. — Tērvetes ieleja un citas lejas. — Kalnamuižas parks. — Brīnišķīgā Kalnamuižas leja. — Jūs, tēvijas kalni, jūs, dzimtenes lejas!

Lieli koki rada pakrēsli citiem,
bet paši stāv karstajā saulē; viņi
nes augļus citiem, ne sev.

No Mahabharatas.

Vakar devāmies pie miera, Neiberģa kga nesagaidījuši. Par to šodiena iznāca vispatikamākā un garīgā ziņā ienesīgākā visā ceļojumā, jo šodien sastapāmies un iepazīnāmies ar dzīvē visai reti ronamu cilvēku — ar īstu, patiesu mūsu tautas dēlu, kas nepieder sev, bet tautai un darbam viņas labā.

Tikko bijām piecēlušies, kad istabā, kur pārnakšņojām, ienāca neliela, pasmalka auguma pusmūža vīrs, gaišām, dzirkstīgām un laipnām acīm, neaugstu, bet platu daiļi veidotu pieri, pastrupu tumšu bārdiņu, kur ieaudušies jau daži sudraborti pavedieni — kustībās veikls un vingrs, taču bez mazākās ārišķības — tas bij Neiberģa kgs.

Ir tādi savādi, brīnišķīgi cilvēki: viņi paskatās jūsos, un liekas, itkā gaišs, maigs saules stars būtu ieslīdējis jūsu krūtīs; viņi runā, un jums šķiet, itkā katrs vārds būtu sevišķi mīļa un tikama dāvana, par ko sirds silst klusā, dziļā priekā; viņi pasmaida, un jums liekas, itkā bālā diena un pelēkā dzīve kļūtu gaiša un jauka.

Kā viņi to spēj? Vai tā sevišķa Dieva dāvana? jeb stingras, neatlaidīgas pašaudzināšanas panākums — īstas, veselīgas un pilnīgas personības izveidošanā? kas to lai zin!

Bet pie šiem visai retajiem cilvēkiem pieder Neiberģis.

Ar šādiem cilvēkiem var gan iepazīties, bet vienā dienā viņus pamatīgi izpazīt tikpat neiespējami, kā vienā vērīenā pārredzēt plašo dzimteni, vai visu dzīvi.

Īsā rakstīnā viņus pienācīgi apgaismot, kur vajadzētu veselu sējumu, arī tikpat neiespējams, kā kviešu vezumu ievietot ceļa šomiņā. Tāpēc rakstītājs būtu laimīgs, ja viņam nedaudzajās rindiņās izdotos, kaut jēl bez lielām kļūdām un trūkumiem, atzīmēt pašu galveno.

Apzīmēju Neiberģi par mūsu tautas īstu dēlu tāpēc, ka viņš jau no bērna kājām strādājis lauku darbus — bijis zemes arājs ar visu sirdi un dvēseli, nodibinājis ar savu laulāto draudzeni, tādu pat čaklu un nenogurdināmu darbinieci, laimīgu ģimeni, kas svētīta veselīgu bērnu pulciņu. Pašlaik šai mūža posmā un stāvoklī cilvēki, ne tikai mūsu ikdienas dzīvē vien, ja tie arī jaunībā jūsmojuši un sākuši strādāt darbus vispārības, kā teic, tautas labā, mēdz spēji grozīties uzskatos: āriģi gan joprojām pūlas izrādīties par tādiem pat idealīstiem, kādi bija jaunībā; taču iekšķīgi pelēkās ikdienas rūpes par savu un ģimenes labklājību, turību, pārticību, vēlāk bagātību un beidzot pārpilnību guvušas tos pilnīgi savā varā.

Tāds caurcaurim apdāvinātāko un labāko dēlu kļūmīgi grozīgais attīstības gājiens nevien, kā jau teikts, mūsu tautā, bet arī visās citās: dzīves stingrā roka nobrauka nesaudzīgi katru neīstu ziedu, kaut tas jō spilgti un krāšņi plaucis jaunībā, ja vien trūkst izturīgas un dziļas saknes, un noved daudz dedzīgu jaunekļu vēlāk pavisam neapskaužamā, iekšēju sāpīgu pretrunu stāvoklī, itkā tie no laika gala būtu divkosīgi vai liekulīgi cilvēki bijuši.

Šādā kļūmīgā stāvoklī nonācis patlaban gandrīz viss lielais mūsu augstāk izglītoto tautas dēlu vairums pilsētās un laukos, kas jaunībā skaļi cildinājis tautas karogu, atskaitot, protams, īstos liekuļus, kas jau agrā jaunībā gluži pareizi noskārtoši, ka zem tautiskās segas visvieglāk un visātrāk var pie turības kļūt un saraust laicīgo mantu. Šie veiklie blēži un krāpnieki dzīvo zaļi bez sirdsapziņas pārmetumiem vēl šobaltdien, priekos un līksmībā zobodamies par viegli piešmaucamiem tautas brāļiem

vientiesišiem, lielīdamies, ka nepazīstot un arī neatzīstot
itīn nekādas sirdsapziņas, kadēļ tā arī pārējiem, garīgi
dzīviem un mošiem, neesot it nebūt vajadzīga, un iedo-
mādamies, ka dzīvo debesīs, ko šķietas nonesuši zemes
virsū, kaut gan, ja vien nebūtu garīgi akli, paši skaidri
jaustu un redzētu, ka vārās un cepjas jau šīnī savas ne-
dzības dzīvē īstās iznīcības pilnīgākā ēllē.

Mūsu tautieša Neiberģa idealisms gājis attīstībā ci-
tādu gaitu. Ja tas arī dīdzis un plaucis jaunībā, tomēr
audzis un nobriedis pamazām, vēlākos gados un norūdi-
jies īstenības smagajā darbā, grūtos pārdzīvojumos, pār-
domās un centībā.

Tāpēc viņa idealisms nav sapņains, zelta mākoņus
tvarstīgais, skaļu fražu un tukšas jūsmības idealisms, kas
gan apskurbina, tomēr neviena nepaceļ — tikai maldina
un apkrāpj kā pašu sludinātāju, tā klausītāju.

Neiberģa idealisms pamatojas tiešā, īstenā dzīvē; ta-
dēļ viņš caur un cauri lietišķs, pārliecībā drošs, pilns ne-
šaudīgas gudrības un dzīvības. Viņš tīrs un skaidrs, ka
„Mīlestības avotiņa“ dzidrais ūdens, kustīgs un darbīgs
kā Lielupe.

Neiberģis nepieder arī pie mūsmāju brīnumdaņu, sevīs
slavētāju un cildinātāju sugas, kas solas pilnām mutēm
vienā rāvienā aplaimot katru sliņķi, negausi un plikadīdu
Latvijā, bet zem šīs rokām taustāmās viltus un melu se-
gas vāc kopā cilvēces atkrišņas un sastāda īpašuma laupī-
tāju, miesas un gara slepkavu bandas.

Viņa veselais prāts zina un saprot skaidri, ka ne Lat-
vijā, ne arī visā pasaulē kaut kur atronams tāds milzis,
kas spētu vienā rāvienā iecelt visus un katru laimes sau-
lītē un ka visvairāk un visvērtīgāka labuma spēj tikai
tāds sagādāt, kas nepārvērtē pats savas spējas, bet dar-
bojas lietderīgi savu spēku apjomā; kā nav nemaz vairs
galva jālauza, lai izgudrotu jaunus ceļus uz gaišāku un
labāku dzīvi, jo visi tie sen sen jau atrasti un zināmi, bet
viena gan vajagā allaž un mūžam no jauna iegūt ikkatram,
kas nāk zemes virsū, — spēku, izturību, nelokāmu gribu
un drosmi turēties un staigāt sirdspatiesībā, taisnībā un

skaidrībā pa šiem drošas labklājības ceļiem, kuŗus pazīst visi goda un saprāta ļaudis; bet ka nelgām, sliņķiem un negaušiem, kādu, paldies Dievam, niecīgs mazumiņš mūsu veselīgajā tautā, nav vēl neviens brīnumdaris spējis atrast veselības zāles, nedz arī īsto ceļu Lejputrijā, gluži vienkārši tapēc, ka tādas pasaulē nemaz nav un tikai bērni vai pieaugušie nejēgas tic tādām lietām.

Svarīgais un sāpīgais jautājums — kapēc latvieši netiek augšup tik ātri, kā pēc viņu īstajām spējām vajadzētu, jāatrisina nevis no mākonkalnu augstumiem, sapņojot par pārpilnības un laimes avotiem, kur zelts un sudrabs plūst ārā; bet, stāvot uz vienīgi pareizā pamata — savas paša dzimtās zemes pamata, lietišķu un gaišu skatu jāvēro un jāapsver patreizējas spējas un līdzekļi un vīrišķīgā neatlaidībā un rosmē jālaiž viņi darbā, tad, kaut arī lēnām, tomēr solīti pa solītim kļūsim droši aizvien tālāk un augstāk.

Vispār, latvietim pirms Pasaules kara gāja grūti, tāpēc, ka rocības bija par maz. Zemkopim, teiksim, vajadzētu iegādāties labāka arkla, piena separatora vai kuļamās mašīnas, bet trūkst līdzekļu — nav pašam naudas, nav tās arī radam un kaimiņam, un cilvēkam, gribot negribot, jāmocās ar to pašu veco, tēvu tēvu nepraktisko arklu un sprigulu.

Daudzkārt un daudz vietās izdod valsts, jeb kā saka, labu ienesīgu kroņa zemi par smiekla naudu nomā; latvietis netiek viņai klāt — to saņem krievs vai vācietis, kas darba spējā netiek latvietim ne tuvumā.

Kāpēc netiek tā?

Tāpēc, ka latvietim trūkst vajadzīgās rocības: tur vajaga drošības iemaksas (zaloga), lielāka vairuma sēklas, darba rīku, zirgu, govju (dzīvā un nedzīvā inventara), brīvas naudas iemaksām, iepirkumiem, algām... Viss vēlāk atmaksājas simtām, pat vairāk kārtām; bet kur ņemt pašam sākumam?

Citas tautas, mūsu pašu zemes līdziedzimnieki, vācieši un krievi, nodibinājuši sen gadiem šādai vajadzībai sevišķas iestādes — krājkašes un bankas, kur skaita ziņā lie-

lākos noguldījumus sanesa latvieši (sevišķi ievērojama visā Latvijā pirmskaņa gados pazīstamā Rīgas pilsētas „Špārkase“, kur parniecīgiem procentiem latvieši noguldīja miljoniem zeltā savas naudas), tikai latviešiem citautiešiem ar gudru ziņu neaizdeva no šīm kasēm ne plika graša, vienīgi saviem tautiešiem, lai tie ar latviešu pašu naudu izspiestu sacensībā latviešus no ienesīgākām vietām un pasākumiem mūsu pašu zemē.

Beidzot latvieši tomēr apķērušies un patlaban sāk dibināt paši savas kases.

Kā jau iesākumā, protams, arī šī teicamā lieta nenorisinājās mums bez kļūdām, nebūšanām, pat ļaunumiem. Radās veikli kasu izmantotāji-liekēži, kādu netrūkst nevienā pasaules malā — tie ieperinājās kasēs un pārvērtā tās par „direktoru kasēm“, kur visa peļņa ieritēja vadītāju-direktoru kabatās, kas kļuva apaļas un smagas, kā paši īpašnieki.

Gadījās un gadas joprojām arī neapdomīgi un vieglprātīgi aizņēmēji, kas neapdomāja, kā būs ar atdošanu, un aizdevums aizgāja neauglībā un neceļā.

Kas, teiksim, aizņēmās 100 rubļu zeltā, lai iegādātos greznus ratus, ko palepoties kaimiņu priekšā, vai sarīkotu draugiem smalkas dzīres, tas dažkārt tišu prātu uzmauca kaklā tādu parādu cilpu, no kuŗas pats vairs lāga nezina, kā izspruks veselu ādu laukā; bet kas tādu pat sumu ņēma, lai iegādātos piena separatoru, aizdevumu nevienlaikā atmaksās, bet pamazām un vieglā kārtā sakrās tik daudz, ka arī glītus ratus varēs iegādāt, ir viesības sarīkot.

Tā tad ar savstarpējām krāj- un aizdevu kasēm arī jārīkojas apdomīgi, citādi tās, kā katra laba lieta nelgu un neļēgu vai blēžu rokās var pārvērsties par lielu ļaunuma nesēju. Vienīgi, kur kases darbība atrodas lietpratīgās, nesavtīgās rokās, kādas Neiberģim, viņas spēj kā Zaļenieku kase nest nenoliedzamu un redzamu svētību visam apgabalam un vēl tālu aiz tā, bet pašas raženi plaukt un augt.

Neiberģis nerunā augstus, skaļus teicienus — viņa

runa un vārdi vienkārši, kā īstā laucinieku dzīve; bet aiz katra vārda skaidri jaušams dziļš saprāts un īsta, sirsnībā neizsmejama labvēlība — palīdzēt katram tautas censonim sasniegt laicīgu un garīgu labklājību, bet, vispirmā kārtā, kļūt pie vispārējas turības, kā vissvarīgākā katras labklājības pamata.

Neiberģis patlaban Zaļenieku krāj- un aizdevu kases īstā dvēsele. Par šo kasi ar pilnu tiesību var sacīt, ka viņu nevien nodibinājusi, bet joprojām vada īsta tautas mīlestība un neliekuļota, nesavtīga centība, palīdzēt katram uzņēmīgam un darbīgam tautietim. Tāpēc zaļenieku iestāde arī izpelņījusies tādu uzticību, ka sen pārspējusi citas lauku un pilsētu biedrenes un iet joprojām milzu soliem uz priekšu: katru gadu viņas bilance augusi par 20—30000, šogad pat par 60000 rubliem zeltā.

Sevišķi iepriecina šīs kases īpaša nodaļa, kur pieņem un krāj zaļenieku mazo ļaužu sīkos noguldījumus pa rubļiem, pat pa kapeikām, kādus citas kases nepieņem.

Ari šīs nodaļas ierīkojums — Neiberģa nopelns, jo viņš nevien turas, bet arī izved dzīvē daudzkārt apbrīnojamā nevērībā pamesto, visai vērtīgo un pareizo uzskatu, ka vienīgi taupība spēj mazturīgo — īstenībā arī turīgo — vest tālāk labklājībā.

Un sekmes radušās teicamas: minētā nodaļā no viena novada sīkajām gājēju kapeikām vien sakrājušies jau 24000 rubļu zeltā! Tas tāds solis uz priekšu, ar ko zaļenieki var patiešām lepoties.

Par savu daudz laika un pūļu ņēmēju galvenā kases direktora darbu Neiberģis saņem 125 rubļu atlīdzības gadā. Kāda izšķirība šai ziņā starp Neiberģi un citiem šādu kasu direktoriem, kas saņem mēnesī 200—300 rubļu zeltā — gaiši saprotams un redzams katram arī bez sevišķa paskaidrojuma.

Tomēr ar aprādīto nebūt nava teikts, ka Neiberģis darbotos vienīgi savā nelielā novadā un neatzītu vai nepiedalītos vispārējā apjoma darbos tautas labā. Kur tāds arī nepasāktu un nedarītu — te viņi visi atrod dzīvu atbalsi nevien šajos vārdos, bet tieši šī ievērojamā un

višpusīgā mūsu tautas dēla sirdī un dvēselē. Nekur neesmu dzirdējis tik neliekuļotā sirsnībā atsaucamies par Rīgas Latviešu biedrības Derīgu grāmatu nodaļu, nekur neesmu redzējis labvēlīgāku pabalstu šai ideālo darbinieku nodaļai, kā no Neiberģa. Un tāds pat sirsnīgs piekritējs un labvēlis viņš vietējai dziedātāju biedrībai. Tajā patlaban bijusi Blaumaņa lugas „Launais gars“ izrāde; tā izdevusies tik teicami, ka vai pārspējusi Rīgas izrādes, par ko Neiberģis nevar nopriecāties vien, kā arī par necerēti kuplo atlikumu biedrībai, kas bijis apaļus 300 rubļu liels, un lauku izrīkojumos tāds pavisam reti pieredzēts.

Tāpat ar lepnumu un lielām cerībām Neiberģis raugās uz Jelgavas latviešu zemkopības nodaļu, šo krāšņo Kurzemes ziedu, kuŗa plaukšanu un zelšanu Neiberģis arī no savas puse gan tieši, gan netieši sekmējis, sirsnīgi priecādamies par katru zelta graudiņu, kas no viņas birdināts latviešu zemkopja rosīgi irdinātos laukos.

Un tā katrs pasākums, vai notikums, kas šādā vai tādā kārtā veicinādam vai kavēdam mūsu tautas dzīvi, norisinās dzimtenē, atrod šinī pajumtē dzīvu atbalsi, gan priekus, gan skumjas saceldams. Maģistra Helmaņa negaidīto nāvi Pēterpilī piemin teit ar dziļu, neliekuļotu nožēlošanu, jo apdāvinātais tautietis droši vien būtu daudz svētīgu darbu dzimtenes labā paveicis; turpretīm zemkopības svētki Vec-Sātos, kur rīkotāji, pavisam negaidītā kārtā piemirsuši zemkopjus, gan nekur nebūs saņēmuši tik pamatotus un nesaudzīgus pārmetumus, kā teitan.

Un nu beidzot — Neiberģis un viņa mūža biedrene kā cilvēki, šie abi satiksmē apbrīnojami laipnie, mīļie un sirsnībā neaizmirstamie cilvēki!

Par viņu laipnību un viesmīlību savā ceļā bijām jau daudz laba dzirdējuši, tomēr viņu iespējams tikai tad daudz maz apjaust, kad pašam bijusi izdevība viņu pieredzēt un izbaudīt. Viņa tik vienkārši dabīga, nemākslota un sirsnīga, ka maz acumirkļos, bez kāda ārēja mudinājuma, jūties gluži kā savējo, tuvu un mīļu cilvēku vidū; itkā necerot pārnācis pats savās tēva mājās, kur slepenākās, dārgākās un svētākās domas savstarpējā

labvēlībā plaukst, zied un pieņemas briedumā, kā kviešu zelta vārpas mīlīgās saulītes staros. Saruna rit nemitīgi, dzīvi, bez mazākā pārtraukuma un pats jūti, ka šodien tev vedas daudz veiklāk, brīvāk un atklātāk runāt, nekā citām reizēm, jo mājinieku neliekuļotā vaļsirdība un smalkjūtīgā domu uztvere modina nemanot arī tevī pilnīgāku pašāvēību un atklātību domās un runā.

Laiks rit nemanāmi, tomēr bez apstājas tālāk un, pirms esi apjaudis, atvadīšanās brīdis klāt.

Šķiršanās šoreiz iznāk necerēti grūta: lai gan esam teitan pirmo reizi mūžā un esam šinī pajumtē pavadījuši tikai īsu laiciņu, tomēr liekas, itkā te būtu mums nākuši un pagājuši paši jaukākie brīži dzīvē.

Un kad sirsnīgā rokas spiedienā atstājam Pēterkalni, mums pēkšņi ieviešas krūtīs jūtas, kā jaunekļiem, kad tie, pēc laimības pilnās bērnības tēva namu atstādami, vēlreiz garā pārskata šķiršanās brīdī neskaitāmos labumus un jaukumus, ko gluži nepelnītā kārtā teitan saņēmuši un baudījuši.

Vēl reiz atskatīdamies un noraudzīdamies vietā, kur viss, kas labs un jauks pasaulē, atradis drošu paspārni, spožs un silts pateicības stars pamirdz acīs, itkā atspīdums no trauksmju brīdī dotā svinīgā solījuma sirdī — mūžam turēt augstu un svētu visu, kas augsts un svēts bijis tēva namā.

— — — — —
Ceļā līdz Kalnamuižai (Hof zum Berge) runājam visai maz, jo katram darba diezgan, domājot par ārkārtīgi ideālo un tomēr aprīnojami praktisko Neiberģi.

Šai pašā reizē mums ļoti gribējās apmeklēt arī citus godājamus zaļenieku censoņus, tikai laiks, diemžēl, vairs neatļāva.

Ka bez Neiberģa zaļenieku starpā atrodami arī citi, visai moši un rosīgi tautieši, rāda plašie, vispārības labā veiktie kopējie darbi un pasākumi. Tomēr beigās jāteic vēlreiz, ka Neiberģī, liekas, apvienojušās visas ideāla tautas darbinieka jaukās īpašības, kādas parasti ronamas sa-

Gabaliņš Tērvetes ielejā.

dalīti, turklāt stipri vājākos apmēros, daudzu cilvēku starpā.

Kalnamuižā kļuvam visai viegli, jo 8 verstis lielo at-tālumu mūs novizināja ātri Neiberģa brašais rikšotājs, par kuŗu Pēterkalnē, ceļa sākumā mums izcēlās tādas pat diplomatiskas sarunas kā Bauskas Pilsmuižā; tikai, iznākums, diemžēl, bija arī gluži tāds pat.

Un tā padevāmies liktenim, sēdāmies ar grūtu sirdi par savām diplomatu vājām spējām ratos, un lāvām va-žonim un dūšīgam rikšotājam rīkoties.

No Bauskas līdz Zaļai muižai nācās ceļot pa Kur-zemes lielo līdzenumu. Sākot ar Pēterkalni, apgabals kļūst pamazām dažādāks: tajā paceļas jau viens otrs uzkalniņš un kalns. Sākumā viņi vēl neaugsti, bet slaidi un plaši, kā viļņi jūrā, vieglam vējiņam pūšot.

Starp ielejām vistīkamākā Tērvetes upītei. Pašreiz varam viņu vistālāk pārredzēt, jo lielceļš iet pa kalna augšu un vieta klaja.

Cik tālu var redzēt, lejā gar visu Tērvetes malu stiepjas krāšņas, kupli zaļas pļavas. Viņās patlaban ku-stas un strādā daudz čaklu roku, smaržīgo sienu augstos

vezumos kraudamas, jo pašreiz pats labākais siena laiks: saulīte un stiprs vējš, kas kalngalā grib tieši vai iepūst mūsu ratus grāvī!

Bet tad lielceļš kalna pauguram jau pāri, un iebraucam lejā, kur vējš manāmi rāmāks.

Patī leja daudz šaurāka par Tērvetes ieleju; bet tālākais kalns nava vairs tik slīps un slaidis kā iepriekšējais un, jo tuvāk Kalnamuižai, jo šaurākas kļūst lejas, bet kalni stāvāki. Ari priedes ceļmalā kļūst staltākas un slaidākas un viņu nāk aizvienam vairāk un vairāk — esam Kalnamuižas mežā.

Kad izbraucam no meža, Kalnamuiža, pavisam negaidot, klāt. Īstenībā ieraugam atkal mežu, tikai vairs ne skuju, bet lapu mežu, taču tajā esot arī muiža, kaut gan no viņas it nekā vēl neredzam.

Drīzumā tomēr dabūjam nojaust muižas tuvumu. Mūsu važonis, vēl nepieaudzis jauneklis, ceļa, laikam, īsti nezinādams, laiž tikai tieši tālāk un piepeši iebraucam un atrodamies tādā kā ābeļu dārzā.

Tas diežgan plašs, tomēr tepat, pie kalna apakšas ābeles izbeidzas un sākas atkal vienkāršie parka koki; noriešas arī braucamais ceļš, un tālāk nāk vienīgi kāju ceļņi, kas aizlūkumo un nozūd kuplo koku starpā.

Izbrīnā liekam vedējam pieturēt, jo, kaut gan esam stiprā pārlicībā, ka pasaulei teitan vēl nav gals, taču liekas, kaut kas nav kārtībā!

Maza, balta izkārtņīte kājceļiņa sākumā noskaidro, ko nezina: te pat ienākt stingri noliegts! un mēs, pārgalvji, dražamies braukšus tādā vietā!

Laime, ka šodien tāds siena laiks, un mūsu pārskatīšanos neviens nav manījis. Citādi, diezin, vai būtu tik viegli un ātri atkal tikuši pareizā ceļā. —

Vienmēr vēl nesaredzamā Kalna muiža kopā ar parku, ceļam tālāk vijoties, paliek pa labi. Parks tik kupls un ēnains, ka viņam bez sevišķām pūlēm padodas kairināt mūsu ziņkāribu — kas slēpjas tālāk? Tikai, kad lielceļš laižas atkal kādā no krāšņākām ielejām, parks

Kalna muiža: Tērvetes senatnes pilskalns.

piepeši beidzas, lai atkal tūliņ turpat, nākamam kalnam sākoties, turpinātos tādā pat kuplumā.

Bet nelielā parka pārtraukumā atklājas brīnišķīgi jauka, varena aina. Viņas vidū droši un stingri, kā nešķiramu draugu pāris, stāv atsevišķi divi, paši stāvākie kalni.

Pirmajā, mazliet zemākā, augstu gaisos, pāri koku galotnēm, paceļas kailās brīnum plānas pilsdrupu sienas, otrais kalns stāv bez kāda sevišķa rotājuma — viņš daudz stāvāks par pirmo, apaļš un smails, kā cukura galva.

Abpus kalniem stipri lejāk, lapoto galvu mazliet noliecis, stāv ēnainais parks, bet staltajiem varoņiem pie kājām vijas, kā nevīstams vaiņags, krāšņi zālaina ieleja.

Tad jauna, gleznaināka aina saista vērību. Tā neliela, bet brīnišķīgām krāsām apbalvota ieleja, kādas sastopamas vienīgi Skotijas straujo kalnu starpā.

Iešķērsām, lielam koka tiltam pāri stiepjas lejā baltiem putekļiem klātais lielceļš un nozūd slaidā likumā pa labi aiz kupli zaļā pakalniņa.

Šaipus pakalniņa, mums gluži tuvu, plūst Tērvete. Gar upiti sastājušies paši staltākie un kuplākie parka koki. Viņu krēslainā paēnā upite atpūšas savā garā, ne-

mitīgā skrējienā liku-loču lēcieniem pa tālo ieleju. Teitan viņa tagad tik mierīga, ka ne mazākā vilnīša nemana līmenī; skaidrais ūdens liekas sastindzis un pārvērties visutīrākā kristala spogulī.

Tērvetes ūdeņi šinī vietā izplūduši plašumā un kļuvuši seklāki. Spodri tirā grante gaiši redzamos plankumos laistās upītes dibenā, un viņas iesārtais, itkā zelta mirdzums, lauždamies ūdenim cauri, sakūst brīnišķīgā saskaņā ar lapu rāmo zaļumu un debesu kluso zilumu; un tā vien liekas, itkā viss zemes dziļi maigais miers un klusums būtu sakrājies teitan un lidinātos pašreiz šinīs krēslainās ēnās, saviem nesadzirdami viegliem spārnjiem mādams, pār dzidri skaidro ūdens virsu un atspoguļotos kopā ar saulītes zelta stariem viņos tikpat dziļi un plaši, kā tālā, neaptveramā debesu zilgme.

Ielejai pa kreisi — augsta mālainas grantes tumšsārta krauja. Viņas stāvā, kailā sienā, itkā izgreznojumam, iespiesti balti, apaļi akmentiņi.

Virš kraujas — stalts mežs. Starp slaidajām priedēm stāv kapsētas krusti un spodri balta baznīca ar augstu, smailu torni. Taču slaidās priedes liekas viņu pārspējušas: tās sniecas augstāk un augstāk, itkā gribētu aizsniegties vieglajiem padebešiem pāri, lai ieskatītos tajās brīnumu tālēs, kur staigā saule, un mēness, un zvaigznītes, un stāv Dieva neaizsniedzamais goda tronis. —

Tomēr plašākā un arī jaukākā izredze no pilskalna, vai vēl labāk no viņa smailā biedra virsotnes, kur apaļais akmens galdiņš.

No šīs vietas pārredzams viss Kalnamuižas krāšņais apvidus. Viņš nav liels, taču jaukuma ziņā apbrīnojami bagāts, un pilnīgu tiesību var stāties līdzās Vidzemes slavenajiem — Siguldas un Kokneses — apgabaliem, un sacensībā, tā vien liekas, viņš dažā ziņā vienu ir otru pārspētu, jo krāsu bagātībā un veidu dažādībā spilgtāks, straujāks un spēcīgāks, nekā Vidzemes slavenie sāncenši.

Pie apaļa akmens galdiņa uzkāpuši, beidzot ieraugam arī Kalnamuižas ēkas, tomēr ne visumā un ne pilnībā no augšas līdz zemei: viņas brīnum veikli ieslē-

pušās lapotos kokos — nu, gluži kā bērni pazīstamā slēpšanās rotaļā, pie kam Tērvetes pilsdrupas būtu viņu starpā, kam jāizpilda meklētāja un ķērāja loma.

Ilgī un veltīgi neveiklo ķērāju gaidot, muižas rotaļu biedrenes top beidzot nepacietīgas, un drīz viena, drīz otra paceļ un pabāž pāri zaļajām koku galotnēm savu spilgti sarkano galvu nu skatās kairinādama laiskajā ķērājā.

Bet šis nevīžo ne pakustēties, jo jaunības veikluma un nīpruma sen vairs nava kaulos; viņš stāv tikai un skatās: paskatās uz dienvidiem — dziļa, dziļa ieleja priekšā; paskatās uz ziemeļiem — atkal tāda pat ieleja priekšā: kā tur, nabadziņš, lai tiek bez klizmas pāri? Un viņš tikai stāv un skatās, jo tiklīdz spers soli uz vienu, vai otru pusi — līdzsvars būs beigts, un kam gan patīk likties garšļaukus, kaut vai pašā paradizes lejā? —

Ieleja kalna ziemeļu pusē plašākā no abām un arī jaukākā. Sevišķi ielejas līcis ziemeļu-rītos kuplumā un krāsu dažādībā nepārspējams krāšņumā.

Pirmā vietā — pelēkās pilsdrupas; aiz tām sulīgi zaļais parks ar baltiem ēku ģēveļiem, spilgti sarkaniem jumtiem un tik staltiem kokiem, ka tie, kuplās milzeņu zaru rokas tālu pār bāli zaļgano pļavu stiepdami, liekas, aizsniegs zilgano priežu mežu ielejas otrā pusē, kas sākas pašā pļavas malā.

Resnās, staltās priedes aug pakāpenēm — viena rinda augstāka par otru, un katra priedes virsotne atdalās skaidri redzami no citām. Virsotnes tik brīnum pilnīgas un daiļi apaļas kā bizantiešu kupoli. Un liekas, katra no viņām būtu maza baznīciņa, kur modrie putniņi un biķlās vāverītes skaitītu savas rīta un vakara lūgšanas.

Un aiz visa, un pār visu šo krāšņumu klājas un izplešas dzidri zilā debess ar viegli baltajiem pūku mākonīšiem.

Pa ieleju dienvidus pusē, dziļi, dziļi apakšā, Tērvete steidzas uz romantiskām, ielejas galā pa pusei zemē iegrimušām dzirnavām.

Upīte tek tik strauji, ka viņas rāmo, milīgo burbuļošanu var pat kalna virsotnē sadzirdēt.

Viņas sapņainās čalās klausoties un iedomas vieglajiem spārniem ļaujoties, mums piepeši liekas, itkā patlaban būtum, pēc ilgiem svešumā pavadītiem maldu gadiem, pārnākuši atkal dzimtenē un tikai tagad sāktu īsteni saprast viņas brīnišķīgo varu par savu bērnu dažkārt aplamu ilgu pilnām sirdīm.

Un šim mirklim par piemiņu ieradušās dienas grāmatā šādas rindiņas:

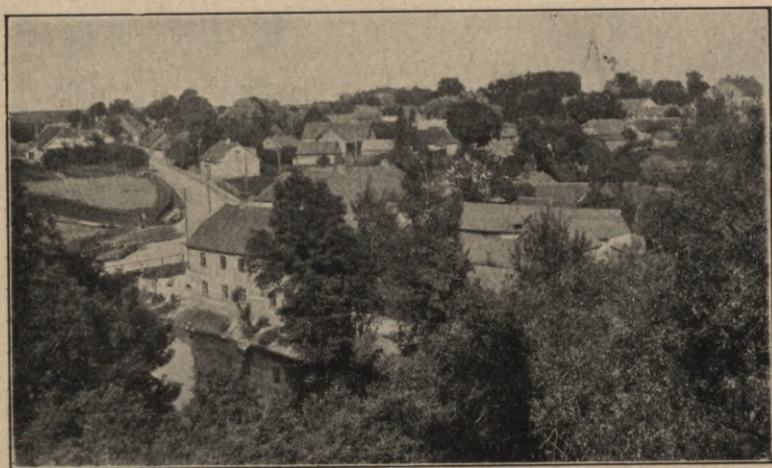
Jūs, tēvijas kalni, jūs, dzimtenes lejas!
Jūs, Latvijas kuplajās druvas!
Nu stāvu reiz atkal jums, jaukajie, vidū
Un dvašoju līdzī jums debesu gaismu,
Jums, tēvijas zāļainās lejas!

Un liekas, teit citādas vēsmiņas lido
Ap jums, manas dzimtenes kalni!
Un jūtu šurp dižāku svētību plūstam
No debesīm augstām, kā pasaulē citur —
Uz jums, klusās tēvijas druvas!

Un sirmajā sirdī man sacelās jūtas
Kā jaunības ziedoņa dienās:
Pie krūts tevi spiestu, tu, dzimtene jaukā!
Bet tu jau tik cēla, tik varena, stalta —
Un es esmu niecīgs, esmu tik mazs! ..

Ceļā no Kalnamuižas līdz Dobelei satikām tikai trīs klusi rāmas upītes un nemierīgi šaudīgu 80 aitu lielo Kurzemes saimnieku ganāmu pulku — vairāk nekā.

Un tomēr — vai šādu dienu lai nepieskaitītu visbagātākām mūžā?

Dobele.

Vienpadsmitā diena

Dobele — Kurzemes skaistule. — Dobele un apkārtnē maigajā vakara krēslā. — Neparastais vakara miers un klusums pilsētiņā. — Visai teicamas lietas Dobeles viesnīcā. — Atpūtas darbi.

Ko jūs zināt par Dobeli?

Nekā! — Gluži tāpat kā mēs, kamēr nebijām to redzējuši, jo par viņu avīzēs raksta visai reti un maz; bet runāt — pavisam nerunā; un ja nebūtu mums savā laikā ļoti iecienītā humorista Dobelnieka*), mēs pat Dobeles vārda lāgā nezinātu.

Bet Dobele patiešām pelna, lai viņu ievērotu vairāk, nu, kauču to pašu pilsdrupu vai arī vislabāko Kurzemes ķiršu dēļ.

Bez tam viņa arī savu māsu, citu mazpilsētiņu starpā, nav nebūt gluži vienkārša meiča, bet — aprīnka pilsēta!

Un tomēr Dobelei, kā rādās, lemts daiļo līgavu liktenis: acīm gan gaužam tīk, bet, ja skaistums visa un vie-

*) Mūsu teātra nodibinātāja Adolfa Allunāna pieņemtais rakstnieka vārds jeb pseidonims.

nīgā manta, precinieki lakstās, paķircinās, taču beigās atstāj labāk likteņa ziņā . . .

Un Dobele stipri vien līdzīga nabadzītei skaistulei.

Kalnu starpā, paslēpusies savā iemīlētā un iesildītā dobītē — kurzemnieciski: dobelē — viņa tikai sukā un glauž savus spilgti sarkanos matus, spoguļojas rāmajā Bērzupītē, priecājas par savu vaigu sārto baltumu un, liekas, ne pavisam nemana, ka viņas spogulis galīgi apputējis un neskaidrs, ka pasaulē ronami arī plašāki un spodrāki ūdeņu limeņi, spirtgāki strauti un upes ar gluži citādiem vilņiem nekā Bērzupītē, un ka zemes virsū iegūstamas arī citas, visai noderīgas un veselīgas, labas un jaukas lietas, nekā vienīgi atdusas klusums un miers.

Tāda, apmēram, izlikās Dobele, kad vakar, no Kalnmuīžas nākdami, ieraudzījām viņu kopā ar plašajām pilsdrupām pirmo reizi savā priekšā.

Negribot jāapstājas, lai vērīgāk noraudzītos košajā pilsētiņā un apkārtnē.

Metas pašreiz krēsla. Vakara blāzma jau dziest. Tomēr viņas mīlīgā, sārta rāmā gaismā pilsētiņa un tuvākais apvidus pārredzams skaidri. Sarkanie namu jumti blāzmas apgaismojumā liekas vēl spilgtāki, bet ēku baltās sienas metas bāli rožainas. Apaļās koku virsotnes un kuplo krūmu puduri pilsētiņā un sevišķi ap pilsdrupu mūriem kļūst ik brīžus ēnaināki, tumšāki un noslēpumaināki. Pa lielceļu, pilsdrupu virzienā, velkas lēnām, viegli svārstīdamies, viens pakaļ otram, pāris augsti piekraudu siena vezumu. Viņiem pretī, nūdzeklīgi kustēdams, virzās pa plato, līdzeno lielceļu plašs aitu bars, milzīgu putekļu mākonī saceldams. Putekļi ceļas gluži stāvus gaisā, jo dienas pastiprais vējš galīgi norimis.

Nekustas vairs ne lokanā zālīte, ne vārpiņa. Tikai kuplais ķirsis tuvējā dārzā sakustas un iedrebas pa brīžam: tur stalta jaunava plūc patlaban sulīgi sārtās ogas.

Kaut gan liekas — viņa neatraidītu mūsu, nogurušo un dienas tveicē putekļiem klāto ceļinieku lūguma pēc sauļiņas garšīgā spirdzinājuma, taču mums tā kā bail traucēt dziļā miera klusumu, kas neredzamos, brīnišķīgos vil-

nos plūst pār svētības pilnajiem laukiem, košo pilsētiņu un apkārtnes druvu klātiem kalniem un pakalniem.

Kā sastinguši paliekam mierīgi savās vietās, gaidam un klausamies, dvašu gandrīz aizmūrēdami: tā vien šķietas — nupat, nupat — sāks skanēt un dunēt neaugstā, četrstūrainā Dobeles baznīcas tornī svētvakara zvani, un apbrīnojami jaukā Kurzemes idile kļūs nepārspējami pilnīga.

Gaidam ilgi, taču veltīgi; tad dodamies no kalna lejā.

Bija gandrīz pilnīga tumsa, kad nonācām pilsētiņā.

Pirmais, kas savādi pārsteidza tajā, bij neparasti dziļais klusums, kāds aizvien ronams tikai lauku vientuļās sētās. Tur šāds klusums parasta lieta un pilnīgi vietā; bet te, starp gaļajām namu rindām, bieži apdzīvotā vietā, turklāt agrīnā pievakara stundā, viņš pavisam savāds: kā jau pilsētā, bijām gaidījuši dzīvāku rosību, vairāk kustības. Bet teitan — vienīgi mūsu soļi aizskan pār akmeņainiem trotuariem. Tālāk visā ielā un arī sānielās neredz neviena paša, ne cilvēka, ne citas dzīvas radības, kaut gan šodien darbdiena.

Patiešām, ja vien šur tur neatspīdētu pa uguntiņai, un vienā otrā pārdotavā, kam durvis pusvirus, nemanītu pa miegainam pārdevējam aizletē sēžam — būtu pilnīga tiesība domāt, ka esam iekļuvuši Ērkšķu Rozītes apburtā pili, vai kādā no senlaiku augstiem mūrjiem iežogotām pilsētām, kur reizē ar saules rietu noslēdz vārtus un durvis un ceļniekam, kas tikai mazu brītiņu nosebojies — kā zināmā stāstīnā lasāms — bez žēlastības jāpaliek ārpusē, aiz mūrjiem, zem klajas debess, kur briesmīgas aukas nopūš sveci vējlukturī, bet niknās lauvas saplosa nabaga ēzeļus, un ceļniekam nav nekur un nekāda cita patvēruma, kā vienīgi Dieva žēlastībā, jo cilvēku palīdzības svešumā veltīgi gaidīt.

Mums nu gan, paldies Dievam, neizgāja tik pārlietu bēdīgi. Atradām laimīgi Janševica viesnīcas durvis vēl vaļā un nedaudz acumirkļus vēlāk bijām jau istabiņā ar divām gultām.

Istabiņa nav liela, bet visai glīta un tira — bez nik-

najiem kukaiņiem — visai mājīga un pat bagātīgi ierīkota, tā ka dažā ziņā pārspēj pat Rīgas vidējo viesnīcu „numurus“, jo pie visas ērtības un pilnības maksa daudz mērenāka: par 2 dienām un 3 naktīm, kopā ar uzturu samaksājām katrs tikai 2 rbl. 55 kap. (zeltā) un 35 kap. dzeramnaudas.

Esam visai priecīgi par šādu necerētu veiksmi, kas ar katru tālāku izziņai spertu soli šai Dobeles krietnākā mājvietā, liekas, kļūst vienmēr pilnīgāka — arī pārējais, kas ceļniekam visvairāk vajadzīgs, izrādās krietns un teicams: palielā vispārējā viesu istaba, ko koridors atšķir pilnīgi no dzertuves (letes) telpām, izrādās glīta, tīra un labi apgaismota; ēdieni — svaigi un garšīgi, sevišķi lieliska skābputra; apkalpotāji laipni, izpalīdzīgi un veikli.

Bet sevišķi mums pa prātam — netraucētais miers un klusums.

Dzertuves telpās pamanījām gan dažus iemetējus, bet tie liekas no kluso dzērāju slakas.

Un tā mūsu klusībā lolotā vēlēšanās piepildīsies patiešām — te dabūsim veselu dienu netraucēti atpūsties, atjaunot un pārmainīt dažādās klimās cietušo un spodrināmo veļu, aizrakstīt dažas rindiņas mīļiem tuviniekiem, lai tad mierīgāku sirdi un atjaunotiem spēkiem turpinātu ceļojumu.

Divpadsmitā diena

Tirgus diena Dobelē. — Pārdevēji un pircēji. — Dobeles pilsdrupu savādības. — Pils grāva un pilsētas parks. — Jaukās lapes un vēl jaukāks amizieris tajās. — Dobeles dienas gaismā. — Dobeles dziedātāju biedrība, viņas telpas un priekšnieks. — Izrikojumi un Kurzemes gubernators. — Biedrības koži un vietējie skolotāji. — Karogs un jaukais uzraksts (devīze).

Šodien Dobelē tirgus diena un tāpēc no paša agrinā rīta pilsētiņā iet dzīvāk.

Lēnītiņām pa vienu otru ielu velkas smagi piekraudie

laucinieku rati, nelīdzenā bruģī daudzdamies un gāzelēdamies bezatsperu riteņiem un apstājas nelielā laukumā, tieši viesnīcas priekšā.

Viņu nava vēl visai daudz, bet tos pašus pārskatot, var jau noskārst, ka ir te pērk un pārdod, ko visās citās mazpilsētiņās. Pa visiem vezumiem kopā viegli sameklēt katru laucinieku ražojumu, sākot no jaunajiem kartupeļiem un beidzot ar uztrauktām vistām un vienaldzīgajām pīlēm.

Dažos vezumos redz arī mazus zēnus, bet vienīgi tie nav pārdošanai vesti. Tos tētis vai mamma paņēmuši līdzi, lai arī mazais resgalis dabūtu reiz redzēt savādo daiktu — īstu pilsētu, par ko tik daudz brīnumu māc lielie melst un stāstīt.

Un zēni tad nu arī skatās — mēmā izbrīnā nevien actiņas, ko vēl rīta miedziņš kā viegls mākonītis aplido, bet dažbrīd arī sārto mutīti plaši atvēruši; skatās kliņģeņu kaudzēm apkrautos galdos, aiz kuņģiem sēd tik brīnum vienaldzīgas vecenes, ka nemaz netiesā lielākā pasaules garduma; skatās lepnī uzpostā ķēkšā, kas neatlaidīgā spārībā ņemas ap mātes sviesta spainīti, gan nomēģinādama, gan visādas vainas un kaites atrazdama, un visādi tikko vakar vakarā sagatavoto precī par vecu un cenā dārgu nopeldama; bet mamma arī turas braši un neatlaiž ne kapeikas! Tā nu abas ņemas krietnu pusstundu, viena peldama, otra slavēdama, un zēna mošajās actiņās gaiši saredzams moku pilnais jautājums: „Jā, kurai tad nu īsti taisnība?“

„Bet lai nu arī būtu šā vai tā — (krējums nebij jau, nebij šīs nedēļas vien: puse bij no pagājušās — tā taču mamma pati, no mājām izbraidama, tētīm nobažījās) — bet mamma tomēr jāaizstāv!“ ar ko mazais resgalis domā vienīgi nostāšanos mammas pusē, jo visa viņa aizstāvēšana nobeidzas aizvien lielākā izbrīnā par aplam pārdrošo pilsētnieci, kas uzdrošinās tik sparīgi pretīm runāt mammai — viņa nemaldīgai un negrozāmi stingrai mammai! —

Tirgus, kā minēts, bija tikko pašā sākumā; kamēr

Dobele ar pilsdrupām.

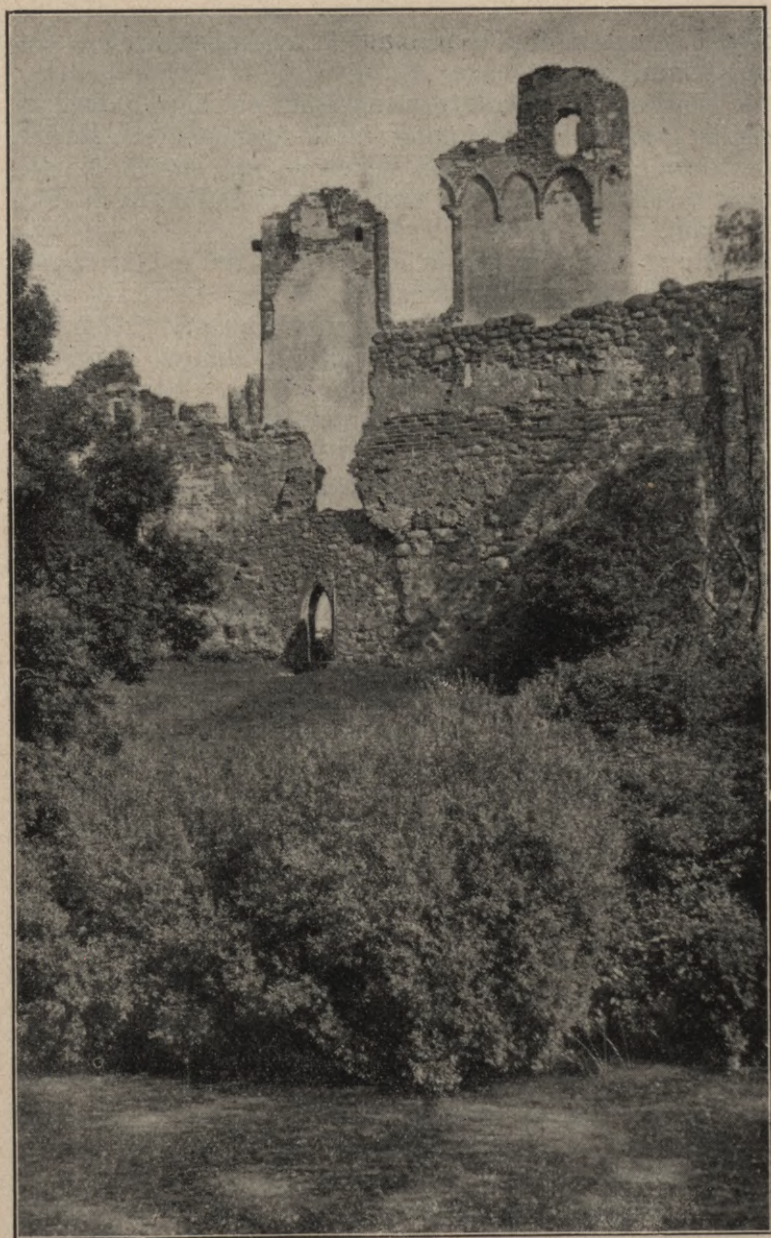
ļaudis sabrauks un būs vērts apskatīties vērīgāk, dodamies iepriekš, locekļu ievingrinājumu labad, uz Dobeles pilsdrupām.

Rīts visai jauks, un Dobeles viegli dzidrais gaiss gandrīz pats spiežas krūtīs. Iešana veicas tādēļ ļoti labi, un nedaudz minūtēs esam pie pilsdrupu vārtiem.

Dobeles piliņ un drupām ievērojama savādība citu bruņinieku piļu starpā, ka viņas atrodas nevis grūti pieejamā kalnā, bet pavisam lēzenā vietā.

Ārpusē, bojātiem pilsvārtiem priekšā, uzcelta sevišķa dēļu piebūve senlaiku gaumē un ar četrstūru tornīti katrā pusē. Tornīšiem sānos mazi lodziņi, kā dzelzceļu kasēs: tur, jādomā, pārdod ieejas biļetes zaļumu svētkos, kad tādus sarīko pils pagalmā.

Šis pagalms varen ērts — garš un plats, tāpat kā pārējās pils drupas, kas pieskaitāmas pašām plašākām un lielākām Latvijā. No vārtiem pa kreisi pils galvenā daļa: tur bijušas seno pils valdnieku dzīvokļu telpas. Šai, kā arī pārējās daļās, mūri augsti un biezi, un stipri labi uzturējušies. Lai novērstu iebrukumus, dažas vietas palabotas jeb restaurētas, kādēļ vispārim paliek iespajds, itkā

Dobele: pilsdrupu mūri.

celtnei sienas palikušas pirmatnējā augstumā, trūkst vienīgi jumta.

Pilsētas pusē kādā tornī uzgājām pat aizslēgtas durvis, pa kurām akmeņu kāpšļi ved lieveņa veidīgā galerijā, kas uzcelta pie pils ārējās sienas augstu gaisā. No tūrienes, jādoma, pati labākā izredze pār Dobeli un tuvāko apkārtni.

Mums, protams, ļoti vien gribējās arī uzklūt augšā, tikai neizdevās sadzenāt slēdzēja.

Vārtiem tieši pretī stieejas visgarām divkārši mūri: tie pils pārējo telpu — stallu, mantu noliktavu, kalpu mitkļu — galvenās sienas. Patlaban starp viņām aug kupli pliederu krūmi. Zem tiem aizvijas ēnaini, glīti kopti kājceļiņi. Pastaigāšanās pa viņiem tīri laba, tikai brīžiem jāsaliecas vairākos likumos, jo pliederu loki pieaugušam cilvēkam par zemiem.

Dienvīdos no pils senlaiku dziļais aizsargu grāvis, kas šimbrīžam pārvērsts ērtā gravā, kur pilsētai iznācis jauks un piemīlīgs parks. Gravās vidū netrūkst arī naigā burbulētāja — strautiņa. Parka celiņi izlokumoti veikli, un visumā parks uzkopts labi — tīrs, glīts un jauks.

Parkā sevišķi daudz aizvējainu, kuplu un necaurskatāmu ceriņu lapeņu. Vienā divas vecīgākas kundzes nodarbojas adīkļiem un laikrakstiem; otrā apmeties jauniešu, abēju dzimuma, pāritis — sārts un pietvīcis ārējā un iekšējā karstumā, cieši kopā sakļāvis un — sakait, kur sastapsiet vēl brīnišķīgāku idili — bučojas! ellīgi garšīgi bučojas gaisā dienas laikā! Un nu vajaga tā pagadīties, ka iepriekš ne mēs viņus, ne viņi mūs pamana, kamēr esam tieši lapenes ejai pretīm un vieni otriem vaigu vaigā!

Acumirkli, protams, visiem mums sametas traki neomulīgi. Tikai mans ceļa biedris raugās vientiesīgi, itkā savā ārkārtīgā vienaldzībā nebūtu ārkārtīgi delikato padarīšanu nemaz manījis. Ari man viņa lieliskā izlikšanās šķietas pašreiz prātīgākais, ko šādā ērnotā stāvoklī darīt, un mēs mierīgiem soļiem dodamies lapenei garām, pilsētiņā atpakaļ. —

Kad nonākam tirgus laukumā, atrodam viņu jau galīgi

tukšu: pat kļiņģeru vecītes nozudušas ar visiem kļiņģeriem, galdiņi vien palikuši un, protams, tukši bez kādiem gardumiem. Tirgus beidzies mums tik neparasti ātrā kārtā, ka patiešām žēl — kam pirmāk nebijām ar mazumu mierā? —

Ieturam pusdienas un ejam pilsētiņu apskatīt dienas gaismā. Izraugamies, protams, galveno ielu un laižamies ceļā. Bet neesam vēl krietni saņēmušies, kad — kas tad tas? — pilsētas tālāk vairs nav: nāk dārzi, druvas un lauki! Iegriežamies šķērsielā, iznākums — gluži tāds pat. Tā tad Dobeļe tik visai neliela, ka viņu visīsākā laikā var krustām šķērsām izstaigāt un apskatīt.

Pilsētiņā, atskaitot pilsdrupas — nav nekā lieliska. Namu vairākums vienkāršu ēkas. Dažas celtas no koka, dažas no akmeņiem, bet pārējās no spilgti sarkaniem ķieģeļiem. Jūmti gandrīz visiem namiem no tādiem pat dakstiņiem. Ielas diezgan ērtas, platas un līdzenas, bet bruģētas nelīdzenajiem lauku akmeņiem.

Namu sienas gandrīz visur vitētas, vai nokrāsotas baltas, kas pilsētiņai zaļo lauku, dārzu un koku vidū dod spodri tīrīgu, varen glītu izskatu. Un tāda īstenībā Dobeļe arī patiešām līdz pēdējam kaktiņam un stūrītim. Kurp jūs arī neraudzītos un kur neieskatītos — ielās, laukumos, iebraucamo vietu sētās, vai namu un namiņu pagalmos — visur tīrība, spodrība, glītums. Un paši nami un namiņi, sākot no spilgtkrāsu jumtiem un spodri tīrajām logu rūtīm un beidzot ar pamatīgi noberztiem kāpšļiem durvju priekšā — visi tik piemīļīgi un brīnumglīti, kā īstākie leļļu namiņi!

Gandrīz katram namam priekšā vai blakus mazs skaists dārziņš, kas lielā rūpībā ierīkots un apkopts. Dažu dažādās puķes, rožu kociņi un krūmi aug griezdamies un pilnum pilni krāšņiem, smaršīgiem ziediem. Patiešām, glītuma, tīrības, jaukuma un piemīlības ziņā Dobeļe mūsu dzimtenes mazpilsētiņu pulkā liekama vai pašā pirmajā vietā.

Tas, protams, pašu iemītnieku garšas un rūpības nopelnis. Bet te ļoti vien krīt svarā, ka Dobeļē nav iemīt-

nieku, kam netīrība un neglītums jau iedzimts — pilsētiņā nav nepavisam žīdu, kuŗu negantos mēslus un izkārņījumus spēj panest un pārvarēt vienīgi Ēģiptes un Sirijas milzīgie smilšu tuksneši.

Pilsētiņas apskati nobeidzam ar luterāņu baznīcu, kas stāv nelielā pakalniņā pie tirgus laukuma, un tāda pat vienkārša, kā viss lielais vairums šo dziļas iekšējās nopietnības celtu namu. Ap viņu skraidalē mazi, pieklājīgi vācietēni savu latviešu aukļu uzraudzībā. Kamēr pēdējās pārrunā un apspriež savā starpā kungu ģimeņu jaunākās klizmas un noslēpumus, mazuļi beŗ smiltis viens otram acīs, pēc kam, zināms, sākas brēka un vaimanas vispasaules (internacionalā) mēlē, bet norājumi un mierinājumi kurzemieciskajā vācu izloksnē: „Kind, ach, Kind, šrei doch nich so, wie dummer Kerl bei Kirche! Seid doch Kinder kusch!“

Vienīgi pie tirgus laukuma dažas ēkas paspējušas uzaugt divi stāviem, kāda, piemēram, Janševica viesnīca, kur esam apmetušies. Ap šo pašu vietu arī visvairāk tirgotavu, kur bez daudz un dažādām zemkopībā noderīgām un nenoderīgām lietām, dabūjami arī Maskavas brāļu Bostandžoglo papirosi Nr. 4, kādu visā Bauskā nav, bet Joh. Fabera zīmuļu Nr. 3 arī te nevar dabūt.

Bez tam Dobeļē vēl aptiekis, savs ārsts, pasta stacija un divi „vella rata“ braucēji. Tas viss. —

Janševica viesnīcā iemitinājusies arī Dobeles dziedātāju biedrība — kādas tautības īsti — vācu vai latviešu, vai pa pusei no katras — palika nenoskaidrots un neizdibināts.

Viesnīcā biedrībai ierīkota sevišķa zāle, ne visai liela, bet, jādodomā, telpas pilnīgi diezgan publikas daudzumam, kāds te savācams. Zālei nav nekādu izgreznojumu, tomēr viņa ļoti patīkama un piemīlīga. Sienas spodri baltas, griesti augsti, un gaisa daudz.

Zāles galā pastāvīga, kauču neliela skatuve ar pieciem glītu dekorāciju komplektiem. Priekškara zīmējumā — vietējās pilsdrupas vakara blāzmas apgaismojumā.

Mums palaimējās sastapt arī pašu biedrības priekšnieku, cien. D. ķungu. Viņš brašs un kustīgs tirgonis, veikls un diezgan nekautrīgs triecējs; runā dažādas valodas, bet vislabāk tam veicoties vāciski; laižam tad arī tanī vaļā.

Biedrībai, viņš stāsta, klājoties dažā ziņā stipri grūti. Biedrību tikai 32 un tie paši lielāko tiesu laucinieki, ne pilsētnieki. Biedrības izdevumiem tad nu sagādāt līdzekļus neesot viegli. Pa lielākai daļai sametot paši, katrs pēc savas rocības pa 10, pa 20 rubuļiem (zeltā). Tādā kārtā tikuši pie savām telpām — izrīkojumu zāles un skatuves. Bet ar izrīkojumiem lielas grūtības un atlikums aizvienam visai niecīgs.

Teatra izrādes bijušas vēl tikai kādas divas, Dubura vadībā. Tajās cik ieņēmuši, arī izdevuši — tur vajadzējis šādu un tādu uzvalku un dekorāciju papildinājumu, frizieris arī bijis jāņem no Rīgas, tam pirmoreiz maksājuši 6, otrureiz 11 rubuļus, vēl ceļa naudu un Duburam 30 rubuļus — tā viss ieņēmums 107 rubuļi (zeltā) arī bijis beigts!

Zaļumu svētki dotu lielāku ienākumu, sevišķi laba bufete. Bet ar tādu sarīkošanu atkal sava ķeza: gubernators neciešot un nekādi nedodot bufetes atļauju.

„Vai jums,“ viņš sakot: „statutos stāv kaut kas par bufeti? Nav? Nu, ko tad jūs bāžaties man ar savu bufeti virsū?“

Vai arī: „Jūs gribat sarīkot svētkus zaļumos? Kas tie par svētkiem? Nu, lai ņem katrs savas sviestmaizes vienu, „vodkas“ pudeli otrā rokā un lai iet zaļumos, danco un priecājas, cik patīk! Jūs sakat — svētkus sarīkot; kas tie par svētkiem — tīrais balagans, ko jūs rīkojiet, un balaganam bufetes nav vajadzīgs!“ Punktum. —

Tā, lūk, esot jācinās, cik mākot un spējot. Biedrībai arī ne mazums jāciešot no godkārīgajiem biedriem, kas gan lieli pēlēji un brēķuļi, bet biedrības labā negribot ne pirksta kustināt, pat ne sapulcēs atnākt. Kādreiz biedrību gribējuši pat avizēs ielikt, un vienīgi lielām pūlēm paspējuši šo nelaimi novērst.

Ari par vietējiem skolotājiem biedrības priekšnieks atsaucās visai skarbi. Dobelē esot 7 skolotāji; viens gluži labs muzikas pratējs, tomēr tikpat iedomīgs un augstprātīgs kā visi citi, kas pat vēžu ķeselēm nederot: vēži nenāktu ne tuvumā. Biedrībai vajadzīgs diriģents, bet no vietējiem skolotājiem koŗa vadību itin neviens neuzņemoties; patreizējais diriģents dzīvojot 12 verstis no šejienes un ceļa izdevumiem tam jāmaksā 10 rubuļi gadā.

Trešos vispārējos dziesmu svētkos šejienes vīru koris izpelnījies atzinības diplomu; šimbrīžam Dobelē dziedot jaukts koris.

D. kgs bija beidzot tik laipns un atritināja jauno, patlaban iegūto zila zīda karogu, kas izmaksājis 260 rubuļus (zeltā), ko biedrība iekrājusi agrākos gados.

Karoga izšuvums īsts mākslas darbs. Vienā pusē sarkanā krāsā izšūta lira ar uzrakstu „Dobeles dziedātāju biedrība“; otrā pusē zīmīgais pants:

„Kur atspīd dziesmu tīrais stars,
Tur mājo vienprātības gars.“

Vai piedzīvosim kādreiz laikus, kad jaukie vārdi ne tikai Dobelē, bet arī citur mūsu dzimtajā zemē nebūs rakstīti vienīgi zīda karogos, bet viņu īstajā vietā — sirdīs un dzīves pamatā?

Trīspadsmītā diena

Ceļā līdz Saldum. — Kurzemes ceļnieku pasts un viņa „kaulu kambāri“. — No Dobeles līdz Upesmuižai un Blīdenei. — Blīdenes skola un sirmais darba rūķis. — Sāpīgie jautājumi skolas un skolotāju dzīvē. — Blīdenes baznīca, kapsēta un skolas dārzs. — Apgabals līdz Ciecēres ezeram. — Dažādi attāluma mēri, pārpratumi un grūtības. — Ezera ņiprā laiviniece.

No Dobeles līdz Saldum 52 verstis. Esam nodomājuši šo attālumu veikt vienā dienā. Esam gan līdz šim kājas krietni ievingrinājuši, taču pašiem mazas šaubas — vai krietno gabalu spēs pieveikt un tapēc, drošības dēļ, pie-

nemam vietējā šķūtnieku iestādē, ko dēvē arī par zirgu pastu, par 150 kap. važoni, kas lai aizvestu līdz nākamaj, 20 verstis attālai, pasta stacijai.

Pilsētnieki vēl guļ, kad mūsu rati, dārdinādami Do-beles ielas un Bērzupītes tiltu, dodas uz putekļaino liel-ceļu.

Rīts dzidri skaidrs, tomēr mums liekas, ka būtum prātīgāk darījuši, ja ietu kājām: gaiss, kaut citādi patīkams un veselīgs, taču pret skaistajām ceļmalas puķītēm rudeniģi vienaldzīgs, un viņa skarbaiss vēsums pašā va-saras vidū arī mums stipri uzbāzīgs un nepatīkams.

Taču saulīte kāpj aizvien augstāk un augstāk, un viņas siltie stari plūst, mierinādami visu rādību, pār me-žiem un druvām un arī pār mums.

Un tomēr mēs visi vēlētos jo drīzāk izklūt no stindzī-gā vēsuma ārā un tikt ātrāk uz priekšu, visvairāk, laikam — mūsu zirģelis.

Tas tieši apbrīnojams radījums — kauli un āda, vār-da pilnīgākā nozīmē — kā viņš pavisam spēj mūs, 3 cilvēkus un smagos ratus piedevām, dabūt un turklāt rikšiem tālāk? Tam patiešam neizdibināma pacietība un īsta zirga-varoņa izturība: viņš tek un klūp, lec mudri augšā un tek atkal, gāzelēdamies kā pussnaudā un panes vienaldzībā šmaugos pātagas cirtienus pa kailajām ribām... Vai te lopu aizstāvju biedrībai nenāktos drusku pakustēties un izdarīt kauču apskati Kurzemes pasta staciju dzī-vajā inventarā? —

Pirmajā ceļa posmā apkārtņē nav nekā sevišķa. Ze-me auglības ziņā visai dažāda: vietām pagadas vēl se-nākais Kurzemes smagais māls; vietām — tā pati Vidze-mes liesās melnzemes smiltāja. Tāda pat arī labība: vietumis kupla un brieduma pilna; vietumis reta un vāja.

Pie Upesmuižas atstājam pasta ratus un dodamies kājām tālāk.

Paša lielceļa malā šejienes kapsēta, un tajā mūs ie-vilina slaidais, tāli redzamais, kā domājam, kapličas tor-nītis. Bet no kapličas ne vēsts: tornītis stāv viens pats kalniņa augstākā vietā, kāpēc arī smailais gals, ass kā

Blīdenes skola.

adata, izslējies kuplajiem priežu kroņiem pāri, augsti gaisā.

Nenožēlojam tomēr, ka esam kapsētā iegriezušies: gotu stilā celtais tornītis visai glīts, ar sevišķu galeriju un dažādiem izrotājumiem augšā un pilnīgi vērts, ka viņu reizē ar visai koši kopto miera vietu apskata. Starp vienkāršajiem koku krustiem atronam divus ar latviskiem uzrakstiem no laukakmeņiem izcirstus. Spriežot pēc vienkāršā izstrādājuma, jādomā, abi tepat vietējo akmeņkaļu darbs.

No teijenes līdz pat Blīdenei ceļš iet lielāko tiesu pa klajiem, ne visai auglīgiem un arī ne visai skaistiem apvidiem. Retumis redz lielus govju un aitu pulkus, mežmalēs ganāmajies; vietvietām ceļmalas pakalniņos pacelas pa brangai un staltai ēkai, taču lielā pārsvarā vienkāršība un, ja ne skaidri redzamais trūkums, vēl mazāk kuplās pārpilnības.

Pašreiz diendusas un tāpēc pats karstākais laiks, kad sasniedzam Blīdenes skolu, kas kopā ar baznīcu stāv pašā ceļmalā, tikai katra savā pusē.

Skola — liela, vienmuļa, divstāvu ēka — telpu ziņā jāpieskaita plašākām un ērtākām Kurzemē. Kā stāstīja, viņas vietā senāk stāvējis baznīcas krogus. Tam uzceluši otru stāvu un tā pārtaisījuši par skolu, un tāpēc tagad baznīcas tuvumā patiešām krogus nav.

Neņemos apgalvot, bet liekas, ka visā mūsu Latvijā šī būs vienīgā baznīca, kas stāv viena pati bez piedauzīgā pavadoņa un pārmainījusi to pret tādu pat gara gaismas avotu mazajiem, no kāda pati smel dzīvības ūdeni lielajiem. Tiešām svētīga pārmaiņa, kāda pārējām māsām, diemžēl, gan vēl ilgi un veltīgi būs jāgaida.

Vietējo skolotāju, Līnevalda tēvu, sastapām mājās. Neraugoties uz ilgo, 38 gadus garo darbību, viņš vēl itin žirgts un mošs savā gaitā. Liela, spēcīga un vingra auguma — vīrs kā ozols, ar augstu prātnieka pieri un kā klasiskā mākslinieka veidotiem, dziļi apgarotiem ģimņa pantiem.

Jaunībā viņš nodarbojies arī ar rakstniecību. Viņa stāstu grāmatīnās sevišķi krietna un tīra mūsu, latviešu valodā, kāda to laiku rakstniecībā visai reti sastopama. Dziesmu mīlotājiem viņš sarakstījis un laidis klajā košu dziesmas „Krēslas stundās“, jo Līnevalds, gatavodamies skolotāja gaitai, nodarbojies visai nopietni un iedziļinājies arī muzikā, kļūdamas par teicamu ērgelnieku.

Skolotāju seminariju Līnevalds nav apmeklējis, bet pēc ģimnazijas beigšanas nolīcis turpat pienācīgo eksāmenu, un pamatīgā klasiskā izglītība viegli vērojama jo-projām sarunā — viņa skaidri gaišā, lietišķi saprātīgā izteiksmē.

Ilgajā skolotāja mūžā Līnevalds pieredzējis daudz visādu notikumu un gadījumu, sevišķi senāko mācītāju un skolotāju savstarpējā satiksmē. Viņa nostāstos par šīm lietām daudz savāda un raksturīga, bet ja tos teitan gribētu atkārtot, īsās ceļojuma piezīmes iznāktu par plašām, jo no pieminētiem nostāstiem vien pietiktu īpašai grāmatai. —

Viegli saprotams, ka Līnevaldu sevišķi interesē skolas literatūra, ko pats kā īsts skolotājs pārzina sīki un pā-

matīgi. No saviem šī laika jaunajiem un centības pilniem amata biedriem, viņš cerē visu labāko. Tikai vienu lietu, pēc viņa domām, tiem derētu vairāk ievērot un piekopt, proti — savstarpējo satiksmi un kopošanos, ja ne citādi, tad brīvdienās apciemojot un salasoties pie amata biedriem. Tagad skolotāji tā atsvešinājušies, ka gadiem ilgi nedabūjot otra ne redzēt, un notiekot pat tādas grēka un kauna lietas, ka skolotājs, skolai gažām braukdams vai iedams, neiegriežoties pie sava amata biedra.

Viņa jaunības laikā skolotāji bijuši kustīgāki — ceļojuši brīvdienās, iepazīnušies viens ar otru, pārrunājuši savas lietas, sarīkojuši apspriedes un sapulces. Tagad dzīvojot katrs par sevi, kā āpsis alā. Ja vien skolotāji drusku vairāk kopotos, daudz jautājumu, ko vienam pārāk grūti, dažkārt pat neiespējams pareizi izšķirt, atrisinātos viegli, gandrīz paši no sevis, kā piemēram, skolotājam pats nepieciešamākais — jautājums, kādas mācības grāmatas visderīgāk lietot skolā?

Šimbrīžam gandrīz katra skola lieto savādākas grāmatas, katru gadu nāk vēl jaunas klāt — vai viņas visas vienādi krietnas un derīgas? Viņu starpā taču būs kāda, vai dažas pašas labākās! Kā lai skolotājs, vientulībā strādādams, tiek ar šādu jautājumu, sevišķi patlaban pastiprinātā krievu valodas mācīšanas laikmetā, viens pats galā? Krieviem, pašiem savai vajadzībai, jau daudz labu skolas grāmatu; bet mums, latviešiem, viņas neder, jo viņu valoda mums taču nav mātes, bet sveša, barbaru valoda.

Šādus un tamlīdzīgus jautājumus dzirdam no Kurzemes skolotājiem ne vienīgo un ne pirmo reizi. Diemžēl, nav mūsu spēkā viņus visumā apmierināt: izeja vienīgi Līnevalda pilnīgi pareizi norādītā virzienā; tomēr katrā atsevišķā reizē daram un dodam amata biedriem no savas puses, ko zinām un cik spējam.

Interesantās un dzīvās sarunās mazliet atpūtušies, dodamies Līnevalda vadībā apskatīt skolas tuvāko apkārtni.

Iegriežamies, visupirms, baznīcā, kas stāv turpat, tūlī aiz ceļa, senākas kapsētas vidū.

Baznīca celta stingrā, viscaur jauki izvestā gotu stilā, strauju loku velvētiem griestiem. Ievērojamākais viņas iekšienē — krietnās ērģeles, kas tāda veikla spēlētāja rokās, kāds Līnevalds, veic savu uzdevumu teicami. Hāndeļa „Largo“ un kāda no varenā Bacha fugām, ko mums par prieku un patīku nospēlēja Līnevalds meistariskā izpildījumā, skanēja plašajā telpā brīnum daiļi un spēcīgi.

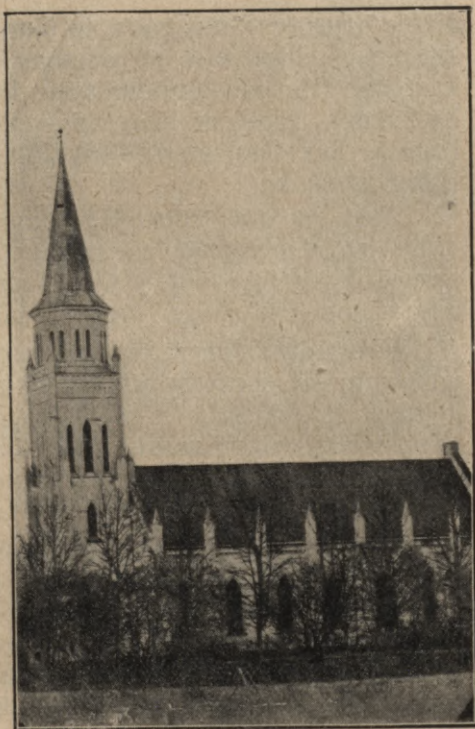
Altari grezno ļoti izteiksmīgi un jauki gleznota Pestītāja bilde eļļas krāsās, kāda

Drezdenes mākslinieka teicams darbs, par ko samaksāts 1200 rubļu (zeltā). Šo altāra rotu, ka arī tikpat dārgus sudraba luktuņus dāvinājusi baznīcai Blīdenes īpašniece, firstene Līvena, kas vispārīm ļoti iecienīta vietējo iemītnieku vidū, jo darījusi kā vispārībā, tā katram atsevišķi, daudz laba.

Ap baznīcu glīti uzkoptas aizgājušo miera vietas, tā ka apkārtnē līdzinas vairāk dārzam, nekā kapsētai.

Kādā stūrītī apbedīta vareno grafu Keizerlingu dzimta, kam ķeizara Napoleona I. laikos piederējuši neapziņāmi plaši zemes īpašumi — tagad pietiek ar mazo stūrīti, nedaudz soļu garumā un vēl mazāk platumā.

Pie skolas paprāvs dārzs ar dažādiem augļu kokiem, ogļājiem un bitēm. Ienākums piekrīt skolotājam. Šogad

Blīdenes baznīca.

ari te ienesīgs ķiršu gads, jo ogu daudz. Tikai tās, par brīnumu, teitan nav vēl ēdamas, jo nav nogatavojušās, kaut gan Blīdenēs apvidus stāv tikpat tāli dienvidos, jeb kā saka — tanī pat ģeografiskā platumā kā Bauska un Dobeļe, kur mielojamies jau pilnīgi nobriedušām, tumši brūnajām ogām.

Izskaidrojums meklējams apstākļi, ka šejienes apvidus atrodas Kurzemes kalnājā, kas stāv ievērojami augstāk pār jūras līmeni nekā iepriekšējie, un tāpēc visa raža teitan ienākas arī rudenos daudz vēlāk.

Viesmīlīgais namatēvs un kundzē grib mūs ar visu vari paturēt, ja ne vairāk, vismaz vienu dienu savā pajumtē.

Jāatzīstas, arī mums sirds dībenā stipra vēlēšanās pabūt ilgāku laiku kopā ar darbā nosirmojušo, piedzīvojumiem bagāto un garīgi mošo amata veterāni, tomēr mūsu ceļojumam nolemtais laiks neatļāva nekādi kavēties teitan ilgāk un tādēļ ar grūtu sirdi šķīrāmies no īsā laikā iegūtā sirsnīgā drauga un amata biedra. —

Karstais dienas laiks jau sen gaŗām, bet mums drīz vien sametas silti un pieres mitras, jo jāsoļo dūšīgi, ja pirms tumsas gribam nokļūt Saldū: no Blīdenes līdz tuŗienei krietns gabals.

Apvidus, kur soļojam patlaban, vietām tīkams un jauks, bet lielāko tiesu tomēr brīnum vientulīgs.

Māju ceļa tuvumā visai maz; īpaši tādās reizēs, kad sāk uzmākties slāpes, cilvēku nometnes nozūd galīgi redzes aplokā. Ceļmalās atliek un stāv skumībā tikai stipri panīkuši krogi, kur lāgā pat ūdeni nevar sadabūt.

Viņu starpā pagadijās arī tads, kur pievakarēs un īpaši naktīs iekšā arī netiek, vienkārši tāpēc, ka tanī laikā paša krodzinieka tur nemaz nav: veikals ejot tik plāni, ka naktīs nelonot krogū palikt — vienam pārāk gaŗlaidīgi, varbūt sametas pat bail, jo cilvēks, kaszin, jau no dabas patramīgāks, un tādēļ šis krodzinieks izraudzījies labākas naktsmājas pie kaimiņu saimnieka un ierodoties darba vietā vienīgi dienas laikā.

Ciecēres ezers ziemā.

Šādos apstākļos, protams, mūsu dedzība nokļūt pēc iespējas drīzāk Saldū top katrā soli lielāka.

Kad nonākam tanī vietā, kur lielceļš taisās patlaban mest milzīgo likumu ap Ciecēres ezera ziemeļu galu, nogriežamies un sākam pa mežiem, gānībām un pļavām meklēt taisnāku ceļu, kas puslīdz arī padodas.

Tomēr saulīte pašreiz rietā, kad nonākam ezera malas mājās, Žubēs.

Esam krietni vien piekusuši un vēl lielākā mērā izslāpuši un izsalkuši. Skābputra, ko visā drīzumā pasniedz laipnā saimniece, varen laba un garšīga, un atspirdzina mūs lieliski, tomēr strobjam to steigā un ar lielu nemieru sirdī.

Lieta tā, ka līdz Saldum, pēc saimnieces vārdiem, esot aiz ezera vēl verstis 4. Tās dara mūs nemierīgus.

Lasītājam varbūt izliksies savādi, kad mēs, tādi gājēji, sākam baidīties no 4 verstis liela attāluma. Tādēļ jāpiemetina, ka ne īsti šīs 4 verstis dara mūs nemierīgus, bet apstākļi, ka aiz ezera nav noteikta ceļa un īsto atrast nenoteiktu taku starpā pa laukiem, gānībām, pļavām

un mežiem, kad tumsa un nakts nāk virsū, nav svešā vietā nebūt tik viegla lieta, kā dažam varbūt šķietas.

Tādās reizēs visai viegli ieklist mežā vai druvas laukā aplam ērmīgās vietās, kur nemaz vairs nezini, kā izkļūt ārā un kurp īsti griezties?

Bez tam zinam jau no piedzīvojumiem, ka, ja laucinieki nemērotu ceļa gabalu vērtē, teiksim, tās pašas 4 verstis lielu, tad īstenībā viņš droši vien divtik liels — nu, varbūt tikai kādu nieku, kādu versti mazāks.

Beidzot zinam, ko apstiprināja novērojumi arī tejiēnē, kā saimnieki, kam sētas vientuļīgu lauku vidū, mēdz pilsētīņu tuvumā turēt sevišķi niknus māju sargus — suņus, ko pa dienu gan, gājēju labā, tur piesietus, bet naktis laiž vaļā. Nonākt ar tādiem zvēriem sadursmē nakts laikā, kad rokā tikai viegls spieķītis, arī nav nekāda tikama izredze.

Bet tad esam skābputrai cauri jau ezera malā un kāpjām laiviņā.

Saule jau nogājusi. Vakars rāms un kluss. Vienpadsmit verstis garais un kā upe šaurais Ciecēres ezers līdzens, rāms un spodrs kā kristala spogulis.

Viņā pusē, kur pašā ezera malā aug kuplā un cietā zāle, kāpj jau no ūdens smalka, viegla migliņa. Viņa ceļas un krit garajā zālē un, atkal mazliet un nedroši pacēlusies, lien lēnām un bailīgi no krēslainās zāles ārā un itkā tikko jaušams tvaika plīvuriņš plūst un klājas pār ezera dzidro līmeni.

Pamazām nomierinās arī mūsu prāti: seklā laiviņa tuvojas ezera vidum. Viņu vadā ņiprs meitens, kas māc airiem brīnum veikli rīkoties.

Izmantojam nelielo laika sprīdi, kas atliek līdz ezera otram krastam, un uzsākam ar žirgto pārcēlēju sarunāties.

„Jūsu ezers,“ uzsākam sarunu: „traki šaurs — viņam jau, liekas, pat brišus var tikt pāri!“

— „Fui, nē!“ atsaka meitens droši: „Viņš ļoti dziļš!“

„Kas tas tur — ezerā tāds melns un tumšs? vai sala?“

— „Jua.“

„Jūsu?“

— „Fui, nē — kroņa!“

„Bet zivju gan, laikam, te nemaz nav: skat, vakars tik rāms un nevienu neredz izlecām. Bēdīga dzīve te ezermaliešiem.“

— „Fui, nē — zivju pulka!“

„Jūsu ezers gluži kā upe; vai vēži arī nedzīvo viņā?“

— „Jua.“

„Un lieli?“

— „Jua.“

„Kā sakārņi?“

— „Jua.“

„Vai viņus arī ēdat?“

— „Jua.“

„Un ķerat arī?“

— „Fui, nē!“

„Kāpēc ne? kož?“

— „Fui, nē — kniebj!“

„Bet kāpēc tad neķert — bail?“

— „Fui, nē! Tas puisiešu darbs!“

Šai mirklī laiviņa atdužas krastā un mūsu jaukā saruna pārtrūkst. Pasnieguši dūšīgai pārcēlājai pa sudraba naudivai saldumu iegūšanai kārajam zobam, dodamies krastā un tālāk.

Ir jau pilnīgi tumšs, kad sasniedzam Saldu.

Tomēr arī te, kaut gan esam laimīgi galā, mums vienmēr vēl liekas, itkā mūsu nemiers nav bijis gluži bez pamata: pēc iešanas ilguma spriežot, šinī gabalā iznāk, visumazais, verstis piecas un vēl kādu drusku vairāk.

Bet ko tur ļaunoties — uz laukiem, parasta lieta, visi mēri taču pilnīgāki. —

Četrpadsmitā diena.

Saldus — Kurzemes žīdu vecmeita. — Labākā viesnīca un jaunākā pirts. — Tirība un viņas piekopšana Saldū. — Aziātu kultūras izplatītāji un to paņēmieni Kurzemē. — Saldus šķīstīšanās uguns jeb pekles priekšnamā. — Dievkalpojums Saldus baznīcā. — Divējādi viesi: svētdienas un tirgus dienu viesi. — Blašķīte un „velna spēle“. — Izturīgie darbinieki. — Ceļā un pusceļā uz Žvārdes noslēpumainiem zaļumu svētkiem.

Ja Dobeli varētu pielīdzināt īstai un glītai Kurzemes skaistulei, kas dziļā vientulībā pošas un rotājas un, savām sapņainām acīm tālumā raudzīdamās, gaida sirds princi, tad Saldū nevar citam pielīdzināt, kā istās židietes Jaunjelgavas mācai, kas palikusi turklāt vecmeitās, kaut gan židietēm, arī nesmukām, šāda klizma gadas gaužam reti.

Bet šai nu tāda nelaime gadījusies, jo ārkārtīgam nesmukumam pievienojies vēl daudz svarīgāks trūkums precinieku acīs — kroņa (pūra) naudas trūkums, tā ka viņu pat ne paunas žīds nav gribējis ņemt.

Un tā nu viņa sēd pinkaina un netīra, īgnuma un žults pilna, Ciecēres upītes malā saņurcītā un nosmulētā uzvalkā un raugās nekautrīgi apkārt, kā pasakainam putnam līdzīgā Fama, kam tikpat acu, ausu un mēļu, cik spalvu, jeb, kā mūsu tauta savā spēcīgā izteiksmē saka — īsta žīdauka.

Bet kauču veca, neglīta, īgna un pretīga — viena viņai netrūkst: aprīnojamas ēstgribas. Un kad viņa no plašā apkārtnē izsūktās zemes sulas un taukiem gatavo šabu vakariņas — visa pilsētiņa pludo degušu tauku un sa-gruzdušu sīpolu un svētiņu smacīgos tvaikos.

Tādu, apmēram, atradām Saldus miestīņu, kad sestdienas krēslas stundā ienācām tajā, un lielas žīdu virtenes stāvēja sanēdamas netīro mīteklju vārtos, durvis un katrā sienas caurumā, gaidīdamas pirmo zvaigznīti iedegamies, lai garlaicīgās šabas nobeigtu un sāktu atkal savas „gšeftes“.

Kad ejam šīm virtenēm garām, viņas apklust vienā rāvienā un 500 īstu āža bārdu, melnu kā piķis, saslejas pēkšņi gaisā un apaļš tūkstotis kāri izbolītu redzokļu pa-

Saldus.

griežas tieši mums virsū un sāk urbties mūsos no galvas līdz kāju paminām: viņi izurbjas mūsu svārkiem, vestei, biksēm un somiņām tikpat viegli kā X stari cauri, iztausta, kas novietots svārku un vestes kabatās un cik paslēpts makā; izčamda pamatīgi rokas somiņu tīro un apvalkāto veļu un aptausta M. Siliņa salocīto Latvijas karti — vai tajā nav sevišķi vērtīgas „zilberšeines“ ieslēptas; viņi raugās un urbj, kamēr vien tevī var un arī vairs nevar saredzēt — un tālumā vienmēr vēl jūti, ka nekautrīgie redzokļi joprojām raugās tev pakaļ! Bet tad iesteidzami viesnīcā un esam drošībā.

Tomēr arī teitan ne pilnīgi, ne galīgi esam glābti, jo izrādās, ka viesnīcas „numuru“ pārzinis un dzīvās un nedzīvās preces piegādātājs viesiem jeb „faktors“ arī žīds!

Viņa iespaids, vai pareizāk smaka tad nu arī jūtama viesnīcā — visumā un katrā sīkumā.

Saldus viesnīca, kaut liela un ērta — aizņem sarkanā kriegēļu nama abus stāvus — un izpilda arī pasta stacijas uzdevumu starp Kuldīgu un Vec-Auci, tomēr nespēj nekādi līdzināties Dobeles, pat ne Jaunjelgavas viesnīcai.

Viss viņā kā apsūbējis, piesmacis, nespodrs; lai arī tīrīts, tomēr netīrīgs, lipīgs. nepiemīlīgs. Pats saimnieks laipns, apkalpotāja dūšīga un naiga, taču uzturēšanās viņu pajumtē neomulīga un netīkama.

Tad esam jau saposušies sevišķam ceļojumam — gribam apmeklēt šejienes ievērojamāko tīrības iestādi — pirti.

Pārāk lielas cerības viņā gan neliekam, jo labi zinām, ka dažkārt nāk visai sāpīga vilšanās. Taču mūsu ziņkāriba diezgan dzīva, īpaši tāpēc, ka Saldū ap 2500 iedzīvotāju un visi viņi apmazgājoties — vienā pirtī! Apdomājiet, kas tai vajaga būt par ietaisi!

Laukos katrai sētai, tā tad 5—10 cilvēkiem, sava pirts, ko kurina un lieto gandrīz ik sestdienas; bet ir tad lauciniekiem bieži pārmet tīrības trūkumu. Bet Saldū par visiem 2½ tūkstošiem kopā — viena patī! Ko tad še lai domā un saka par iemītņieku tīrību?

Nu ja, par to Saldus pirti arī kurinot gan divi reizes nedēļā: piektdienās žīdiem, sestdienās — gojiem, t. i. — lopiem, kā žīdi dēvē visu pārējo cilvēci.

Un tā kā liktenim bij iepaticies mūs novest Saldū sestdienas vakarā, tad ziņkāribas un citu iemeslu dzīti, devāmies uz šo visai svarīgo iestādi.

Jāpiemetina, ka senos labos laikos Saldū bijušas gan divas pirtis; bet viena nodegusi līdz pamatiem, jo bijusi koka ēka, un nava vairs atjaunota — neatmaksājoties: arī jauka tīrības pazīme saldenieku tautai. —

Ejam pa krēslas un ķiploku tvaikiem un spodrinam acis — sak, kāda tad īsti būs brīnumu pils, kur vienā pašā pēcpusdienā var nevien apgrozīties, bet kaut cik noskaloties, mūs un līdzīgus neieskaitot, 1250 cilvēku, un ieraugam — vidēja lieluma, vienkāršu koka ēciņu, kam pelēkas tvaika strūklas spraucas lēnām vakara dzestrumā pa spraudziņām ārā, kā izdilušas, vecas kuļmašīnas katlam. Griežamies iekšā. Pirts sadalīta daudzās nodaļās, un katra kļuvusi no tā tik maza, kā cilvēkam spējams tikko apgriezties.

Galvenās nodaļas pavisam četras — apakšnodaļas tik īsā laikā, kāds mums atlikās, nav nemaz saskaitāmas —

I. — vīriešiem, II. — sieviešiem, III. ģimenēm un neģimenēm un IV. atsevišķiem, kas paši nemīl maisīties un arī nemīl, kad citi maisās pa kājām, jeb tā dēvētie „numuri“.

Pēdējā nodaļa, protams, pati mazākā: viņā varot ieiet divi cilvēki, bet apgriezties tikai viens.

Domājam, šādas telpas mums, nelutinātiem gājējiem, pietiks un, priecīgā cerībā, ka tagad drīzumā varēsim atsvabināties no garā ceļa putekļiem, apsēžamies uzgaidāmā telpā, kur kliba pirtiece pakavē laiku, šo to stāstīdama.

Gaidīšana iznāk pamatīga, apmēram, stundas divas vai pusotras, jo numuru patlaban aizņēmis savāds misionars-priesteris, jeb pops, kam neesot vietas un tāpēc atklājis šurp, lai kristīgu latviešu vidū nodibinātu savai vajadzībai krievu draudzi. Turklāt pavisam savādā kārtā: ne pārliecības, ne skaidras un tīras mācības ceļā, bet paņēmienu, kādus šādi pat misionāri pielietoja ap 1860. gadu Vidzemē, un proti: iestāstīdami ļaudīm, ka visiem, kas pieņems krievu ticību, krievu valdība dos kroņa zemi un visu iedzīvi par brīvu. Tas esot tikpat droši, kā amen baznīcā.

Kurā zemē gan, vientiesīšu nav? un kad Latvijā tādu trūcis? Tikai Vidzemes lētticīgie gan apsolītās zemes nesagaidīja, jo izrādījās, ka valdība šiem „misionāriem“ tādus solījumus vai pilnvaras nemaz nav devusi. Kādiem darbiem šādu „misionāru“ rīcību pieskaitīt — domāju, lasītājs zinās pats: viņa jāmeklē cita, ne kristīgās tikumības darbu sarakstā.

Kurzemes lētticīgiem ļautiņiem izies ar zemi, diemžēl, gluži tāpat kā Vidzemes vientiesīem: viņi to nedabūs. Tikai, kad vajadzīgais piešmukto aunu un aitu bars būs kopā, „misionāram“ gan uzcelš plašu un ērtu pajumti, viņam būs droša vieta un darbs. Cik svētības var nest šādu vīru darbs — tas cits, liels un sāpīgs jautājums.

Sakarā un, jedomā, saskaņā ar šo krāpnieku, teitan uzsācis, protams, ar valdības attiecīgu iestāžu svētību, arī otrs mangotājs, vārdā Šafranovs, savu darbību. Reizē ar

pēkšņo latviešu skolu pārkrievošanu, ko pašlaik vada rupjībā nepārspējamais kurators Lavrovskis, līdzšinējiem skolotājiem, kas negrib vietu un maizi zaudēt, vajaga vislielākā steigā ielauzīties grūtajā aziātu mēlē.

Šo apstākli nodomājis izmantot minētais Šafranovs, lai ērtā kārtā iegūtu savu virsaišu labvēlību un reizē arī krietnu sauju skanīgā zelta, par ko ne mežoni vien, arī dažs labs mūsu pašu īnītis gatavs pārdot savu dvēseli un tautu.

Bet manīgajam puisim Šafranovam izgājis plāni: izsūtījis gan visām apkārtējām skolām ziņojumu par krievu valodas kursiem Saldū, bet no cerētiem dalībnieku simtiem ieradušies tikai 6 cilvēki!

Nabadziņš, kā saka, nu pavisam tintē, un bailēs par jaukās algas zaudējumu devies glābiņu meklēt pie tirgus saucēja un lūdzis visos tirgos izklaigāt lielisko pasākumu.

Tirgus saucējam gan liela mute, tikai prātiņš pamazs. Nevarēdams saprast, kāda un kur īsti tāda vieta atrodas, ko dēvē par „kursiem“, izklaigājis, pēc savas atziņas, ka „visiem skolotājiem jāieronas krievu baznīcā (kādas vēl pavisam nava) mācīties“.

Laudis, tāpat skolotāji, smejojies lieliski; taču Šafranovs par lielisko darbību bez pilnā atalgojuma dabūšot vēl īpašu piemaksu. —

Pēc ilgas gaidīšanas aizņemtā numura durvis atdarās, un garaiņu mutulim līdzī izspraucas liels, resns tēviņš, kādu arī dienas laikā vientuļā vietā sastopot, vēl neviens ceļa gājējs nav laimīgs juties, pirms nav gaŗām un drošībā ticis. Tēviņš melniem, gaŗiem matiem un bārdu, pinkains kā lācis, mazām, spīdīgām acīm, pietvīcis un sarkans kā vēzis.

Viņš izsvempjas pūzdams, tuzdams pa šaurajām durtiņām tādā sparā, itkā muktu no paša nelabā, kas tam pašlaik daudzkārtīgo grēku valgu būtu kaklam apmetis.

Bet šādu lāci pat velnam nav viegli pievarēt. Šoreiz viņš cilpai atkal laimīgi izšmaucies un šņākdams aizdrāžas mums gaŗām.

Taču nākamreiz, šķiet, nebūs vairs labi. —

Pulkstenis tieši 11 naktī, kad beidzot tiekam numurā iekšā, un nu tik pie darba!

Bet papriekšu jāapskatās!

Esam iekļuvuši divi mazās istabiņās, gluži kā aizgaldās: vienā kur noģērbties, otrā — mazgāties. Pirmā karsta, kā jau pirts. Vēdināmā lodziņa nav, gaiss tik sapspiests un smags, kā ūdenslīdēju zvanā. Tomēr nekas — gan izturēsim. Nu tikai tālāk — otrā iekšā!

„Kā vējš skrien, kā miets atdužas“ — kas par brīnumpatiesu vārdu! Mēs ne tikai atdušamies — nē, atlēcam kā bumbas krietnu gabalu atpakaļ! Un reizē ar to sadrūp arī mūsu ilgas un cerības par jauko mazgāšanos.

Otrā istabiņā tik traka elles versme, kādu vienīgi Sibīrijas lāča pinkainā āda spēj izturēt.

Ko darīt? Iekšā tomēr jātiek — vai nu gluži neapslapinājies spruksi laukā!

Sakožam zobus, noņemamies gandrīz četrpārus un liekam iekšā.

Panākums tomēr visai bēdīgs: mati svilst, acis sūrst un deg, ne ķipīša sagrābstīt, ne ūdens ballīnai piekļūt.

Un tomēr šī telpa esot pēc visjaunākā parauga zemes virsū ierīkota!

Tā nu gan nevar būt! Ja teiktu — pēc vismodernākā pekles parauga — tam varētu piekrist; bet zemes virsū šāds moku kambaris itin nekur citur nevar atrasties, kā vienīgi Saldū, kur netīribu citādi nevar aizdabūt, kā vienīgi ugunīm dedzinot, vai liesmām svilinot.

Cik nu ugunīgajā tvaikā acu metienā spējams pamānīt — istabiņas pirmā kaktā bij tāda kā lāviņa, otrā — kā sols un trešajā — kā mūriņš vai cepjamā plīts ar sarkani nokaitētiem dzelzs stieņiem vai lokiem, zem kuriem uguns liesmas brāzās vēl vienumēr drausmīgā rūkoņā, kaut gan pusnaktij vajadzēja visai netālu būt.

Gluži kā pa zilajiem brīnumiem izdevās sataustīt trauku — uzgāzt pāris ķipju auksta ūdens galvai un — ārā!

Taču tagad istā mocība tikai vēl nāca: sviedri sāka plūst tādā nepieredzētā daudzumā pār visu miesu — pār

pieri, degunu, acīm, kā vairs ne acu attaisīt, ne rokām kaut ko sataustīt!

Tikko viena sviedru šalts noslaucīta un tver kreklu, nāk otra vēl lielāka, un tu dusmās un šausmās pamani, ka krekla vietā pakampies pavisam cits veļas gabals, kas velkams kājās, nevis mugurā; tad atkal veste pēkšņi apvilkusies ačgārnī un nu — tīri kā apburts! — veltīgi pūlies labo kāju iedabūt kreisajā korpē!

Vārdu sakot — posts un nelaime, kad cilvēkam ieaudzina tik aplam kāru tieksmi pēc tīribas!

Beidzot tomēr esam laimīgi tik tālu, ka varam sprukt no šīs pekles ārā un atgūt elpu.

„Nu,“ prasa laipni klibais pirtsgars: „kā jums patika mūsu modernā ietaise?“

„Briesmīgi! — labi!“ izdvešam pēdējiem spēkiem.

Pirtsgars pasmaida apmierināts, bet mēs manāmies, ka tiekam laukā un ātrāk viesnīcā, kur veļa steigšus vien jāpārmaina, jo pirtī uzvilktā tik slapja, itkā patlaban būtu no Ciecēres ezera izkāpuši.

Pēc tam, divatā vien, izsvempjam lielo patvāri sausu un liekamies uz auss. —

Kad pamostamies, jauks svētdienas rīts, un dodamies vietējā baznīcā.

Saldus baznīca nav nekāda greznā un turklāt tik maza, ka lielākai baznīcēnu daļai jāstāv kājās līdz pat āra durvīm.

Draudzes bērni vienkārši un ļoti pieklājīgi. Mācītājs mīlīgs, bet runā tik lēni un klusi, ka ne vārda nevar sadzirdēt, ne saprast.

Draudze uzsāk jaunu dziesmu un velk meldiņu spēcīgi, bet gausi, kā pret kalnu. Viņa izmanto katru dziesmas noti dziļā pamatīgā sajūsmā un nemīl lēkāt pa augsto jūsmu kalngaliem kā lielpilsētu siseņbiksiši, kas savā trākā steigā bieži vien aizskrien Paradīzes vārtiem gaļām un iedražas pēdīgi tieši peklē.

Ergelnieks atzīstamā veiklībā izpūlējas visādi un velk draudzi vai aiz ausīm, bet kā nedabū, tā nedabū līdzī.

Instrumenti arī nav īsti labā veselībā — viņam plaušās — vēja kambarī — kaut kas nav kārtībā, jo stabuļu balsis brīžam vilņojas savādi un dažreiz pilnīgi aizraujas, tā ka ar viņu untumiem neapradušam liekas — nupat — nupat dziesmai pašā vidū pietrūks elpas.

Dziesmai apmēram 20 gaŗum gaŗu pantu; kamēr viņš pa kārtai pamatīgā gausumā nodziedās, aizies, mazākais pus, ja ne vesela stunda; šāds gausums mūsu dārgajam laikam pārāk neauglīgs un tādēļ atstājam baznīcu, lai uzmeklētu mana ceļa biedra seno paziņu Stepermana kgu, kam Saldū grāmatu veikals.

Ceļā pārdomājam klusībā, cik brīnum dažādas un savādas lietas sastopamas lielajā Dieva pasaulē, kādas, piemēram, visupirms cilvēku dabas un sirdis, vai īsumā — paši cilvēki. Šodien te pilna baznīca nopietnu, vientiesīgu un godīgu ļaužu, bet droši starp viņiem nav neviena tās slakas, kas trešdienām sarodas miestā.

Trešdienās notiekot Saldū iknedēļas tirgus. Tad apkārtnes saimnieki, kas stipri mīlējot greznus ratus, pajūgus un staltus zirgus, savedot savu raŗojumu vezumus. Starp šiem diezgan turīgiem ļaudīm pagadoties diezgan kuplā skaitā īstie savādnieki, kam daudz labāk patīkot pilsētas zaņķi, nekā paŗu auglīgie tīrumi. Šie saimnieki pa laikam paŗi arī nezīnot, cik īsti laukos paŗu zeme sadalīta — piecos, septiņos, vai deviņos un tāpat arī — kāda labība kuŗā laukā sēta un vai tāda pavisam viņos iesēta. Šādi ļaudis iebraucot pilsētiņā stalti, bet nekad nevarot pateikt, kā tikŗot atkal no šejienes prom, jo paŗi vēl nekad jautājumu neesot pareizā kārtā spējuŗi atrisīnāt.

Kad sviesta un krējuma spaiņi izpārdoti un sudraba rubļi kabatā, jānoiet taŗu brītiņŗ atpūsties un iestiprināties pie senseņās paziņas — daŗi melŗ — traķi mīļās ligavas — Blaŗķītes. Bet mīlestība, kā visiem zināms, nerēķīnās ar telpu, ne laiku. Un tā īsie atpūtas brītiņŗ dažreiz izvērŗoties par veselām dienām un gaŗām naktīm.

Kad Blaŗķīte prātus diezgan atmieķŗķējusi, īsam laikam uzcērtot pa stukolkai, un pēc tam braŗie iebraucēji atgrieŗoties mājās daŗs otrā, cits tikai vēl treŗajā dienā;

laimīgākie ierodoties tanīs pat ratos, kā iebraukuši, tikai tagad gurdeni atlaidušies un krākdami ratu tukšumā; neveiklākie bez ratiem un zirga, tāpat kājām vien; pirmie, kā otrie — tukšām kabatām, jo apaļie sudraba rubuļi aizripojuši „tai velna spēlē“ nezin kurpu; bet galvā saradies tīri vai šķidri karstais svins — tik smaga, ka vairs ne pagrozīt, ne noturēt!

No teiktā viegli izlobāms, kādas tieksmes valda Saldū un apkārtnē, un kur pārsvarā cilvēka necienīgie un rupjie izdzīves prieki, tur garīgās rosības aizvienam visai maz.

Ļoti jānožēlo, ka Saldū nav vairāku Stepermanim līdzīgu vīru. Viņš patlaban pusemūžā, tā tad pašos spēka gados, laipns un sirsniņš tautietis, čakls un dedzīgs vispārības darbos, kā reti kāds. Viņa ierosinājumā Saldū modusies un sāk darboties sabiedriskā dzīve un kopīgs, svētīgs darbs: nodibināta Sadraudzības un Pārtikas biedrība; abas tikpat cītīgas un sparīgas, kā viņu ierosinātais un nodibinātais.

Bez šiem pasākumiem Stepermanim padomā vēl daudz lielu un skaistu plānu turpmākiem vispārības darbiem, ko viņš ar šejienes centīgāko ļaužu piepalīdzību cer laimīgi uzsākt un turpināt.

Patlaban dienas kārtībā šī gada 2. augusta koncerts, ko Sadraudzīgā biedrība pēc Stepermaņa priekšlikuma sarīko Derīgu Grāmatu Nodaļai par labu. Arī apkārtnes dziedātāju kori uzaicināti pabalstīt sarīkojumu, ko labprāt apsolījušies. Lai teicamais pasākums izdotos sekmīgi, jāveic daudz un dažādi priekšdarbi, kas visumā un smagumā veicami vienīgi Stepermanim, un prasa daudz pūļu un laika, bet viņš jau paradīs tos labprāt ziedot vispārības labā, un tāpēc nav šaubu, ka arī šis izrikojums izdosies labi.

Bez Stepermaņa Saldū izdevās iepazīties vēl ar mūsu teicamā ērģelnieka un komponista O. Šepska tēvu. Viņš neliela, pasausa auguma vecītis, stipri attīstītu, kantainu, taču daļi veidotu varenu galvas kausu, brīnum žirgts, veselīgs, atjautīgs un jautrs. Viņš pieder seno, stipro paudžu atvasēm, kas tikpat reti sastopamas, kā milzeņi

ozoli tagadnes laukos, kas jaunības grūtībās tā nocietināti, ka vecuma nespēks un vājība netiek viņiem nekādi klāt; un, ja arī tiek — nevar tomēr nekā padarīt.

Vēl tagad vecais Šepska tēvs, kaut gan tuvu 70. dzīvības gadam, varot nostaigāt dienā 5 jūdzes lielu gabalu turp un atpakaļ, nejuzdamiem vakarā nebūt sevišķi noguris.

Mēs noejam dienā tikai 25—35 verstis, tā tad pusi, un ir tad jau liekas, ka esam kājām gandrīz vai nodarijuši pāri!

Šepska tēvs tik visai laipns, ka taisnāko ceļu rādīdams, pavada mūs no Saldus līdz pat Strīkumuižas skolai, kur bijām nodomājuši palikt par nakti. Bet no turienes skolotāja, Rozenberga kga, dabūjam zināt, ka Žvārdē šodien zaļumu svētki.

Mums gandrīz vai elpa aizsitās no brīnumiem: cik noslēpumaini brīžam laucinieki arī krietnos darbos, kamēr pilsētnieki kladzina par tādiem vai katrā ielas stūrī un ne tikai savā pilsētā vien — Žvārdē šodien zaļumu svētki, bet Saldū par tiem ne gailis nedzied!

Pošamies tūlīn tālāk, jo žvārdeniešos mums daži labi un mīļi paziņas, ko citādi nepaspēsīm sastapt. Zaļumu svētkos viņi būs droši un, kaut gan pavēlu — pulkstenis rāda 7. vakara stundu, taču ceram paspēt laikā, jo zinam, ka šādi svētki visai ātri nebeidzas.

Esam arī šodien visai netālu gājuši, tāpēc — knaši tālāk!

Pusceļā tomēr, kad saulīte jau nogājusi, grozam pēkšņi uzsākto ceļa virzienu.

Lieta tāda, ka rietumos sāk celties tumši, draudīgi padebeši. Viņiem pa priekšu, kā izlūki, mūsu galvām pārļaižas vēja ātrumā jau daži pavieglāki mākonīši, smalku rasu birdinādami. Tālab domājam, būs prātīgāki, griezties laikus Žvārdes skolas virzienā, kur dzīvo mūsu draugs un amata biedris, S. kgs.

Cik vakara krēslā saskātāms — lauki gar ceļmalu kupli un labi, apvidus tīkams un jauks.

Tad nonākam mežā. Tas, kā aizvienam pirms pārkoņa negaisa, patlaban varen kluss, tumšs un drūmi rāms.

Taču divatā pa viņu arī šādā drausmīgā klusumā gluži patīkami soļot. Brīžiem aiz koku virsotnēm pamirdz spilgta zibens švītra, itkā gribētu mūsu tumšo teku apgaismot un parādīt īsteno ceļu.

Taču iznāk otrādi: pēkšņā tumsas un spilgtās gaismas maiņa apžilbina tā acis, ka pēc neliela gabala esam patiešām nomaldījušies nepareizā ceļā — mazākais, pašiem tā liekas.

Protams, tagad mežā kļūst galīgi neomulīgi, un mums stiprā nemierā jāapklūst, un visā nopietnībā jārauga izklūt no meža ārā.

Pēc liela, gaŗa un ļoti nepatīkama brīža esam atkal īstenā ceļā.

Pulkstenis jau 11 naktī, kad beidzot sasniedzam ceļa mērķi. Tikai S. kga nav vēl no zaļumiem mājās, un kalpone mūs, kā jau svešniekus, negrib nakts laikā nemaz laist iekšā. Tikai pēc ilgākām pārrunām izdodas stingro, taču saprātīgo mājas garu pārliecināt, ka S. kgam neesam svešnieki, bet gan visai tuvi paziņas un draugi.

Pēdīgi durvis tad arī atdarās un, iekšā tikuši, dodamies tūliņ pie miera, jo gājiens un maļdišanās pa drūmo mežu mūs galīgi nogurdinājis.

Pirms iemiegam, abi tomēr nožēlojam, ka mainījām virzienu un nenogājām Žvārdes svētkos, jo bīstamais negaiss nosvērās un aizgrima pavisam citā pusē. —

Piecpadsmitā diena

Žvārdes skolas nams un labiercība. — Žvārdenieku teicamā un citu apvidu peļamā gādība par skolēnu veselību. — Žvārdes skolotājs, ķestera madama un „briķes“. — Lauku inteliģences satiksme un attiecības. — Lietus gāze, kuplo vītulu patversme un sarežģīto jautājumu risinājums. — Kursiņu pagasta nams un rakstvedis. — Kašķīgais Kursiņu skolotājs. — Viņa untumi un dēkas. — Kursiņu dziedātāji un Jelgavas dziesmu svētki.

Saulīte labā gabalā, kad šorīt, citiem vēl guļot, uzdrošināties laisties no otrā stāva lejā, skolas dārzā.

Rīts nav tik spirts, kādu cerējām: gaiss pietvīcis un smags, itkā viņā ieslēpies gulētu kaut kur jauns negaiss. Šāds lietu stāvoklis mums ne visai pa prātam, jo esam nolēmuši šodien ceļojumu turpināt.

Bet neba nu negaisu vai lietu aizmēsim! Šai pusē lietus arī ļoti vajadzīgs: te šovasar pavisam maz bijis.

Skola no dārza puses izskatās varen stalta un glīta. Tā liela sarkano ķieģeļu divstāvu celtnē — īsta gaismas pils.

Jāatzīst — kurzemnieki staltu skolas ēku ziņā vidzemniekiem tālu priekšā. Šī pati tik plaša un grezna, kādas Vidzemē pavisam nav, un tomēr arī viņa visām skolas vajadzībām izrādījusies par nepilnīgu, kālab žvārdieši turpat līdzās uzcēluši otru — tikpat glītu vienstāvu piebūvi skolēnu guļamām telpām.

Patiešām, tikpat jauka, cik uzslavas cienīga gādība par savas pašu jaunatnes dārgāko mantu — veselību, ko citur, īpaši Vidzemes mazajās lauku skolās, bojā bez žēlastības. „Kad tikai nesalst,” prāto dažkārt — diemžēl, arī nevieta — taupīgie vidzemnieki: „labuma diezgan! Jo mazāka istaba, jo siltāk — lai guļ vien!”

Un guļ arī viņu skolās bērni daudzkārt kā silķītes, — pa simts gabalu vienā telpā, pa lāviņām kārtu kārtām! Bērniņi kļūst bāli un vārgi, sāk sāpēt krūtiņas un galva, bet veči prāto: „Vai tad tas no tam? Vai tad gulēšana maz var būt kaitīga? Guļ, kad slimis un tiek vesels — vai tad otrādi kādreiz pavisam var notikties? Blēņas! tās tikai izlutinātu, pārsmalcinātu ļaužu izdomas, kam ietīcīs dzīvot desmit istabās — vienā gulēt, otrā izšļaucīties, trešā nomazgāties, ceturtā padzert kapiju, piektā uzpipot cigaru un palasīt avīzi; bet pārējās ir paši nezin, ko darīt, kā tikai pacierēties vai padancot! Mums visam pietiek vienas istabas. Kas tad mūsu bērni par kungiem, ka mazgāšanai vajag savas istabas, gulēšanai savas? Lai mācās vien iztikt un gulēt tāpat, kā mēs: tā dzīvoja un gulēja mūsu tēvi un tēvu tēvi — un vai viņi nedzīvoja vēl ilgāk par mums? Tā gulējām mēs paši un vai neesam veseli

kā rutki? Vai savus bērnus lai izlutinam un padaram par mīkstčauljiem?”

Nē, jel nē, mīļie! — ne par mīkstčauljiem, — bet gan par veselīgiem dūšīgiem dzīvē un darbā viņi padarāmi; tikai veselībai pirmā un svarīgākā lieta nomodā un miegā — skaidrs, tīrs gaiss — to nepiemirstiet! Un nepiemirstiet arī, ka bērnu veselības sabendēšana nesapratībā vai nevērībā tikpat smags noziegums kā izlutināšana. —

Bet vai aplamie uzskati bērnu veselības ziņā — tās pašas, vēl aplamākas taupības dēļ — sastopami vienīgi Vidzemē? —

Dārzā ienāk S. kgs, un pēc apsveicināšanās mūsu pirmais jautājums — kā gājis vakar zaļumu svētkos?

Svētki izdevušies kupli un jauki, kā jau skaistā un izdevīgā laikā. Skaidrais atlikums būšot ap 50 rbļ. (zeltā). Viesu bijis daudz, tikai pilnas bufetes nebijis. Dziedājis Žvārdes vīru koris, jo jauktais labu laiku, kamēr iznīcis sieviešu nesaderības dēļ.

Svētkos bijuši gandrīz vai visi mūsu paziņas un draugi — vārdu sakot, tur bijis viss, ko vien godīgs cilvēks var vēlēties; un mums vēlreiz jānožēlo, ka vakar pārāk laikus nogriezāmie šejienes virzienā, jo zaļumnieki sākuši tikai ap pusnakts stundu šķirties, un līdz tam mēs sen būtu bijuši tur.

Pēc skolas telpu apskates S. kgs atļauj mums ieskatīties arī skolēnu eksamenu rakstu darbos. Kā rēķinos, tā valodās darbi izdevušies krietni un, spriežot pēc viņiem, skola savu uzdevumu veic teicami.

Pēc brokastīm mājastēvs pastāsta dažus raksturīgus gadījumus no šo laiku Kurzemes laukskolotāju dzīves.

Jāpiemetina jau iepriekš, ka S. kgs dedzīgs tautietis un stingrs latvietis, kamēr senākie Kurzemes skolotāji, kas pārkrievošanai uznākot, pārgājuši pa daļai ķesteros un skrīveros, palikuši joprojām karsti vācietības piekritēji.

Tāds esot arī Žvārdes ķesteris, un viņu starpā līdz šim nebijis gan nekāda naida, bet sevišķas draudzības arī ne; bijis tikai dabīgais antagonisms. Vēlāk ķesterā

madama saasinājusi stāvokli. Viņu puika apmeklējis arī šo pašu skolu. Ķesterā madama sākusi pēc kāda laika pukoties, ka te mācot par daudz latviski un pēkšņi pusgada vidū izņēmusi puiku no šīs un nodevusi Saldū privātā vācietēnu skolā.

S. pieprasījis par puikas mācību skolas naudu, kas vēl nebijusi nolīdzināta, bet šī atteikusies. Par to S. iesūdzējis miera tiesā.

Miertiesnesis prasot — kapēc šī īsti ņēmusi puiku no skolas ārā? —

„Jā,“ atbildējusi ķesterā madama: „tanī skolā nekā lāgā nemāca: puikām ne tur briķes*) ierāda, nekā! Tagadējā skolā puika tūlīn pie briķēm klāt!“

Ar tām „briķēm“ lieta nu bijusi tāda, ka puika laiskuma pēc palicis otro gadu tanī pat nodaļā, kādēļ arī neticis citiem līdzī pie kāri gaidītiem daļu rēķiniem.

Par skolu bijis jāmaksā tikai 6 rubļi, bet, kopā ar pārējiem izdevumiem, miertiesnesis piespriedis samaksāt 9 rubļušus (zeltā). Ar to nu uguns tikusi pakulās, un naida darbībā sācis piedalīties arī ķesteris.

S. kgam bijis jākristī bērns, un mācītājs arī apsolījis atbraukt. Bet pāris dienu pirms kristībām S. dabū no ķesterā ziņu, ka mācītājs pie viņa nebraukšot. Tāpēc kā viss kristībām bijis sarīkots un atlikt tik īsā laikā vairs nevarējuši, S. nokristījis bērnu pats, ko mācītājs sākumā negribējis par pilnīgu atzīt un apstiprināt.

Bet tad lieta noskaidrojusies: mācītājs licis ķesterim, lai palūdz S. kgu atsūtīt todien vedēju pakal, jo pašam zirga neesot; bet ķesteris ziņu — jādomā, tišām sagrozījis, itkā aiz pārpratuma.

Tomēr arī mācītājam lieta izlikusies tik apšaubāma, ka noteicis S. kgam: „Turpmāk ne es jums, ne jūs man ar šo subjektu ziņas vairs nesūtat!“ —

Dzīvās sarunās laiks aizskrien tik ātri, ka tikai pēcpusdienā paspējam ceļu turpināt.

*) Briķes — sabojāts vācu vārds no Brüche = daļas jeb daļu skaitļi.

Gaiss kļuvis vēl smagāks kā no rīta, un lietus katrā ziņā gaidāms, kālab soļojam, cik dūšīgi vien spējam. Mūsu šīs dienas ceļa mērķis gan nav tālāk par 10 verstīm, taču arī šādā īsā gabaliņā salīt nav patīkami.

Mūsu steiga tomēr nekā nelīdz: tikko sasniedzam Kuršišu robežas — lietus klāt!

Lai me, ka šai ceļmalā daudz varen kuplu vītulu. Izmeklējuši pašu kuplāko, dodamies viņa pajumtē, un viņš arī patiešām glābj un sargā mūs no lielajām, spēcīgajām lietus lāsēm, cik vien šaurās lapiņas un sīki-šmaugie zariņi spēj.

Tapēc, ka acumirkli cita darba nav, mēģinām domās atšķetināt dažādus visai sarežģītus jautājumus un starptiem, piemēram, šādus:

Kāpēc žvārdeniekos, kam par rocības trūkumu nav gluži nekāda iemesla sūdzēties, visā lielajā pulkā tik visai maz tādu, kam patika nodarboties ar grāmatām vai laikrakstiem? un kāpēc šai turīgā apvidū tik apbrīnojami maz abonentu visādi cildināmai Derīgu Grāmatu Nodaļai, bet to tiesu jo vairāk cītīgu tirgus braucēju Saldū?

Kāpēc garīgā rosībā šejienes gājēji un amatnieki, kam parasti maz pie rokas, dažkārt lielā mērā pārspēj pārtikušo saimnieku kārtu, kā, piemēram, visā apkārtnē pazīstamais Šēnberģis kalējs, kas izgudrojis vēja dzenamu kuļmašīnu un citas visai asprātīgas un derīgas lietas? un kāpēc no saimnieku paaudzes nav radies neviens patš tik veikls zīmētājs un gleznotājs, kā šī paša Šēnberģa brāļa dēls Liepājā?

Kāpēc žvārdieši tik pat karsti krogus cienītāji kā Dignājas apvidus augš-kurzemieki? un kāpēc kursīšnieki šai ziņā negrib tiem palikt pakal, bet gan dūru vicināšanā un pielietošanā grib vēl pārspēt?

Jāatzīstas, ka, lai gan mūs neviens kuplo vītulu paēnā, apmēram, divi stundas ilgā prātošanā netraucēja, atskaitot vienīgi vēsās lietus lāses, tomēr ar augšējiem jautājumiem netikām pilnīgā skaidrībā, jo viņi, diemžēl, nepieder vienas dienas izpētāmiem.

Bez tam bij jāsāk arī par citu, tālāko domāt: lietus

lāses pamazām kļuva retākas, lauki un meži spirtāki un zaļāki, gaiss vieglāks, un pienāca laiks šķirties no kuplajiem vītoliem, kas mūs tik rūpīgi bij paglābuši no spēcīgās lietus gāzes.

Gaiss tagad gan daudz vēsāks, taču soļošana ne visai patīkama: ceļš stipri izmircis, slapjš un savādu, viltīgu dubļu pilns: vislielākā uzmanībā ceļu vērodams, tu dažkārt domā, veikli lekdams, gludi līdzenā laukumīnā daudz maz cietāku atbalsta vietīņu atrast, bet piepeši, sevišķi šķidri lipīgos dubļos pārvērtušies senākie lielceļa putekļu slāņi izšķīst, kā raķetes dzirkstis gaisos uz visām pusēm, notašķīdami nevien apavu, bet arī drēbes un seju.

Lielais lietus gan beidzies, taču smalkais smidzina joprojām un pavada mūs līdz pat Kursišu valstsnamam, kur pie sava senākā seminarijas biedra, tagadējā rakstveža, O. kga ceram atrast naktsmājas.

O. gan gatavojies skolotāja amatam, bet vēlāk atzīdams savas spējas šim grūtajam darbam par nepiemērotām, pārgājis citā, pagasta rakstveža, arodā, kas arī nav vieglais, tomēr stipri ienesīgāks darba lauks.

Mums šādā, ceļošanai nenoderīgā laikā visai patīkami, kad sastopam O. kgu mājās. Kā jau senus paziņas, viņš saņem mūs priecīgā laipnībā, un drīz vien par šejienes laudīm un dzīvi jau piestāstījis vai veselu grāmatu.

Kaut gan O. pārgājis, kā teikts, citā arodā, tomēr interesējas vēl joprojām par skolas lietām un skolotājiem, ar kuņiem satiekas labprāt, gan amata pienākumos, gan sadzīvē.

No visiem apkārtnes skolas skolotājiem sevišķi un savādā ziņā pats ievērojamākais esot Kursišu skolas pirmais skolotājs Z. Tas zīmīgs, aprunātāja un kašķīga laukskolotāja tips, ko pazīstot it labi visa plašā apkārtnē, jo katrs, kam vien gadījusies ar viņu darīšana, saņēmis aizmuguris savu zākājuma tiesu.

Kad Z. kādreiz apmeklējis amata biedri vai citu paziņu, pārbraucot mājās, viņš allaž nicīgi klāstot, cik ļoti nevēriģi šo ciemā uzņēmuši, celdami viņam priekšā sa-

pelējušu šķiņķi, puvušas sēnes, vai citu tamlīdzīgu pavisam nebaudāmu ēdienu.

Turpretīm, ja nobraucot pie viņa ciemā, varot gadīties tādas lietas, kā O. kgam, kad tas, vietā iestājies, gribējis ar Z. un tās pašas skolas otro skolotāju iepazīties. (Šo savu amata biedri, otro skolotāju, kas nebijis īsti pa prātam, Z. vēlāk izēdis no vietas pavisam neģēlīgā kārtā: apsūdzējis slepen priekšniecībai biedri, ka tas sievas slimības laikā sācis kopoties ar viņas māsu — to Z. pats noskatījies pa caurumu, ko izurbis griestos — kas, protams, bijuši salti meli; otrais skolotājs tomēr zaudējis šai skolā vietu). Z. nebijis toreiz mājās, un puisis iebraucis zirgu viņa tukšajā šķūnī, bet O. iegājis pie otrā skolotāja dzīvoklī.

Pēc laiciņa Z. pārnācis mājās un sūtījis tūliņ dienestnieci, lai pasakot: ja O. braucis pie otrā skolotāja ciemā, viņš zirgu likšot tūliņ no sava šķūņa izdzīt, jo viņam tur vietas neesot; bet, ja O. braucis pie viņa paša ciemā, zirgs varot palikt.

Otrs gadījums bijis, kad pagasta valdes uzdevumā O. kgs sastādījis un izsūtījis saimniekiem apkārtrakstu — kādā kārtā pašu spēkiem cīnīties pret zirgu un pajūgu zādībām, kas pagastā atkārtājušās stipri bieži. Rakstā, starp citiem pašaizsardzības līdzekļiem, bijis minēts un aizrādīts, ka derētu zirgus pa naktīm saslēgt dzelzspinekļiem, bet dzelzsasu ratiem novākt riteņu mitrurus.

Neilgi pēc apkārtraksta izlaišanas pagasta namā, kad O. nebijis mājās, ieradies Z. un teicis dzēligi mājiniekiem: „Vai teitan tagad ierīkota tā jauno likumu fabrika? Tos vajag stipri papildināt: pa naktīm zirgiem lai nomauc nagus un sabāž kabatās, bet ratiem lai nomauc riteņus un paliek pagalvī — tad lieta būs pilnīgi droša!“ —

Protams, kad kašķi meklē, visvieglāk viņu atrast otra pirtī. Aizskartie dažreiz pamožē arī pašu Z. Kādreiz pagasta namā izmaksājuši tam algas tiesā veselus 50 rubļus kapara naudā.

Kamēr Z. naudu pārskaitījis un atkal ievīstījis rullīšos, ietinamie papīriņi saplīsuši un naudas rullīši izjukuši.

Z. sabēris naudu kabatā, bet tā šādu pārmēra svaru neizturējusi — pārplisusi un nauda izripojusi istabā pa kaktiem un pagaldēm. O. devis gan savus trejus palīguszēnus naudas savākšanai talkā, taču kamēr visu sameklējuši un saskaitījuši vēlreiz — vakars bijis klāt. — —

Drīz vien valodas mums nonākušas līdz pašai Jelgavai pie ik gadus 30. augusta dienā rīkojumiem dziesmu svētkiem.

Ari kursīšnieki naigi taisoties uz viņiem. O. sastādījis šejienes vīru un jaukto kori un pats viņus arī vadīšot, jo citi, kam vairāk laika, ir lielāks pienākums šādā darbā, ne tikai augstākā vienaldzībā noskatoties dziedātāju rīcībā, bet raugot vēl katrā izdevīgā brīdī tai kaitēt, un sevišķi atkal ņerga Z., gan dziedātājus, gan viņu vadoni visādi peldami un zākādami. Dziedātāji, tomēr visam par spīti, strādājot neatlaidīgi tālāk — ierodoties bez mazākā nosebojuma mēģinājumos un tādā kārtā būšot pašlaik Jelgavas svētkiem nolemtās dziesmas jau iemācījušies.

Tikai svētku rīkotāji pašā pēdējā brīdī pārsteiguši viņus ar pavisam savādu ziņojumu, kas dziedātājus tā sarūgtinājis, ka piedalīšanās, laikam, neiznākšot.

Proti, rīkotāji, neievērodami pavisam dziedātāju prāvovos ceļa un uzturas izdevumus, atraduši par vajadzīgu prasīt arī no viņiem ieejas maksu svētku ballē, kāda aizvien bijusi koncerta izpildītājiem par brīvu. Iznāk gandrīz tā, itkā dziedātājiem pašu koncertā būtu jāsamaksā ieejas bilete!

Šāda rīcība sarūgtinājusi šejienes jauniešus tādā mērā, ka viņi šādos apstākļos izteikušies pret piedalīšanos.

Ja nepārliktais rīkotāju lēmums darīs tādu pat iespaidu arī pārējos košos, Jelgavas dziesmu svētki var iznākt šogad stipri plānāki, nekā gaida un kādi pa laikam viņi izdevušies iepriekšējos gados. O. kgs tomēr cer, ka aplamo lēmumu svētku rīkotāji grozīs, un svētki izdosies agrāko gadu kuplumā, ko viņiem no sirds arī novēlam. —

Jau dziļa nakts, kad dodamies pie miera. Smalkais lietutiņš smidzina joprojām, un raizes par rītdienas ceļo-

juma turpinājumu šādā neizdevīgā laikā neļauj vēl ilgi mūsu gurdziem acu vākiem slēgties spirdzinošā mīegā.

Bet raizēm gremties — mums ko līdz?
Gan padoms nāks, kad ausis rīts!

Sešpadsmitā diena

Laika untumi un maiņas. — „Vajadzību“ mājas, brašā saimniece un bišu dārzs. — Lielais uztraukums un neparedzamās sekas. — Ceļā uz Pampāļiem. — Klizma pļavā un drūmās izredzes. — Pampāļi un daiļā kurzemniece. — Ūdens dzirnavas un brīnišķīgie ceļi. — Lukas un Venta pie Lukām. — Nigrande, viņas baznīca, skola, skolotājs un pagastu vecis. — Neveiksme Apšu muižā. — Drūmais gājums. — Pretīgais pārsteigums krogū. — Nakts gājuma turpinājums. — Vībiņu krogus puisis un piktais krodzinieks. — Naktsguļa silķu galdos.

Kad šodien pieceļamies, liņā vakarējais lietņš, un mūsu smagās domas nav nemaz vieglākas kļuvušas, itkā visu nakti pie mūsu guļuvietām vāķējušas, lai jau no paša rītā varētu divkāršā smagumā iegulties visai dienai sirdī.

Neko darīt — jāpaciešas un jānogaida: kurp šādā slāpījumā tiksī? —

Laiks velkas lēnām un gausi; pulkstenis rāda jau 10. dienas stundu, kad, paskatījušies logā, pamanam, itkā lietus kļuvis retāks.

Vai neesam tikai savā nepacietībā maldījušies? Tagad jānovēro drusku pamatīgāk, un mēs sastingstam abi ar ceļa biedri, katrs pie savas loga rūts, kā kaķis pie peļu alas. Mans ceļa biedris drošības dēļ, nospodrina vēlreiz brilles, es tāpat vien acis, jo brillu man vēl nava — un nu stāvam un skatāmies.

Patiešām — lietus debešu slānis kļūst plānāks un plānāks un beigās — viņa pavisam vairs nav!

Mākoņi velkas gan vēl joprojām lēnām un aizdomīgi, tomēr viņu biežās vālas sāk palikt šķidrākas — mākoņi plaisā, un dzidri zilās debess plankumi viņu starpā kļūst aizvienam skaidrāki un plašāki.

Pašreiz tāds plankums pagadas tieši, kur stāv rīta

saule, un pēkšņi spoži baltā gaisma nolīst pēc tik daudz krēslainām lietus stundām pār spīgti zaļo zemi.

Dzīvības un siltuma pilnie stari aizķer arī mūs, un tanī pat acumirkli drūmo domu atliekas aizlido lietus mākoņiem pakal un nozūd debess malā; bet sirdis kļūst atkal vieglas, itkā arī paši būtu piepeši kļuvuši tikpat žirgti un jauni kā visa daba ārā.

Bez kavēšanās sakārtojam somiņas un gribam pašreiz doties krāšņi zaļajos laukos tālāk, kad O. kgs pasaka, ka šodien arī viņam amata darišanās jādodas Pampāļu virzienā, verstis 10 pa to pašu ceļu, kur mums. Vedējs ar divjūgu patlaban atbraucis viņam pakal un mums — protams, nav it nekas pretī, arī šādā kārtā turpināt ceļojumu.

Domājām, ka ceļš būs izmircis, un zirdziņiem krietnas pūles, mūs vizinot; taču pusceļā liekas, itkā ceļā sāktu tādi kā putekļi celties.

Kā tad tā? Vai tādas lietas maz iespējamās? prasam vedējam, kas pastāsta, ka viņu — kaut arī visai netālā — apvidū vakar neesot gandrīz nemaz lijis — nobirušas tikai nedaudz lietus lasītes. Un mēs, šaubīgie, domājam jau, ka visa Kurzeme peld vienos ūdeņos!

Kad pēc tam iegriežamies vienkāršajā laukuceļā, patiešām, dziļās grambas gluži sausas un cietas kā akmens. Labība arī neizskatās vairs tik spīgtā kā ap Kursīšiem. Rudzi paretī, kaut gan citādi noauguši slaidi un vārpas gaļas un smagas. Pārejā sēja — vidēja.

Pusdienas laiks klāt, kad nonākam Vajadzību mājās. Saimnieks tajās nesen miris, atstādams 8 nepieaugušus bērņus, kas tagad jāapgādā atraitnei un jāvada arī lielā un plašā saimniecība.

Atraitne dzīva un dūšīga kurzemiece pusmūža gados un nes savu smago dzīves krustu īstas latvietes izturībā un uzņēmībā, un nav ne mazāko šaubu, ka viņa klusā varonībā izpildis savu visai grūto ģimenes gādnieces pienākumu uzticīgi un teicami līdz pat mūža galam. —

Lai nokārtotu mantojuma lietu, O. kgam, kā pagasta rakstvedim, jāstāda atstāto mantu saraksts.

Somiņas no ratiem paņēmuši atvadāmie no drauga un saimnieces, kas iznākusi pretī, pateikdamies viņai par O. atbildībā izlietotu pajūgu, un gribam doties tālāk; bet viesmīlīgā nama māte neatlaiž ne par ko: pusdienu esot gatava un pašlaik galdā — kas nu iznākšot, ja šī ciemiņus tādā gadījumā laidīšot prom!

Nelīdz nekādas ierunas, ne aizbildināšanās, ka pie O. kunga esam jau stiprinājušies turpmākam ceļam — jā-sēstas vien kopā ar citiem pie galda un jānogaršo Kurzemes cāļu cepetis.

Nav nekāds ilgais laiks, kamēr iekodām un ceļā ari neesam lielu gabalu veikuši; tomēr pusdienās nepaliekam citiem pakal un Kurzemes cāļus nebūt nepāmetam kaunā. Un par mūsu spējām nav ko brīnīties: šādā labumā, svaigumā un garšā cāļi, mērce un maizīte pat Rīgā gaužam reti sadabūjami, kamēr īsto, nepārspējamo Kurzemes skābputru otrā ēdienā tur ne par kādu naudu nesadenāsi!

Pie galda saruna iznāca par bitēm, un pēc pusdienas nama māte aicina mūs ābeļu dārzā, kur novietota diezgan plaša bišu nometne.

Nesen viņa iegādājusies jauna veida stropu, bet bites sākušas tajā pavisam aplamā kārtā darināt šūnu kāres — rāmīšiem nevis iekšā, bet šķērsām pāri.

Apskatāmie klūmīgo darbu un turpat sākam apspriest, ko darīt, lai bitīšu darbu ievadītu pareizās sliedēs.

Taču pusdienas laikā — zinu jau no bērna kājām — ari teicamā nolūkā nav labi gar bišu mājokļiem staigāt, — īpaši svešā dravā, jo bitītēm nevar taču ieskaidrot, kādā īsti nolūkā esi nācis.

Tā ari šoreiz: bites neliekas ne zinīs, cik labas domas un padomus par viņu darbu izsakam, un pēc neilga laika sargu bites sāk mest jau diezgan šaubīgus likumus ap mūsu galvām, kamēr spārni iedžingstas skarbi un draudīgi.

Nomanu, ka nebūs labi, un tāpēc aicinu apskates dalībniekus, drusku atvirzīties no stropa, ko viņi ari izpilda; tikai mans ceļa biedris, kam dravnieka darbs visai

patīk un tālab labi pazīstams, neklausa brīdinājumam, bet pasper stropam soli vēl tuvāk.

Nu, un tad arī notika, kā tādās reizēs mēdz notikt.

Tikko apstājies, viņš tanī pat acumirkli met savādi roku gar labo ausi, tomēr tik sparīgi, ka brilles uzlido labu gabalu gaisā un iekrīt zālē, bet pats divi slaidiem lēcieniem ierodas mūsu vidū drošībā.

Bet ko nu leciens vairs līdz, kad tieši zem labās acs ārējā kaktiņa, pašā vārīgākā vietā, rēgojas melns, pamatīgi ietriektais un nolauztais dzelons?

Uztraukums iznāk pietiekoši liels un sagādā visiem darbu: saimniece aizsteidzas istabā pēc sīpola, vienī rauģa izvilkt dzelonu, otri dodas brilli meklēt, jo mans ceļa biedris pats nav manījis, kurp tās aizlidoja, un savā īsredzībā nespēj viņas arī sameklēt.

Uztrauko starpā visu mierīgākais pats cietušais: saimniece steigā sameklēto sīpolu viņš neņem un, brilles istā vietā uzkabinajis, tikai nosaka:

„Nekas! Gan pāries!“ un, no visiem atvadījušies, dodamies projām. —

Taču nemiera lielākais daudzums sagulstas manī.

Ne jau aiz pārmērīgas līdzjūtības, vai bailēm par biedra dzīvību rodas mans nemiers — zinu, no bites dzēliena nemirst, un krietnās sāpes lielam cilvēkam, zobus sakožot, arī iespējams bez vaimanām pārspēt.

Mans nemiers ceļas pavisam no cita avota, un jūtu, ka par biedra neuzmanību esmu gluži pikts un gribas ar viņu rāties, kaut gan līdz šim visu garo ceļu esam nostaiģājuši priekšzīmīgā saticībā.

Tam tagad beigas! Ko darīt — tāds liktenis jau visam, kas labs un jauks šai nīcīgā pasaulē.

Lieta tāda, ka mana ceļa biedra acs no dzēliena aizpamps, par to nava un nevar būt ne mazāko šaubu.

Bet vai nu ceļā katram svešniekam, ar ko iznāks darīšana, paspēsi izstāstīt — tā un tā gadījās?

Un, ja arī paspēsi, vai domā — tūliņ arī noticēs? Pasaule ļauna no mazām dienām un domā ļauni, un aizdomās viņa trakī viltīga, un tā kā mans ceļa biedris augumā

mazāks un spēkos sīkāks par mani — sakait, kuŗš mazulis, kas vien kādreiz sekmīgi izmēģinājis roku, nepametīs šaubīgu skatu manī un nenoturēs mani par vainīgo?

„Sak, blēņas vien, melsiet par bitēm: mēs zinam labāki, kā nobeidzas lietas, kad tādi jauni gailēni sāk dažkārt, kaut arī klusumā un vientulībā, ķīvēties!“

Tas, lūk, vārās sirdī.

Tomēr tāpēc, ka strīdū un bāršanā neesmu vēl pat mazākā rekorda sasniedzis, lieta drusku jāpārliet un jānogaida īstais laiks, kad rāmajam un apbrīnojami pacietīgajam ceļa biedrim rājienā uzklupt.

Bet klizma, gluži tāpat kā nelaime, nenāk nekad viena.

Taisnāko ceļu uz Pampājiem meklēdami, ejam pa nopļautām pļavām, kur krustām šķērsām sarakti plati, ūdeņiem pārpildīti grāvji.

Un tur nu, pār kādu no platākiem cilpojojot, man pagadas neveiklāks lēcieni un — kreisās kājas skriemeli sametas kaut kas nekārtībā: vai nu pamežģītījes kauliņš, vai dzīsla pārstiepta — jūtu pēkšņas stipras sāpes un, kā pārlēcis, palieku turpat grāvmalā sēžam.

Na — domāju — nu esam īsts kļaidoņu pāris: viens greizu šmauli, otrs klibu kāju — tagad gribētos tikai redzēt lauksaimnieku, kas nenoraudzītos traki šaubīgi abējos un jau par gabalu nepasvilptu Kāravam, mūs pa godam aizvadīt savām mājām garām.

Esam vairāk stundas gājuši, un man patlaban šķietas — īstais laiks pienācis, sprūdit savu iekšējo žults lādiņu vajā.

Taču papriekš paskatos pamatīgāk biedra sejā, un no liela izbrīna mute man kā aizsista: biedra sejā nav ne mazākās pampuma zīmes — ieradies tikai mazs, balts laukumiņš tanī vietā, kur bite iedzēla.

Vai tad patiešām pasaulē maz domājami cilvēki, kam bites dzēliens neko nekaiš?

„Kā?“ prasu viņam: „Vai tad tev bites dūriens nesāp, un tu nemaz nebaidies, ka acs aizpamps?“

„Sāp gan,“ viņš atbild pavīpsnādams: „bet man pašlaikam dzēlums nepampst.“

Ak, resgalis, tāds! Vai nu nevarēja man to laikā pasacīt? Kas zin, ari es nebūtū, piktuma triekts, tik trakā ievirzienā grāvim meties pāri, un mana klizma ari nebūtu notikusi.

Te tev nu bij — krementies tad par otra klizmu: gan pats iekļūsi tādā pat peļķē un sēdēsi, kā patlaban es grāvmalā!

Tomēr viss, kas līdz šim gadījies, bij tikai niecīgs, kaut ari zīmīgs, šīs visu nelāgākās ceļojuma dienas ievadiņš, kuŗa beidzās — šoreiz abiem — visai nepatikamā kārtā.

Tikai tobrīd, pļavā sēdēdami, nekā vēl nenoģidām. —

Bet cik ilgi grāvmalā sēdēsi? — jāmēģina taču virzīties tālāk. Paiet var, tikai sāpes skriemeli tik stipras, ka jāklibo, ari kad zobus sakož.

Un tā tad ejam — īstenāki, velkamies gar jaukajām bērzu birstalām un vidējas labības laukiem tālāk — mans biedris iepriekš, es gabaliņu iepakaļis, kamēr sasniedzam Pampāļu muižu, un verstis 10 šodien esam jau paveikuši.

Lielā, plašā muiža ar 1838. gadā celto baznīcu izklaidē mazu brīdi bēdīgās un drūmās domas.

Raugamies šurp, skatāmies turp, bet kad nekā ievērojama nesaskatam — dodamies tālāk.

Pampāļos sanāk daudz ceļu; tikai ceļa rādītājs nozudis, vai ari nekad nav bijis; un tad, kā aizvienam mēdz notikt, izvēlamies, protams, nepareizo ceļu.

Dievs vien zina, kurp īsteni būtum nokļuvuši, ja kādā no lielajām muižas ēkām nesēdējusi pie loga daiļa jaunava, kautko lasīdama.

Viņa bij vienīgais cilvēks, ko pamanījām nepārredzamā ēku daudzumā, bet par to ari mīlīgs, kā īsts eņģelis-glābējs, kas nabagus necelā nokļuvušos atgriež atkal pareizā ceļā, kā mūs — uz Lukām un Nīgrandi.

Pampāliešiem esot ari brīnum stalts divstāvu skolas nams. Tomēr neiznāk mums pa ceļam; negribam ari laiku zaudēt, jo līdz Nīgrandei vēl verstis 14, ko esam nolēmuši šodien veikt, kādēļ aizejam, skolas namu neredzējuši.

Pampāļi: lielceļš un muiža.

Pa Pampāļu muižu, vai pareizāk — tai garām tek dzirnavu upīte.

Upītei tādi pat brīnum jauki līči un ēnainas pakrastes, kādas aizvienam šādas sugas upītēm.

Britiņu acis klusi košajās ainās atpūtinājuši, dodamies tiltam pāri, verstis 10 garajā skuju mežā.

Ceļš pa mežu kalnains un apbrīnojami taisns, kā sastiepta stīga.

Bez mežakunga muižiņas šinī mežu apvidū nav itin nevienas citas cilvēku mītnes, kālab varu gluži netraucēts izkliboties. No tam kājai gan nav nekāda labuma, taču pašam tā kā vieglāk, kad arī ceļa biedris dabū redzēt, cik man patlaban grūti ķepuroties uz priekšu, un nava vairs tik nāvīgs ātrā soļošanā.

Zināms, tā ejot mums iznāk krietns laika tēriņš, kamēr mežam cauri aizklūstam pie Lukām — tādas kā pusmuižiņas Ventas malā.

Mūsu šās dienas ceļa mērķis Nigrande, un tāpēc mums, gribot negribot, jāpadodas visiem ceļa untumiem, kas savā ziņā tiešām apbrīnojami un pat veselam cilvēkam grūti pārspējami: papriekš ceļš ved gar Ventas malu

kādu versti augšup — tad esam pie Lukām; pēc tam — verstis divas lejup — esam atkal pie milzīgā kaļķu cepla; tad — upei celtuves vietā pāri un atkal verstis trīs augšup — beidzot Nīgrandē!

Venta šinī vietā gaužam lēna un klusa. Ja vien garā ūdenszāle, kas lielā vairumā un kuplumā saaugusi, nebūtu vienā virzienā noliekusies, patiešām nevarētu zināt, uz kuŗu pusi īsti virzās ūdeņi.

Krasti paaugsti, tomēr lēzeni. Plieņa jeb radžu bagātīgi; tikai viņš guļ dziļāk zemē — ne tādās stāvi augstās kļaujās, kā Daugavas krastos.

Pie pašas upes, līdz pat ūdens līmenim, aug kupli, plaši kārkļu krūmi. Viņi tik biezi, ka ne cilvēks, ne cits radījums spēj izspraukties cauri. Aiz viņiem, no upes puses pakāpeni augstāk, sākas līdzena, labi paplata zālaina leja un tikai tad sākas kalnainie krasti.

Pašā Nīgrandē netikām bijuši, kaut gan atradāmies no viņas tikai nedaudz soļi.

Apstājāmies lejā, iepretīm baznīcai, lai labāk varētu aplūkot milzīgo gaili torņa galā. Tas gandrīz tik pat liels kā pati baznīciņa, un droši vien no viņa krietns nesienis. Tapēc, laikam, četrstūru tornītis arī tik visai apdrupis un sarucis pavisam īsiņš.

Bet gailis stāv varen lepns savā vienā kājā un grozās un raugās lielīgi apkārtņē, itkā patiešām būtu neredzētais brīnuma putns, kam klausā diena un nakts: kad uzdzied — aust gaisma; uzdzied atkal — nāk tumsa, un visiem jādodas atdusā.

Tepat netālu arī vietējā skola un, lieluma ziņā, šķiet, ir viņu pārspēj šis pats gailis. Salīdzināt viņu ar pārējām Kurzemes skolām nemaz nav iespējams: mazā koka ēciņa izskatās pret tām gluži kā siks, nevarīgs bārenītis.

Gandrīz neticami, ka tik mazā telpā ziemu spējams iemitināt 80 skolēnu un turklāt sasēdināt kopā klasē. Tādas pat arī guļamās telpas, kuŗu īstenībā nemaz nav; jo tās, kas atronamas ēkā zem paša jumta, par tādām nevar nemaz atzīt — tās drīzāk zvirbuļu ligzdas.

Liktenim iepatikās savest mūs turpat, skolas namā,

ar kādu šī paša pagasta īstenāko priekšstāvi un lielā mērā ari šīs pašas skolas ierīces lēmēju.

Kad sākām sarunā aizrādīt galvenos ļaunumus, kādi bez šaubām ķers viņu pašu jauno paaudzi nepieredzēti šaurās un neērtās telpās, viņš savas taisnības negrozāmā pārliecībā atbild un nosaka:

„Tā bijis un tā ari būs! Kāpēc tad senāk te rūmes bij diezgan? Un tagad — uzreiz nav! Nu, lai sasēstas bišķiņ biežāk — nebīstaties: nelaime nekāda nenotiks! — tādi knauķi viens otru nenospiedīs — nieki vien! Un kad cilvēks piekūsis, viņš vis neprasa, vai gulta liela un plata: kad tikai vietīņa, kur atkrist — ko vēl vairāk! Ko mēs, tāds mazs pagasts, lai paspējam nezin kādas skolas piebūvēt! Labi, ja vēl šitāda!“ —

Bet vietējais skolotājs domā, ka pagasta spējām it-nemaz nebūtu pāri darīts, ja guļamām telpām uzceltu kaut jēl daudz maz cilvēcīgu piebūvi. —

Nigrandē nācām stiprā cerībā, ka atradīsim pie sava paziņas, skolotāja Grīnberģa, nāktsmāju. Vakars pašlaik klāt un Grīnberģis negrib ari projām laist. Tikai paši šoreiz esam stingrāki un nepaliekam.

Lieta tāda, ka mūsu drauga mūža biedrene guļ ļoti slimā diloņa pēdējā pakāpē. Par viņas sirgšanu pirmās ziņas, tikai ļoti nenoteiktā veidā, dzirdējam no pāricēlājas. Šādos apstākļos apgrūtināt amata biedri vēl savām vajadzībām, mums šķita par neērti un nepieļaujami. Tāpēc, mazliet atpūtušies, dodamies tūdaļ tālāk.

Ar grūtu sirdi šķīramies no nopietnā skolas darbinieka, kam liktenis jau mūža pirmajā pusē, pašos cerību gados, lēmis vienam pašam, tālumā no savējiem — vecāki un tuvinieki tam Vidzemē, kur ari dzimtene — nest un pārdzīvot ārkārtīgi smagās bēdas un ciešanas. Pašas no sevis mūsu rokas sniedzas šim skumju sagrauztajam amata biedrim pretī, bet ko viņas vairāk spēj, ka vienīgi nevairīgu, kaut ari jo sirsniņu dievpalīgu sniegt un nedaudz līdzjūtības vārdu, kas drīz aizskan un nozūd rāmajā vakara krēslā, nespēdami tuvo bēdu stundu cietējam ne mazināt, ne novērst. —

Esam atkal lielceļā un ejam klusēdami aizvien dziļāk vakara krēslā.

Bet krūtīs mums mostas itkā baiga nojauta, jautājums — vai šī zaļokšņā dzīvība, ko nesaudzīgais dilonis varbūt rītu pat aizraus bezlaika kapu smiltājā, būs pirmais un vienīgais nejdzīgo un neveselīgo skolas un dzīvokļa telpu upuris?

Un mums joprojām vēl skan ausīs, kā bezjūtīga vēsēra belziens, zīmīgais teikums:

„Tā bijis un tā arī būs!“

Kad atausīs gaisma un klīdinās nejdzības tumsu Vidzemē un Kurzemē un visā Latvijā? —

— — — — —

Vēlēdamies, lai nepalīktu tomēr bez naktsmājas, Grīnberģis iedevs mums šai vajadzībai vēstulīti Tālmaņa kgam, kas dzīvo Apšu muižā, verstis piecas Embotes virzienā, tā tad mums pa ceļam.

Iešana šimbrīžam neveicas vairs, kā arvienu: mana kāja sāp jau stiprāk un, negribot, atturu arī savu biedri. Taču pirms pilnīgas tumsas ceram sasniegt Apšu muižu, un tad visām šīsdienas raizēm būs beigas!

Mazākais, man izlikās tā — jo ko gan tāds klibs gājējs nesadomā atrast mājvietā: ir patīkamu aizvēju asajā naktspūsmā; ir paspārni lipīgi vēsajā miglā, kas patlaban biezām vālām gulstas pār lielceļu un apkārtni; ir omulīgu namatēvu, siltas vakariņas, pelnītu atpūtu, un — pat veselību slimajai kājai.

Bet izrādījās, diemžēl, ka visas šīs jaukās lietas šoreiz mums tikai mānīgas gaisa pilis un kā tādas arī sabruka — pēkšņi, negaidīti, taču — drupu drupās!

Pulkstenis varēja būt ap 10 vakarā, kad iegriezāties Apšu muižā, bet Tālmaņa kunga neatrodam mājās, — esot izbraucis.

Ko nu? Apmesties svešā mājā, kad namatēva iztrūkst, izliekas mums pārāk patvarīgi un uzbāzīgi.

Nezinām arī, pie kā griezties ar lūgumu — neesam

paspējuši apprasīties par viņa ģimenes apstākļiem un neattopamies arī tagad nokavēto papildināt.

Stāvam patumšā istabā un gaidam, — kaszin, kāds no mājnikiem ievaicāsies: „sak, kas jūs tādi? kurp iedami? kāda ar Tālmaņa kgu darišana un vajadzība?“ vai kaut ko tamlīdzīgu. Tad būtu vieglāk uzsākt un izteikt vajadzību.

Taču jautājumi nenāk, un mājniki noraugās mūsos, kā jau pilnīgi svešniekos, šaubīgi un pabailīgi, — jo istabā pagadas sievieši vien, — bet paši līdz pat šim neesam vēl ievingrinājušies šā vai tā iemangoties svešā pajumtē — tad beigās mums cits nekā neatliek, ka doties atkal ārā un tālāk. —

Ejam, bet tagad lieta jau pavisam neomulīga: visapkārt pilnīga nakts; vēsā, lipīgā migla padara tumsu vēl biezāku. Apkārtņē, cik tālu pa miglas vālām var redzēt, nevienas uguntiņas. Laucinieki, kā zināms, vasaru iet reizē ar tumsu gulēt. Tāpēc uz viņiem nava vairs, ko cerēt; atliek vienīgi krogi. —

Izplešam pret miglu un vēju lietus sargus un pēc četrām gaŗu gaŗām verstīm stāvam milzīga krogus priekšā. Tajā spīd vēl uguns — zīme šķiet laba: tagad drīz vien tiksīm pie vakariņām un atpūtas.

Taču kad cilvēkam sāk iet šķībi, viņam jāiztiek arī bez vakariņām un atdusas.

Un mums vēl daudz nepieredzēta bij priekšā, ko tobrīd — par laimi, vai nelaimi — protams, vēl nenojautām.

Daudz jaukā un labām cerībām iesteidzāmies krogū, bet, tiklīdz iekļuvām pirmajā telpā, cerības izputēja visas kā dūmi gaisā, aiz brīnumiem un pārsteiguma.

Pirmais, kas nežēlīgi pārsteidza, bij neganta, tieši briesmīga, sīvi kodīga siļķu smaka, kas plūdin plūda no katras pagaldes un kakta. Likās — neesam istabā, bet piesmakušā siļķu pagrabā iekļuvuši, kur nepieradušam sametas nelabi.

Otrais — biezie, ārkārtīgi stiprie tabakas dūmi, kas pildīja visu telpu no griestiem līdz pat grīdai vēl pama-

tīgāk nekā migla āras gaisu, tā ka sveces gaismu tikko-tikko varēja samanīt kaut kur plīvojam.

Trešais — brīnum kuplais krogus brāļu pulks. Visas telpas, cik vien redzam un neredzam, pilnas kā murdi!

Šodien darbdiena, un tāpēc mūsu brīnumi divtik lieli par zaļo uzdzīvi nedēļas vidū. Bet šādai uzdzīvei, laikam, netālais pagasta nams būs vainīgais — varbūt tiesas diena, pagasta vietnieku sapulce, vai tamlīdzīgs neatliekams darbs tajā pabeigts un tad, protams, jānotur pieklājīgas līkaupas.

Nezinādami, kurp griezties, stāvam istabas vidū, kad cēli un cienīgi tuvojas ceturtais — vislielākais pārsteigums: milzīgs, tukls žīds — īsts rāsas izlasnis ar dzeltenu, sapinkotu bārdu, izbolīti lielām pusvirus aizpūžņotām acīm, gašiem peisukiem — spīdīgi netīrs un riebiģis, kā zināmais četrkājis.

Viņš nāk, lepni un lielīgi atgāzies, un tāpat atbild uz mūsu jautājumiem, jo viņš taču teitan vienīgais kuņģis un pavēlnieks, kam padevīgi klausā lielais apakšnieku pulks, kas pazemīgi lokās un klanās viņa priekšā, kā jau apdulcināts neļģegu bars. Zināms, bez šiem muļķiem ar visu, kas viņu patukšās kabatās, žīdam vairāk arī nekā nav — atskaitot, protams, brandavu un alu — ne istabas, ne vakariņu, ne gultas. — —

Esam atkal uz lielceļa. Nākamais krogus 6 verstis tālu. Šis verstis pārļģieku gaŗas, un man daudzkārt visai nopietna vēlēšanās likties tepat grāvmalā, jo katrā turpmākā solī mana bojātā kāja kļūst nevarīgāka, tā ka tikai lielām mokām velkos uz priekšu.

Taču gribot negribot, jāvelkas tāļģk: lipģģā migla pārvērtusies smalkā lietģ — kur tagad grāvmalā atradģsi sausumu? Bez tam nakts vēģaina un neganti vēģa. Mģģu kurpes samirkuģas un spieģ kģģas... Sakoģģu zobus un velkos tāļģk.

Beidzot, ap pusnaktģ, sasniedzam Vibiņģu kroģģ. Durvis par laimi vaļģ un bez liekģm pģļģm tiekam lielģģģ istabģ iekģģģ.

Sērkociņu gaismā uzejam kaktā tādu kā no redelēm saslietu aizgaldu.

Izrādās, tur guļ krodzinieka puisis, kam, domājams, jāuzskata piebraucēju zirgi, kamēr paši pamieļojas un apsildās krogū.

Zirgu mums nav, tādēļ arī puisim nav izredzes kaut ko nopelnīt. Taču uzmodies, viņš pasniedz mums aizdegtu tauku sveces galiņu un aņņemas pamodināt krodznieku, lai tad paši aprunātos par savām vajadzībām.

Kā jau mājas cilvēks, puisis uzmeklē sienā vajadzīgo vietu un nu ņemas apstrādāt to ar spēcīgo, ievingrināto dūri.

Ik pēc trim zvēlieniem — tādiem, ka nakts klusumā nodun visa māja — viņš atkārtu krodzniekiem tīkamo, ir nepatīkamo teikumu:

„Ē, krodzniek! celies: ceļa vīri grib šņabi!“

Bet krodznieks neliekas tik viegli piekrāpties: viņš, laikam, nojauš, ka šņabja nebūt nekārojam.

Kad pēc krietnas pusstundas dūšīgajam puisim tomēr panākuma nav, viņa vietā stājas mans ceļa biedris, kamēr es klusumā priecājos un aprīņoju viņa izturību un spēju: pēc otras pusstundas durvīs parādās neskaidri balts tēls, un mūsu starpā norisinās šāda saruna:

Tēls (rupjā balsī, spēcīgi): „Ko jūs te dauzaties! Kā jums vajaga?“

„Vai nevarētu ko nebūt dabūt vakariņām? Esam tālu nākuši, ļoti noguruši un izsalkuši,“ saka mans biedris.

Tēls (nicīgi un īsi): „Vakariņas! Kas tagad jums vakariņas meklēs? Dienā var dabūt — tagad ne!“

„Nu, tad varbūt — kādu gultu?“

Tēls (nepacietīgi): „Tukšu gultu mums nav!“

„Bet varbūt kādu klēpi siena, vai salmu —?“

Tēls (dusmīgi): „Ari to nevaram dot!“

„Bet labo krodzniek,“ sāku arī es iejaukties sarunā: „saka, kur tad te iespējams atgulties, lai sagaidītu gaismu?“

Cerēju no sava iebilduma visu labu, bet —

Tēls (pavisam nikni, nepacietīgi un traki spēcīgi):

„Dariet, kā zināt: ja patīk, istabā varat palikt; ja ne — ejiet labāku vietu meklēt!“

Durvis nobriķš un aizcērtas; tēls nozūd; nokriķš durvju krampītis — mājā klusums. —

Platām acīm paskatāmies viens otrā un sākam aplūkoties istabā.

Ieraugam divus garus, šaurus galdus. Na, katram savs — iznāk itin brangi! Apskatisim tikai viņus nopietnāk.

Diemžēl, apskates iznākums nav visai patīkams: abi galdi laistās vienos tauku plankumos. Vietvietām paspīd arī pa silķes zvīnai.

Ko nu? Kādi izskatīsies rītā mūsu uzvalki?

Sameklējam papīrus, cik var sagrābstīt somiņās un kabatās un mēģinām biezākos tauku un silķu plankumus noslaucīt.

Uzcītīgi kādu pusstundu pūloties, varam puslīdz mierīgi cietajā guļas vietā atstiepties un, somiņas pagalvī palikuši, mēģināt iemigt. —

Septiņpadsmitā diena

Drūmās pārdomas rīta agrumā. — Embotes lielišķais krāšņums un vēl lielišķākie pārbaudījumi. — „Lielā meita“ baznīcas krogū. — „Krievu kalns“ un Krievīņu vecis. — Augstākā vieta Kurzemē un visvājākās izredzes. — Plēsīgais pieczirgu saimnieks un Embotes pūce. Laicīgā pārpilnība un garīgā nabadzība. — Ardievas krāšņajai Embotei. — Siena plāvējs un kalnā nogrimusi pils. — Glābiņš bada laikā un tramīgais vecītis. — Alpu kalnāja lejas un augstumi.

Pēc ārkārtīgās piepūlēšanās un noguruma atlikušo nakts daļu noguļam krietni, tikai tādā smagā miegā.

Mans ceļa biedris saka, ka īpaši es ņemies krākšanā tik dūšīgi, itkā savu šauro galdu gribētu pušu dabūt: tīri bail meties — pārzāģējis galdu, rīt pamodīšoties pagaldē.

Par to reizē ar gaismiņu esam katrs savā gultā sēdus un sākam dienu ar dažādo Kurzemes guļu vietu salīdzināšanu.

Kā zināms, visērtāk ļaujas salīdzināties galīgi pretējās lietās; tā tad šinī reizē — pēļi un taukainie krogus galdi.

Abos viņos cilvēks nevar ilgi izturēt un jāsprūk augšā. Tā viņu vienādība.

Dažādība tāda, ka no pēļa cilvēks pieceļas pussamaņā, pusapdullis un skaidri nesajēdz, vai galva un pārējie locekļi atrodas parastajā vietā, vai ne. Turpretīm no galda piecēlies, cilvēks jūt skaidri, ka galva plecu starpā, jo kļuvusi smaga, kā svina pilna; bet par locekļiem nav ir ko runāt — tajos sajūt katru cīpsliņu, un par kauliem rodas pilnīgi gaiša un noteikta atziņa, ka tādi ievietoti nevien locekļos, bet ari mugurā, ribās, kaklā un galvā. Tie gan tagad tādi kā saberzti, tomēr tas nekas — tā spēka un veselības neapšaubāma pazīme.

Pirmais, ko izmēģinu, nelaimīgā kāja: spēru viņu šā, spēru tā, tomēr kā sāp, tā sāp!

Cik dārga ceļojumā laba kāja, to zelta rubļos nevar nemaz pasacīt. Tāpēc reizē ar sāpīgiem kājas mēģinājumiem sāk manī atkal vārīties pusnakts piktums pret balto mājas spoku, kas neļāva piekļūt citam, vēl spēcīgākam garam, kas aizraujot gan peklē miljoniem veselīgu cilvēku, taču īstā lietā likts, iznīdot dažkārt smagas indeves un kaites — te domāju skaidro alkoholu jeb spirtu: ja ar to šādās klizmās dūšīgi ieberzējot vainīgo vietu — kāja, roka, vai vispārīm bojātais loceklis līdz rītam nonākot atkal pilnīgā kārtībā un veselībā.

Man tagad jāmokās joprojām ar klibumu. Ak, nolāpītais žīds! Redzam labi, kas kūšā sirdī un prātā, kad šorīt mazā gaismiņā viņš aizvelkas, kā izsalcis šakalis, dažādos likumos gaŗām, kāri dzirkstīgām aŗelēm mūs urbdams, — gaidi vien, kad saošņāsi, ko meklējam un kas esam!

Kā norunājuši, abi reizē pakampjam somiņas un, žīdeli viņa ziņkāres mokās pamezdami, dodamies laukā.

Protams, abi ļoti labprāt tūliņ pat iebaudītum nokavētās vakariņas kopā ar brokastīm, bet būtu taču tieši kauns un grēks, ja atdotu šādam pūķim godīgi pelnītu grasi.

Embotes apkārtnē.

Ja līdz šim esam cietušie, izturēsim arī tālāk: Embote vairs tikai 4 verstis no šejienes.

Taču mūsu bēdīgā, kaut citādi kaires pilnā dēka, — ko paši gan nemaz vēl nejaušam — ar Vibiņu krogu nebūt nav galā.

Ai, krāšņā Embote! nevien lieliskā jaukuma, bet sevišķi pārbaudījumu dēļ, ko sniedzi bezgalīgā devībā, tu paliksi mums mūžam atmiņā un tevi atcerēsimies pat kapa malā! —

Biezās miglu vālas neļauj pārredzēt apkārtni, kur ejam; redzam un jūtam vienīgi, ka laiks šodien tas pats vakarējais — slapjš un vēss. Un tomēr arī šādā visai trūcīgā apgaismojumā šis apskaužamais Kurzemes stūrītis brīnum jauks un košs.

Kalnu milzums. Viņi nav stāvi un strauji — vairāk lēzeni un slaidi, bet toties plašāki, pilnīgāki, augstāki.

Vietvietām kalnu sānos un virsotnēs ligojas smagu vārpu pārpilnas druvas, bet daudzkārt arī tumšie skuju vai spirtgi zaļie lapu meži.

Ielejas tādas pat kā kalni — ērtas, lielas un plašas.

Embote: baznīca un baznīcas krogus (tagad — tautas nams).

Brīžam viņu vidū, kā izlokumots sudraba diedziņš, vijas upīte, un krastos noklājušās, kā mīksti zaļais samts, pļavas un ganības; brīžam lejā pamirdz arī dabas mātes spodrais spogulītis — dzidrs diķītis vai ezeriņš.

Sevišķi jaukā vietā pati Embote, jeb vietējā izrunā — Embūte.

Galvenā muižas ēka izceļas augstu gaisā, pašā kalna galā. Šis kalns stāv atsevišķi citu starpā. No vienas vietas viņš noaudzis brīnum kupliem lapu kokiem, un spilgti baltajiem mūrjiem vajag stipri manīties, lai atrastu lapu jūrā vaļēju spraudziņu, kur paskatīties krāšņajā apkārtņē.

Kalnam visapkārt dažādi ūdeņi, kas sakrājušies vai nu pusaizaugušos ezeriņos un diķos, vai tādā pat upītē Bet visi viņi lasās un krājas pie dzirnavām, kur katrs vilnītis nepacietīgi gaida savu rindu — lēkt lielajam ūdensratam pāri un uzsākt tālo, jauko ceļojumu pa brīvo, brīnišķīgo Dieva pasauli.

Dzirnavas un pārējās muižas ēkas stāv lejāk, vai tieši pašā lejā.

Atsevišķi no viņām — maza veca baznīciņa ar tādu pat gailīti torņa galā.

Muižas pusē, baznīcai tieši durvīs — liels, varens un pamatīgs krogus. Iegriežamies tajā, jo krodznieks, kā jau baznīcas krogū, esot kristīgs cilvēks un nevis žīds, kā visos pārējos šejienes krogos, un tāpēc mums visulabākās cerības sadabūt brokastis, ko nepacietīgi prasa vājā miesa.

Krogus lielajā istabā sastopam mazu meitenīti, kam klēpī vēl mazāka meitiņa.

Mūsu sarunai, apmēram, šāds virziens, sākums un beigas:

„Labrīt, lielo meit! Vai krodziniece mājās un būs augšā?“

„Nē — viņa vakar aizbrauca Liepājā.“

„Un krodznieks?“

„Ari viņa nav — izgāja sienu pļaut.“

„Bet kas tad pa to laiku pārdod ceļavīriem šnabi un alu?“

„Es!“ skaidri manāmā pašapziņā atsaka meitenīts.

„Tā, tā! Tad tu teitan nevien lielā meita, bet ari saimniece? Nu, vai māki ari brokastis ceļavīriem pagādāt? Teiksim, novārit olas (tās gan šejienieši sauc citādā, vidzemniekiem ļoti piedauzīgā un neglītā vārdā), vai uzcept šķiņķi?“

„Nē — to gan nav.“

„Tad, varbūt, dosi mums kādu bļodiņu piena, vai skābputras?“

„Ari to nevaru dot.“

„Tad jau tev, laikam, maizes un sviesta ari nebūs?“

„Nē—ē! — nav ari!“

Brīdis klusuma. —

„Bet saki jel tu, brīnumu bērns, no kā tad īsti pats pārtiec?“ iesaucamies abi vienā mutē.

„Man mamma vakar tādu mazu drusku atstāja...“ nosaka meitene paklusi, itkā baidītos, kad tikai šo „drusku“ neatņemam un pazūd ar nesamo otrā istabā. —

Bet mūsu tukšie maizes kambari ierūcas pikti par šādu Dievzemītes pārpilnību, no kuņas pārtiek un nobaro-

jas veselas Jeruzalemes Liepājā, Saldū, Jaunjelgavā un Rīgā, tikai mums pašā viņas klēpī — Na, vai tad patiešām neizdosies sadabūt pat ne maizes rieciena?

Lieta jāapsver un jāpārliet pamatīgāk.

Apsēžamies turpat, lielajā istabā, un drīz vien mūsu tālākās rīcības plans sastādīts.

Šai brīdī ierodas arī krodzinieks. Viņš šorīt, kā jau slapjā laikā, pamēģinājis sienu pļaut, bet atradis, ka tomēr nekas labs neiznāks un devies jau laikus mājup.

Uzzinājis mūsu vajadzību, viņš aizbildinājas kārtu kārtām un žēlojas un stāsta, cik labi mums un arī pašam būtu, ja sieva ierastos no Liepājas drīzāk atpakaļ; cik labi viņa mākot vajadzīgo sadabūt un — brokastis viņai, viens divi, esot gatavas un galdā!.. Bet viņam pašlaik tiešām neesot gluži itin nekā, ko pasniegt...

Viņš stāsta un klāsta gaŗi un plaši, itkā no šādām šķidrām runām mazinātos mūsu ēstgriba un atjaunos vakar un šorīt piepūlētie spēki!

Uzzinājis beidzot, ka gribam apmeklēt Krievukalnu, viņš sāk dot padomu, iegriezties Krieviņu mājās — tās esot turpat, gandrīz pašā kalna galā — tajās esot varen dūšīga saimniece, un brokastis mums esot tikpat kā rokā!

Krodzinieks kladzina šo savu gudrību tik lepni un lielīgi, kā gailis ap mieža graudu, ko paši viņam nometuši priekšā, jo šādu varbūtību esam jau sen, pirms viņa ierašanās, apsvēruši. —

Krievukalns, kā zināms, pati augstākā vieta Kurzemē. Un tādēļ, lai gan jāmet liels un neizdevīgs likums, gribam viņu — šoreiz, protams, arī vakariņu, brokasta un pusdienas dēļ — visādā ziņā apmeklēt.

Somiņas pie krodzinieka atstājuši un palūguši apgādāt, ja iespējams, vedēju, dodamies turp.

Jāiet verstis divas pa Gramzdes lielceļu, tad esam pie mērķa: Krievukalns stāv pašā lielceļa malā, tāpat kā Krieviņi; tikai vieni pa kreisi, otrs pa labi no lielceļa.

Iegriezamies, visupirms, mājās, vienkārt, lai apprasītos, kur īsti atrodas un kā atrast augstāko vietu un, otrkārt, lai tiktu pie iecerētām vakariņām un brokastīm.

Ar visiem jautājumiem un vajadzībām mūs noraida pie saimnieka tēva, vēl dūšīga un spēcīga veča, kas patlaban gan mazliet salicis, ienāk pagalmā.

Griežamies pie viņa un ar pirmo jautājumu esam drīz skaidrībā.

Nu nāk otrais, svarīgākais un sāpīgākais mūsu ceļotāju gaitā.

Pats par sevi saprotams, ka netaupam itin neviena runātāju mākslas paņēmiena, lai vecim darītu saprotamu savu patiešām neapskaužamo stāvokli. Pašās beigās, vēl sevišķā pārliecībā un sirsnībā piemetinam, ka būsīm pilnā mierā arī ar četras un pat vairāk dienas vecu skābputru. Un nevien būsīm mierā, bet būsīm arī ļoti pateicīgi un atlīdzināsim par visu bagātīgi.

Beiguši, gaidam lēmumu.

Vecis noskatās labu brīdi mūsos, itkā šaubīdamies domās: „Nu, nezin, kundziņi, — ja dotu tādu ēdienu, vai jūs arī darītu, kā solaties,“ tad paver sakniebtās lūpas un no tām atskan jau kaut kur dzirdētie, pazīstamie vārdi:

„Saimnieks ar saimnieci Liepājā. Ne man kas ir, ne varu jums ko dot!“ — —

Vecis apgriežas un aiziet.

Sakožam zobus, jo — varētu jau teikt: cita nav ko kost; bet gribu sacīt — jo man kāja sāp vēl vienmēr, un ejam uz Krieviju riju — tur esot augstākā vieta Kurzemē — šoreiz stipri gribētos viņu rakstīt ar k. — —

Izliekas, varbūt, savādi, kad saku, ka Kurzemes augstāko vietu paši saviem spēkiem vien nevarējām atrast: lielāko kalnu, šķiet, taču aizvienam viegli atšķirt no citiem.

Ne ik reizes tomēr tā, jo zemes paaugstinājumi jau neuzslejas atsevišķi un pēkšņi, kā baznīcas torņi, bet katrs paaugstinājums saplūst ar citiem vienā laidā; tāpēc arī Krievukalna paugurs izskatās tikai kā uzkalniņš daudz citu, tādu pašu uzkalniņu vidū.

Varētu vēl teikt, — viņš tik liels un plašs kalns ar daudz pauguriem mugurā, ka viņu uzreiz nemaz visu ne-

var pārredzēt un tāpēc arī nevar izšķirt, kurš no pauguriem augstākais.

Netālu no rijas zemē iedzīts pasesns, 2—3 pēdas augsts, stabiņš — tas apzīmē augstāko vietu.

Uzkāpjam stabiņā, cerēdami tālak paskatīties, taču pūles veltīgas: augstāk par mežiem stabiņa galā neesam tomēr tikuši, un tie apstiepušies vietai gandrīz visapkārt. Tikai Embotes pusē izskats brīvs un jauks, bet pārāk tukšai dūšai arī šis krāšņums nevar itin nekā līdzēt. —

No rijas šķores varot saredzēt Liepāju; tomēr šoreiz jāatsakās no šī baudījuma: tanī pusē sāk patlaban velties bāli pelēka migla. Viņa veļas lielām biezām vālām kalnam tuvāk, un tāpēc dodamies knaši Embotē atpakaļ.

Ceļš no šejienes līdz pat baznīcai, visā divu verstu gaŗumā, iet nokaļņus.

Lauki ceļmalā visgaŗām kupli un brangi; apvidus visai jauks un pievilcīgs; tikai šobrīd viņš nespēj mūs ne valdzināt, ne sajūsmināt — mūsu prāti par daudz aizņemti visai sarežģītā jautājumā: kā izkļūt un pēc iespējas drīzāk tikt prom no šīs savādās Embotes, kur visas saimnieces ar olām, sviestu, sieru un skābputru aizbraukušas Liepājā, un godīgs cilvēks var nomirt badā, vai sapīkumā un sliktā omā palikt gluži slims.

Pusdienas laiks sen pāri, bet sēžam joprojām Embotē.

Krodziniekam, protams, vienmēr vēl nav nekāda ēdamā, bet viņš apsoliņa pagādāt vēdēju, jo aiz gurdenuma un vainotās kājas, man tagad pavisam grūti uz priekšu tikt.

Sēžam un gaidam solīto vēdēju.

Tāmēr krogū ienāk pāris viesu. Pirmais — jaunkundziņš à la Švaukstē, zaļi kantētā mednieka vai mežkungu uzvalkā; otrais — laikam, mežsargs, vienkāršāks un vecāks. Abiem šautenes plecos — bijuši, jādodomā pīļu medībās šejienes ūdeņos, tikai abiem, liekas, veicies tikpat vāji, kā mums: tarbā neredz nekāda medījuma.

Jaunkundziņš paprasa divas pudeles alus, atsēstas ar muguru pret leti, izstiepj kājas, cik gaŗas padevušās, iepīpo papīrosu, iesprauž kreisās rokas īkšķi bikšu kabatā, bet

labajā, papīrosu pirkstu starpā turēdams, paņem pilno glāzi un, vienu pēc otras tukšodams, triec ar krogus papu, un ļoti grūti pateikt, kurš no abiem sliktāk runā vācu valodu, jo abi, liekas, tirasiņu latviešu sugas.

Ak, kungs! kas te viss nav jāpieredz, šai Embotē!

Beidzot, tomēr vedējs, pēc ilgas gaidīšanas, klāt gan! Tas pasauss, mazs vīriņš, šaudīgi nemierīgām, nedrošām acīm.

„Vai varētu mūs novest līdz Valtaiķiem?“ jautājam viņam.

„Ja gribat — kač ar pieciem zirgiem!“ skan lielīgā atbilde.

„Tik daudz nevajadzēs — pietiks ar vienu vai diviem, kā nu jums teitan paraša braukt. Bet cik gribēsiet līdz Valtaiķiem?“

Vecis padomā brītiņu un nosaka ātri: „Trīs rubļus (zeltā)!“

„Lūk, ir galvu nodūra aiz kauna,“ saka mans ceļa biedris, kad vecis patiešām nolaiž acis, itkā apķerdamies sava prasījuma pārmērībā.

„Trīs rubļus jūs gribat par tādu gabalu, ko pasts ar tambora ratiem, kādu jums taču nav, maksā tikai 1½ rubļa!“

„Nu jā... Redziet...“ saka vedējs, ko necerēti asā piezīme, liekas, ķērusi istā vietā un samulsinājusi lielībā: „Vai jūs domājat?.. Ē-he! Es ar māku braukt!.. Mani zirgi — na!.. Ar tiem... Es ar protu braukt!..“

„Par to nemaz nešaubāties,“ atbild mans biedris: „bet sakiet, cik īsti, bez kaulēšanās gribat?“

„Ja jau kungi nejoko — — Es jau teicu...“

„Nejokojam nemaz,“ turpina mans ceļa biedris: „Saku vēlreiz: pasts par šādu gabalu ņem 1½ rubļa; dosim jums 2 rubļus. Zirgiem tagad vaļas laiks. Domāju, ar 2 rubļiem būs pārpārim un godīgi samaksāts!“

Vecis noņurd kaut ko nesaprotamu un metas laukā.

Ari mēs paņemam somiņas un sakam ardievas. —

Ceļā panākam vecu, salīkušu māmiņu. Viņa iet ne-

varīgi, vieglā kūjiņā atspieždamās, un zem lakata nes lielu piena pudeli.

Vācietis, kas visu mīl un ari prot sašķirot, atradis, ka jauneklī cienam drošsirdību un uzņēmību; vīrā — apdomu un spēku; bet vecā cilvēkā — laipnību un labvēlību!

Veci cilvēki ari man bijuši aizvienam mīļi, jo palai kam viņi patiešām visu laipnākie un neliekuļoti labvēlīgākie cilvēku starpā, un tāpēc ari šoreiz saku māmiņai:

„Labdien, māmiņ! Vai tālu ceļu iedama?“

„Nu, ko tad tu gribi?“ atskan tik nikni no uzrunātās, ka acumirkli apmulstu pavisam, itkā vecīte būtu man ne savu vieglo nūjiņu, bet dzelzs rungu pa galvu triekusi un tikai pēc krietna brīža spēju viņu mierināt:

„Nebīsties, māmiņ, — tavas piena pudeles negribu! Vēlējos tikai uzzināt, cik tālu nākamās mājas?“

„Nu, ej vien — vai tev acu nav: gan jau pats redzēsi!“ atcērt māmiņa tikpat skarbi. —

Ko darīsi? Aizejam ari viņai garām. —

Bet par Embotes ļaudīm, cik izdevās nākt ar viņiem darīšanās un sakarā, paliek visai bēdīga atmiņa.

Var jau būt, gadījums devis sastapt tikai nemīlīgākos viņu starpā, bet satiksmē panesamākos paslēpis, vai aizvadījis ar viņu labajām mantām un īpašībām Liepājā. taču visai nelāgas iespaidu nevaram nekādi likt vienīgi gadījuma rēķinā.

Pār šo brīnišķīgo, dabas jaukumiem un bagātībām Dieva svētīto apvidu, kur zemkopji saimniecības ieguvuši jau par dzimtīpašumu, pārdod gadā rudzu vien ap 100 mēru, tur lielus ganāmus pulkus un audzina staltus zirgus — jo ganības un pļavas, tāpat kā aŗamā zeme, treknas auglībā un lielas platībā, — kur pārpilnība plūst no visām pusēm skanēdama pūros un lādēs — pār šo laicīgās bagātības apskaužamo apvidu, liekas, guļ vēl smaga garīga krēsļa.

Īsta gaisma, kas cilvēku savstarpējā satiksmē dara labāku, īstāku un visu dzīvi — nevien ārīgo, bet sevišķi iekšīgo — izveido pilnīgāku, vērtīgāku un daiļāku, šķiet, šai apvidū nav vēl aususi.

Un nevien viņa pati, arī tieksme pēc tādas nav vēl modusies un apziņā savu rosīgo darbu sākusi: iestādes un skolas, kur ronami gara gaismas sākumi, tēlojas šejienes prātos vienīgi no nevēlamās, atbaidīgās puses, kā mikstulības, izlaidības un slinkuma veicinātājas. Tāpēc vecākiem dēliem, tēva māju un pienākumu mantiniekiem, skolas pavisam neesot vajadzīgas, kamēr jaunākiem dēliem vienīgi tiktāl, cik atviegļina kara klausību.

Embotieši tā tad tiešās — jeb realās — dzīves ļaudis un viņu stingrība, ieturēt jauno paaudzi senču svētā tikumā: čaklībā, pieticībā, darba un dzimtās vietas mīlestībā — vērtējama augsti; arī viņu uzskats par mūsaiņu skolas ārdītājas iespaidu daudzējādā ziņā neapšaubāmi pareizs. Tomēr minētie tēvu tēvu tikumi nava taču vienīgie pasaulē un nebija arī viņu dzīvē vienīgie. Tikpat svarīgi — sirdsskaidrība, patiesība, taisnība, bezbailība, cilvēcība; bet lai iegūtu tos, jāvingrina un jāstiprina jaunajā paaudzē visas garīgās spējas.

Tēva nams vien nespēj visu sniegt, jo šim darbam vajag sevišķa vingra un veikla pratēja rokas — gara gaismas nesēju rokas. Citas tautas nežēlo līdzekļus šādas rokas aicināt un uzturēt neatsverami vērtīgā darbā. Tādas tautas tad arī iet cilvēces priekšgalā. Te būtu iespēja iet citu mūsu pašu apvidu priekšgalā, bet — kā jau minēts — tieksme pēc gaišākas, pilnīgākas dzīves te, liekas, nav vēl dzimusi un gara gaisma aususi. —

Taču tik bēdīgām domām un izredzēm mums ļoti negribas šķirties no Embotes. Kaut jēl vienu, neaizēnotu, gaišu iespaidu vēlētos gūt un paņemt atmiņā līdzī.

Vai tas izdosies?

Šādā nolūkā apstājamies kalnā, iepretim mācītāja muižai, kur lielceļš pēkšņā straujuma metas kalnam pāri un aizlikumo pa nelieliem uzkalniņiem aizvien lejākā tālumā, lai noskatītos pēdējo reizi Embotē un viņas apkārtnē.

Smagās miglas vālas, kas no rīta aizsedza izredzi, aizvēlušās un izkļūdušās. Saules stari lītin līst pār rasināto, atspirgušo zemi, un Embote parādās visā daudzkrāsainā spožumā.

Priekšā un visapkārt, cik tāli vien acis sniedz, paceļas slaidi, apaļu, pilnīgu konturu kalni. Liekas, itkā zeme te kādreiz vilņojusies, līdzīgi varenām jūras bangām, un pēkšņi mitējusies.

Bangas kļuvušas piemīlīgākas un rāmākas, taču galīgi sastingušas vēl nav. Viņas ligojas joprojām klusi, lēnām, tikko manāmi, un brīžam viena, brīžam otra vilņa virsotnē paceļas te maza balta baznīciņa, tur pelēks māju puduriņš un augstāk par visiem — stalta sarkanbalta pils.

Tad viņas ieslīgst atkal lēnām un klusām krāšņi zaļajā lapu jūrā.

Ar Dievu, Embote, tu svētītais, krāšņākais Dievzemītes stūrītis!

Kaut drīz jo drīz nāktu laiks, kad tavs iekšējais krāšņums kļūtu līdzīgs šim, tavam ārējam, brīnišķīgajam krāšņumam! — —

Tālāk ejot, pienākam strādniekam, kas ceļmalā pļauj sienu. Tas parāda mums, pa labi no ceļa, apaļu, slaidām priedēm noaugušu kalnu. Pēc ļaužu nostāstiem, tajā stāvējusi senlaiku Embotes pils, kas nogrimusi kalnā. Bet vai tiešām tā noticis, nevarot zināt.

Apgalvojam, ka tādas lietas reizēm atgadas gan un, Dievs vien zina, kāds liktenis gaida arī tagadējo? Lai viņš tikai uzmanās, kad tagadējai arī nenotiek tāpat.

Strādnieks noskatās mūsos platām acīm un krata galvu, bet mēs dodamies tālāk. —

Mūsu glābiņš no bada nāves Embotes pārpilnībā nav vairs tālu: nedaudz verstis Valtaiķu ceļā nogājuši, iegriezījamies vienkāršā, nelielā krodziņā, kur saimnieks nav žīds, kā visos Nīgrandes-Liepājas dižceļa milzeņu krogos, bet latvietis, un nedaudz minūtēs galdā guļ jau cēlās, garšīgās Kurzemes rupjmaizes klaips, sviesta šķīvītis, žāvētas mencas un liela skābputras bļoda, kur no vienas vietas peld bieza krējuma ripuliši, kā saliņas sniega baltā piena jūrā.

Neatceramies vairs otras reizes, kad ēdiens būtu tā

atspirdzinājis miesīgi ir garīgi, kā šī kurzemnieku parasti vienkāršā dienīška maltīte.

Paēduši jūtamies tik žirgti un veselības prieka pilni, itkā grūta vājība pavisam negaidot būtu izbeigusies, pie kam, protams, stingrajam gājienam un divu dienu ilgajam gavēnim vislielākais nopelns.

Mūsu namatēvs nēvien visai laipns, bet arī saprātīgs krodzinieks. Viņš ieteic netālu kādu vaļenieku, kas mūs labprāt par parasto maksu, bez plēšanas, novedīšot līdz Valtaiķiem.

Atvadāmies pateicībā no godīgā krodzinieka, un pēc nepilnas stundas patiešām jau sēdam kurzemnieku redeļu ratos, kas manai vainotai kājai stiprs atvieglinājums.

Ved mūs laipns, ļoti piemīlīgs vecītis. Taisīdamies ceļā, viņš nomazgā rūpīgi sastrādātās rokas, uzvelk nātnajam vasaras apģērbam brūnas, parupjas, bet citādi glītas pašaustas vadmalas kārtu virsū, nosēstas ērtā siena maišeli ratu priekšā un sāk labināt savu žirgto, apaļo zirdziņu naskākam riksīm.

Vecītis brīnum lāgas cilvēks un patīk mums ļoti; tikai vienā ziņā nelabojams un nepievarams: viņš brīnum kluss un, kā arī neizpūlamies, neielaižas no savas puses itin nekādās valodās — noraugās vienīgi mūsos tik dziļā padevībā, itkā nebūtu ar viņu vienas tautas bērni, bet varēnā likteņa dēļ, kuŗu nesaudzīgi smago roku viņš, liekas, stipri bieži jutis savos darbā liektoš kamiešos, saņemdam tikpat bieži arī pavisam nepelnītus un negaidītus belzienus tieši savā mazā cilvēka dzīvītē, ka kļuvis galīgi tramīgs un kluss.

Apgabals, pa kuŗu braucam, visgaŗām jauks un pilnīgs Embotes krāšņumu turpinājums.

Ceļš vijas varēn slaidiem ielokiem no viena kalngala otrā. Ielejas brīnum plašas un jaukas.

Arī šajās mirdz upītes, strauti un ezeriņi; ēnojas alkšņāju un gaišo bērzu birstalas un tumšie skuju meži; bet trekno pļavu un kuplo druvu lauki saaužas tādā pat daudzkrāsainā, jaukā saskaņā, kā tanīs lejās un ielejās, kas atrodoties aiz daudzslavētiem Alpu kalniem, kuŗu atglez-

nojumus par dārgu maksu rāda lielpilsētu panoramās mūsmāju vientiesīšiem, kas ne jauš, ne zin, ka par to pašu naudu itin viegli var baudīt tādu pat krāšņumu, tikai daudz pilnīgākā veidā paši savā dzimtā zemē. —

Zirdziņš tek arī bez sevišķas labināšanas tik žirgti un čakli, ka, apmēram, pēc 3 stundu brauciena esam Valtaikos.

Samaksāju vecītim par vedumu nolīgto rubli un — pirms apmanos — viņš jau paspējis pabučot elkoni, par ko man, protams, jānosarkst kā pienākas, jo izvairīties par vēlu.

Tad dodamies uz Valtaiku skolas namu, kur pie sava amata biedra, skolotāja X. kga ceram atrast nakts mājas.

Astoņpadsmitā diena

Valtaiku skolas nams un eksamens tajā. — Apsveikuma runa, tautas pilāri un varoņi. — Slavenie aktieri un vienkāršie skolotāji. — Veltīgais darbs un vecpuiša nekārtība. — Tējas galda runa, muzikas zvaigznes un apspiestais cilvēks. — Šaurās debesu durvīņas un platie pekles vārti. — Skolotais krodzinieks un apspiestais skolotājs. — Sāpīgās pārdomas nakts klusumā. — Šķiršanās no Valtaikiem, smagums un vieglums. — Ceļā uz Lipaiķiem. — Kurzemes ķēniņi un viņu ciemati. — Burvju rikstīte neprašas ziņā. — Ķoniņu uzskats par dzīves saturu un mērķi. — Ziemeļu ciemata ģerbonis un viesmīlība. — Kuldīgas pasts, kučieris un kulba. — Židu kāzas un Merkuram upurētās zosis.

Valtaiku glītais, no ķieģeļiem celtais skolas nams tukšs un kluss, kā jau vasaras brīvdienās. Nīprs puika, kas pagadas tuvumā, parāda ieeju skolotāja dzīvojamās telpās.

Veram durvis un iekļūstam tādā kā virtuvē, jo aizkaros atrodas, jādodomā, kalpones gulta. Pa otrām durvīm nākamā istabā pamanam kādu vīrieti, kā jau vasaras siltā laikā, krekliņos izmetušos, un sievieti.

Vīrietis nozūd, bet pie mums iznāk vecāka sieviņa un apprasās, ne isti laipni, ne nelaipni, mūsu vajadzību.

Kad pasakam, kas esam un ka vēlamies savu amata biedri satikt, sieviņa, nezināma iemesla dēļ, sāk runāt vā-

ciski, kaut gan sveicinājām viņu un arī savu vajadzību izsacījām latviski. Bez tam no izrunas vien skaidri manāms, ka arī viņa mūsu pašu, latviešu tautas meita.

Sieviņa pasaka, ka viņas dēls patlaban pārnācis no ciema un tūliņ iznākšot.

Tad viņa nozūd, un mēs paliekam virtuvē vieni.

Pēc krietnas pusstundas iznāk glīti uzposies, vidēja auguma, pāresns jaunietis, pašos labākos, kā teic, brūtgāna gados, sārti apaļiem vaigiem, mazām ūsiņām un zem apakšlūpas tumšu bārdas kušķīti; pirksti apaļi kā desiņas; actiņas zilas un mazas, un tām viņš mirkšķina ātri, vai, kā vidzemnieki saka, blisina pastāvīgi, itkā saule spīdētu bez mitēšanās viņās — tas X. kgs.

Stādāmie priekšā un lūdzam atvainot par traucējumu un apgrūtinājumu — mūsu maršruts pagadījies tāds, ka nakts jāpārļaiž Valtaikos; bet esam visai neizlutināti un pieticīgi ceļinieki: ja skolā būtu kāds salmu, vai siena maisiņš un brīvs sols guļas vietai — vairāk nevajaga, un rīt, tiklīdz modīsimies, iesim atkal tālāk.

„Jūs esat Kriškāna kungs? Un jūs — Zālītes kungs?“ noprasa mums X. visai nopietni, kad esam, priekšā stādīdamies, savus vārdus teikuši, un pārļaiž dziļdomīgu skatu virtuvei.

Tad patveļ no istabas vidus vienu, no aizdurves otru krēslu un, tajos atbalstīdamies, palokas pret vienu un otru no mums un noprasa vēlreiz:

„Jūs esat Kriškāna kungs? Un jūs — Zālītes kungs?“

Apstiprinādami teikto, sakam „jā“ un palokamies arī savukārt.

X. nostata krēslus mūsu tuvumā un pagriežas domīgs uz otro durvju pusi; pa tām viņš izzvejo trešo krēslu un, ierindodams pārējo pulkā, noprasa trešām kārtām:

„Jūs esat Kriškāna kungs? Un jūs — Zālītes kungs?“

Apstiprinādami sakam atkal „jā!“ un palokamies.

Tad nāk X. apsveikuma runa, kas sākas atkal ar to pašu neatvairāmo:

„Jūs esat Kriškāna kungs? Un jūs — Zālītes kungs?“ (Apstiprinādami, šoreiz pametam tikai ar galvu.)
„Tā tad man tiešām lielais gods — apsveicināt jūs savā mājā! Jā, es zinu, kungi, jūs esat literāti, tautas pīlāri! Jā, varoņi... varoņi jūs esat, kungi! Tādu ceļojumu... Jā, īsti tautieši... Man tas gods uzņemt jūs savā pajumtē! Ņemiet par labu — esat kā mājās!“

Un X. apsēdina mūs savā virtuvē.

Novietojam somiņas krēsliem blakus un atsēstamies.

Bet klusumā lauzam galvas — kur īsti gan X. kga ciems bijis? vai tikai ne — krogū?

Tomēr, kad pamatīgāk vēro — atkal ne: īstais „žvin-gulis“ runā vienkāršāku, brīžam stipri skarbāku valodu. Taču X. kga augstais stils, pieklājīgās, apvaldītās kustības, ciemiņu uzņemšana virtuvē — nē, ja nu iereibis nav — lieta ar viņu tomēr pavisam neparasta nu mīklaina.

Sēdam un gaidam, kas būs turpmāk.

X. patlaban iesāk: „Jūs esat Zālīša kungs?“ („Ahā!“ nodomāju, izlietodams nelielo starpbrīdi X. runā: „Nu ņems mūs, katru atsevišķi!“) „Zālīts... Zālīts,“ minas X. kgs un tad nāk kā šautenes sprādziens: „Jūs esat slavens aktieris Rīgas teatrī...“

„Nē,“ pasteidzos pārlabot: „esmu vēl pavisam nesla-vens un tikai skolotājs, ne aktieris Rīgā, kā jau teicu, jums priekšā stādīdamies. Cik atminos un, ja nemaldos, kāds vārda brālis gan bijis Jelgavā kādreiz par teatra vadītāju.“

Bet manis teiktais aizlidojis X. kgam garām: viņš neliekas traucēties un turpina pasāktā virzienā:

„Jūs esat Zālīts... Varens aktieris! Jūs, mani kungi, esat varoņi! Jā... tiešām varoņi!... Jūs, Zālītes kungs, esat varens kavalieris! Jums vajadzētu kādreiz atnākt uz šejieni — jūs varētu labi varoņa lomas izrādīt! Jūs esat smalks kavalieris! Zālīts... Zālīts...“ viņš minas atkal un nobeidz pēkšņi neatvairāmā: „Jūs esat Zālītes kungs?“ un, mazās actiņas blisinādams, viņš skatās, nezin kur, gaisa tukšumā.

Mēs jūtamies pavisam ērmīgā stāvoklī un prātojam

klusībā, kā visērtāk no šīs mājas sprukt atkal laukā, tikai tagad tas vairs nav iespējams, jo X., pēc savas jūsmīgās apsveikuma runas, tura mūs aiz rokām un kājām ciet.

Apmēram, stundu tādā kārtā virtuvē iztincinājis, X. aicina mūs beidzot savā dzīvoklī, jau laikus aizbildinādamies par nekārtību tajā un uzbīdīdams vainu savam vecpuiša liktenim.

Un patiešām, ja jau pēc mammiņas veselas stundas klusā darba, tādu vien kārtību bijis iespējams dzīvoklī sagādāt — kāda viņa bijusi, mums atnākot!

Gaužam žēl, ka ar savu ierašanos esam vecajai mammiņai sagādājuši ilgu un steidzīgu darbu, kas beigās tomēr iznācis veltīgs: dzīvoklī daudz istabas lietu — kādu īsti, nevaram redzēt, jo visas patlaban ieterptas baltos aizsargu aplājos — bet kārtība tajās atgādina drīzāk šādu lietu noliktavu, nekā apdzīvojamu telpu. Un galdu, solu un krēslu ņudzoņa vidū jauca X-a tautieši, pilāri, varoņi, ģeniji, gluži kā Eglīša rakstos. —

Pie tējas galda, kur piesēstamies saulītei rietot, runa iznāk par skolu, viņas darbiniekiem un uzdevumiem, un X. uzvelk citādu meldiņu, kas, diemžēl, gan nobeidzas atkal pazīstamā toņu kārtā.

„Ko nu es!“ sāk X., actiņas gaisā blisinādams: „Es esmu apspiests cilvēks! Mēs, tie skolotāji, esam nabagi. Ko nu es — esmu apspiests cilvēks! Man bij arī dziedātāju koris... Jā, ko nu es varu: man jābūt baznīcā katru svētdienu līdz diviem. Es atnāku mājās, dziedātāji arī nāk no baznīcas un saka: „Mums ēst gribas... Jau tik vēlu — pulkstens jau divi!“ Jā, teiciet, ko es tur varu? Ņēmu un atlaidu dziedātājus. Es nekā — esmu apspiests cilvēks! — — Jā, cita lieta — tādas muzikas zvaigznēs kā Jurjānu Andrejs — tam cita lieta: tā pieri mūza skūpstījusi... Tas īsts muzikas pilārs... Ko tur teikt — tāds muzikas ģenijs mums!... Vai atkal mans draugs Vensku Edvarts. U—u—uf! kas tas par vīru — Venskis! Jums u—u—uf! vajadzēja viņu redzēt, kad gājām Kuldīgas ģimnazijā! Varonis u—u—uf! Kas par varoņi! Es jums varu gluži atklāti teikt — tāda varoņa nav vairs otra!

Valtaiķi: baznīca un krogi.

Kur tas gāja, tur tik bij dzīvība! Ne Lēvenšterns, ne barons Zass, ne Firkss — neviens nevarēja bez viņa iztikt. Jā, tas tik ir malacis, varonis u—u—uf!”

Un tā X. maļ un kuļ savus pīlārus, varoņus un ģenijus bez gala un malas, un pie vārda otrs lai nedomā pieklūt: X., liekas, tieši baidās, kad tikai klausītājs arī nesāk runāt un neuzprasa kaut ko ikdienišķu, neizrisina kādu jautājumu no patiesas īstenības — tādu nepatīkami asu dzīves āķi, kas tver ikdienai dziļāk, ko „varoņu” un „ģeniju” putekļiem nevar aizsegt, ne piekarināt un, ja nu nav vienkāršā tārpiņa, kas katram gana zenķim pie rokas — tas taču pārāk mulķīgi un nepatīkami — lai tad labāk kuļas un vārās „pīlāri” un „varoņi”, ka kūp vien!

Jāpiemetina, ka pie tējas galda nepiedalījās X. māte, un palika arī pārējo laiku, mums nezināmu iemeslu dēļ, līdz pat mūsu aiziešanai neredzama.

Pēc tējas X. neaicina vis mūs savu stalto skolas namu apskatīt, bet aizved — krogū!

Īsteni izejam tikai krēslas stundā pastaigāties, jo vakars kluss, silts un mīlīgs.

Ejam gar koku kuplumā ieslēpto mācītāja muižu, kur

X. pastāsta, ka mācītājam esot vairāk skaistu „freileņu“, īpaši viena — sevišķi stalta; tā viņā tūlīņ samīlētos, ja vien šovakar ieraudzītu, — un lūr katrā nama ceļmalas logā. Diemžēl, nevienā loga tumšumā neparādās viņa Dulcinejas gaišais tēls, un X. iet stipri nolaidies garām.

Tad esam pie baznīcas un vietām, kas Valtaiķos pašas ievērojamākās, proti — veseli četri baznīcas krogī.

Pie baznīcas saiet 4 pagastu, vai īstenāki — muižu robežas. Tad nu gādnieki par ļaužu ērtībām nolēmuši: pa šauro ceļu iet saprātīgākie, bet tādu pa visiem 4 pagastiem salasīsies, labi, ja saujiņa; tiem pietiks ar vienām debesu durvītīnām, un — uzcēluši baznīcu; turpretīm pa plato ceļu drāž neļēgas un muļķi, un tādu pasaulē tik liels milzums, ka ir saskaitīt nevar; ari no šejienes 4 pagastiem iznāks varens lēvenis un, kad visi saskries pie vieniem vārtiem, būs traka drūzmēšanās — lai tad, ērtākas iekļūšanas dēļ, iet — četri elles vārti, un — uzcēluši 4 staltus krogus.

Un viņu pareģojums piepildījies brīnum pareizi: pa vaļas dienām krogī pilni, kā murdi nārsta laikā, bet baznīca — tukša, kā dimanta pils pasakā.

Vienā no staltajiem elles vārtiem X. ieveda ari mūs. Iekšienē nava it nekā sevišķa — krogus, kas krogus. Taču, kaut gan šodien darbdiena, letes istabā netrūkst viesu — tie ēd, dzer un liksmojas, tikai nav vēl īsti iesīlušī, jo bauda visu dziļā mierā un klusībā.

Ari mēs ienākam un apsēžamies klusi pie neliela galdiņa dibens istabā un X. pasūta pāris blašķu alus.

Netālu no mūsu galdiņa durvis ved krogus virtuvē. Pa tām nāk un iet ar tukšiem un pilniem desu šķīvjiem — nezinu, apkalpotāja, vai ari pati krodziniece. Tā slaika, paresna, veselīga, bet nevisai glīta kurzemniece un, tiklīdz iet mūsu galdiņam garām, X. grūž man elkoni sānos.

Pēc pirmās reizes paskatos X-ā un papurīnu galvu; pēc otrās — pasaku viņam skaidri un gaiši, ka nepiederu meitu mednieka klubam un šī sporta dēļ neesmu ari Kurzemē ieradies.

Tomēr iebildums nelīdz, un X. nākamreiz sper man atkal duncku ribās.

Neatliek citas izejas — jānosēstas solā vienu māju tālāk — aiz sava ceļa biedra, sak, lai nu viņa sāni arī dabū savu tiesu.

Pa starpām X. pastāsta, kāds viņiem izglītots krodzinieks: nolīcis savā laikā aptiekara mācekļa eksamenu, tomēr šejienes pīles un drapes atzinis par ienesīgākām.

Kad nu vēlāk X. sāk manu ceļa biedri apbalvot duncām sānos, sāku jau baidīties, kad tikai neiznāk tracis, jo manam biedrim vajadzības gadījumos brīnum kodīgs zobs.

Taču viņš atradis prātīgāku izeju: pēc trešās duncas biedris uzšaujas kā svece stāvus un pasaka, — šim šīs-dienas „amiziera“ pietiekot un griboties gulēt.

Un tā X-am, paša vainas dēļ, jāatsāj alus, kad tas pašreiz sāk viņu sildīt.

Pasaucam mācīto krodzinieku un gribam tēriņu samaksāt, bet X. neļauj ne par ko, jo esam taču viņa viesi.

Krodzinieks satiksmē ar X-u stipri atturīgs, pat vēs un viņa solījumā samaksāt noklausās, kā liekas, visai šaubīgi. Kādi šīs ļoti vēsās draudzības iemesli — nesakritība dabās, vai laikā nenolidzināti rēķini, vai arī kas cits — palika neizdibināts.

Kad pārnācām mājās, bij jau dziļa nakts. Tagad trūka tikai vēl X-a uzaicinājuma — „sacirst stukolku“; taču ierosinājums nenāca, un sākām posties uz gulēšanu.

Nezinu, ar ko biju izpelnījies X-a labvēlību, bet viņš nelikās ātrāk mierā, kamēr nebiju pieņēmis naktsdusai viņa gultu; viņš pats ar manu ceļa biedri ierīkojās zāles kušetē un dīvanā.

Tomēr visai drīz netiku pie miera: kad biju jau gultā zem segas un taisījos pašlaik nopūst sveci, X. reizes trīs, tāpat apakšveļā, nāca istabā pēc kautkā, ko, rādījās, nevārēja sameklēt; tikai man palika iespaids, ka grib pārlicināties, vai nekravājos viņa lietās, kas man patiešām nemaz nebij iekritis prātā.

Pēdīgi blakus istabā iestājās klusums, un sveci varēju izdzēst. —

Ar gulēšanu tomēr šonakt negāja lāgā, labu laiku nevarēju nekādi iemigt — mani pārāk stipri nodarbināja X., šis vēl nekad nerēdzētais, nesastaptais skolotāja tips. Kā tāds radies?

Nav šaubu — skolotājos viņš iekļuvis aiz likteņa ironijas, vai pārpratuma. Par šo darbu viņš agrā jaunībā nav ne domājis, nedz tajā taisījis: viņš iestājies ģimnazijā, tā tad domājis par daudz augstākām lietām, kā laukskolotāja stāvoklis.

Grūti izdibināt zem kāda iespaida — no draugu nostāstiem, lasāmās vielas, vai arī no apkārtnes vērojumiem, — bet tā vien liekas, ka studentu bravura, veiklība un brašums kļuvis par viņa neatvairāmo jaunības ideālu.

Nespēdams iedziļināties un saredzēt, kas atronas šis žilbinoši jaukās parādības kodolā, viņam visa dzīve likusies dzīvojama un ņemāma šādā vaļīgā bravurā un brašumā.

Ģimnazijā tad nu galvenais viņam rādās — vingrināties bezbēdības zaļajā izdzīvē.

Bet tad nāk visai nepatīkama atziņa: bez nopietna, neatlaidīga darba arī ģimnazijā lieta neiet. Kad jārāda darba un īsto spēju vingrums un ieguvums, pietrūkst pulvera: tas iztērēts nelietīgi, zvirbuļus un tauriņus šaudot.

Ko tālāk?

Zinībās tomēr šis tas noderīgs ievākts — piemācīsies vēl drusku klāt, noliks nelielu papildu pārbaudījumu un — skolotājs gatavs!

Bet pēkšņais trieciens atstājis vārīgu lūzumu garā un iegrūdis pašapziņu kā bezdibenī: lūk, citi zaļās uzdzīves biedri, kā Venskis — vai nu tiem šāda izdzīve nākusi par labu vai ļaunu — taču beiguši ģimnaziju, iekļuvuši augstskolā un ar to kārotais mērķis sasniegts.

„Tu to neesi spējis — kur tad vairs deri? Nekur un nekam: tu taču esi galīgi nespējīgs cilvēks!“

„Ko nu es?“ saka X. skumīgi pats par sevi: „Esmu apspiests cilvēks!“

Bet kas tad, manu amatabrāl, tevi apspiež? Kas var un spēj tevi apspiest tavā gādībā par gara veselību, jo gara lūzums tak arī jāārstē, kā dziedina kaula lūzumu! Kas cits šai darbā var tevi apspiest, kā vienvienīgi tu pats — tava slimīgā pašiedvesme jeb iedomātā nevarība, kas pie katras lietas, katrā solī māna un krāpj tevi nežēlīgi un briesmīgi un liek vienumēr tikai atmest ar roku, sak — „ko nu es! Esmu apspiests, nevarīgs cilvēks!“

Bet apskaties, uzmanies jel: vai maz taisnība, ka itin nekā nespēji? Tu taču spēlē katru svētdienu līdz plkst. 2 baznīcā ērģeles, strādā ar bērniem skolā; varbūt tavs darbs neizdodas gluži, kā īstiem meistariem, kam „mūza pieri skūpstījusi,“ taču galīgi nederīgs viņš nav! Nu, tad neatmet jau tūliņ pašā sākumā katrai lietai ar roku, bet ej viņai stingri klāt un pūlies neatlaidīgi, kamēr viņa top piekāpīga un padevīga, un tu valdi par viņu, bet nevis viņa par tevi, nospiezdama kā slogs!

Nav viegla, bet gan nežēlīga grūta un nāvīga cīņa ar savu paša nevarību.

Tomēr, kas neatlaidībā un nopietnībā, kaut arī daudz un dažkārt klupdams un krizdams, ved šādu cīņu, gūst, vispirms, īsta cilvēka cieņu un rod atbalstu un palīgu pat tādās vietās un gadījumos, kur dažkārt pats nemaz necerēja.

Bet kas it ne pie vienas, kaut arīniecīgākās lietišas, nepieiet un neķeras nopietnībā un stingru roku, aizbildinādamies vietā un nevietā ar savu: „Ko nu es? Esmu apspiests cilvēks!“ ko gan citu tāds lai gūtu iekšīgai, garadzīvei, kā vienīgi drausmīgu tukšību?

Un tā ļoti nepatīkama lieta, jo viņa — īsta kauna lieta!

Un veltīgas pūles viņu segt un slēpt skaljiem vārdiem un tukšu sajūsmu: viņa lien un spīd visur cauri, kā kuliķē slēpts ilens, jo viņu jau nemaz nav iespējams apslēpt.

Un tad nu iznāk sev un citiem nepanesamā ārišķība: laipnība; kas nesilda; pieklājība, kas drīzāk aizskar, nekā godina; viesmīlība, kas apgrūtina pašu ir ciemiņu un gurdina kā slogs, bet nevis atspirdzina un stiprina.

Pie tam X. nav nebūt slikts vai ļauns cilvēks; tikai

viss labais viņā palicis itkā vītušā pumpurā, kam aprūcis spēka vērsties pilnīgā ziedā.

Svešai rokai nav iespējams un nebūtu arī vēlamā panākuma, skārties vārīgai dvēseles nevarībai klāt, bet krietnu un īstu draugu pasaulē maz, ai, tik pārāk maz. Bēdīgi! —

Un nakts dziļajā klusumā domas nemanot aizlido pāri kalniem un jūrām pie tālām, lielām un kulturā visaugstāk kļuvušām tautām, kas savu jauno paaudžu labā daudz pūlējušās, meklēdamas īsto un pareizo ceļu audzināšanā...

Un šķiet — viņas to arī atradušas: neatstājot novārtā nevienas miesīgās un garīgās spējas nākamā cilvēkā, viņas tomēr pirmo un galveno vērību piegriež rakstura atīstībai un audzināšanai.

Un vai viņām nav taisnība? Vai viņu sekmes itin visās dzīves nozarēs nepierāda to visgaišāk un nepārprotamā kārtā?

Patiešām — kam der cilvēks, ko vērts tauta, ja tajā nav rakstura?

Bez rakstura arī vislielākās spējas un viskrāšņākās gara dāvanas sadrūp bezvērtīgos vizuļa putekļos, ko vēja dvaša bez pēdām iznēsā dzīves tuksnesī, nepadaridama to ne auglīgāku, ne jaukāku.

Kad arī mēs kļūsim tik tālu — mazākais, atziņas skaidrībā un gaitas noteiktībā? — —

Un man kļūst aizvien skumjāk un skumjāk, kamēr beidzot miegs slēdz gurdos acu vākus un liek smagajām domām rīties un apklust nakts maigajā mierā. —

— — — —

Otrās dienas agrumā dodamies tālāk.

Valtaiķiem arī savas pilsdrupas; tomēr tajās netikām bijuši — esot jau gandrīz galīgi sagruvušas un nekādas skaistās.

X. kgs pavada mūs vairāk verstis; šķīramies laipni un smalkā kārtā, pēc visiem ceremoniju likumiem; esam nodzīvojuši veselu vakara un rīta cēlienu kopā un — cik savādi! — neviena vienīga prātīga, saturīga vārda dzir-

Ķoniņu ciems ziemā.

dējuši — viss sakušas un izkūp X-a bezgalīgā tukšu vārdu klaboņā — pilāros, varoņos, mūzās un zvaigznēs — no zemes un dzīvās īstenības ne vēsts! — —

Palikuši divatā, uzelpojam itkā pēc smagas, lietuvēna murgos pārlaistas nakts, un dodamies uz Lipaiķiem.

Ap turienes mācītāja muižu redzam šī gada pirmos rudzu status — šodien jau 23. jūlijs (v. st.) — un ap Ziemeļa ciemu, kādu no Kurzemes ķēniņu nometnēm, pēdējos ievāķamā siena vezumus.

Iegriežamies šinī ciemā, lai redzētu, kā dzīvo daudzīnātie tautieši, Kurzemes ķēniņi.

Diemžēl, neatrodam tur ne ārējā, ne iekšējā dzīvē itin nekā, kam kaut jēl mazākā mērā noderētu apzīmētājs „ķēnišķīgs.“

Patiešām, tie nav itin nekādi ķēniņi, bet tikai „ķoniņi“, kā apkārtne viņus vieglā smīnā pārdēvējusi.

Viņos nav pat no muižniecības — kur nu vēl ķēnišķības! — ne smakas, kaut gan viņiem, varbūt visvairāk tiesība, skaitīties pie muižniekiem. Krievu valdība, ar kuŗu ķoniņi tiesājušies ilgi par savām priekšrocībām, atzinusi

tos vienīgi par brīvļaudīm (die freien Stände), kādai kārtai mūsu laikos nav vairs nozīmes, jo tagad taču visi pie-der pie brīviem valsts pilsoņiem.

Senākos, agrākos gadu desmitos un simteņos, kad visi zemnieki Krievijā un arī Latvijā skaitījās vergu, dzimt-ļaužu kārtā, protams, šādam brīvļaužu stāvoklim bij ci-tāda un ļoti svarīga nozīme.

Tādiem ļaudīm visi ceļi dzīves augstumos bij vaļā; viss atkarājās tad, kā šos ceļus izlieto un vai maz prot izlietot.

Stāsta, esot tāda burvju rīkstīte, kas pati nolokoties vietā, kur zemē atronama zelta, sudraba ādere, vai arī aprakta dārļa manta.

Kas grib pieklūt viņai, jārok tik ilgi un dziļi, kamēr atrod zelta āderi, vai mantu. Ja nerok, rīkstīte vien ne-velk mantu gaismā — viss tā tad atkarājas no burvju rīkstītes īpašnieka paša.

„Brīvļaužu grāmatas,“ ko ķoniņi drūmajos gadu sim-teņos no dažādiem bruņnieku mestriem un Kurzemes liel-kungiem saņēmuši — par kādiem īsti nopelniem, nav no-skaidrots — kad visi pārējie latvieši smaka vergu jūgā, stipri atgādina tādu burvja rīkstīti. Bet ķoniņiem, šķiet, nebijis jēgas, ar viņu īsteni rīkoties, un tie nolikuši rīkstīti mierīgi drošajā pūra lādē, kur guļ vēl šobaltdien, kad viss burvības spēks tai jau pagalam.

Ķoniņu ciemu skaitā pavisam 8, un katrs no tiem glabā rūpīgi savu „brīvības grāmatu“, joprojām, laikam, slepenā cerībā, ka brīnumu grāmata vien vedīs tos nejauši un negaidot ķēniņu godā un priekā.

Bet šis laiks sen jau pagājis un nogulēts, un veltīgi gaidīt viņu atgriežamies. —

Kaut gan bijām cerējuši, kā jau minēts, ķoniņu dzīvē atrast un saskatīt kaut jēl kādas labākas dzīves pazīmes, taču atradām gandrīz gluži pretējo — labākā gadījumā līdzīgu dzīvi un iedzīvi, kāda visiem daudz maz pārtiku-šiem latviešu zemkopjiem.

Mājas ķoniņiem tādiem pat salmu jumtiem, ka Lat-vijas visnabadzīgākos apvidos, un iekšienes iekārta arī

ne veselīgāka, ne labāka, ne glītāka; tāpat izglītība un at-
tīstība — ne druskas krietnāka.

Ķoniņu apziņā nodibinājies vienīgi par augstākās
dzīves saturu un mērķi savāds un pavisam greizs uzskats
— gādība par kuplu un ilgu viesību un godu sarīkojumiem.
Tam tad jāstrādā un jākrāj gads gadā visi līdzekļi: jāū-
pējas par krietniem barokļiem, labiem kviešiem un jāie-
krāj krietns žūksnis naudas, kas arī nenākas visai grūti,
jo brīvgrāmatas atsvabinājušas viņus nevien no klaušām,
bet arī no jebkādiem nodokļiem — un ķonišs, arī vēl ta-
gad, labāk iet atsēdēt attiecīgo laiku cietumā, nekā atzītu
un maksātu kādu nodevu. —

Un kad nu pagadas jaunam ķoniņam nākt pasaulē,
vai arī vecajam atstāt viņu — ķoniņi sarīkojot tādus go-
dus, ka viss ciems un daudz viesu arī no kaimiņu ciemiem
ēdot un dzerot uz nebēdu veselām nedēļām, kamēr krā-
jums tukšs un sauss.

Tad sāk krāt no jaunā nākamai reizei.

Katram ķoniņu ciematam savs priekšnieks, ko dēvē
par burmestru (no vācu vārda Burgmeister — pils pār-
valdnieks). Ziemeļu ciemā šo goda amatu izpilda Tontegū-
ta kungs. Viņš pret mums visai laipns, pakalpīgs un
viesmīlīgs. Pie viņa dabūjām ieskatīties prāvas aktu no-
rakstos par ķoniņu tiesību atzišanu Krievijas tiesu iestādēs
un arī apskatīt viņu ciema zīmogu, kur iegriezts ģerbonis.

Zīmogam ovala veids. Vidū stalts jātnieks. Kumeļš
iet pilnos rikšos; iepakaļis dzenas vairāki kvekši. Virs-
pusē, jātniekam puslokā apkārt, uzraksts: „Seemelen
Wappen“; cieši zem jātnieka: „Anno 1664“, un pašā lejas
malā: „A. S“. —

Tontegūta kgs tik laipns, ka aicina mūs paviesoties
un palikt pie viņa dažas dienas, lai nosvētītu kopā kādā
citā ciematā bēres.

Mūs ļoti kairina retā izdevība, taču mūsu maršrutā
iedalītais laiks neatļauj šī prieka un tapēc, pateikdamies
par visu, pošamies ceļā. —

Kuldīgas lielceļā mūs panāk milzīgi gaŗi un plati rati,

kam balta drāna uzklāta malās piestiprinātām stīpām pāri un tā uzcelts viegls jumts pret lietu un saules tveici.

Šādu ierīci dēvē par kulbu. Rati, apmēram, tik lieli, kā dzelzsceļu preču vagoni, tikai, protams, vieglāki, jo citādi abi kaulu kambaži, ko žīdu kučieris lielīgi dēvē par zirgiem, viņus nemaz nespētu pakustināt, ne pavilkt.

Gaŗie rati, kopā ar četrkantainiem klepeŗiem, žīdu kučieri un lielo ilkss zvanu, kas stīpri atgādina kapsētās lietojamo, esot tā dēvētais „Kuldīgas pasts“.

Viņš nāk pašlaik no Aizputes atpakaļ, un Tontegūts jau stāstīja, ka brīžam viņā esot visai izdevīga nokļūšana Kuldīgā.

Tiešām — neželīgais tracis, kādu aizvienam šāds pasts sacel, norimst rāvienā, tiklīdz ticis mums līdzās, un žīds piesolās mūs par „lētu maksu“ novest Kuldīgā.

Prasām: cik liela tad īsti iznāk šāda „lēta maksa“?

Pusrublis no katra.

Tas 18 verstis gaŗam ceļa gabalam patiešām nepārspējams lētums, un tādēļ kāpjam kulbā tikai iekšā, kur uz dažādiem mīkstiem aizsaiņiem un samētātiem uzvalku gabaliem gluži ērta un krēslaina novietošanās.

Sākumā žīds savico neželīgi nabaga lopiņus, un tie drāžas tādā ātrumā, ka tīri jābrīnas, cik spēka slēpjas brīžam visai vājās miesās.

Bet ar laiku brašais divjūgs kļūst rāmāks un sāk vilkties bruņurupuču ātrumā — kulba un reizē ar viņu arī mēs tik tikko kustamies.

Vienīgi, kad sākas Kuldīgas apkārtnes kalni, pastam rodas atkal dzīvība, īpaši, kad ceļš ved lejup. Tad žīds vicina un griež ap galvu pātagu, ļauj — laikam aiz prieka par abiem pusrubļiem — pavisam nelabā balsī, un klepeŗi brāžas kā deviņi!

Kuldīgā visur jau iededzinātas ugunis, kad nonākam pašā viņas vidū, un pasts apstājas Pēterburgas viesnīcas priekšā.

Tur sastājies liels ļaužu bars, kas tik vēlā vakara laikā pavisam savādi: ko gan viņš gaida?

legājuši iekšā, dabūjam zināt, ka viesnīcas zālē paš-laik žīdu kāzas.

Topam visai domīgi un nopietni, bet tautietis viesnīcnieks īsā laikā izklīdina mūsu bažas: muzika esot pati klu-sākā, kāzas pašas vienkāršākās, un žīdeļi šādās reizēs un apstākļos paši mierīgākie radījumi.

Bez tam mūsu istabiņas atrodoties atsevišķi, labi pa-tālu no jandāla vietas, kas arī bij pilnīga patiesība.

Somiņas ierādītās istabās nolikuši, iznākam atpakaļ acumirkli paskatīties šīs tautas kāzu priekos.

Jaunās skaistules visvairāk aizņemtas no sevīm pa-šām un bez mitēšanās groza un apskata jaunus uzvalkus un spīdīgās zelta rotas — sak, vai katra vēl savā vietā un nava neizdibināmā pēkšņā kārtā nozudusi?

Bet dejot viņām gribas nežēlīgi — to redz no skatu skaudīgā uzliesmojuma, kad blakus sēdētāju uzlūdz lun-kanais porecs, jaunais Lābansons.

Kavalieri tādi neveikli un nobijušies, kā jau olekšu junkuri, kad bez vajadzīgā mēra jāpieskaņas vērtīgiem audumiem.

„Wenn ihr anstendge Leite seid,“ saka brūtes laimīgā māte: „kennt ihr och mittanze.“*)

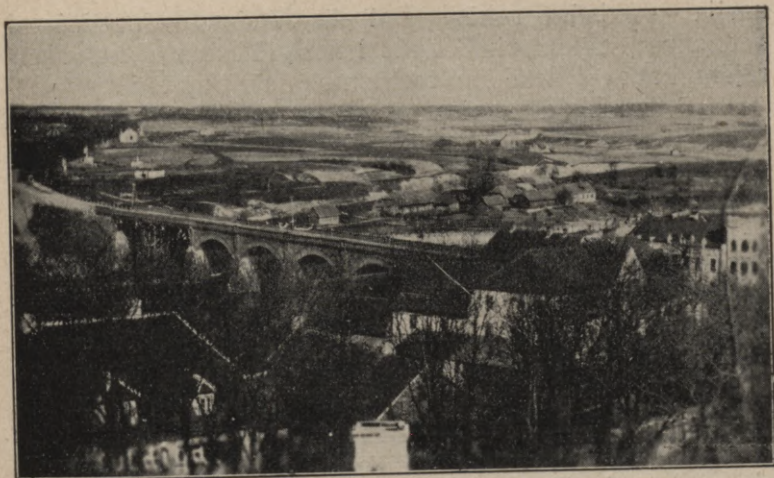
Bet mēs pateicamies un dodamies pie miera. —

Kad esmu noģērbies un pašreiz gribu likties gultā, pa-manu piepeši ap ceļgalu vietu savā apakšveļā kaut ko lē-nām čāpājam un virzamies augšup: tās divas, saulesbrāļu ganāmās, baltās zosis — lielas, spīdīgas un treknas!

Mēmā aizgrābtībā pārraugu tūliņ pārējo veļu un upu-rēju abas tepat uz grīdas visu pastu dievam Merkuram dziļā pateicībā, ka šoreiz man savā laipnā gādībā tikvien piešķīris. —

Jā, brauc nu žīda kulbā par lētu maksu! —

*) Ja esat godīgi ļaudis, varat arī piedalīties dejā.

Kuldīga.

Deviņpadsmitā diena

Kuldīgas izskats un iespaids. — Valdigā tauta, fabrikas un ēkas. — Ģimnazija un Baltijas skolotāju seminarija. — Pilsētas dārzs un Ventas tilts. — Domātais un īstenais ūdens kritums. — Zivju zveja gaisā. — Ventas Rumba tuvumā. — Šalc Venta gurda un lēna.

Kuldīga dažā ziņā stipri pārspējusi citas Kurzemes māsas.

Vispirms, iemītnieku daudzumā no pārējiem miestiem vienīgi Tukums var ar viņu mēroties.

Protams, galvenā iemītnieku daļa arī Kuldīgā židi; taču tejiens židi sparīgi un bagāti poreci, nevis šādi tādi lupatlaši, kā Jaunjelgavā, vai Saldū. Viņu manīgās rokās, vai īstenāk — pamatīgās kabatās senlaikiem visa Kuldīga. Vietējā tirdzniecībā viņi vienīgie noteicēji un neaprobežoti valdnieki; abas fabrikas — sērkokoņu un adatu fabrika — židu īpašums.

Vienīgi Kuldīgas augstākās un lielākās mācības iestādes — vācu ģimnazija un krievu Baltijas skolotāju semi-

narija — kristīgo rokās. Bet pēc šādām lietām žīdi arī nedzenas: viņiem citi, daudz ienesīgāki mērķi, nekā pārējām, kaut arī lielākām, toties muļķākām tautām.

Tā tad Kuldīga pieskaitāma Kurzemes lielākām un bagātākām pilsētiņām, tikai ne glītākām.

Vienīgi žīdu jaunavas esot šejienes sorēm padēvušās visai glītas, un muižnieku dēli, kad apmeklējot ģimnaziju — kā, piemēram, Kokneses īpašnieks, miljonars fon Lēvenšterns, — samīlējoties tajās tik traki, kā nekūst, un jāprec nost. Žīdiem tā tad arī šai ziņā šefte laba, kamēr pārējiem paliek tikai noskatīšanās.

Citādi Kuldīga tā pati nemīlīgā, nespodrā Jaunjelgava vai Saldus, tikai — Ventas malā: tādas pat koka, pa lielākai tiesai vienstāvu ēkas, pelēkas un aplupušas; ielās tāds pat savilņots un dobuļains bruģis, ar pienācīgo mēslu un lopu izkārnījumu pārpilnību; gaiss smags, pretīgu smaku pilns.

Vienīgi jau minētās ģimnazijas un skolotāju seminārijas ēkas spēj daudz maz saistīt svešnieka vēribu, īpaši pēdējā.

Seminarija visaugstākā ēka pilsētiņā, un viņas zaļo skārda jumtu redz, Kuldīgai tuvojoties, jau no tālienes.

Šī vienīgā treju stāvu ēka visā Kuldīgā, kālab arī ikkatrs žīdelis, gaŗām iedams, uzmet tai savādu, bijības pilnu skatu.

Un, patiešām, seminārijas ēka stalta un glīta celtne, kādai nebūtu kauns rādīties arī lielpilsētas piļu starpā: mūŗi stipri un spodri balti, bez plankumiem un apdrupumiem, atstāj veselīgas, tīrīgas ēkas iespaidu; logi augstī un gaiši. Savādi tikai, ka ēkas fasade nav ielas pusē, bet sānos.

Pie seminārijas plašs, parka veidīgs dārzs — teicama atpūtas vieta, ko radījuši un iekopuši paši audzēkņi, kas te, itkā lauku mierā un klusumā gatavojas savam nopietnam darbam tautā. — Gandrīz dārza vidū aziātu daudzgalvainā, dārdošiem zvaniem piekārtā svētnīca.

Pēc pusdienas gribam turpināt pilsētiņas apskati; taču lietus gāzes nepieļauj. Viņas aprimst tikai pret va-

Kuldīga: Ventas kritums «Rumba» no lejas.

karu, un tad dodamies apskatīt pārējās ievēribas cienīgas vietas Kuldīgā.

Vispaprīkš, iegriežamies pilsētas dārzā vai parkā, kas atrodas gandrīz pašā Ventas krastā, apmēram. tanī vietā, kur senāk stāvējusi bruņinieku ordeņa Kuldīgas pils.

Lietus lāses birst vēl no slapinātām koku lapām, kad ienākam parkā; taču spirtajā gaisā tik patīkami soļot, ka agrāk nemetam mieru, pirms dārzs nav pamatīgi apstāigāts.

Viņš nav visai plašs, tomēr patīkami dažāds — daudz neaugstu pakalniņu un nedziļu graviņu. Brīžam parkā spēlējot arī orķestris, pie kam par ieeju jāmaksā; taču vienīgi tikdaudz, cik katrs grib. Šodien nav muzikas, un parks galīgi tukšs, kā izmiris.

Dodamies tālāk uz — Kuldīgas lepnumu: Ventas tiltu un ūdens kritumu.

Kuldīgas tilts pār Ventu patiešām ievērojama celtnē — īsts milzis tiltu starpā — varen garš, plats un ērts; stabli dūšīgi un stipri; loki slaidi un izturīgi; pirmie no cieta-

jiem lauku akmeņiem, kā pie mums sauc granītu; otrie no sarkanajiem ķieģeļiem — koku daļu tiltam nav nemaz, kāpēc viņu arī dēvē vienīgi par „Kuldīgas akmens tiltu“.

No teijenes, augšup tiltam, ieraugam pirmoreiz daudzīnāto Ventas ūdens kritumu jeb Rumbu.

Jāatzīstas, viņa mūs pārsteidza, stipri pārsteidza: bijām cerējuši ieraudzīt kaut ko lielisku, jo Venta jau ap Nīgrandi diezgan dziļa un plata upe; taču cerībās esam stipri vīlušies, un tas palaikam rūgta lieta.

Pa daļai, laikam, vainīgs Pērses kritums Koknesē: tas, varbūt, mūsu gaidas bij pārāk sasprindzinājis: Pērse maza upīte; tomēr, kad stāvi pie viņas krituma Kokneses grāvā, tur daudz, ko skatīties, ir dzirdēt! Tur, mazākais, vienā malā paceļas milzīga, stāva, kaila klints siena, lejā guļ varenie radžu bluķi; otrā malā — kupli, zaļokšņi koki un tik biezs krūmājs, ka ir cauri redzēt nevar, un rūkoņa — ka pats savu balsi, arī kliegdam, nevari sadzirdēt! Tur, ja vien ilgāk raudzīsies balti sakultajā un verdošā ūdens strāvā, galva sāks reibt un vajadzēs, baiļu šermuļu tramdītam, visā ātrumā atvirzīties patālāk no varenā, rāvīgā spēka un straujuma.

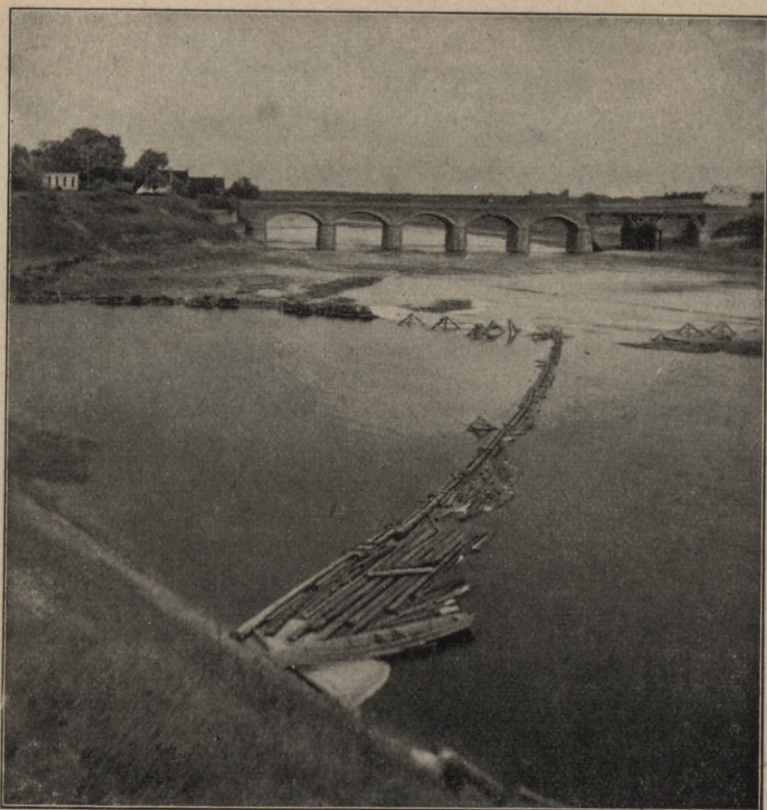
Un teitan? Gluži it nekā! — ne lieliskuma, ne krāšņuma!

Kreisais krasts, Rumbai līdzās, vēl mazuliet paceļas augstāk, taču pabailīgi un glēvi ieslīpi; labais — pilnīgi klajš, zems un līdzens, kā vecmeitas plakanās krūtis.

Na, un ūdens kritums pats! Viss viņa spēka krājums — ūdens daudzums — izplēties kādu verstes ceturksni platā klājenā un katrā atsevišķā vietā kļuvis pavisam šķidr un plāns, un slīd lēni un gurdeni, bez mazākās trauksmes un spara, pār līdzeno radžu sliksni lejā, itkā baidīdamies no asajām oļu šķautnēm apakšā.

Pārāk lielais platums mazina augstuma iespaidu: ūdens kritums liekas tikko pāris pēdas augsts, kamēr īstenībā tam 12, vai vēl vairāk pēdu.

Pirmā acumirkli nemaz nevar saprast, kas šinī ūdens

Kuldīga: Ventas kritums no augšas ar koku pludināšanas aizsargu sētu.

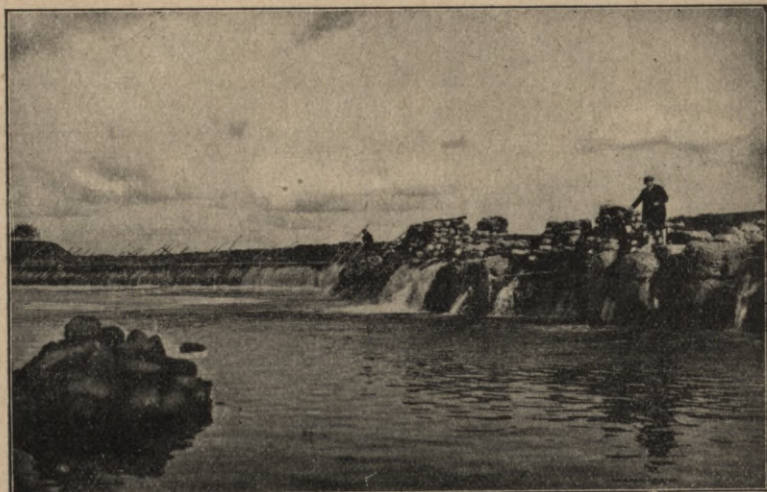
kritumā būtu ko daudzīnāt? Bet tad nāk prātā, ka mums jau cita, labāka nav.

Bezzivju zemē arī vēzis esot itin branga zivs. —

Pārgājuši tiltam, dodamies gar upmalu augšup, lai paraudzītos tuvāk Rumbā un arī savādā zvejas ierīcē, kas ietaisīta ap krītošā ūdens strāviņām.

Cik ērmīgi arī neizklausītos, tomēr jāsaka, ka te zivis zvejo nevis ūdenī, bet patiešām — gaisā!

Rumbas plieņa vai radžu sliexsnī ūdens izgrauzis atsevišķus, pēdu, vai vairākas pēdas platus robus un sprau-

Kuldīga: Ventas kritums tuvumā.

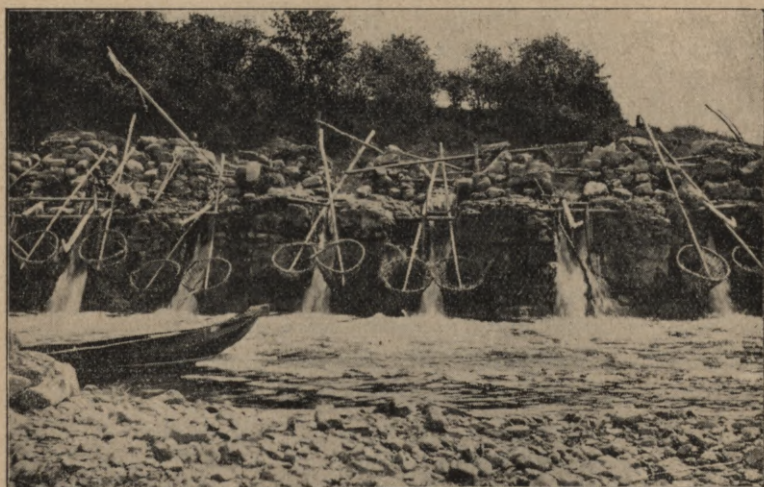
gas; robu starpas, dažu soļu platumā, sausas un viņās stingri sakrāutas paaugstas plieņa čupas, lai ūdens, ja kādreiz paceltos, tomēr netiktu citur sliexsnim pāri, ka vienīgi pa minētiem robiem.

Pa katru robu dodas diezgan krietna strāva lejā. Šai strāvā saliek murdus, taču pavisam savādā kārtā; ūdeni aizsniedz tikai murda pakalējais, tievais gals, kamēr priekšas platais, vaļējais gals stāv tieši augšup gaisā, no ūdens pavisam ārā.

Murdu (zivju ķeramo kurvju) kātus piestiprina vai nu sakrātajās plieņa čupās, vai arī tača veidīgā iericē Rumbas sliexsnī.

Zivīm, kā zināms, paraša ceļot mūžam straumei pretī un, ja tanī pagadas kāds neaugsts šķērslis vai aizžogojums, tam viņas lec vienkārši pāri un dodas tālāk, upē augšup.

To pašu zivis dara arī Ventas Rumbā; taču te lēciens iznāk spējām par augstu — 12 pēdas! — un viņām, krietnu gabalu spraugas strāvā palēkušām, jāizsprūk gaisā, jākrit atpakaļ un jānonāk murdā.

Kuldīga: īpatnējā zvejas ierīce Rumbā.

Var jau būt, ka joks notiek arī citādāk; bet mums nepagadījās sastapt nevienu lietpratēju, un tāpēc mēģinājām paši savādo lietu noskaidrot.

Palikām Rumbas malā diezgan ilgi, gandrīz līdz pat tumsai: mums stipri gribējās redzēt, kā īsti zivis lec un nonāk murdos; taču pašreiz, jādomā, nebij lecamais laiks un tāpēc arī nekā nesagaidījām.

Tikai domām pa to starpu bij laika diezgan, paklejojot šurp un turp, un kopā ar vakara blāzmas stariem parotāļāties pa gurdeni gausajiem Ventas vilņiem un vieglajiem burbuļiem, kas pēkšņi ceļas un pēkšņi zūd, — un pa citām tuvām un tālām lietām.

Un šim brīdim par piemiņu zīmulis ierakstījis šī vakara domas dienas grāmatā šādā veidā:

Pie Ventas.

Šalc Venta gurda un lēna,
Bez spēka plūst Rumbā un krīt;
Klāj ūdeņus vakara ēna,
Un burbuļi miegā jau slīd.

Šalc Venta... Ilgi tai klausos —
Kā midzinot, dūc tā un dūc!
Ak, velti: nav vilņos šos gausos,
Ko iegūt teit cerēja krūts.

Man šķita: pie Ventas kad nākšu,
Kaut ceļš bijis smagi grūts, tāļš —
Gan stiprumu jaunu tur vākšu,
Kad saknubšu gurdens un vājš.

Pat dzīves vistumšākos brīžos,
Kad kopā ar laimi viss bēgs —
Pie Ventas kā glābējas dzišos,
Jo vilņos tai mūžīgs tak spēks!..

Un Venta? — Ak, pati bez spara —
Bez spēka tās ūdeņi līst...
Un nespēj tie spirdzināt gara,
Kas pašaulē maldās un klist.

Pēc tam devāmies atkal pār akmens tiltu mājvietā
atpakaļ.

Divdesmitā diena

Ekskursija Edoles virzienā. — Ventas krāšņā leja. — Brašā zemeņu lasītāja. — Lauku mājas, ceļi, niknie suņi un parastā apmaldišanās. — Klizma pēdējā solī. — Vēlinā vasara, baudāmās un nebaudāmās ogas. —

Pēc vakarējā lietus gaiss šorīt tik visai spirts, veselīgs, ka nevaram nociesties, pirms visā agrumā neesam no pilsētas atkal klajumā.

Soļot veicas tik brīnum viegli, itkā zeme mūs nemaz vairs nevilktu klāt, un paši būtu kļuvuši baltajiem mākonīšiem līdzīgi, kas patlaban laižas tanī pat Edoles virzienā.

Īstenībā šodien ari esam drusku vieglāki kā citām reizēm, jo somiņas atstājām Kuldīgā: iesim netālu — verstis 15 — kādu Rīgas biedri apciemot.

Appabals gar Ēdoles ceļu tikams un jauks, tāds pat kā šisdienas laiks. Sevišķi Ventas ieleja liela un krāšņa, kas pa labi aizstiepjās tālumos.

Viņā milzums kuplu, tumši zaļu koku. Brīžiem koku starpā paspīd ēkas baltā siena; bet pāri ielejai un kokiem, kā tikko manāms plīvurs, ceļas plāna, viegla rīta migliņa, itkā neziņā, kurp īsti doties — dzidri zilās debesu tālēs, vai krāšņi zaļajā ielejā.

Ējam patlaban pa biezu, kuplu alksnāju, kad krūmi pēkšņi pašķīras un grāvmalā parādās sārta meitene ar groziņu rokā; groziņā svaigi sārtas, tikko lasītas zemenes.

„Vai nevarētu, meitiņ, kādu sauju no tavām zemenēm atpirkt?“ uzsāk mans ceļa biedris, kas brīnum nāvīgs uz šādām lietām.

„Droši!“ atteic meitene: „Kaut visas!“

Prasītā maksa patiešām tik niecīga, ka nedaudz acumirkļos zemenes mūsu īpašumā. Viņas tik svaigas un gardas, ka mūsu starpā gandrīz izceļas maizes naidis.

Tomēr visvairāk un visilgāk priecājamies par pašu brašo zemeņu lasītāju.

Tālak satiekam vecu vecu māmuļu, govīs ganot. Prasam ceļu, bet izrādās, ka viņa pārzina šo pusi vēl mazāk par mums.

Nobrināties par tādu nezināšanu un ējam viņai garām.

Turpmāk jāiet pa zemes kartē neapzīmētiem lauku ceļiem, un mēs, protams, uzsākam nepareizo.

Maldāties no vienām mājām otrās un, jo pamatīgāk mums stāsta, kur jānogriežas pa labi, kur pa kreisi, jo vairāk maldāties.

Pie tam, laikam gan, savu tiesu vainīgi arī šejienes nežēlīgi niknie un lielie, īstie vilku suņi. ar kuņģiem cīnoties, briesmu brīdī aizmirstas visi labie padomi. Un tā pašās beigās iznāk, ka daudzprašņātām mājām esam sen pagājuši garām.

Griežamies tādēļ atpakaļ un ējam labāk pavisam bez ceļa — pa krūmiem, pļavām un purvājiem.

Te nu man izdodas, tieši pašā beidzamā solī, izspert

kāju cietajai zemes virskārtai cauri. Kad izvelku viņu no šķidrajām dūņām, izskatos gluži kā Venecijas švīts Šeiloka laikmetā: viens stilbs pelēks, otrs — melns, un man pāriet viss prieks, ka esam mērķim klāt.

Bet ko nu vairs darīsi? jāiet vien iekšā!

Protama lieta, ka mūs, īpaši mani, kuŗš vien ierauga, saņem neliekuļotā, skaļā jautrībā.

Labi vēl, ka viss norisinājās tuvu paziņu starpā, un man, kamēr dūņām krāsotais stilbs apžūst, iespējams rūgtās bēdas saldināt plašajā ābeļu dārzā pie svētības pilnajiem ogulājiem, kuplo veikseļu paēnā, kuŗu ogas, diemžēl, gan vēl nav baudāmas, jo vēlinās vasaras dēļ nav ienākušās.

Divdesmit pirmā diena

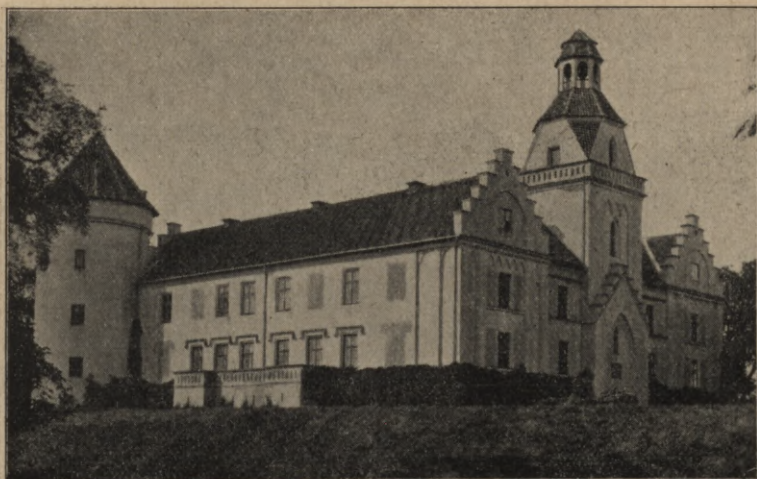
Atpakaļ Kuldīgas ceļā. — Edoles baznīcēni. — Senču rotas, tikumi un netikumi. — Kārlis Kreims un bēdīgā ciņa ar tumsības varu. — Amatnieku biedrības svētku gājiens. — Izprieca pēc patīkas. — Negaidītais aicinājums. — Senie paziņas, viesi un viešņas. — Tikamākā diena un jautrākais vakars.

Pošamies un taisāmieš gan šorīt jau itin agri, doties Kuldīgā atpakaļ, jo šodien svētdiena, un pati labākā izdevība noskatīties šejienes ļaudīs, kad tie lielākā vairumā vienkopus; bet kā jau ciemā, mūs nelaiž tik viegli un ātri vaļā.

Kad savas 14 verstis esam nostaiģājuši un pilsētiņa pašlaik klāt, satiekam baznīcēnus, jau mājup dodamies. Noskatāmies viņos, taču nekā sevišķa nesaskatām: ļautiņi, kā visur Dieva pasaulē.

Ēdolē skaista pils, taču par ēdoliešiem mums stāstīja daudz savādu sikumu gan par viņu senlaiku apģērbu, gan parašām un uzskatiem.

Abģērbos, kā jau minēts, nemanijām baznīcēnu starpā itin nekā savāda: senos, tēvu tēvu uzvalkus un mātes mātes greznumus, jādomā, viņi nelieto katrā vienkāršā

Edoles pils.

svētdienā, bet glabā lādēs un tīnos vienīgi sevišķiem go-
diem.

Un parašas un uzskati taču nav katram pierē rakstīti
un nolasāmi.

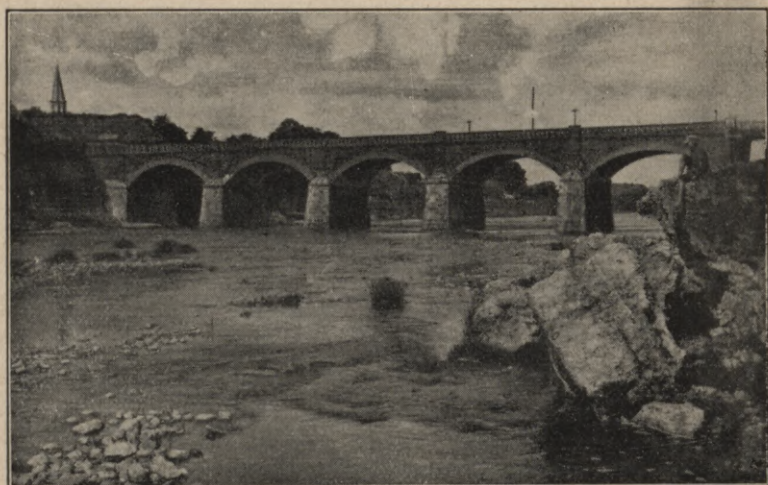
Tomēr īsti tajos esot daudz bēdīgu un nejēdzīgu plan-
kumu.

No daudziem jāpiemin tikai ēdoliešu stiprā tumsības
mīlestība, kas nevien bēdīga, bet esot arī tieši bailīga, pat
nāvīga parādība.

Jo zīmīgi un spilgti viņa parādījusies zaļokšņā un spa-
rīgā šejienes skolotāja Kreima Kārļa (Skābā) nožēlojamā
liktenī: tas pārāk strauji ķēries šīm lietām klāt un jaunī-
bas dedzībā gribējis tīri vai ar rungu aiztriekt nejēdzības
garu; taču bez draugiem un atbalsta iekļuvis pavisam
nesamērīgā cīņā — gluži kā vanadziņš kraukļu barā: zau-
dējis vietu un veselību un tagad, pēc isā, rosīgā un de-
dzības pilnā mūža, atdusas jau smilšu kalniņā.

Vēl viens piemērs vairāk, ka ar tumsības spēkiem
cīņa nav joku lieta.

Baznīcā tā tad vairs netikām. Tai vietā cits izdevīgs

Kuldīga: akmens tilts pār Ventu.

gadījums, kā rādās, grib mums izpalīdzēt: šodien Kuldīgas Amatnieku palīdzības biedrība taisās doties zaļumos netālā Ventas licī — muzika jau dimdina biedrības telpas, kad paejām tām un ziņkārīgu žīdu baram garām.

Iesteidzamies viesnīcā un, vajadzīgāko paņēmuši, dodamies steigšus Kuldīgas akmens tilta virzienā, jo baidāmies lielisko svētku gājieni nokavēt.

Ceļā satiekam dažus šejieniēšus, labus paziņas, kam, protams, neslēpjam savu patreizējo steigu, un tā mums izceļas domu starpība: paziņas dod padomu, neiet izrikojumā, jo neatradīšot tur tomēr, ko meklējot, un tādām uzskatām sākumā nevaram piekrist, kaut gan nelielas šaubas viņu ieruna sacel.

Apstājamies pie tilta, lai vismaz paskatītos svētku gājienā, jo muzika pašreiz pilnā sparā tuvojas šai vietai.

Drīz ieraugam gājieni: pa priekšu iet muzikanti, tad — kasieris ar bilešu lādīti, karoga nesējs ar karogu un beigās — gar malām liels bars mazu un pusaudžu zēnu, tikai īsto svētku dalībnieku gaužam maz.

Visi ļoti vienkārši, tomēr glīti ģērbusies. Gribam

pašlaik stāties dalībnieku rindā, kad pulka vidū pēkšņi ieraugam plecīgu, garmatainu, milzīgu tēviņu līdzī soļojam.

Tas nu nekas, ka tēviņš tāds milzis; bet ko viņš dara: tiklīdz muzikā nāk spēcīgāka vieta, milzis sabāž pirkstus mutē un svelpj tik griezīgi un neganti, kā vienīgi Rīgas istenākie pašpuikas varētu ar viņu sacensties.

Pirmāk, šīs skaņas dzirdēdami, domājām, ka viņu cēlēs kāds nerātns puika; tagad redzam — puikas teitan daudz godīgāki un pieklājīgāki par pieaugušo milzi.

Gājiens dodas tālāk; tēviņš svelpj aizvien skaļāk un skaļāk, taču neviens viņa neapsauc; katrs iet savā nodabā, itkā visam tā jau vajadzētu būt.

Bez šaubām, brīnum jauki, kad katrs pēc paša prāta un patikas var izpriecāties un izālēties; bet vai tādai brīvībai valdot, negadas dažkārt arī pavisam nepatīkami pārsteigumi? Un abi paliekam stipri domīgi.

Pa to laiku gājiens sasniedzis tilta otru galu, un mēs griežamies atpakaļ pilsētiņā, gaidīdami vienmuļi garlaicīgu vakaru.

Bet brīžiem — lietas necerētā ātrumā apsviežas pavisam otrādi.

Ari šoreiz vakarā pagadījās nelielas viesības, kur senie paziņas uzaicināja arī mūs. Saprotams, izlietojām laimīgo izdevību, lai iepazītos mazliet vairāk ar šejienes ļaudīm.

Viesības bija pašas vienkāršākās — ēdienu un dzērienu ziņā, bet, kā jau aizvienam, kur jaunatne pārsvarā, ļoti sirsnīgas un jautras.

Viesu starpā, bez minētiem paziņām, Maskavas un Tērbatas studentiem, sastapām arī mūsu šīlaika labāko dzejnieku, sapņaini sirsnīgo Mieriņu un neatlaidīgo sātibas veicinātāju, rakstnieku Brīvkalnieku, kā arī krietnu pulciņu šejienes inteliģento jaunavu.

Mans ceļa biedris iegrīma drīz vien ar Brīvkalnieku dziļi nopietnā sarunā, kamēr man prāts vairāk nesās iepazīties ar šejienes jaunatni.

Neilgās jautru viesību stundās, protams, nav iespē-

jams nezin cik lielus un dziļus novērojumus gūt; tomēr gara mošums, veselīgums un inteliģence izpaužas neapslēpjami īsti šādos brīžos un tāpēc, kaut gan šovakar iepazīnāmie ar Kuldīgas jaunatnes nelielu daļu, jāsaka, ja pārējā tāda pat, — visu cienību pret viņu, īpaši viņas daļāko daļu: tajā netrūkst ne dzirkstīgas atjautības, ne īstas, veselīgas dzīves uztveres, ne dedzīgas intereses par mūsdienu svarīgajiem jautājumiem.

Bez tikamām sarunām ejam rotaļās un dejojām uz nebēdu, un šādās gaitās — pazīstama lieta — laiks skrien vēja spārniem.

Šķiet, esam tikko pāris stundas kopā, kad lampas sāk dzist: spodrā rīta blāzma pavisam negaidot, iekļāvusies logos un, liekas, klusu smaidot, noraugās mūsu prieka un jautrības sasarkušās sejās...

Laiks šķirties un doties pie miera.

Bet kad, gultā nolikušies, pārskatām domās ceļojuma dienas un ko katra nesusi, liekas, šī diena bijusi pati tīkamākā un jautrākā viņu rindā.

Divdesmit otrā un trešā diena

Gājiens gar Ventu un Kuldīgas mežos. — Rendu virkne. — Mācītāju muiža, klinšu grāva un Rendas ūdens kritums. — Krāšņā Abava, Rendas mežu un ezeru valstība. — Slāpūži un viņu saimnieks. — Māras kambaži Abavas krastā.

Pēc jautrajām viesībām diena labi vien pusdienā, kad ejam pēdējo reizi pār Kuldīgas akmens tiltu, savam labam paziņam, Maskavas augstskolas studentam V. kgam līdzī. Viņš uzaicināja mūs ciemā un, tāpēc ka iznāk pa ceļam, paklausam aicinājumam ļoti labprāt.

Mums jāiet vairāk verstis gar Ventu augšup. Apgabals viduvēji jauks, ar maziem, neievērojamiem uzkalniņiem, pār kuŗiem vēl no diezgan liela attāluma saredzama Kuldīga.

Ziemas sēja pavāja; vasarāja turpretīm sola brangu ražu.

Rendas baznīca.

Vakaru un nakti pie V. kga Dindžu mājās pārlaiduši, dodamies otrā rītā atkal tālāk.

Taisnāko ceļu rādīdams, V. pavada mūs verstis 8. Ejam pa mežiem un klajumiem, pļavām un ganībām. Pēdējām gandrīz visur redzam milzīgi garus, žagariem pītus žogus apkārt, kas ganiem stipri atvieglina sūro darbu.

Pļavas labas un zālainas, kādēļ daža saimniecība varot it ērti izmitināt ap 20 slaucamu govju un vēl krietnu aitu pulku.

Pie kāda ķieģeļu cepļa sasniedzam lielceļu un ari meža malu.

Esam gājuši lielāko tiesu pa skuju mežiem; taču te viņiem nebūt nav beigas: nelielā attālumā sākas atkal jauns, tāda pat meža turpinājums.

Atvadījušies no laipnā ceļa vedēja, dodamies Liel-Rendas virzienā tālāk.

Viss ceļa gabals — verstis 14 — līdz turienei lielāko tiesu vienmuļīgs. Auglība tā pati vidējā.

Skaista priezu meža malā stāv — jau no 1831. gada — veca koka ēka. Tā Rendas pagasta skola.

Iegriežamies tajā, bet neatrodam vairāk cilvēku mājā, ka vienīgi mazu meitiņu. Viņa liela vientiesīte un pasaulī tik visai maz pazīst, ka nezina pat pateikt, cik tālu un kuŗā pusē meklējama Rendas baznīca. Dodamies tāpēc uz labu laimi iešķērsām mežā, un pēc kādiem 200 soļiem ieraugam meklēto visai netālu priekšā.

Muižu, kas nes Rendas vārdu, vesels klēpis: Liel-Renda, Maz-Renda, Jaun-Renda, Kroņu-Renda un pieder vām Rendas mācītāja muiža.

Šādu bagātību un pārpilnību apskatīt neiznāca laika un vaļas — vajadzēja apmierināties vienīgi ar to, kas vairāk pa ceļam.

Tuvu, vai gandrīz turpat pie baznīcas atrodas Rendas mācītāja muiža, ļoti jaukā vietā, kupla un plaša augļu koku dārza vidū.

Viņai garām aizvijas neliela Abavas pieteka, kuŗas klinšainā grava un ūdens kritums tajā, ko nosauksim par Rendas ūdens kritumu, ļoti līdzinās Kokneses slavenai Pērses gravai.

Tajā tādi pat spodri balti kaļķakmens slāņu krasti, augsti, stāvi un nepārkāpjami; tādas pat kupli ēnainas, sulīgi zaļas liepas, vīksnes un lazdas veseliem puduŗiem, kam labāk ir nemēģini izspraugties cauri, kā Pērses lejā; trūkst tikai labi kopto Kokneses parka celiņu un laipu vai tiltiņu, pa kuŗiem varētu ērti pārklūt upītei no vienas malas otrā; trūkst arī kāpšļu stāvajos krastos.

Bet par to ūdens kritumi te īstenībā veseli divi — abi vienāda augstuma un krāšņuma: pirmais platāks un lēzenāks, otrais (uzņējumā) klinšu spraugā iespiests šaurāks, straujāks, varenāks, īpaši uzplūdu laikmetos.

Tikai pieklūšana abējiem, kaut gan viņi atrodas gravā pavisam netālu viens otram, pa krastā iemīto taku visai neērta: kad esi apskatījis vienu, jāpāpjas krastā augšā un pēc neliela gabaliņa atkal pie otra lejā; lietainā laikā, kad tacīni kļuvuši slideni, kāpuļošana var iznākt diezgan riskanta, pat bīstama, jo vienīgās atbalsta un pieturas vietas ejā tikai koku saknes, atvasītes un trauslie zariņi.

Mācītāja muižā uzzinām, pa kuŗu ceļu jāturas, lai

Renda: ūdens kritums Mācītāja muižas gravā.

nokļūtu Slāpūžos, jo pie viņu viesmīlīgā saimnieka, Reķa, gribam izlūgties naktsmājas.

Mums jāiet labs gabals gar Abavu augšup un tālab izdevība un laika diezgan, ieskatīties šai upītē, kuŗas vārds tikpat tāli pazīstams, kā jaukā dziesmiņa, kur viņa ievīta: „...Pastarīte aiztecēja, gar Abavu dziedādama.“

Nezinu īsti, vai šī patī leja dziesmiņā daudzīnātā Abavas mala, kur pastarīte tecējusi, tomēr plaša un skaista viņa patiešām, tik skaista, ka nav nekāds brīnums, ja cilvēka sirds teitan ievīlņojas drīzāk aizgrābtībā un rauģa ātrāk ietvert vārda un dziesmiņas skaņās savu prieku un bēdas, nekā citur.

Paskatāties — lūk, tur, pašā lejas vidū guļ Abava — guļ patiešām! jo teitan ūdens tik apbrīnojami rāms un mierīgs, ka ne nojaust, uz kuŗu pusi upīte īsteni dodas.

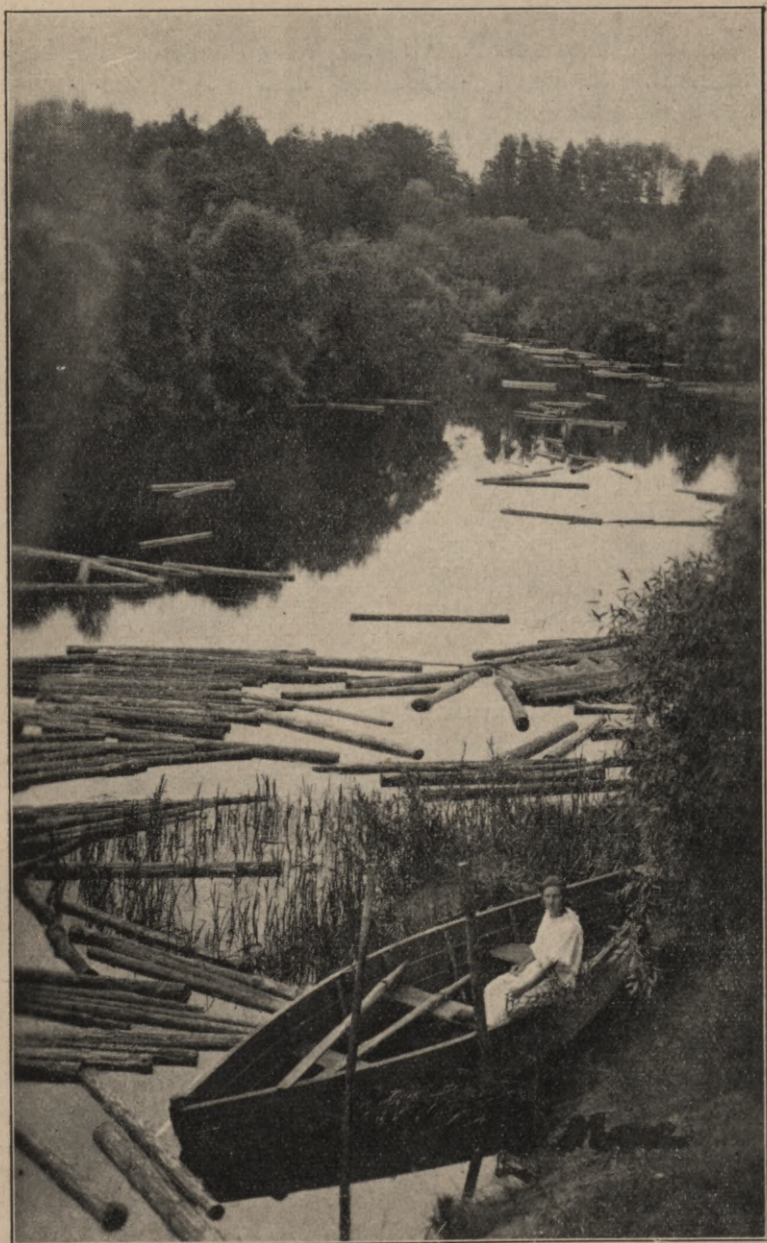
Kupli plašie, zaļokšņie kārkļu puduri aplāj no vienas vietas neaugstos, zāļainos krastus, atspoguļojas ūdenī, un Abava pazīb un pamirdz brīžam viņu starpā, kā sudrabota josta zaļa samta ielokos.

Ielejas malās, kreisā un labā Abavas pusē aiz Slāpūžiem, sākas Rendas tumšzaļie meži.

Slaidās priedes stāv jauktās rindās viena par otru augstāk; liekas, itkā tās patlaban mēģinājušas viena otru pārspēt kāpšanā un nu aizkusušas atpūšas mazu brītiņu, lai tad vēl naigāk turpinātu sacensību. Bet kas nokļuvušas jau piekrastes augstākā vietā, stāv visas vienā rindā un laidā, itkā galotnēm atdūrušās debesu zilajā velvē, un nu neviena nedrīkstētu vairs augstāk stiepties.

Tikai attālāk, šur tur meža zaļajam līmenim pāri, izceļas daži atsevišķi skaisti apaļi pakalniņi, tādām pat staltām priedēm noauguši.

Abavas piekrastēs smilts zeme, un tādai pa laikam maza auglība un vērtība. Vienīgi skuju kokiem šādā zemē sameklējama pienācīga barība, un tāpēc Rendas ziemeļu un vakara pusē gar Abavu, Usmas ezera milzīgo līmeni līdz pat Ventspilij un viņas jūrmalai stiepjas milzīgi plašie Kurzemes meži ar neskaitāmiem ezeriem — īstenā mežu un ezeru valstība.

Renda: Abavas līcis ap Liel-Rendu.

Reķa kungu sastopam mājās. Viņš nepieder pie bagātajiem un tamlīdz lepnajiem saimniekiem un saņem mūs visai laipni un mīļi.

Drīz vien sēdam viesmīlīgajā istabā un triecam, kā sendienu paziņas.

Reķis stāsta par šejienes arāju cīņām ar muižniekiem un arī savā starpā, varas dalīšanas dēļ, pie kam ne ik reizes sparīgākie un jaunākie — turienes jaunā strāva — iet pareizākā un labākā virzienā par vecāko, apskatīgāko paaudzi.

Nemanot esam nokļuvuši pie mūsu, latviešu, vispārības lietām, ko Reķis pazīst un pārzina tik pilnīgā mērā, kādu viņa trūcīgā un nomales dzīvē nemaz negaidījām.

No visa redzams — Reķis stipri apdāvināts, centīgs un saprātīgs vīrs — prot visas trīs vietējās valodas, lasījis vērīgi daudz krietnu rakstu un grāmatu, kālab arī domas un spriedumi visur lietišķi pamatoti un labi apsvērti.

Jaunībā Reķis skaitījies pie visčaklākajiem latviešu gara mantu vācējiem un krājējiem, un arī šimbrīžam katrs notikums vai darbs, kas ceļ tautu godā, vairodams viņas labo slavu, atrod viņā sirsniņu un neliekuļotu atbalsi.

Pret vakaru nostaigājam Abavas malā: Reķis grib izrādīt tā saucamos „Māras kambaŗus“ — Abavas krastos izraktās istabu veidīgās alas, kur meitas, svētās Māras kalpones, kā teika stāsta, sildot pa piektdienām veļas ūdeni; tad visa grava, kas atrodas blakus kambaŗiem, kūpot no sildāmā ūdens garaiņiem.

Par nelaimi, Māras kambaŗi Abavas otrā pusē un lai viņas nevaram sadabūt.

Kaut gan upe tikai nedaudz asu plata, tomēr dziļa un nepārbriinama, kāpēc netiekam viņai pāri, un „Māras kambaŗi“ jāatstāj neapstaigāti; tāpat krāšņā grava.

Stipri žēl, taču neatliek vairāk, ka doties atkal mājup un pie miera.

Divdesmit ceturrtā diena

Naktsmiera traucējums. — Miglainais rīts un ceļa grūtības. — Sabile attālumā un Kurzemes Šveices ieleja. — Sabile tuvumā, jeb — viss nav zelts, kas spīd. — Sīkstā pusdiēna un brašie solisti. — Sabiles kalni un aizas. — Ieleja vakara saulē. — Lietus brāziens un vienroča pārgalvība.

Nakti gulējām šķūnī, tikko pļautā sienā. Laiks joprojām pavēss, kāds šogad visu vasaru; tomēr svaigi mīkstajā sienā tik patīkama, silta un ērta guļa, ka ir pakustēties netīkas.

Taču pašā nakts vidū bij jāsprūk augšā: lielas, aukstas lāses sāka birt tieši sejā, un šī miegam naidīgā elementa iespaids katram pazīstams.

Vienā rāvienā esam kājās un sākam meklēt drošāku vietu, kas tumsā nebūt nav viegli veicama lieta.

Cik spējam noskarst, ārā gāž spēcīgs lietus, jo lubu jumtam stipri daudz vietās lāses birst cauri.

Beidzot tikpat atrodam sauso vietu un, lietus grabināšanā klausoties, mēģinām turpināt pārtraukto dusu.

No rīta laiks tāds pat vēss un grozīgs. Brīžiem atlido nelieli lietus mākonīši un atkal aizlido; bet baltā migla stiepijas bez mitēšanās pār Abavu, kārkļainiem krastiem, laukiem un arī pa visu krāšņo mežu, kur patlaban soļojam.

Reķis pavada mūs līdz vietējai krievu skolai, pirmai un vienīgai aziātu kulturas izplatīšanas vietai šīnī pusē.

Viņa ierīkota lauksaimnieka mājās. Skolotājs V. kungs pacienā tanī ar Abavas zivīm un vēžiem, ko pats brīvlaikā sazvejojis; tad dodamies pa lauku ceļiem tālāk.

Kā jau lietus laikā, iešana brīnum neērta: ceļi dūkstaini, un izlaipoties dūkstīm gar ceļu malām nevar: briedušie rudzi noliekuši smagās vārpas pār ceļa malām, gandrīz līdz zemei un, tiklīdz pieskaries viņām, nāk tāds ūdens brāziens virsū, ka apģērbam un apavam vēsais slapjums uzreiz cauri!

Pie Valgales skolas sasniedzam lielceļu. Tas stipri mālains, un iešana nebūt nav vieglāka. Par laimi, laiks pamazām sāk skaidroties.

Lauki šai apvidū drusku labāki par viduvējiem.

Noieto attālumu vērtējot, liekas, Sabilei sen vajadzētu būt klāt. Bet cik vērīgi arī neraugamies apkārt — no vienas ne vēsts!

Dīvaini! Noteiktais verstu skaits pašreiz pilns, un Sabiles — pat ne manīt! Vai tiešām būtu atkal nomaldījušies? Tā nevar būt, jo ejam taču pa lielceļu!

Paspejam vēl dažus soļus un esam — pēkšņi Sabilei pavisam klāt! —

Vai esat redzējuši Šveices dabas gleznu, kur no augsta kalna, vienā metienā pārredzama liela, plaša ieleja?

Jums iepretīm, aiz spodri rāmas upītes, novietojusies maza, glīta pilsētiņa.

Baltās, sarkaniem dakstiņiem jūmtās mājiņas saspiekušās cieši viena pie otras, un visa mazā ēku kopiņa pieklāvusies bailīgi plata kalna sāniem, itkā patverdamās no postīgiem kalnu negaisiem. Mājiņu vidū paceļas vecs, četrstūru baznīcas tornītis — liekas, vienīgais, kas nebīstas nekādu šīs zemes brāzmu.

Pa kreisi pilsētiņai, lejup gar upītes abējām malām, izklāti dažādu krāsu rūtīs sadalīti lauki. Bālie rudzi salikti jau glītos statos; kvieši ligojas savā smagajā zelta vizmā, kamēr mieži kuplo vēl spilgtā zaļumā.

Aiz laukiem — nelielas bērzu birstalas; starp tām dažas vientuļas mājiņas; vēl augstāk — tumšie skuju meži, bet visam pāri — viegli, balti mākoņi un debesu dzidrais zilums — tā Sabile.

Pie pašas pilsētiņas pār Abavu glīts koka tilts. Neitrūkst arī parastā uzraksta par lēnu braukšanu. Šoreiz noteikums likts ne tiltam vien — arī ielās nav brīv ātri braukt.

Un patiešām — kas gan nenotiktu, ja pa šim šaurām, likajām un netūrajām ieliņām sāktu kumelju rikšiem laist: tur nosistos ir pats braucējs, ir dažs vārīgs žīdelēns, kuŗu te kā mušu vai odu — veseliem bariem. Protams, arī tirgoņi, atskaitot dīvus, teitan tikai žīdi vien.

Iegriežamies viesnīcā, kur dabūjam pusdienā nepierezēti sīkstu cepeti. Mokamies ap to ilgi; bet nezina, vai

Sabile.

maz būtu viņu pieveikuši, ja no otra viesnīcas gala, kur lete, negaidot nenācis uzmudinājums un pastiprinājums — sirdi cildīgās skaņās „Zvejniece, tu, maigā, nebrauc vētras laikā...” no aizsmakuša solistes puses, kam pārējie tāpat, rūcot un dungājot vien, jaucas dziesmā. Brašais pulciņš esot šejienes dziedātāju biedrības izcilus spēki. —

Sabile vislabāk pārredzama no tuvejā pilskalna, kam turpat līdzās, gandrīz tik pat augsts, skaisti uzposts kapu kalns. Starp abējiem — dziļa aiza, un viņas dibenā — lielceļš.

Pilskalns gandrīz apaļš, kā nošķelts konuss, un stāv pavisam atsevišķi apkārtņē.

Viņa augšā, kur senāk mitusi — „Skolas maizes” II. daļā minētā — tāli slavētā skaistule, Sabiles jaunava Irmgarde, kas nozvērējusies piederēt vienīgi brunniekam, kas uzjās pa pilskalna stāvāko pusi augšā — patlaban aug auzas, un viņu dēļ tagad, paldies Dievam, gan laikam neviens plānprātīgs nemēģinās jāt pa kalna malu pilsētas pusē augšup, jo, arī prātīgi ejot, cilvēks tanī vietā var itin viegli kaklu nolauzt. —

Abavas leja aiz Sabiles.

Kamēr apstaigājam minētās vietas, vakars pienācis jau itin tuvu.

Apvāršņa malā sāk celties atkal draudīgie mākoņi un, tāpēc ka vēl šodien gribam nokļūt Kandavā — ja iespējams, protams, bez lietus mērces — pieņemam par 120 kapeikām kādu ņipru vienroci vedēju.

Zirdziņš viņam brangs un nasks, un drīz vien esam Sabiles ielejai cauri tanī vietā, kur ceļš metas kalnam pāri.

Atskatāmies atpakaļ: saulīte patlaban izbrien rietēdama no mākoņiem un met lēnīgos vakara starus pār spodri rāmo Abavu, glīto Sabili un košo leju.

Un leja kļūst vēl burvīgāka bezgala jauko veidojumu dažādībā, neaprakstāmu krāsu un ēnu mainīgā krāšņumā un zalgojošā maigumā... Un mums patiešām nobirst gandrīz vai asara, kad tādā steigā jāšķirās no tik reta, brīnišķīga jaukuma! —

Pāri kalnam nonākam otrā, tikpat dziļā un tik pat krāšņā Imulas ielejā. Bet pašreiz metas jau tumšs, un visus šīs lejas jaukus nevaram vairs saskatīt. Liekas

Abavas pietekas Imulas leja.

tikai — šī leja pat vēl kuplāka un krāšņāka par Sabiles apkārtni.

Tad ceļš virzās atkal augšup kalnā. Kad esam kalnmalā un pašreiz iebraucam priežu silā, lietus klāt.

Gāž spēcīgi, bez žēlastības un mitēšanās visu pārējo ceļa gabalu, kamēr nonākam Kandavā gluži slapji un samirkuši, jo mūsu lietus sargi šādām gāzēm izrādās par vājiem.

Kandavas ieliņas mazliet ērtākas un platākas par Sabiles spraugām, taču tāds pat ātras braukšanas noliegums arī te spēkā.

Tikai mūsu vienrocis neliekas par to ne zinīs — šādā laikā jau arī likuma sargi iesprukuši, kur kuņģis — un laiž pa grumbulaino bruģi, ka visa Kandava trīc, līdz pat viesnīcas durvīm, kur steigšus meklējam un arī atronam patvērumu no pārlicu pamatīgās gāzes. —

Kandava no Abavas puses.

Divdesmit piektā, pēdējā diena

Kandava, miestīņa bārdzīnis un viesnīca. — Ceļā līdz Tukumam. — Priežu meži, savādie solisti un viņu repertuars. — Vec-Moku augstumos. — Tukuma kapsēta un pilsēta attālumā. — Tukuma tiekšmes un viesnīcas. — Rīgas vilcienā. — Lielupes ūdeņi un mēness stari. — Šķelmīgais debesu ceļotājs un šīs zemes mainīgās atspulgas nesējs. — Rīga. — Ceļojuma ieguvums un beigas. —

Kandava tāda pat mazpilsētīņa kā Sabile.

Tāpat kā tajā, arī te nevar sadzenāt bārdzīņa un, kad beidzot tāds rokā, izrādās, ka viņš īstenībā drēbnieks.

Bet nazis viņam apbrīnojami ass un ņem, kā sakā, vai pats no sevis, kad tikai bārdai klāt.

Šāda teicama īpašība ronoties — stāsta pats brīnum laipnais skuvējs — no tā, ka nazi aizvienam uztrinot delnā, vienkārši plaukstā, ko lielpilsētas bārdskuvji gan uzskatot par lielu aplamību; bet tāpēc viņu nažiem arī neesot nekāda īsta kodiēna — skrāpējot vien.

Citādi Kandava diezgan patīkams miestīņš. Mājas liekas, drusku staltākas kā Sabilē, un ielas arī tādas kā tīrākas; tikai neņemamies galvot, vai pēdējais jaukums

Abavas leja pie Kandavas.

nav vakarējā lietus nopelns, jo pilsētiņa kalnotāka par Sabili.

Viesnīca nabadzīga: gultas cauriem palagiem; bet par to letē var dabūt Rīgas labāko alu.

Abava tek mazliet atstatu no pilsētiņas. Upe teitan tikai 2—3 asis plata, bet gandrīz tikpat arī dziļumā. Viņai pāri — akmens tilts. Ieleja tomēr nav ne pusi tik jauka kā Sabilei.

No tejiņas līdz Tukumam 28 verstis. Apgabals sākumā nekāds jaukais.

Lauki arī nekādi kuplie. Rudzus patlaban plauj, bet ar garkāti, laikam tāpēc, ka šogad padevušies visai reti. Tikai no Pūres apkārtnē kļūst kalnaināka un pievilcīgāka.

Pa staltajiem priežu mežiem soļojot un spirtgo, veselīgo gaisu elpojot, sametas tik priecīgi un jautri ap sirdi, ka abi gandrīz reizē uzsākam dziedāt un kaņot ar uzmačģajiem mežu spārnaiņiem — aklajiem dunduriem un cītiem, šādiem tādiem kniņļiem.

Neesam gan nekādi solisti, tomēr mūsu balsis skan mežā traki tāli un atbalsojas nezin kādos dziļumos, no

kam vērojam, ka ceļojums brīnišķīgā kārtā un mērā stiprinājis krūtis un balsis.

Dziedam nepārspējamo Mauševica dziesmu:

Ēks mezēm, ēks mezēm —
Tur gouzem patīk man:
Tur dundures un sikspārnes
Un cītes smukes putnīnes:
Ēks mezēm, ēks mezēm —
Tur gouzem patīk man!

Tad smejamies un soļojam tikai tālāk.

Jāpiemetina, ka dziesmai tikpat īpatnēja meldija kā vārdi, un tiešām žēl, ka nemāku arī to uzrakstīt.

Ap Vec-Moku muižu izskats apkārtņē visjaukākais un lieliskākais.

Tur ceļš iet pār augstu kalnu un no viņa galotnes var pārredzēt milzum daudz mazāku, priedēm apaugušu kalniņu un pakalniņu.

Viņi sastādījušies, kā slēpdamies, viens aiz otra vienmēr tikai tālāk un tālāk un beidzot vienīgi apvāršņa malā, liekas, sadevušies vienā pašā, nebeidzami garā virknē. —

Tad esam jau pie Tukuma kapsētas. Viņa ierīkota augstā, stāvā un gandrīz četrstūrainā kalnā.

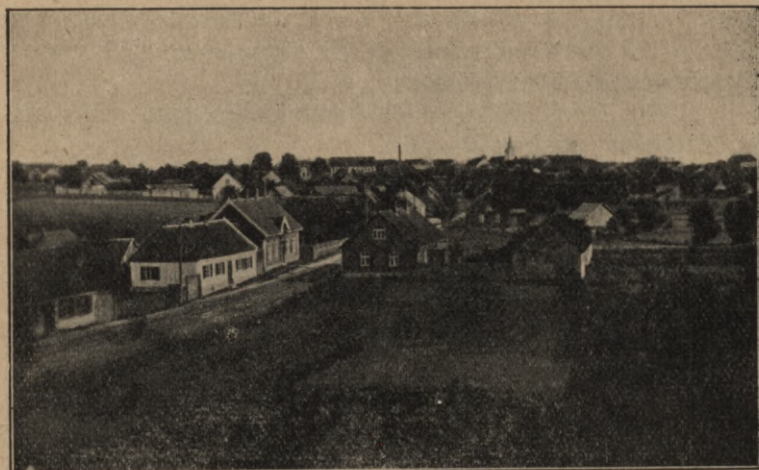
Kapi, kā jau pilsētnieku kapsētā, kas piederīgiem ērti sasniedzami, uzkopti ļoti rūpīgi; krusti un pieminekļi lieli un dārgi; dažiem īsti latviešu vārdi iekalti vācu valodā.

No šejienes raugoties, Tukumam, lieluma un glītuma ziņā, lielpilsētas izskats.

Nonākuši tajā, atrodam, ka Tukums dažā labā ziņā mēģina pielaiķoties Rīgai.

Mājiņas sākumā gan pamazas, viena stāva augstumā; bet ap tirgus laukumu un ielā, kas aizved dzelzceļa stacijā, netrūkst jau bagāto preču noliktavu un skaiņu, lielu namu.

Sevišķi lepnī un spoži ierīkotas dažas viesnīcas, piemēram, šī pati, kur ap pulkstens 7 pievakarē iekožam šīs dienas pusdienu: viesu zāle spīd un laistās lielos, greznos spoguļos; kaltētu un dzīvu puķu — vesels mežs; pat

Tukums.

pianino — labs, glīts un nebūt ne noskaņojies pianino stāv pie sienas, un mums, kā viesiem, pasūtīto ēdienu gaidot, brīv viņā izmēģināt roku, vai ceļojumā nav galīgi atradinājusies no vārīgi kustīgajiem taustiņiem.

Taču arī šinī lepnajā viesnīcā, starp sālītiem un smalkajiem ēdieniem dabonama — īsta, pareizi gatavota kurzemnieku skābputra — to ar sevišķu labpatiku baudam teitan pēdējo reizi ceļojumā.

Krēsla laižas zemē, kad sēstamies Rīgas vilcienā. Tas sāk kustēties un, pēc nedaudz mirkliem, dodamies jau vēja ātrumā mūsu metropoles virzienā.

Braucam abi klusēdami, jo katram gribas kauču domās pakavēties vēl pie iespaidu bagātīgā krājuma, kas ievākts nesenās, laimīgās un klizmainās, Kurzemē pārlaistās dienās.

Pie Majoriem paskatos Lielupes ūdeņos. Tur margo un vizuļo mēness staru sudraba strāva.

Arī pats mēness, liekas, noraugāmiešs dīvaini nemiērīgajā vilņu rotaļā, un tāds kā skumju smaids, viegla mākonīša veidā, pārlaižas viņa bālajai, nopietnai sejai: mē-

ness, laikam, nevar saprast, kapēc te, zemes virsū, viņa debešķīgā miera pilnos starus tā sagroza un liek viņiem tik dīvaini lēkāt un ņirbēt?

Tad mēness, šķiet, piepeši ieraudzījis mani: viņš piemiedz aci un pasmīn šķelmīgi.

Ko viņš šādā vaibstā īsti grib teikt?

Vai — ka esmu arī ūdens spogulim, dzirkstīgi mānīgam, līdzīgs? — —

Vilciens sakustas spēji un, tālāk brāzdams, izrauj mani no prātojumu neizdibināmām dzelmēm. —

Gar vilciena logiem aizslīd lēnām Daugavas dzelztilta margas un — beigu stacija klāt!

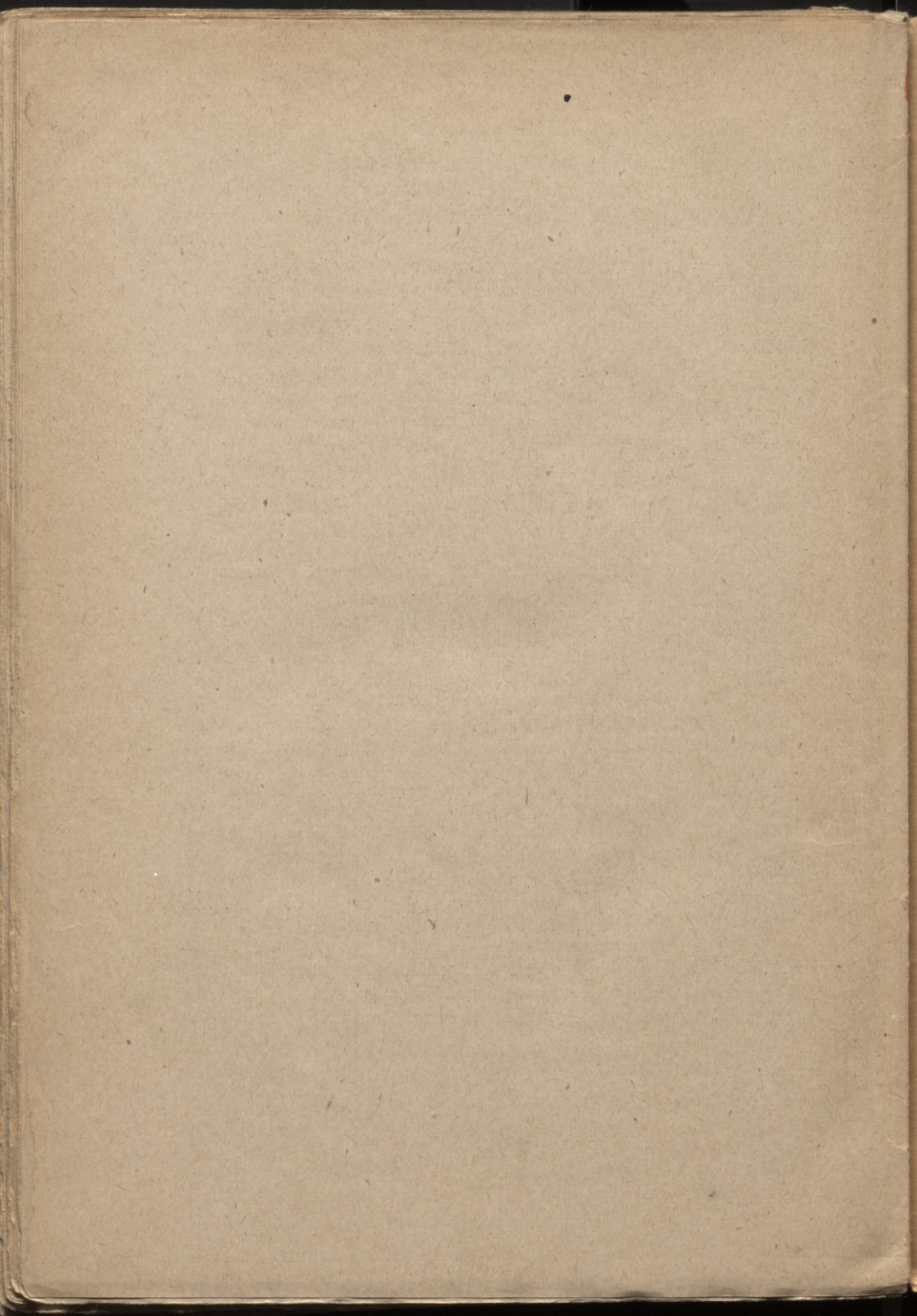
Drūzma, spraukšanās — esam Rīgas ielās.

Sirsnībā viens otram roku spiezdami un pateikdamies par brālīgi dalītiem Kurzemes priekiem un bēdām, kur esam arī daudz paliekama guvuši savstarpējā apmaiņā — iepazīdamies kopīgi ar mīlotās tēvijas novadiem un ļaudīm, esam ieskatījušies arī paši sevī dziļāk un pamatīgāk un kļuvuši viens otram vērtīgāki — šķīramies lielpilsētas troksnī un nemitīgajā steigā, lai ritā uzsāktu atkal parastās ikdienas darbu, vēlēdamies joprojām, lai Dievs svētī jauko Kurzemi! —

Beigas.

Saturs

	Lpp.
	Priekšvārds 3
I. diena.	Ceļojuma nolūks un sākums. Jaunjelgava 9
II. „	Jaunjelgava dienā. Taurkalnes mežs. Tukšais krogus 20
III. „	Valles skola. Bārbeles džentlmenis. Givuļi 37
IV. „	No Givuļiem līdz Bauskai 49
V. „	Bauskas upes, tilti un iemītņieki. Pilskalns un apkārtne 56
VI. „	Jumpravmuiža. Zaļumsvētki Bornsmindē 65
VII. „	Mežotne. Kurzemes auglīgais lidzenums. Mežotnes skola 79
VIII. „	Mežotnes pilskalns. Rundāles pils. Sesavas skola 87
IX. „	Elejas muiža. Vilces skola un apkārtne. Mūramuiža 96
X. „	Tautas darbinieks Neibergis. Tērvetes ieleja. Kalnamuiža 101
XI. „	Dobeles vasaras vakara krēslā 115
XII. „	Tirgus diena. Dobeles pilsdrupas, parks; dziedātāju biedrība 118
XIII. „	Ceļā līdz Saldum. Upesmuižas kapsēta. Blidenes skola. Cieceres ezers 126
XIV. „	Saldus. Miestiņa un apkaimes ļaudis un darbinieki 136
XV. „	Žvārdes un Kursišu pagasta iestādes, darbinieki un ļaudis 146
XVI. „	Kursiši, Pampāļi, Lukas, Nigrande, Apšumuiža, Vibiņu krogus 154
XVII. „	Embote. Krievu kalns. Ceļā līdz Valtaiķiem 167
XVIII. „	Valtaiķos. Lipaiķi — Kurzemes ķēniņu ciemi 180
XIX. „	Kuldīga. Ventas tilts un Rumba 195
XX. „	Ekskursija Ēdoles virzienā 202
XXI. „	Ēdole un ēdolieši. Kuldīgas biedrības svētku gājiens. Viesibas 204
XXII. un XXIII. diena.	Kuldīgas mežos. Rendās. Slāpūžos 208
XXIV. diena.	Sabile. Kurzemes Šveices ielejas 215
XXV. „	Kandava. Tukums. Ceļojuma beigas 220

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0307059127

L 3 - J

246.042

